

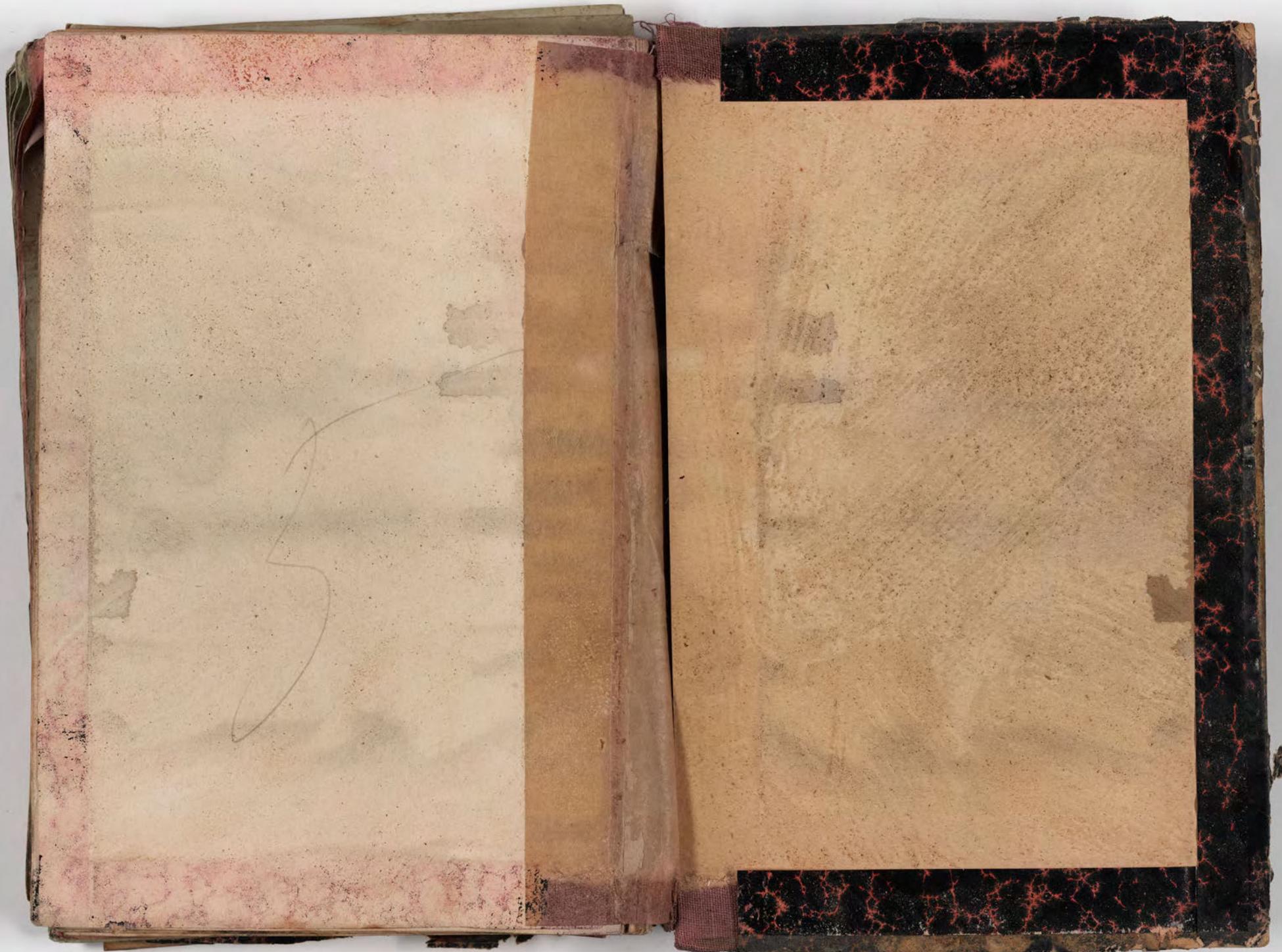
IJA # 2963

אור גדול ספר דברים

Or Gadol Sefer Devarim

Livorno, 5691 (1930 or 1931)

אור גדול

ראה זה חרש את הגדולות ואת הנראות למען
ירוץ כל קורא בס מנער ועד זקן אותיות מחכימות •
שכלם מתאימות • גביש ורמ'ות • אשר כמוהו
לא נהיה בכל מיני שלמות • עם תרגום
אונקלוס ופירוש רש"י ובעל הטורים
וחמש מגלות והפטרות כל השנה שובע
שמחות ונעימות :

ספר דברים

פה ליוורנו יע"א

שנת תרצ"א לפ"ק

ברפוס המשובח

של שלמה בילפורטי וחברו הי"ו

מדפיסים ומוכרי ספרים

ספר דברים

ספר הדברים

בס"ת יניח ד' שטין פנחות ויתוויל משטח המישות

א אלה הדברים אשר דבר משה אל
 כל ישראל בעבר הירדן
 במדבר בערבה מול סוף בין פארן
 ובין תפר ולבן וחצרות ודי זהב :
 א אחד עשר יום מחרב דרך הרשעיר
 עד קדש ברנע : ג ויהי בארבעים שנה
 בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר
 משה אל בני ישראל ככל אשר צוה
 יהוה

בעל הטורים ר"ק של ה' חומשים ב' ו' י' א' ג' אהיה וס"ת של ה' חומשים
מ' מ' י' ו' ל' ג' הוא אלהינו זה וזה את אחרונים חבי הוא :

רש"י

א אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות ומנה כל המקומות
 שהכעיסו לפני המקום בהן לפיכך סתם את הדברים
 והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל : אל כל ישראל אילו הוכיח
 מקצתן היו אלו שבסוף חומרים אתם הייתם שומעים מבן עמרם
 ולא השיבותם דבר מכך וכך אלו היינו שם היינו משיבים אותו לכך
 כנסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב :
 במדבר : לא במדבר היו בערבות מואב ומהו במדבר אלא בשביל
 מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו מי יתן מותנו ונו' : בערבה : בשביל
 הערבה שחטאו ובעל פעור בשטים בערבות מואב : מול סוף : על
 מה שהמרו בים סוף בדואס לים סוף שאמרו המבלי אין קברים
 במצרים

אונקלוס

א אלין פתגמיא דמליל משה עם כל ישראל בעברא
 דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא וער
 דארנניו במישרא לקביל ים סוף בפארן אתפלו על מנא
 ובתצרות ארנניו ער בשרא וער דעברו עינר דרהב :
 ב מתלך דרעשר יומין מחורב אורח מורא דשעיר עד רקס
 גיאח : ג יתוה בארבעין שנין בחר עשר ירחין בחר דירחא
 חליל

רש"י

במצרים וכן בנוסעס מתוך הים שנאמר וימרו על ים בים סוף
 כדאיתא בערכין : בין פארן ובין תפר ולבן * א"ר יוחנן חורנו על כל
 המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן אלא הוכיחו על הדברים
 שתפלו על המן שהוא לבן שאמר ונפשו קלה בלחם הקלוקל ועל מה
 שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים : וחצרות * במחלוקתו של קרח *
 ד"א אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל
 לשון הרע ואתם נדברתם במקום : ורי זהב * הוכיחו על העגל שעשו
 בשביל רוב זהב שהיה להם שנאמר וכסף הרבתי לה זהב עשו לבעל :
 ב אחד עשר יום מחורב * אמר להם משה ראו מהגרמתם אין לכם דרך
 קרסה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר
 יום ואתם הלכתם אותו בנ' ימים שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב
 שנאמר ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש ונו' ובכ"ט
 בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע לא מהם שלשים יום שעשו
 בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים ושבעה ימים שעשו בחצרות
 להסגר שם מרים נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך
 היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למחר ביאתכם לארץ ובשביל
 שקלקלתם היסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה : ג ויהי בארבעים
 שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש * מלמד שלא הוכיחו אלא סמוך
 למיתה ממני למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה *
 אמר רחובו בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתו כל השנים
 הללו כדי שלא תיחטו ותלך ותדבק בעשו אחי ומפני הרבעה דברים
 אין

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלֶיךָ אֲחֵרֵי הַכֹּתוֹ אֶת
 סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן
 וְאֶת עֹגֵל מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
 בְּעִשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי : בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן
 בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר : יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב־לַכֶּם
 שִׁבְתָּ בְּהַר הַזֶּה : זָפְנוּ וְסַעֲדוּ לַכֶּם
 וּבְאוּ הָרַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שִׁכְנָיו
 בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף
 הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד־הַנְּהַר
 הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת : חֲרָה נַתַּתִּי לַפְּנֵיכֶם
 אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וְרִשְׁוּ אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר

בעל הטורים הואיל ג' במס' הכה' הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם * הואיל
 הלך אחרינו כי היינו דאמרין בין כך ובין כך קרויים בניו של
 מקום בין עושים רבנו של מקום שמקיימים את התורה דהיינו הואיל משה ובין עובדים
 ע"ו דהיינו הואיל הלך אחרינו * הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם :

רש"י

אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר
 ומוכיחו ואלא יהא חברו רואהו ומתבייש ממנו וכו' כדאיתא בספרי *
 וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה וכן שמואל
 שנאמר הכני ענו בי וכן דוד את שלמה בנו : ד' אחרי הכותה' אמר
 משה אם אני מוכיחן קודם שיכנסו לקאת הארץ יאמרו מה לזה עלינו
 מה סיטיב לנו אינו בא לא לקנתה ולמנוא עליה שאין בו כח להכניסנו
 לארץ

מליל משה עם בני ישראל ככל דפקידו וי יתיה לנתהוין :
 ר בטר דמחא ית סיחון מלכא דאמוראא דיתוב בחשבון
 וית עוג מלכא דמתנן דיתוב בעשתרות באדרעי :
 ה בעברא דירדנא בארעא דמואב שרי משרה פריש ית
 אולפן אוריתא דרא למימר : ו יי אלהנא מליל עמנא
 בחורב למימר סני לכון דיתבתון בטורא הרין : ז אתפנו
 וטולו לכון ועולו לטורא דאמוראא ולכל מגירוהו במשרא
 בטורא ובשפלתא ובדרומא ובספר ימא ארע כנענאא
 ולכון עד נהרא רבא נהר פרת : ח חרו דיהבית קדמיכון
 ית

רש"י

לארץ לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניכם והורישם את
 הרלס ואחר כך הוכיחן : סיחון אשר יושב בחשבון * אלו לא היה
 סיחון קשה והיה שרוי בחשבון היה קשה שהמדינה קשה ואלו היתה
 עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה שהמלך קשה עהכ"ו
 שהמלך קשה והמדינה קשה : אשר יושב בעשתרות * המלך קשה
 והמדינה קשה * עשתרות הוא לשון זקוקין וקושי כמו עשתרות קרניס
 ועשתרות זה הוא עשתרות קרניס שהיו סס רפאים שהכה אמרפל
 שנאמר ויכו את רפאים בעשתרות קרניס ועוג נמלט מהם והוא
 שנאמר ויבא הפליט והומר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר
 הרפאים : באדרעי * שם המלכות : ה הואיל * התחיל כמו הנה נח
 הואלתי : באר את התורה * בשבעים לשון פירשה להם : ו רב לכם
 שבת * כפשוטו ויש מדרשי הגדה הרבה גדולה לכם ושכר על שיבתכם
 בהר הזה עשיתם משכן מגורה וכלים קבלתם תורה מניתם לכם
 סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות : ז פנו וסעדו לכם * זו דרך ערד
 וחממה : ובאו הר האמורי * כמשמעו : ואל כל שכניו * עמון ומואב
 והר שעיר : בערבה * זה מישור של יער : בהר * זה הר המלך :
 ובשפלה * זו שפלת דרום : ובנגב ובחוף הים * השקלון ועזה וקטרי
 וכולי כדאיתא בספרי : עד הנהר הגדול * מפני שזכר עם ארץ
 ישראל קוראו גדול * משל הדיוט אומר עבד מלך הדבק לשחזור
 וישתחוו לך קרב לגבי דיהנא והידהן : ח ראה נתתי * בעיניכם אתם
 רואים איני אומר לכן מהאומד ומשמנועה : באו ורשו * אין מערער
 בדבר ואינכם צריכים למלאמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין
 לכלי

וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם:
 יד ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר
 דברת לעשות: טו ואקח את ראשי
 שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן
 אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי
 מאות ושרי חמשים ושרי עשרת
 ושטרים לשבטיכם: טז ואצוה את
 שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין
 אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין
 אחיו ובין גרו: יז לא תתכירו פנים
 במשפט בקטן בגדול תשמעון לא

תגורו

בעל הטורים שרי אלפים ושרי וכו' ד' פעמים שרי כנגד ד' דגלים: ואזכיר
 את שבטיכם בעת ר"ק ואסב לו' כך שרדך בדיון טיב:
 ספטיכם בעת ההוא כל דיון גדול כקשה גדול וזה ספטיכם בעת ההוא טיהר בו:
 קטמיון ב' צמ' הכא' וירדך כבוא מקום וכו' אליו קטמיון אע"פ שחני מזה קטן
 בגדול קטמיון אס בא לפניך דין סל צי"א הו' ת ה' אליו קטמיון תחלה:

רש"י

שבע הוא זהם הגון הוא חבל אתם מכירים בו שאתם גדלתם אותו
 לכך נאמר וידעים לשבטיכם: בראשיכם ראשים ומכובדים עליכם
 שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה: ואשמש חסר יו"ד למד שאשמותיהם
 של ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות לכונן אותם
 לדרך הישרה: יד ותענו אותי וכו' תלפתם את הדבר להנאתכם היה
 לכם להשיב רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך הו מתלמידך לא ממך
 שנלעצרת עליה הלא ידעתי מנחשבותיכם הייתם הומרים עכשיו יתמנו
 עלינו דיינין הרבה אס הון מכירנו אנו מביאים לו דורון והוא נושא
 לנו פנים: לעשות' אס הייתי מתעלל אתם הומרים עשה מהרה:

טו ואקח

ומדעין לשבטיכון ואיכנינו רישין עליכון: יד ואתכתרון
 יתי ואמרתון תקין פתנמא דמללהא למעבר: טו ודברית
 ית רישו שבטיכון גברין חכימין ומדען ומגירי יתרון
 רישין עליכון רבני אלפין ורבני מאורא ורבני חמשין
 ורבני עשוריה וסרכין לשבטיכון: טז ופקידות יתי
 דייניכון בעידנא ההוא רמימר שמעו בין אחיכון ותרגון
 קושטא בין גברא ובין אחוראי ובין גוריה: יז לא
 תשהמודעון אפין בדינא מלי ועירא ברבא תשמעון לא

תרחלון

רש"י

טו ואקח את ראשי שבטיכם מלכותם בדברים אשר יכנס על מי באתם
 להתמנות על בני אברהם יחזק ויעקב על בני אדם שנקראו אחים
 ורעים חלק ונחלה וכל לשון חכה: אנשים חכמים וידועים אכל נכונים
 לא מלאתי זו אחת מזה מדות שאמר יתרו למשה ולא מלא הלא שלשה
 אנשים גדולים חכמים וידועים: ראשים עליכם שתנהגו בהם כבוד
 ראשים במחק ראשים בממכר ראשים במשא ומתן נכנס אחרון יולא
 ראשון: שרין אלפים אחד ממנוה על חלף: שרי מאות אחד ממנוה
 על מאה: שוטרים מנתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין
 ברצועה על פי דיינין: טז ואצוה את שפטיכם אמרתו להם היו
 מתונים בדיון אס בא דין לפניך פעם אחת שתיס ושלש אל תאמר
 כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה הלא היו נושחין ונותנים: בעת
 ההיא משמניתם אמרתו להם הון עכשו כל שעבר לשעבר הייתם
 ברשות עצמכם עכשו הרי אתם משועבדים לכבוד: שמוע' לשון
 הווס אוד"נט בלעז כמו זכור ושמור: ובין גרו זה בעל דינו שהוגר
 עליו דברים ד"ה ובין גרו: הף על עסקי דירה בין חלוקת אחים
 הפילו בין תגור לכירס: יז לא תבירו פנים במשפט זה הממונה
 להשיב דיינין שלא יאמר הוש פלוני נאה אח גבור הושיבנו דיון
 הוש פלוני קרובי הושיבנו דיון פעיר והוא אינו בקי בדיון נמלא
 מחייב את הזכאי ומזכה את החייב מעלה אני על מי שמנחו כאלו
 הכיר פנים בדיון: בקטון בגדול תשמעון טיהר חביב עליך דין של
 פרוטה כדון של מאה מנה שאס קדם ובה לפניך לא תסלקנו לאחרון:
 דבר אחר כקטון בגדול תשמעון כתרנומו שלא תאמר זה עני הוא
 וחבירו עשיר ומזכה לפרנסו הזכה את העני ומלא מתפרנס בנקיות:
 דבר אחר שלא תאמר היאך אני פונס כבודו של עשיר זה בשביל דינר
 הזכנו עכשיו וכשילא לחון הומר לו תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו

מפני

תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים
 הוא והדבר אשר יקשה מכם תקריבון
 אלי ושמעתי ים ואצוה אתכם בעת
 ההוא את כל הדברים אשר תעשון:
 ונסע מחרב ונלך את כל המדבר
 הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך
 הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו
 אתנו ונבא עד קדש ברנע: ויאמר
 אלכם באתם עדיהר האמרי אשר
 יהוה אלהינו נתן לנו: כה ראה נתן
 יהוה אלהיך לפניך את הארץ עלה
 רש כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך
 לך אל תיראו ואתחת: שלישי כב ותקרבון
 אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים
 לפנינו ויחקרו לנו את הארץ וישבו
 אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה
 ואת הערים אשר נבא אליהן: כג וייטב
 בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר
 אנשים

בעל הטורים כי המשפט לאלהים הוא וסמוך ליה והדבר אשר יקשה מכם
 לי כל המקשה ערפו כנגד הדיון כאלו מקשה כנגד הסכינה:

תרחלון מן קדם גברא ארי דינא דיו הויא ופתגמא די
 יקשי מניכון תקרבון לותי ואשמעיניה: יח ופקידית יתכון
 בעידנא ההיא ית כל פתגמא די תעברון: יט ונטלנא
 מחרב ונלכנא ית כל מדברא רבא ורחילא ההוא די
 חזיתון אורח טורא דאמורא דכמא די פקיד יי אלהנא
 יתנה ואתנא עד ריקס גיאח: כ ואמרית לכון אתיתון עד
 טורא דאמורא דיו אלהנא יתיב לנא: כא חזי דיהב יי
 אלהך קדמך ית ארעא סק אחסין כמא די מלול יי אלהא
 דאכריתך לך לא תרחל ולא תתבר: כב וקרבתון לותי
 כולכון ואמרתון נשלח גברין קדמנא ויאללון לנא ית
 ארעא וייתבון יתנא פתגמא ית ארעא די גיסק בה וית
 קרויא די גיעול לרוון: כג ושפר בעיני פתגמא ודברית
 מנכון

רשי

מפני איש * לא תיראו * ד"ה לא תגורו לא תכניס דברך מפני איש
 לשון חונר בקין: המשפט לאלהים הוא * מה שאתה נוטל מזה שלא
 כדון אתה מוקיני להחזיר לא נמצא שהטית עלי הנשפט: תקרבון
 אלי * על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות ללפחד וכן שמואל
 אמר לשאול הנכי הרוחה אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שאני מודיעך
 שאין אתה רואה ואימתי הודיעו כשבה למשוח את דוד וירא את
 אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו אמר לי ה' ה' הוא ולא
 המרת הנכי הרוחה אל תבט אל מראהו: ד"ה און רח הדברים אשר
 תעשו * אלו עשרת דברים שבין ימי ממונות ל' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
 הגדול והנורא * שהיו בו נחשים כקורות עקובים כקשות:
 כב ותקרבון אלי כלכם * בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי
 כל ראשי שבטיכם וקניכם ותאמרו הן הראנו וגו' אותה קריבה היתה
 הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וקנים מכבדים
 את הראשים ללכת לפניהם אבל כאן ותקרבו כלכם בערבוביא וילדים
 דוחפין את הזקנים וקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אותנו דבר *
 בהיות לשון הס מדברים: את הדרך אשר נעלה בה * אין דרך שאין
 בה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן * תחלה לכבוש: כג וייטב
 בעיני הדבר * בעיני ולא בעיני המקום ואם בעיני משה היה טוב למה
 המרה בתוכחות משל לאדם שאומר לתבירו מכור לי חמורך זה
 חמר

אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשֹׁבֵט : כִּי וַיִּפְּנוּ
 וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכְּל
 וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ : כִּי וַיִּקְחוּ בַיָּדָם מִפְּרֵי
 הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתְּנוּ דָבָר
 וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 נָתַן לָנוּ : כִּי וְלֹא אֲבֵיתֶם לַעֲלֹת וּתְמַרוּ
 אֶרֶץ־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : כִּי וּתְרַגְּנוּ
 בְּאֵהָלֵיכֶם וּתֹאמְרוּ בְּשֵׁנֹאת יְהוָה אִתְּנוּ
 הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַתֹּת אִתְּנוּ
 בַּיָּד הָאִמְרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ : כִּי אָנָּה אֲנַחְנוּ
 עֲלִים אֲחֵינוּ הִמְסוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֵאמֹר
 עִם גְּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
 וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ
 שָׁם : כִּי וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־
 תִירָאוּן מֵהֶם : לִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֶלֶךְ
 לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם בְּכָל אֲשֶׁר

עשה

מלרע

בעל הטורים לדבנו ד' במס הכא * וכשמע ויום לבבנו * לכוטק לבבנו כשא
 לבבנו * אחרים כמס לבבם מכיכס כדכתיב וכשמע ויום לבבנו
 ע"כ היה לבס לבטות לבבם אליו ולא עשיתם כן אלא חמרתם המסו חק לבבנו ע"כ
 כשא לבבנו אל כמים וסמיד ליה סכותה נאף ותרדפו כדכתיב וירדפו אתכם כאשר
 תעטינה הדבורים :

מִנְכֹּוֹן חֲרִין עֶשֶׂר גְּבֻרִין גְּבֻרָא חָד לְשֹׁבֵטָא : כִּי וְאִתְּפְּנִיאוּ
 וְסָלְקוּ לְטוֹרָא וְאִתּוּ עַד גַּחְלָא דְאַתְכְּלָא וְאִלְוֵי יָתָה :
 כִּי וְגַסְיֹכוּ בִידֵירוּן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְאִחִיתוּ לָנָא וְאִתִּיבוּ
 יְתָנָא פְתָנְמָא וְאָמְרוּ טָבָא אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יָהֵב לָנָא :
 כִּי וְלֹא אֲבֵיתוּן לְמִיסק וְסִרְבַּתוּן עַל מְמָרָא דִּי אֱלֹהֵיכוּן :
 כִּי וְאַתְרַעַמְתוּן בְּמִשְׁבְּנֵיכוּן וְאִמְרַתוּן בְּדַסְנֵי יְיָ יְתָנָא אִפְקַנָּא
 מְאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמַמְסַר יְתָנָא בִידָא דְאַמּוֹרָאָה לְשִׁיְצִיּוֹתָנָא :
 כִּי דֵאן אֲנַחְנָא סְלָקִין אֲחֵנָא חֲבָרֵי יָת לְבָנָא לְמִימַר עִם
 רַב וְתִקְרַף מִנְנָא קְרִינִין בְּרַבִּין וּכְרִיבִין עַד צִית שְׁמִינָא וְאָף
 בְּנֵי גְבֻרָא חוּזְנָא חֲמִין : כִּי וְאִמְרִית לְכוּן לֹא תַחֲבָרִין וְלֹא
 תַדְחָרִין מִנְהוּן : ל אֲרִיכוּן דְמַדְבַּר קְדָמִיכוּן מְמַרְיָה
 יֵנִיח

רש"י

אמר לו הן נותנו אתה לי לנסיון אמר לו הן דברים ונבעות אמר לו
 הן כיון שראה שאין מעכבו כלום אמר הלוקח בלבנו בטוח הוא זה
 שלא אמלא בו מוס אמר לו טול מעותיך איני מנסהו מעתה חף אני
 הודיתי לדבריכם שמה תחזרו ככס כשתראהו שאיני מעכב ואתם לא
 חזרתם ככס : ואקח מכם * מן הדבורים שככס מן המסולתים שככס :
 שנים עשר אנשים איש אחר לשבט * מניד שלא היה שבע לוי עמהם :
 כד ער נחל אשכול * מניד שנקרה על שם סופו : וירגלו אותה * מלמד
 שהלכו בה הרבעה הומנין שתי וערב : כה ויורידו אלינו * מניד שהרץ
 ישרא נבזיה מכל הארצות : ויאמרו טובה הארץ * מי הם שהמרו טובתה
 יהושע וכלב : כו והמרו * לשון התרסה התרסתם כנגד מאמרו :
 כז והרגנו * לשון הרע וכן דברי נרגן הדם המוליה דכה : בשנאת ה'
 אותנו * והוא היה הוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו משל הדיוט
 הומר מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עליך : הוציאנו מארץ מצרים *
 הולאתו לשנאה היתה משל למלך בשר ודם שהיו לו שני בניו ויש לו
 שתי שדות אחד של שגיה ואחת של בעל למי שהוא הוהב נותן לו של
 שקיה ולמי שהוא שונה נותן לו של בעל ארץ מצרים של שקיה היא
 שנילוס עולה ומשקה אותה והרץ כנען של בעל והווליאנו ממצרים
 לתת לנו את ארץ כנען : כח ערים גדולות ובעורות בשמים * דברו
 הכתובים לשון הבאי : כט לא תערצון * ל' שבירה כתרנומו ודומה לו
 בערוך נחלים לשכון לשבור נחלים : ל ילחם לכם * כשדילכם :
 לא במדבר

עשה אתכם במצרים לעיניכם :
 לא ובמדבר אשר ראית אשר נשאלך
 יהוה אלהיך כאשר ישא איש את בנו
 בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם
 עד המקום הזה : לכ ובדבר הזה אינכם
 מאמינים ביהוה אלהיכם : לנ ההלך
 לפניכם בדרך לתור לכם מקום
 לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך
 אשר תלכו בה ובענן יומם : לו וישמע
 יהוה את קול דבריכם ויקצף וישבע
 לאמר : לה אסירא איה באנשים
 האלה הדור הרע הזה את הארץ
 הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם :
 לו זולתי כלב בן יפנה הוא יראה ולו
 אתן את הארץ אשר דרך בה ולבני
 יען אשר מלא אחרי יהוה : לו גסבי
 התאנף יהוה בגללכם לאמר גס אתה
 לא

בעל הטורים מאמינים יוד חסר כעשרה פעמים בסתם חוקו : איש באכסוס
 האה ס"ח משה שגם הוא ככלל הסבועה : העמד לפניך סגודל
 שמוסה ויקר מלמורה :

לא תבא שם : לה יהושע בן נון העמד
 לפניך הוא יבא שמה אתו חזק כי
 מלעיל הוא

תרגום

יגיד לכוין ככל די עבר עמכו במצרים לעיניכו :
 לא ובמדבר די חויתא דסוכרד וי אלהך כמא דמסובר
 גברא ית פריה בכל אורחא די הלכתו עד מיתכוין עד
 אתרא דרין : לב ובפחנמא דרין ליתכוין מהמנין בממרא
 דיו אלהכוין : לג רמו קדמיכוין באורחא לאתקנארה
 לכוין אתר בית מישרי לאשריותכוין בעמרא דאשתא
 כלייא לאחוייתכוין באורחא דתהכוין בה ובעמרא דעננא
 ביממא : לו ושמיע קדם וי ית קל פתנמיכוין ורגיו וקניס
 למימר : לה אם יהו גבר פגבריא האילין דרא בישא
 דרין ית ארעא טבתא דקנימית למיתן לאכרהכוין :
 לו אלהין כלב בר יפנה הוא יחוינה וליה אתן ית ארעא
 דרדיך בה ולבנהו חלה ראשלים בתר בתלתא דיו :
 לו אף עלי הנה רגו מן קדם וי בדילכוין למימר אף את
 לא תיעול לתמן : לה יהושע בר נון דקאים קדמך הוא
 יעול

רש"י

לא ובמדבר אשר ראית * מוסב על המקרא שלמעלה סימנו :
 ככל אשר עשה אתכם במצרים * ועתה אף במדבר אשר ראית כי
 כשאלך וגו' : כאשר ישא איש את בנו * כמו שפירש אלל ויסע מלאך
 האלהים הסולך לפני מחנה ישראל וגו' * משל למהלך בדרך ובנו
 לפניו כאו לסטים לשבותו וכו' : לב ובדבר הזה * שהוא מבטיחכם
 להביאכם אל הארץ אינכם מאמינים בו : לג לראותכם * כמו להראותכם
 וכן לנחותם הדרך וכן לשמוע בקול תודה וכן ללכת להגיד ביורעהל :
 לו אשר דרך בה * חכרון שכאמר בה ויבא עד חכרון : לו התאנף * נתמלא

הוא ינחלנה את ישראל רביעי טל וטפכם
 אשר אמרתם לבו יהיה ובניכם אשר
 לא ידעו היום טוב ורעה מה יבאו שמה
 ולהם אתננה והם ירשוה: מ ואתם
 פנו לכם וסעו המדברה דרך יסוסף:
 מה ותענו ותאמרו אלי חטאנו ליהוה
 אנחנו געלה ונלחמנו בכל אשר צונו
 יהוה אלהינו ותחגרו איש את חברו
 מלחמתו ותהינו לעלת ההרה: מכ ויאמר
 יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא
 תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו
 לפני איביכם: מג ואדבר אליכם ולא
 שמעתם ותמרו אתפי יהוה ותזדו
 ותעלו ההרה: מד ויצא האמרי הישב
 בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם
 כאשר תעשינה הדברים ויכתו אתכם
 בשעיר ערחרמה: מה ותשבו ותכבו
 לפני יהוה ולא ישמע יהוה בקלכם
 ולא

בעל הטורים וירשוה ב' במס' הכא * ואידך עד עולם וירשוה שנתה לבס
 הארץ ירושת עולם ולעולם לא היו גולים ממנה אם לא שחטאו:

ולא האזין אליכם: מו ותשבו בקדש
 ימים

הרגום

יעורל תמן ירמיה תקיף ארי הוא יחסנונה לישראל:
 טל וטפרכו דאמרתו לבווא יהי ובניכו דלא ידעו יומא
 דין טוב וביש אינון יערוו לחמן ולהון אתנינה ואינון יירתנינה:
 מ ואחיו אתפנו לבו וטולו למדברא אורח ימא דסוף:
 מא ואתבתו ואתבתו לי חבנא קדם יי אנחנא ניסק ונגיח
 קרב ככל די פקדנא יי אלהנא וזרחתו נבר ות מני קרביה
 ושריתו למיסק לי רא: מב ואמר יי לי אימר להון לא
 תסקו ולא תניחו קרב ארי לית שכנתי בניכו ולא
 תתברו קדם בעלי רבביכו: מג ומלילית עמכו ולא
 קבלתו וסרכתו על ממרא דיי וארשעתו וסלקתו
 לטורא: מד ונפק אמורא דיריוב בטורא ההוא
 לקדמותכו וירדפו יתכו כמא דנתנו דבריתא ושרדו יתכו
 בשעיר ערחרמה: מה ויתבתו ובכיתו קדם יי ולא קביל
 יי צלותכו ולא אצית למיליכו: מו ויתבתו ברקס יומין

סניאין

רש"י

רוגז: מ פנו לכם * אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום ללד פנו
 ליכנס לארץ קלקלתם וגרמתם לכם עכוז: פנו לכם * לאחורכם ותלכו
 במדבר ללד יס סוף להר שעיר עתה המשכו ללד יס ותקדבו את שעיר
 מפסיק בין יס סוף להר שעיר עתה המשכו ללד יס ותקדבו את שעיר
 כל דרומי מן המערב למזרח: מא ותהינו * לשון הכנו ועלינו אלה המקום
 זה הלשון שהמרתם לשון חין כלומר נודמנתם: מב לא תעלו * לא
 עלייה תהא לכם לא ירידה: מד כאשר תעשינה הרברים * מה הדבורה
 הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה חף הס כשהיו נוגעים בכס
 מיד מתים: מה ולא שמע ה' בקולכם * כביכול עשיתם מדת
 רחמיו כאלו אכזרי: מו ותשבו בקדש ימים רבים * י"ט שנה שנה
 כימים אשר ישבתם בשאר המסעות והס היו ל"ח שנה י"ט מהס
 עשו בקדש וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש כמו שנהמר
 ויניעס

ימים רבים בימים אשר ישבתם :
 ב ונפן ונסע המדברה דרך ים־סוף
 כאשר דבר יהוה אלי ונסב את־הר־
 שעיר ימים רבים : ס חמישי כ ויאמר
 יהוה אלי לאמר : ג רב־לכם סב את־
 ההר הזה פנו לכם צפנה : ד ואת־
 העם צו לאמר אתם עברים בגבול
 אחיכם בני־עישו הישבים בשעיר וייראו
 מכם ונשמרתם מאד : ה אל־תתגרו
 כם כי לא־אתן לכם מארצם עד
 מדרך כף־רגל כי־ירשה לעשו נתתי
 את־הר שעיר : ו אכל תשברו מאתם
 בכסף ואכלתם וגם־מים תכרו מאתם
 בכסף וישתיתם : ז כי יהוה אלהיך
 ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך
 את־המדבר הגדל הזה זה ארבעים
 שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת
 דבר

בעל הטורים וייראו קצוב כב' וידין כשכיל עשר ברכות סתתרך יעקב :
 עד מדרך עד דרך כוכב מיעקב עד סיבא זמן מורה דרכתי
 לבני : כף רגל לעת קמוט רגלם עד שיבוע קרמסנה רגל הגלי עמי :

סניאין כיומאי די יתבתין : א ואתפנינא ונטלנא למדברא
 אורח ומא דסוף כמא דמליל וי עמי ואקפנא ית טורא
 דשעיר יומין סניאין : ב ואמר יי די למימר : ג סני לבון
 דאקפתון ית טורא דהרין אתפנו לבון לצפונא : ד ונת
 עמא פקיד למימר אתון עברין בתחום אחיכון בני עשו
 דיתכון בשעיר וידתרון מנכון ותסתמרון לתרא : ה לא
 תהגרון ברוזן ארי לא אתן לבון מארצהון עד מדרך
 פרסת רגל ארי ורותא לעשו יהבית ית טורא דשעיר :
 ו עיבורא תזבנן מנהון בכספא ומיכלון ואף מיא הזבנן
 מנהון בכספא ותשתין : ז ארי יי אלהך ברכך בכל עובדי
 ידך ספיק לך צורכך במהכך ית מדברא רבא הרין דנן
 ארבעין שנין ממרא בני אלהך בסעךך לא חסרת מדעם :
 ועברנא

רש"י

ויניעם כמדבר כך מלאתי בסדר עולם : א ונפן ונסע המדברה
 אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו
 לכפוני וכשביל שקלקלו הפכו ללד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו
 של הר שעיר והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח : דרך ים סוף
 דרך יואתן ממלרים שהוא במקצוע דרומית מערבית משם היו
 הולכין ללד המזרח : ונסב את הר שעיר * כל דרומו עד ארץ מואב :
 ג פנו לכם צפונה * סוכו לכם לרוח מזרחית מן הדרום ללפון
 פניכם ללפון נמלאו הולכים את רוח מזרחית וזה שנהמר ויבוא
 ממזרח שמש לארץ מואב : ד ונשמרתם מאד * ומהו השמירה אל
 תתגרו בס : עד מדרך כף רגל * אפילו מדרך כף רגל כלומר אפילו
 דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בהרצכם שלא ברשות *
 ומדרש הגדה עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים שנהמר
 ועמדו רגליו ונ' : ה ירושה לעשו * מאברהם עשר עממים נתתי
 לו שבעה לבס קני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר אחד מהם
 לעשו והשתיים לבני לוט בשכר שהלך אותו למאדים ושתק על מה
 שהיו אומרים על אשתו אחותי היא עשאו כבנו : ו תכרו * לשון
 מקח וכן אשר כריתי לי שכן בכרכי היס קורין למכירה כיה : ז כי
 ה' אלהיך ברכך * לפיכך לא תכפו את עובדתו להראות כאלו אתם
 עניים

דבר : ^ס ונעבר מאת אחינו בני עשו
 הישבים בשעיר מדרך הערבה מאילת
 ומעצין גבר ^ס ונפן ונעבר הדרך
 מדבר מואב : ^ט ויאמר יהוה אלי
 אל תצל את מואב ואל תתגר בם
 מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה
 כי לבני לוז נתתי את ער ירשה :
 י האמים לפנים ישבו בה עם גדול
 ורב ורם בענקים : יא רפאים יחשבו
 אף הם בענקים והמאבים יקראו להם
 אמים : יב ובשעיר ישבו החרים לפנים
 ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם
 וישבו תחתם כאשר עשה ישראל
 לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם :
 יג עתה קמו ועברו לכם את נחל
 זרד ונעבר את נחל זרד : יד והימים
 אשר הלכנו מקדש ברנע עד
 אשר עברנו את נחל זרד שלשים
 ושמנה שנה עדיהם כל יהודר אנשי

פסקא באמצע פסוק

המלחמה

המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע
 יהוה

תרגום

ח ועברנא מלות אהונא בני עשו דיתבין בשעיר מאורח
 משרא מאילת ומעציון גבר ואתפנינא ועברנא אורח
 מדברא דמואב : ט ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא
 תחגרי למעפד עמרוין קרב ארי לא איתן לך מארעיה
 ירותא ארי לבני לוז יהבית ית לחיית ירותא : י אמתני
 מלקדמין יתיבו בה עם רב וסגי ותקיף בגבריא : יא גברין
 מתהשבין אף אינון בגבריא ומואבאי קרו יהון אמתני :
 יב ובשעיר יתיבו חוראי מלקדמין ובני עשו תריבונן
 ושיצאונן מן קדמיהון ויתיבו באתריהון כמא די עבר
 ישראל לארע ירותתיה די יהב יי להון : יג בען קומו ועברו
 לבין ית נחלא זרד ועברנא ית נחלא זרד : יד וימיא
 די הלכנא מרקס גיאד עד די עברנא ית נחלא זרד
 תלחין ותמני שנין עד דסף כל דרא גברי מגיחי קדבא

מנו

רשי

עניים אלה הראו עלמיכס עשירים : ח ונפן ונעבר * לזל כפון
 הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית : ט ואל תתגר בם * לא אסר להם
 על מואב אלה מלחמה אבל מייראים היו אותם ונראים להם כשהם
 מזויזים לפיכך כתיב ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים וכוזוים
 אותם אבל בכני עמון נאמר אל תתגר בם שום גרוי בשכר לניעות
 אמס שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה
 מואב : ער * שם המדינה : יוד האמים לפני וגו * אתה סבור שזו
 רפאים שנתת לו לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישבו בה
 לפנים אבל לא זו היא כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לו והושבתים
 תחתם : יא רפאים יחשבו וגו * רפאים היו נחשבין אותם אמים כענקים
 הנקראי רפאים על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות : אמים * על שם
 שאימתם מוטלת על הדריות וכן ובשעיר ישבו החורים ונתתם לבני
 עשו : יב יירשום * לשון הוה כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם
 והולכים : יד אנשי המלחמה * מבן עשרים שנה היו אלים כלבא :

טו היתה

יהוה להם : טו וְגַם יִדְיֹהוּה הִיִּתָּה בָּם
 לְהִמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמִם : טו וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת
 מִקֶּרֶב הָעַם : ס י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר : יח אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל
 מוֹאָב אֶת־עַר : יט וּקְרַבְתָּ מוֹל בְּנֵי
 עַמּוֹן אֶרֶץ־תְּצַרֶם וְאֶרֶץ־תַּתְּנֶנּוּ בָם
 כִּי לֹא־אַתָּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה
 כִּי לְבְנֵי־לוֹט נִתְּתִיָּה יִרְשָׁה : כ אֶרֶץ־
 רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב אֶף־הוּא רַפָּאִים יֵשְׁבוּ־
 בָּהּ לְפָנִים וְהַעֲמַנִּים יִקְרָאוּ לָהֶם
 זְמוּזִים : כא עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כַּעֲנָקִים
 וַיִּשְׁמִדֶם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיֵּשְׁבוּ
 תַּחְתָּם : כב כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עִשָׂו
 הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־
 הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה : כג וְהָעוֹלָם הַיֹּשְׁבִים
 בַּחֲצָרִים עַד־עוֹזָה כַּפְתָּרִים הַיִּצְאִים
 מִכַּפְתָּר הִשְׁמִידֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם :
 קומו

מִנּוּ מִשְׁרִיתָא בְּמָא דְקָיִים יִי לְהוּן : טו וְאַף מָחָא מִן קָדָם
 יִי הִנֵּה בְרוּן לְשִׁיזְיוֹתְרוּן מִנּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְשְׁלִימוּ :
 טו וְהוּן כִּד שְׁלִימוּ כָּל גְּבָרֵי מַנְיָחֵי קֶרְבָּא לְמַמְרַת מִנּוּ
 עַמָּא : יו וּמְלִיל יִי עַמִּי לְמִימְר : יח אַתְּ עֹבֵר יוֹמָא דִּין־ת
 תְּחוּם מוֹאָב וְתִלְחִית : יט וְתִתְקַרֵּיב לְקַבִּיל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא
 תִצּוֹר עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִתְנַרֵּי לְמַעַבְד עַמְהוֹן קֶרְבָּא אֲרִי לֹא
 אַתָּן מֵאֶרֶע בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יִרְתָּא אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יְהִיבִיתָהּ
 יִרְתָּא : כ אֶרֶע גְּבָרִיא מִתְחַשְׁבָּא אַף הִיא גְּבָרִין יְתִיבֻבָּהּ
 מִלְקַדְמִין וְעַמּוֹנָאֵי קְרוּ לְרוּן חֲשָׁבְנֵי : כא עַם רַב וְסַנֵּי
 וְתִקִּיף גְּבָרִיא וְשִׁיזְיוֹנֵי יִי מִן קְדַמִּיהוֹן וְתִרְכִינֵי וְיִתִּיבוּ
 בְּאֶתְרֵהוֹן : כב בְּמָא בְּעֵבֵר לְבְנֵי עִשָׂו דִּיתְכִין בְּשִׁעִיר
 דְשִׁיזְיֵי יִת חֲרָאֵי מִן קְדַמִּיהוֹן וְתִרְכִינֵי וְיִתִּיבוּ בְּאֶתְרֵהוֹן
 עַד יוֹמָא דְדִין : כג וְעוֹנֵי דִיתְכִין בְּרַפִּיָּה עַד עוֹנֵי קַפּוֹטְקָאֵי
 דְנַפְקוּ מִקַּפּוֹטְקָאֵי שִׁיזְיָאוֹנוֹן וְיִתִּיבוּ בְּאֶתְרֵהוֹן : כד קומו
 מולו

דש"ו

טו היתה הם * למנהר ולהומם בתוך הרבעים שנה שלה יגרמו לבניהם
 עוד להתעכב במדבר : טו ויהי כאשר תמו וגו' : יז וידבר ה' אלי וגו' *
 אבל משלוח המרגלים ע"כ לא נאמר בפרשה זו וידבר ה' אלי ויאמר
 ללמדך שכל נ"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור
 בלשון חבה פנים אל פנים וישב הדעת ללמדך שאין השכינה שורה
 על הנביאים הלא בשביל ישראל : יח אתה עובר היום את גבול מואב
 וגו' : יט מול בני עמון * מכאן שארץ עמון לזד כפון : כ ארץ
 רפאים תחשב * ארץ רפאים נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישבו
 בה לפנים אבל לא זו היא שנתתי לאברהם : כג והעוים היושבים
 בחצרים וגו' * עוים מפלשתים הם שעמהם הם נחשבים בספר
 יהושע שאמר חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני
 והגתי והעקרוני והעוים ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך
 לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם והבאתי עליהם כפתורים
 והשמידום וישבו תחתם ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם :
 כה תחת

כד קומו סעו ועברו את נחל ארנן ראה
נתתי בידך את סיחן מלך השבון
האמרי ואת ארצו החל רש והתגר
בו מלחמה: כה היום הזה אהל תת
פחדך ויראתך על פני העמים תחת
כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו
וחלו מפניך: כו וישלח מלאכים
ממדבר קדמות אל סיחן מלך השבון
דברי שלום לאמר: כז אעברה בארצך
בדרך בדרך אלך לא יסור ימין
ושמאל: כח אבר בכסף תשברני
ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי
רק אעברה ברגלי: כט כאשר עשיתי
בני עשו הישבים בשעיר והמואבים
הישבים בער עד אשר אעבר את
הירדן אל הארץ אשר יהיה אלהינו
נתן

ס רגשוה

בעל הטורים ראה נקתי בידך מלמד שהראבו סרו של סיחון וידו כסופה:
ביום הזה רמו שיעמוד לו השמים שהשמש נקרא יום * הוא אהל
ג' נחמה (ע"ה): אהל ג' נחמה * ככה אהל גדלך * ולא אהל את סס קדשי וכו'
סדרשו שעמדה חמה למטה כמו שעמדה ליהושע ומכ"ל דאויורי בעמידת חמה דכתיב
ואת סס קדשי אודיע ולא אהל את סס קדשי עוד ובעמידת חמה נודע סס קדשו
בכל הארץ:

נתן לנו: לו לא אבה סיחן מלך השבון
העברנו בו כיהקשה יהוה אלהיך
את

תרגום

טולו ועברו ית נחלא דארנן חוי דמסרית בידך ית סיחון
מלכא דחשבון אמורארה ית ארעיה שרי לתרכותיה
ותחנני למעבר עמיה קרב: כה יומא חדין אשרי למתן
זועףך ודחלתך על אפי עממיה דתחורת כל שמיא
דישמעון שמעך ויוועון ויתברון מן קדמך: כו וישלחית
אנגרין ממדבר קדמות לות סיחון מלכא דחשבון פתנמי
שלם למימר: כז אעבר בארעך באורחא באורחא אויל
לא אסטי לימינא ולשמאלא: כח עבנרא בכספא תובין לי
ואיכול ומיא בכספא תתן לי ואשתמי לחור איעיבר ברגלי:
כט כמא דעברו רי בני עשו דיתבין בשעיר ומואבאי
דיתבין בלתיית עד דאעבר ית ירדנא לארעא דני אלהנא
יהיב לנא: לו לא אבה סיחון מלכא דחשבון למשבקנא
למעבר בתחמיה ארי אקשינו אלהך ית רותיה ואתקוף
ית

רש"י

כה תחת כל השמים * למד שעמדה חמה למטה ביום מלחמת עוג
ונודע הדבר תחת כל השמים: כו ממדבר קדמות * אף על פי שלא
זוני המקום לקרא לסיחון לשלום למדתי ממדבר סיני מן התורה
שקדמה לעולם כשבא הקדוש ברוך הוא ליתנה לישראל חור אותה
על עשו וישמעאל ונלוו לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם
בשלום אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום * דבר אחר ממדבר
קדמות * ממך למדתי שקדמת לעולם יכול היית לשלוח ברוך אחד
לשרוף את המלכים אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר שלח
את עמי במצאן: כט כאשר עשו לי בני עשו * לא לענין לעבור את
הארץ אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן * מוסב
על

את־רוחו ואמין את־לבבו למען תתן
 בידך כיום הזה : ^ל ששי לא ויאמר
 יהוה אלי ראה החלתי תתן לפניך
 את־סיהן ואת־ארצו החל לש לרשת
 את־ארצו : ^ל כי ויצא סיהן לקראתנו
 הוא וכל־עמו למלחמה יהצרה :
^ל ויתנהו יהוה אלהינו לפנינו ונגך אתו
 ואת־בנו ואת־כל־עמו : ^ל ונלכד את־
 כל־ערו בעת ההוא ונחרם את־כל־
 עיר מתם והנשים והטף לא השארנו
 שריד : ^ל רק הבהמה בזונו לנו ושלל
 הערים אשר לכדנו : ^ל כי מערער אשר
 על־שפת־נחל ארנן והעיר אשר בנחל
 ועד־הגלעד לא היתה קריה אשר
 שגברה ממנו את־הכל נתן יהוה
 אלהינו לפנינו : ^ל כי רק אל־ארץ בני־
 עמון לא קרבת כל־יד נחל יבק וערי
 ההר וכל אשר־צוה יהוה אלהינו : ^ל ונפן
 בניו ק

בעל הטורים רק הבמה רק מיעוט הוא רק הכחוסים אבל הסמנים ראשית
 הפרס תקדיש לה :

ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך־
 הבשן לקראתנו הוא וכל־עמו
 למלחמה

בעל הטורים דרך הכסן ע"ס סן סגל לו כדאי כסר ואס :

תרגום

ית לביה בדיל לממסריה בידך כיומא קרין : לא ואמר יי
 לי חווי דשריתי לממסר קדמך ית סיחון וית ארעיה שרי
 לתרכותיה למירת ית ארעיה : ^ל כי ונפך סיחון לקדמותנא
 הוא וכל עמיה לאנחא קרבא ליחין : ^ל כי ומסריה יי אלחנא
 קדמנא ומחינא יתיה וית כנורו וית כל עמיה :
^ל כי וכבשנא ית כל קריוהי בעידנא. תהיא ונמרנא ית כל
 קריו נכריא ונשיא וטפלא לא אשארנא משויוב : ^ל לה לחוד
 בעירא בזנא לנא וערי קרניא די כבשנא : ^ל כי מערוער די
 על ביה נחלא דארנון וקרתיא די בנחלא ועד גלעד לא
 הות קרתיא דתקיפת מננא ית כל לא מסר יי אלהנא קדמנא :
^ל כי לחוד לארע בני עמון לא קרבתיא כל ביה נחל יובקא
 וקרני טורא וכל די פקיד יי אלהנא : ^ל כי ואתפנינא וסלקנא
 אורח מחנן ונפך עוג מלכא דמתנן לקדמותנא הוא וכל
 עמיה

דש"י

על אעברה בארץ : לא החלתי הח לפניך כפה סר של אמוריים של
 מעלה תחת רגליו של משה וסדריכו על אורו : רב ויצא סיחון : לא
 שלח בשביל עוג לעזור לו ללמדך שלא היו זריכים זה לזה : רג ואת
 בניו : בנו כתיב שהיה לו בן נכור כמותו : רד מהם אנשים
 בזיות סיחון כאמר בזונו לנו לשון בזה שהיתה חביבה עליהם ובזוים
 איש לו וכשבאו לביות עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזוים
 בעיניהם ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהו
 לכך כאמר בזונו לנו לשון בזיון כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל
 בשטים : לו כל יד נחל יבק : כל אלל נחל יבק : וכל אשר צוה ה'
 אלהינו שלא לכבוש הנחנו : א ונפל ונעלי כל גד כפון הוא עלייה :
 ב אל

למלחמה אדרעי : כ ויאמר יהוה אלי
 אלתיירא אתו כי בידך נתתי אתו
 ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו
 כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר
 יושב בחשבון : ג ויתן יהוה אלהינו
 בידנו גם את עוג מלך הבשן ואת
 כל עמו ונכהו עד בלתי השאיר לו
 שריד : ד ונלכד את כל עריו בעת
 ההוא לא היתה קריה אשר לא לקחנו
 מאתם ששים עיר כל חבל ארנב
 ממלכת עוג בבשן : ה כל אלה ערים
 בצרת חומה גבהה דלתים ובריח
 דבר מערי הפרזי הרבה מאד :
 ו נחרם אתם כאשר עשינו לסיחן
 מלך חשבון החרם כל עיר מתם
 הנשים והטף : ז וכר הבהמה ושלר
 הערים בזונו לנו : ח ונקח בעת ההוא

את

בעל הטורים גבהה דלתים ובריח ס' תחמה דכתיב ערים בטורח בשמים :
 בזונו לנו תחלה אמר בזונו לנו מתחלה היתה הכזה חביבה
 בעיניכם ולכסף היתה כל כך עד שהיתה בזויה בעיניכם וזהו בזונו לנו :

את הארץ מיד שני מלכי האמרי
 אשר בעבר הירדן מנחל ארנן עד היר
 חרמון : ט צידנים יקראו לחרמון שרין
 והאמרי

תרגום

עמיה לאנחא קרבא לאדרעי : כ ויאמר יי לי לא תרחל
 מניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה
 ורבעידי ליה כמא דעברת לסיחון מלכא דאמוראה די
 יתיב בחשבון : ג ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג
 מלכא דמתנן וית כל עמיה ומתנהו עד די לא אשתאר
 ליה משויוב : ד וכבשנא ית כל קרווהי בעידנא ההיא
 לא חנת קרתא די לא נסבנא מנהון שיתין קרוין כל בית
 פלך טרכונא מלכותא דעוג במתנן : ה כל אילין קרוין
 כריבן מקפן שור רם דלהן דשין ועברין בר מקרוין פצחיא
 דסגיאין לחרא : ו ונמרנא יתהון כמא דעברנא לסיחון
 מלכא דחשבון נמרנא ית כל קרויא נבריא נשיא וטפלא :
 ז וכל בעירא וערי קרויא בזנא לנא : ח ונסבנא בעידנא
 ההיא ית ארעא מיד חרין מלכי אמוראה די בעברא
 דירדנא מנחלא דארנון עד טירא דחרמון : ט צידונאי

קרו

רש"י

ב אל תירא אותו * ובסיחון לא הו' לך לומר אל תירא אותו אלא
 מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר
 ויבא הפליט והוא עוג * ד חבל ארנב * מתרגמינן בית פלך טרכוכא *
 וראיתי תרגום ירושלמי במגילת אסתר קורא פלטיין טרכוכין למדתי
 חבל ארנב הפרכיא היכל מלך כלומר שהמלכות נקראת על שמה וכן
 את הארנב דמלכים אלל היכל מלך הרגו פקח למנחם למדתי שכך
 נקראת סס האפרכיא : ה מערי הפרזי * פרוזות ופתוחות בלא חומה וכן
 פרוזות תשב ירושלים : ו החרם * לשון הוה הלך וכלות : ח מיד *
 מרשות

והאמרי יקראו ללו שניר : כל ערי
המישר וכל הגלעד וכל הבשן עד
סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג בבשן :
יא כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר
הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה
הוא ברבת בני עמון תשע אמות
ארכה וארבע אמות רחבה באמת
איש : יב ואת הארץ הזאת ירשנו בעת
ההוא מערער אשר על נחל ארנן
וחצי הרהגלעד ועריו נתתי לראובני
ולגדי : יג ויתר הגלעד וכר הבשן
ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה
כל חבל הארץ לכל הבשן ההוא
יקרא ארץ רפאים : יד יאיר בן מנשה
לקח את כל חבל ארץ עדי גבול
הגשורי והמעבתי ויקרא אתם על שמו
את הבשן חות יאיר עד היום הזה :
טו ולמכיר נתתי את הגלעד : שביעי
טז ולראובני ולגדי נתתי מן הגלעד

ועד

א נחה א נחה

ועד נחל ארנן תוך הנחל וגבול ועד

יב

תרנים

קבו לחרמון שריון ואמוראי קבו ליה טור תלגא : י כל
קרני משרא וכל גלעד וכל מהנן עד סלכה ואדרעי קרוי
מלכותיה דעוג במתנן : יא ארי לחוד עוג מלכא דמתנן
אשתאר משאר גבריא הא ערסיה ערסא הפרזלא הלא
היא ברבת בני עמון תשע אמות אורכה וארבע אמות
פותיה באמת מלך : יב וית ארעא הדרא ורתנא בעידנא
ההוא מערער די על נחלא דארנן ופלגות טרא דגלעד
וקרוויה יהבית לשיבט ראובן ולשיבט גד : יג ושאר גלעד
וכל מתנן מלכותא דעוג יהבית לפלגות שבטא דמנשה
כל בית פלך טרכונא לכל מתנן תהוי מחקרי ארבע
גבריא : יד יאיר בר מנשה נסיב ית כל בית פלך טרכונא
עד תחום גשורא ואפקירוס וקרא יתנן על שמיה ית
מתנן בכרני יאיר עד יומא הדין : טו ולמכיר יהבית ית
גלעד : טז ולשיבט ראובן ולשיבט גד יהבית מן גלעד ועד
נחלא דארנן גו נחלא ותחומא ועד יבקא דנחלא תחומא

רבני

רשי

מראות : ט צידנים יקראו להרמון וגו' . ובמקום אחר הוא הומר
ועד הר שאון הוא חרמון הרי לו הרבעה שמות למען הולכנו ליכתב
להגיד שכן ה"י שהיו הרבע מלכיות מתפארות בכך זו אומרת על
שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא : שניר הוא שלג כלשון אשכנז
וכלשון כנען : יא מיתר הרפאים : שהרנו המרפל וחדריו בעשתרות
קרנים והוא פלט מן המלחמה שנאמר ויבא הפליט והוא עוג : באמת
איש : באמת עוג : יב ואת הארץ הזאת : האמורה למעלה מנחל ארנן
עד הר חרמון : ירשנו בעת ההוא מערער אשר על נחל ארנן : אינו
מחובר לראשו של מקרא הלא לסופו על נתתי לראובני ולגדי אבל
לענין ירושה עד הר חרמון סיה : יג ההוא יקרא ארץ רפאים : היא
אותה שנתתי לאברהם : טז תוך הנחל וגבול : כל הנחל ועוד מעבר
לשפתו

יִבַּק הַנְּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן : יי וְהֵעֲרַבְהָ
וְהִירְדֵן וּגְבוּל מִכְנַרְת וְעַד יַם הָעֲרָבָה
יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה
מִזְרַחָהּ : יי וְאֵצְו אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא
לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ
לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל :
יט רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי
כִּי־מִקְנֵה רֶב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָכֶם : מפטיר כ עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה
לְאַחֵיכֶם כַּכֶּם וִירִשׁוּ גְסֵיהֶם אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן וְשִׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָׁתוֹ אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָכֶם : כא וְאֶת־הַחוֹשֵׁעַ צוֹיְתִי בְּעֵת
הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִיתָ אֶת כָּל־
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּיַעֲשֵׂה יְהוָה לְכָל־
הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אִתָּה עֹבֵר שָׁמָּה :
כב לֹא תִירָאוּ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא

הנלחם

מלא ו

הַנְּלַחֵם לָכֶם : ס ס ס

ואתחנן

תרגום

דבני עמון : יי ומשרא וירדנא ותחומיה מגינוסר ועד זמא
דמשרא זמא דמלחא תחורת משפך מרמתא מדנחא :
יח ופקידית יחכין בעירנא תחיא למימר יי אלהכין יחב
לכין ית ארעא דרא למרתה מזרזין פעברין קדם אחיכין
בני ישראל כל מזרזי חילא : יט לחוד נשיכין וטפלכין
ובעירכין ידענא ארי בעיר סגי לכין יחכין בקרוביכין די
יהבית לכין : כ עד די יניח יי לאחיכין כותכין וירחון אפ
אינון ית ארעא דיין אלהכין יהיב דרזין בעברא דירדנא
ותחוכין גבר לירותתיה די יהבית לכין : כא וית יהושע
פקידית בעירנא תחיא למימר עינד תואן ית כל די עבר
יי אלהכין לתריי מלכיא האילין כן ועביר יי לכל מלכותא
די את עבר לחמן : כב לא תבחרון מנהון ארי יי אלהכין
ממריה מניח לכין :

וצליתי

רשי

לשפתו כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן : יי מכנרת * מעבר הירדן
המערבי היא ונחלת בני גד מעבר הירדן מזרחי ונפל בגורלם רוחב
הירדן כנגדם ועוד מעבר לשפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן
וגבול הירדן ומעבר לו : חי ואצו אחכם * לבני גד ולבני ראובן
היה מדבר : לפני אחיכם * הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי
שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנים שנאמר וטרף זרוע אף קדקד :

כך ואתחנן

כִּנּוּ וְאֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בַּעַת הַהוּא
 לֵאמֹר כִּי אֲדַנִּי יְהוָה
 אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־
 גְּדֻלְךָ וְאֶת־יְדֶךָ הַחֲזִיקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל
 בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּמַעֲשֵׂיךָ
 וּבְגִבּוֹרֹתֶיךָ כִּי אֶעֱבְרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־
 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר
 הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנוּ כִּי וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה
 בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי רַב־לֶךְ אֶל־תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי
 עוֹד בְּדַבְרֵי הַזֶּה כִּי עָלְהָ וּרְאֵשׁ
 הַפְּסָגָה וּשְׂאֵי עֵינֶיךָ יִמָּה וּצְפֹנָה
 וְתִימְנָה וּמִזְרַחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא

קדש

תעבר

בעל הטורים ואתחנן לגיל כתיב לא תיראום חוקתי את ישראל אולי ירחס
 עליו ואתחנן ג' שיר"ם שאמר לפניו שירה כדי שישמע תפלתו
 וסמך ה' אלהים לו אתחנן לומר שויתק ה' לנגדי תמיד : הפסוק מתחיל בחלף ומסיים
 בכף ויש בו כ"א תיבות כנגד ארץ טוב לישראל וכנגד אהיה : והלבנון מן ואתחנן עד
 והלבנון מ' תיבות לו' זכור לי מ' יוס שעמדתי לפניך כהר : רב לך הרבה טובות
 מתוקנים לך מה רב טובך אשר כפתי ליראיך :

רש"י פרשת ואתחנן

כנ ואתחנן : הין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אף ע"פ
 שיש ללדיקים לתלוח במעשיהם הטובים הין מבקשים
 מנת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון
 ה"ל

בג וצליתי קדם בעירנא ההיא למימר : כו וי אלהים
 את שריה לאחואה ית עבדך ית רבויתך וית ירך
 מקפתא דיתתהיא אלהא דשכנתך בשמיא מלעיקא ושליט
 בארעא ולית היעביר בעובדך וכנברותך : כה אעבר כען
 ואחיו ית ארעא טבתא די בעברא דירדנא טורא טבא
 הרין ובית מקדשא : כו ונתנה רגו מן קדם וי עלי בדיליכון
 ולא קביר מגי ואמר וי לי סגי דך לא רתוסף למקלא
 קדמי עוד כפתנמא הרין : כו סק ריש דמתא וזקף עינד
 למערבא וקציפונא וקדומא וקמרגחא וכוו בעינד ארי
 לא

רש"י

ה"ל בלשון ואתחנן : ד"א זה אחד מעשרה לשונות שנקרא תפלה
 כדאיתא בספרי : בעת ההיא : לאחר שכבשתי את סיחון ועוג דמיתו
 שמא הוטר הכרי : לאמר : זה אחד משלשה מקומות שאמר משה
 לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם שעשה שאלתי אם לאו :
 כד ה' אלהים : רחום רבין : אתה החילות להראות את עבדך :
 שפתחת לי פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזרה אמר לו
 ממך למדתי שאמרתי לי ועתה הניחה וכי תופש הייתי כך אלא
 לפתוח פתח שבו היה תלוי להתפלל עליהם כמו כן הייתי סבור לעשות
 עכשיו : את גדלך : זו מדת טובך וכן הוא אומר ועתה יגדל לא כח
 ה' : ואת ירך : זו ימיך שהיא פשוטה לכל באי עולם : החזקה : שהתה
 כובש ברחמים את מדת הדין בחוקה : אשר מי אל וגו' : הויך דומה
 למלך בשר ודם שיש לו יועלים וסקנתרין הממחין בידו כשרולה
 לעשות חסד ולעבור על מדותיו אתה הין מי ימחה בידך אם תמחול
 לי ותבעל גזרתך ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת
 סיחון ועוג כדכתיב ראה החלותי תת לפניך הראני מלחמת ל"א מלכים :
 כה אעברה נא : הין נא אלא לשון בקשה : החר הטוב הזה : זו ירושלים :
 והלבנון : זה בית המקדש : כו ויתעבר ה' : נתמלא חימה : למענכם :
 אתם גרמתם לי וכן הוא אומר ויקיפו על מי מריבם וירע למשה
 בעבורם : רב לך : שלא יאמרו לך הרב כמה קשה והתלמיד כמה
 סרבן מפליר : ד"א רב לך : הרבה מזה שמור לך רב טוב הלפון לך :
 כו וראה בעיניך : בקשת ממני והראה את ההרן הטובה אני מראה
 לך

תַּעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה : כח וְצוּ אֶת־
 יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקוּהוּ וְאַמְצוּהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר
 לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה : כט וְנָשַׁב
 בְּנִיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר : פ ד ה וְעַתָּה
 יִשְׂרָאֵל שִׁמְעֵ אֶל־הַחֲקִים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים
 אֲשֶׁר אָנֹכִי מִלְמַד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
 לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבֵאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן
 לָכֶם : כ לא תִסְפוּ עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ
 לְשׂוֹמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם : ג עֵינֵיכֶם הִרְאוּ
 אֶת־אִשְׁרֵי־עֲשֵׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי
 בָרַח־הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵלֵךְ אַחֲרַי בְּעַר־
 פְּעוֹר הַשְּׂמִירוֹ יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מִקִּרְבְּךָ :
 ד וְאַתֶּם הִדְבַקְתֶּם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 חיים

בעל הטורים מלמד אתכם לעשות סבת למוד מביא לידו מעשה : ולא תגרעו
 ממנו לשמר את ס'ק ג' תרי"ג : אנכי מצוה אתכם וסמיך ליה
 עיניכם הראות סמין לדיון חלל מה שבינו רואות :

חיים כלכם היום : שני ה רֵאָה לְמַדְתִּי
 אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶׁר צִוִּיתִי
 יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר

תרגום

לא תעבר את ירדנא הדין : כח ופקיד נת יהושע ובקפתי
 ואלמאי ארי הוא יעבר קדם עמא חרין וחוא יחסין יתחון
 נת ארעא די תחוי : כט ויחיבנא בחילתא לקביר בית
 פעור : « וכען ישראל שמע לקומיא וקדיניא די אנא
 מליף יתכון למעבר בדיך דתיחון ורתוערון ותירתון נת
 ארעא די יי אלקרא דאבהתכון יחיב לכון : כ לא תוספון
 ער פתנמא די אנא מפקיד יתכון ולא תמנעון מיניה
 למיטר נת פקודיא דינו אלקהכון די אנא מפקיד יתכון :
 ג עיניכון חזון נת די עבד יי בפלחי בעלא פעור ארי כל
 גברא דאליך בטר בעלא פעור שיציה יי אלהך מבינד :
 ד ואתון דארבקותון בדחלקא דינו אלקהכון קיימין כולכון
 יומא דין : ה חוי דאליפית יתכון קיימין ודינין כמיה די

פקדני

רש"י

לך את כלה : שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ : כח וצו את יהושע : על
 הטרחות ועל המשאות ועל המריבות : והזקוה ואמצוה : בדברך שלה
 ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם מנעוהו
 אני כי הוא יעבור והוא ינחיל : כי הוא יעבור : אם יעבור לפניו ינחלו
 ואם לאו לא ינחלו וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב
 לפניו ויכו מהם הנשי העי וגו' וכיון שנפל על פניו אמר לו קום
 לך קם לך כתיב אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה
 למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר
 עוברין ואם לאו הין עוברין : כט ונשב בניא וגו' : ונלמדתם
 לע"ה ואף על פי כן ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול
 לך והגו לא זכיתי לימחל לי : ב לא תוסיפו : כגון חמש פרשיות
 בתפלין

יֵשׁוּר אַתֶּם בָּאִים שְׂמָה לְרִשְׁתָּהּ :
 וְשִׁמְרַתֶּם וְעִשִּׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם
 וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן
 אֶת כָּל־הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק־עִם־
 חֲכָם וּנְכוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה : כִּי מִי־
 גּוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֱלֹוֹ
 כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֱלֹוֹ : וּמִי־
 גּוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים
 צְדִיקִים כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
 אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם : רַק הַשְׁמַר
 לָךְ וְשִׁמְרֵם נַפְשְׁךָ מֵאֵד פְּנֵת־שִׂבְחָ אֶת־
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי־יְסוּרוֹ
 מִדְּבַכְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתֶּם לְבַנְיָךְ
 וּלְבָנֵי בְנֶיךָ : י יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי
 יְהוּה אֱלֹהֶיךָ בַּחֶרֶב בְּאָמַר יְהוּה אֱלֹוֹ
 הַקָּה־לִּי אֶת־הָעַם וְהִשְׁמַעַם אֶת־דְּבָרֵי
 אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֶת־י יְהוּה כָּל־הַיְמִים

אשר

קדש

בעל הטורים באים סוף לרבה ושורקם כדקוב ויתן להם חרבות גוים וגי
 בעבור ושמרו חיו : ושמור כסך כר יכיס כסמק חס כר
 בידו וכרי בידך חס קשמור כרי חשמור כרד :

אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה וְאֶת־
 בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן : יא וְתִקְרְבוּן וְתַעֲמְדוּן
 תּוֹחַ

הרנום

פקדני יי אלהי למעבר בן בנו ארעא די אחון עליו פמן
 למרתה : י וחתרון ורעברון ארי היא חוכמתכון
 וסוכלתנחכון לעיני עממיא די ישמעון ורת כל קנימא
 האילין ויימרון לחוד עם חכים וסוכלמן עמא רבא הרין :
 ז ארי מאן עם רב די ליה אלהא קריב ליה לקבלא
 צלותיה בעידן עקמיה בני אלהנא בכר עדן דאנחנא
 מצלן קדמוהי : ח ומאן עם רב די ליה קנימין ודינין
 קשיטין בכל אורייתא דרא די אנא יתיב קדמיכון יומא
 דין : ט לחוד אסתמר לך וטר נפשך לחדא דלמא תתנשי
 זת פתגמיא די חואן עינד ודלמא יעידון מלכך כל יומי
 חייך ותהודיענין לבנגד ולבני בנגד : י יומא די קמתא
 קדם יי אלהך בחורב כר אמר יי לי כנוש קדמיית עמא
 ואשמעינין ית פתגמי די ילפון למדחל קדמי כל יומיא די
 אינון קנימין על ארעא וית בניהון יאלפון : יא וקרבתי
 וקמתון בשיפורי טורא וטורא בעיר באשתא עד ציר

שמיא

רשי

בתפלוג חמשת מינון כלובב וחמש מינות וכן לה תגרעו : ו ושמרתם
 ז מנשה : ועשיתם כמשמעו : כי היא חכמתכם ובינתכם וגו' בזאת
 תחשבו חכמים ונכונים לעיני העמים : ח חקים ומשפטים צדיקים
 הנגוס ומקובלים : ט רק השמר לך פן תשכח את הדברים * אז כשלא
 תשכחו אותם ותעשום על המתתם תחשבו חכמים ונכונים ואם
 תעזבו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים : יוד יום אשר עמדת
 מנוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת
 בחרב אשר רהיתם את הקולות ואת הלפידים : ילמדון ילפון
 עלמס

תחת ההר וההר בער באש עד לב
 השמים חשך ענן וערפל : יב וידבר
 יהוה אליכם מתוך האש קול דברים
 אתם שמעים ותמונה אינכם ראים
 זולתי קול : יג ויגר לכם את בריתו
 אשר צוה אתכם לעשות עשרת
 הדברים וכתבתם על שני לחות
 אבנים : יד ואתי צוה יהוה בעת ההוא
 ללמד אתכם חקים ומשפטים
 לעשותכם אתם בארץ אשר אתם
 עברים שמה לרשתה : טו ונישמרתם
 מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל
 תמונה ביום דבר יהוה אליכם בהרב
 מתוך האש : טז פן תשחתון ועשיתם
 לכם פסל תמונת כל סמל תבנית
 זכר או נקבה : יז תבנית כל בהמה
 אשר בארץ תבנית כל צפור כנף
 אשר תעוף בשמים : יח תבנית כל
 רמש באדמה תבנית כל דגה אשר
 במים

במים מתחת לארץ : יט ופן תשנה
 עיניך השמימה וראית את השמש
 ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא
 השמים ונדחת והשתחית להם
 ועבדתם אשר חלק יהוה אליך אתם
 לכל

תרגום

שמיא חשוכא עננא ואמיטתא : יב ומליל יי עמכון מנו
 אשתא קל פתגמין אתון שמעין ודמות ליתיכון חנן אלתון
 קלא : יג וחיו לכון ית קנימיה די פקיד יתכון למעבר
 עשרא פתגמין וכתבינון על תרין לוחי אבניא : יד ויהי
 פקיד יי בעדנא בהויא לאלפא יתכון קיימין ודינין
 למעברכון יתרוון בארעא דאתון עברין תמן למרתה :
 טו ותסתמרון לתרא לנפשתיכון ארי לא חויתון כל דמות
 ביומא די מליר יי עמכון בחורב מנו אשתא : טז דלמא
 תחבלון ותעברון לכון צלמא דמות כל צורא דמות דבר
 או נוקבא : יז דמות כל בעירא די בארעא דמות כל צפר
 גרפא די פרח באויר רקיע שמיא : יח דמות כל ריתשא
 די בארעא דמורת בר נוני די במיא מלבע לארעא :
 יט ודלמא תקוף עינד לשמיא ותחיו ית שמשא וית
 סיתרא וית בוכביא כל חילי שמיא ותטעו ותסגוד לחון
 ותפלחינון די זמין יי אלתך יתחון לכל עמפיא די תחות
 כל

דש"ו

לעלמס : ולמדון : יאלסון לחחרים : יד ואותי צוה ה' ללמד אתכם *
 תורה טבע"ס : טז סמל * נורה : יט ופן תשא עיניך * לסמקל
 בדבר

לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם :
 וְאַתֶּם לִקַּח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם
 מִבּוֹר הַבְּרִזָּל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם
 נַחֲלָה בְּיוֹם הַזֶּה : כֹּה וַיְהוֶה הַתְּאֲנָף־בִּי
 עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עִבְרֵי אֶת־
 הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה :
 כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינְנִי
 עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשַׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת : כִּי הִשְׁמַרְוּ
 לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרַת עִמָּכֶם וְעִשִׂיתֶם
 לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ : כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִישׁ אֹכְלָה
 הוּא אֵל קָנָא : פ כִּי־תוֹלִיד בָּנִים
 וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשַּׁחְתֶּם
 וְעִשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וְעִשִׂיתֶם

פ' לשהרית תשעה באב

הרע

בעל הטורים ויוצא ד' במס' * הכא * ויוצא עמו בססון * ויוצא בזוליס
 מסלע * ויוצא את בן המלך * ויוצא אתכם ויוצא עמו בססון
 כדכתיב וכני ישראל ויוצאם ביד רמה ויוצא להם בזוליס מסלע והעמידו מלך
 שחמור ויהי ביסורין מלך :

הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ :
 הַעִדְתִּי

תרנים

כָּל שְׁמַיָּא : כ וַיַּחְכֹּן קָרָב וַיִּדְחַלְמִיה וְאַפִּיק וַיַּחְכֹּן
 מִכּוּרָא דְפְרִזְלָא מִמִּצְרַיִם לְמַהוּי לִיה לְעַם אַחְסָנָא בְּיוֹמָא
 קָרִין : כא וּמִן קָרָם וַיִּהְיֶה רַגְזִי עָלַי עַל פְּתָנְמִיכּוּן וְקָנִים
 בְּדִיל דְרָא דְמַעְבְּרֵי יַת יַרְדֵּנָא וּבְדִיל דְרָא דְמִיעַל דְאַרְעָא
 טְבָחָא בְּיַי אֱלֹהֶיךָ יַחִיב לְךָ אַחְסָנָא : כב אַרְי אָנָא מְאִיר
 בְּאַרְעָא דְרָא לִית אָנָא עֹבֵר יַת יַרְדֵּנָא וְאַתּוּן עֹבְרִין וְתַרְתּוּן
 יַת אַרְעָא טְבָחָא דְרָא : כג אַסְתַּמְרוּ לְכוּן דְרָמָא תַּחְנַשּׁוּן
 יַת קָנִימָא בְּיַי אֱלֹהֵיכּוּן דִּי גִזַּר עִמָּכּוּן וְתַעְבְּדוּן לְכוּן צִלְם
 דְמֹות כּוּלָא דִּי פְקַדְךָ וַיִּי אֱלֹהֶיךָ : כד אַרְי וַיִּי אֱלֹהֶיךָ מְמַרְיָה
 אִשָּׁא אֹכְלָא הוּא אֵל קָנָא : כה אַרְי תְּלָדוּן בְּנִין וּבְנֵי בְנֵין
 וְהַתְעַקְיוּן בְּאַרְעָא וְתַחְבְּלוּן וְתַעְבְּדוּן צִלְם דְמֹות כּוּלָא
 וְהַתְעַבְּדוּן דְבִישׁ קָרָם וַיִּי אֱלֹהֶיךָ דְאַרְגָּנָא קְדַמּוּרְיָ :

אסהרית

רש"י

כדבר ולתת לב לטעות אחרים : אשר חלק להם * להאיר להם *
 דבר אחר לאלוהות לא מעטן מלטעות אחרים אלא החליקם בדברי
 הכלים לטרדם מן העולם וכן הוא אומר כי החליק אליו בעיניו למצוא
 עונו לשנוא : כ כמור * הוא כלי שמזקקין בו את הזכב : כא החאנף *
 נתמלא רוגז : על דבריהם * על אודותיהם על עסקיהם : כב כי אנכי מת
 וכו' אינני עובר * מאחר שמת היכן יעבור לא אף עצמותי אינם עוברים :
 כג תמונת כלי * תמונת כל דבר : אשר צוּך ה' * אשר צוּך שלה לעשות :
 כד אל קנא * מקנא לנקום הנפרד * מנגט בלעז מתחרה על רוגזו להפרע
 מע"א : כה ונושנתם * רמז להם שיגלו ממנה לסוף תתל"ב שנה
 כמנין ונושנתם והוא הקדים והגלה לסוף תת"ן והקדים ב' שנים
 לנושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדו וזו שנהאמר וישקוד ה'
 על הרעה ויביאה עלינו כי דיוק ה' אלהינו דקק עשה עמנו שמהר
 להביאה

כו הַעֲדֹתַי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד תֵּאבְדוּן מֵהָרָא
 מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־
 הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה רָרְשִׁתָּהּ לֹא־תֵאדְרִיבֶן
 יָמַיִם עָלֶיהָ כִּי הַשְּׂמֹד תִּשְׂמְדוּן :
 כז וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשָׂאֲרֹתֶם
 מִתִּי מִסָּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְהוָה
 אֶתְכֶם שָׁמָּה : כח וְעַבְדֹתֶם־שֵׁם אֱלֹהִים
 מַעֲשֵׂה יָדַי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־
 יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאכְלוּן וְלֹא
 יִרְיִחוּן : כט וּבִקְשִׁיתֶם מִשֵּׁם אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנֻהּ בְּכָל־
 לְבַבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ : ל בַּצֹּר לָךְ
 וּמִצֵּאוֹךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית
 הַיָּמִים וְיִשְׁבֹּת עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְיִשְׁמַעֲתָ
 בְּקִלּוֹ : לא כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁבַּח
 אֶת־כְּבוֹד אֶתְּךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְהֵם :
 לב כִּי שָׁאַלְנָא לַיָּמִים רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר־
 הָיוּ

הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים
 אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־
 קֶצֶה

תרגום

כו אסתרית בכון יומא דין ות שמיא ות ארעא ארי מיבר
 תיכרון כפריע מעל ארעא די אתון עכרין ות ירדנא לתמן
 למרמח לא תורכין זמין עלה ארי אשתוצאה תשתיצון :
 כז ויברר וי יתכון ביני עממין ותשתארון עם דמנין
 בעממין די יברר וי יתכון לתמן : כח ותפלחון תמן
 לעממין פלחי טעותא עובר ורי אנשא אעא ואכנא דלא
 תזון ולא שמעין ולא אכלין ולא מריחין : כט ותתבעון
 מתמן ור דחקתא דני אלקה ותשבח ארי תתבעיניה מן
 קדמוהי בכל לבך ובכל נפשך : לב יעוק לך וישכחונך
 כל פתנמין האילין בסוף יומיא ותתוב לדחקתא דני
 אלקה ותקביל למטריה : לא ארי אלהא רחמנא וי אלקה
 לא ישכחונך וקא יתכונך ולא ינשי ות קנימא באבחתך
 די קניס לחון : לב ארי שאל בען ליומיא קדמאי די הון
 קדמך למן יומא די ברא וי אדם על ארעא ולמסופי
 שמיא

רשי

להביאה ב' שנים לפני זמנא : כו העידותי בכם * הנני מזמניס להיות
 עדים שהתירתי בכם : כח ועברתם שם אלהים * כתרנמו משהתס
 עובדים לעובדיה כאלו אתם עובדים להם : לא לא ירפך * מלהחזיק לך
 בידיו ולשון לא ירפך לשון לא יפעול הוא לא יסן לך רפיון לא יפריש
 אותך מאללו וכו' כמו אחותיו ולא הרפנו שלה נקד הרפנו כל לשון
 רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל כמו הרפה להתן לה רפיון הרף
 ממני התרפה ממני : לב לימים ראשונים * על ימים ראשונים :
 ולמקצה השמים * וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו
 פשוטו * ומדרשו מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד
 השמים

קצה השמים הנהיה כדבר הגדול
 הוזה או הנשמע כמהו : לנ השמע עם
 קול אלהים מדבר מתוך האש באשר
 שמעת אתה ויחי : לנ או הנטה אלהים
 לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת
 באתת ובמופתים ובמלחמה וביד
 חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים
 ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם
 במצרים לעיניך : לה אתה הראת
 לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד
 מלבדו : לו מן השמים השמיעך את
 קלו ליסרך ועלי הארץ הראך את
 אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך
 האש : לו ותחת כי אהב את אבותיך
 וב' טעמים ומלעיל קדש קדש

בעל הטורים או הנסה בזה הספוק יש הא"ב טרצה הקב"ה ליתן להם הקורא
 במצרים אלא שאמר מן"ה כסה אותם תחלה לכך : הנסה ב'
 במסרה : הכא' ואורך הנסה דבר אליך תלמה שאמר מן"ה כסה אותם קודם שתמיעם
 דברוך : או הנסה הספוק מחול בלא ומסוים כך' אך טוב לישראל והוא עולה כסם
 אהיה אשר נגלה בו למטה להוציאם ממצרים ובי מכה לאומות ואך' אותך : במסך וגו'
 ובמוראים גדולים ז' דברים מוזכרים כאן כנגד ז' ימים ששטפה כל מכה ומכה וכנגד
 ז' ימים של סחם : במצרים לענין אהה הראת כסעשעוטי ספטים במצרים ובלהיבס
 וידעקס כי אנו ה' הראת ב' במס' : הכא' ואורך כאשר הראת ברה שהראה להם
 סמים ושמי הסמים וראו שאין אלא רשות אחד : הראך וכי' אהב את אבותיך לו'
 סכל מה שהראה למטה הראה בזכות האבות :

ויבחר בזרעו יאחריו ויוציאך בפניו
 בכחו הגדל ממצרים : לה להוריש גוים
 גדלים

תרגום

שמיא ועד ספי שמיא רהחורה כפחגמא רבא הרין או
 האשתמע דקנתייה : לנ השמע עמא קר ממרא דני ממלל
 מגו אשתא כמא די שמעת את ואתקום : לה או ניסין
 עבר יי לאתגלאה למפרק ליה עם מגו עם כנסין באתי
 ובמופתין ובקרבא וכידא תקיפתא וכדדעא מרממא
 ובחונגין רברבין ככל די עבר לבון יי אדחכין במצרים
 לעיניכון : לה את אתחויחא למדע ארי יי היא אלהא לית
 עוד בר מניה : לו מן שמיא אשמיעך ית קר ממריה
 לאלפותך ועל ארעא אחווד ית אשתיה רבתא ופתגמוהי
 שמעת מגו אשתא : לו וחכף ארי רחים ית אבךתך
 ואתרעי כבגיהון בתרירון ואפקך בממריה בחיליה רבא
 ממצרים : לה לתרבא עממין רברבין ותקיפין מינד מן

רש"י

קדמך

השמים והוא השיעור עלמו אשר מקלל אל הקלה : הנחיה כדבר
 הגדול הזה * ומסו הדבר הגדול השמע עם וגו' : לה הנסה אלהים *
 הכי עשה נסים שום הלוה לבא לקחת לו גוי וגו' כל ההין הללו תמויות
 הן לכך הן נקודות בחטף פתח הנהיה הנשמע הנסה השמע : במסות *
 על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו כגון התפאר עליהם אוכל לעשות כן
 הרי זה נסיון : באותות * בסומנין להאמין שהוא שלוחו של מקום
 כגון מה זה בידך : ובמופתים * הם נפלאות שהביא עליהם מכות
 מופלאות : ובמלחמה * בים שנלמר כי ה' נלחם להם : לה הראת *
 כתרנומתחיות' כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים
 וכסס שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי
 לכך נלמר אתה הראת לדעת : לו ותחת כי אהב * וכל זה תחת אשר
 אהב : ויוציאך בפניו * כאדם המנחין בנו לפניו שנלמר ויסע מלאך
 האלהים ההולך וגו' וילך מאחריהם * ד"ה ויוציאך בפניו בפני אבותיו

גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיֵאֲךָ
 לְתַתְּלֶךָ אֶת־אֲרָצְךָ נְחֹלָה בַּיּוֹם הַזֶּה:
 טל וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁכַּח אֶרְלִבְכֶךָ כִּי
 יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
 וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד: מ וְשִׁמְרַת
 אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִטֵּב לָךְ וּלְבָנֶיךָ
 אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תֵּאָרִיךְ יָמִים עַל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כְּלֵי־יָמִים: פ
 שְׁלִישִׁי מֵאֵל אֲזִי יְבָדִיר מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים
 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה שְׁמֶשׁ: מֵכ לֹנֶס
 שְׁמֵה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ
 בְּבַלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתַּמּוּל
 שְׁלֹשׁ וְנֹס אֶל־אֶחָת מִן־הָעָרִים הָאֵל
 וְחִי: מֵג אֶת־בְּצֹר בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ
 הַמִּישֵׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רֵאמֹת בְּגִלְעָד
 לְגַדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבִישָׁן לְמִנְשֵׁי: מֵד וְזֹאת
 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל א נחה

בעל השורים רוצח מלא וי' טרחה האדם שנברא בסמי ועבר על לא תרצח
 שהיא דבור סמי: העדת (ע"ק) גי' תלמוד:

יִשְׂרָאֵל: מֵה אֱלֹהֵי הָעֹלָם וְהַחֲקִים
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל

תרנום

קְדָמְךָ לְאֲעֻלֹּיךָ לְמִימֵן לָךְ יַת אֲרַעְרוּן אֲחִסָּנָא כְּיוֹמָא
 הַדְּרִין: טל וְתִדְעֵ יוֹמָא דִּין וְתַתּוּב לְלִבְךָ אֲרִי יי הוּא אֱלֹהָא
 דְּשִׁכְנַתְהָ בְּשָׁמַיָא מְלַעֲיָא וְשָׂרִיט עַד אֲרַעָא מְלַרְע לִית
 עוֹד: מ וְתִיטֵר יַת קְנִימֹהִי וְיַת פְּקוּדֹהִי דִּי אָנָּא מִפְּקִיד
 לָךְ יוֹמָא דִּין דְּיִטֵּב לָךְ וּלְבָנֶךָ בְּתַרְךָ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין
 עַד אֲרַעָא דִּי יי אֲלֶרְךָ יְחִיב לָךְ כֶּר יוֹמָא: מֵא בְּכֵן
 אֲפָרִישׁ מֹשֶׁה חֶלֶת קְרוּין בְּעֵבֶרָא דִּירְדֵנָּא מִדְּנַח שְׁמֵשָׁא:
 מֵכ לְמַעַרְבַּק לְתַמָּן קְטוּלָא דִּי יְקַטוּר יַת חֲבֵרִיָּה בְּלֹא
 מְדַעִיָּה וְהוּא לֹא סָנִי לִיָּה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוֹרֵי וְיַעֲרוֹק
 לְחֵרָא מִן קְרוּנָא הָאֵילִין וְיַתְקִיִּים: מֵג יַת בְּצֹר בְּמִדְבַרָא
 בְּאֶרֶע מִשְׁרָא לְשִׁיכַט רֵאוּבֵן וְיַת רֵאמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיכַט
 גַּד וְיַת גּוֹלָן בְּמַחְנֵן לְשִׁיכַט דְּמִנְשָׁה: מֵד וְדֹא אוֹרִיתָא דִּי
 סָדֵר מֹשֶׁה קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מֵה אֵילִין סְהַרְוֹתָא וּקְנִימָיָא
 וְדִינָא

רש"י

כמו שנאמר נגד אבותם עשה פלא והל תתמה על שהוכירם בלשון
 יחיד שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו: לך ממך מפניך:
 סרסו ודרסהו להוריש מפניך גוים גדולים ועומים ממך: ביום
 הזה: עתה כאשר רואה היום: כא או יבדיל: נתן לב להיות חרד
 שיבדילם ואף ע"פ שאינם קולטות עד שיבדילו אותן שבארץ כנען
 אמר משה מלוא שאפשר לקיימה הקיימה: בעבר הירדן מזרחה
 שמש: בלואו עבר שבמזרחו של ירדן: מזרחה שמש: לפי שהוא
 דבוק נקודה רי"ט בחטף מזרח של שמש מקום זריחת השמש:
 מדר וזאת התורה: זו שהוא עתיד לסדר אחר פרשה זו: מה אלה הערות
 אשר דבר: הס הס אשר דבר בלאתם ממזרים חזר ושנאם להס
 בערבות מואב אשר בעבר הירדן שהיה במזרח שהעבר היה במערב:

ישראל בצאתם ממצרים : מו בעבר
הירדן בנניא מול בית פעור בארץ
סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון
אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם
ממצרים : מו וירשו את ארצו ואת
ארץ עוג מלך הבשן שני מלכי
האמרי אשר בעבר הירדן מזרח
שמש : מט מערער אשר על שפת נחל
ארנן ועדיהר שיאן הוא חרמון :
מט וכל הערבה עבר הירדן מזרחה
ועד ים הערבה תחת אשדות
הפסגה : פ ה רביעי ויקרא משה
אל כל ישראל ויאמר אליהם שמע
ישראל את החקים ואת המשפטים
אשר אנכי דבר באזניכם היום
ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם :
כ יהוה אלהינו כרת עמנו ברית
בחורב : ג לא את אבותינו כרת יהוה
את הברית הזאת כי אתנו אנחנו
אלה

אלה פה היום כלנו חיים : ד פנים
בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך
האש : ה אנכי עמד בין יהוה וביניכם
בעת

חרגום

ורניא די מליל משה עם בני ישראל במפקהון ממצרים :
מו בעברא דירדנא בחילתא לקביר בית פעור בארע
סיחון מלכא דאמוראה די יתיב בחשבון די מקא משה
ובני ישראל במפקהון ממצרים : מו ויריתו ית ארעיה
נית ארעא דעוג מלכא דמתנן תרין מלכי אמוראה די
בעברא דירדנא מדרגה שמשא : מה מערוער די על פיה
נחלא דארנן ועד טורא דשיאון הוא חרמון : מט וכל
משרא עברא דירדנא מדרגה ועד ימא דמשרא תחות
משפך מרמרא : א וקרא משה לכל ישראל ואמר להון
שמע ישראל ית קיימא ונת דיניא די אנא ממליל קדמיכון
יומא דין ותלפון ותהון ותטרון למעבדהון : ב וי אלהנא
גור עפנא קים בחורב : ג לא עם אבהנא גור וי ית
קיימא דדין אלהין עפנא אנחנא אילין חכא יומא דין
כולנא קיימין : ד ממלל עם ממלל מליל וי עמכון
בטורא כגו אשתא : ה אנא תויתי קאים בין ממרא דין
וביניכון

רשי

ג לא את אבותינו בלבד : כרת ה' וגו' כי אתנו פנים בפנים אמר ר'
ברכיה כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר כדרך
שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח הרי הלוקח עזמו מדבר עמכם :
ה לאמר מוסב על דבר ה' עמכם דבר מתוך האש לאמר אנכי עומד
בין ה' וביניכם : ז על פני בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם
ד"ה כל זמן שאני קיים וזהו לדור דורים עשרת הדברות כבר
פירשתי

בעת ההוא להגיד לכם את דבר יהוה
 כי יראתם מפני האיש ולא עליתם
 בהר לאמר : ס ו אנכי יהוה אלהיך
 אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
 עבדים : ז לא יהיה לך אלהים אחרים
 על פני : ס לא תעשה לך פסל כל
 תמונה אשר בשמים ממער ואשר
 בארץ מתחת ואשר במים מתחת
 לארץ : ט לא תשתחוה להם ולא
 תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל
 קנא פקד עון אבות על בנים ועל
 שלשים ועל רבעים לשנאי : י ועשה
 חסד ראלפים ראהבי ולשמרי
 מצורתו : ס יא לא תשא את שם
 יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה
 את אשר ישא את שמו לשוא : ס
 יב שמור את יום השבת לקדשו כאשר
 צוך יהוה אלהיך : יג ששת ימים

לקורא בצבור תמצאם בסוף הספר מצוותי ק' תעבר

בעל הטורים טמור את יום השבת ר"ת טלוי וס"ת רקס לו' לך הכנונין
 בטלוי ונחלו רקס נוחס כסכת :

תעבד ועשית כל מלאכתך : יד ויום
 השביעי שבת ליהוה אלהיך לא
 תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך
 ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל
 בהמתך

חרגום

וביניכזן בעידנא חתיא לחואה לכזן ית פתנמא ביו ארי
 דחלתון מן קדם אשתא וקא סלקתון בטורא למימר :
 ו אנא יי אלהך די אפקתך מארעא דמצרים מבית
 עבדותא : ז לא יהוי לך אלה אחרן בר מני : ח לא
 תעביר לך אלם כל דמות די בשמיא מעללא ודי בארעא
 מלרע ודי במיא מלרע לארעא : ט לא תסגוד להון וקא
 תפלחינון ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער חוכי אבהון
 על בנין מרדיו על דר תליתאי ועל דר רביעאי לשנאי בר
 משלמין בניא דמחטי בתר אבתהרון : י ועביר טיכו
 לאלפי דרין לרחמי ולנטרי פקודי : יא לא תימי בשמיה
 ביו אלהך דמננא ארי לא יוכי יי ירת די יימי בשמיה
 דשקרא : יב טר ירת יומא דשבתא לקדשותיה כמא די
 פקדך יי אלהך : יג שיתא יומין תפלה ובועביר בר
 עיבודתך : יד ויומא שביעאה שבתא קדם יי אלהך לא
 תעביר כל עיבודא את ובך ובתך ועבדך ואמתך
 ותורך וחמרך וכל בעידך וגיידך די בקירך בריר די

יגוח

רש"י

פירשתים : יב שמור וזכר שבתות הוא אומר זכור שבתות כדבור
 א' ובתיבה א' נאמרו ובשמיעה א' נשמענו : כאשר צוך קודם מתן
 תורה

בְּהַמְתִּיךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן
 יִגוֹחַ עֲבָדֶיךָ וְאִמְתֶּךָ כְּמוֹךָ : טו וְזָכַרְתָּ
 כִּי־עָבַד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצֵאֲךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע
 נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת
 אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת : ס טו כְּבָר אֶת־אֲבִיךָ
 וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵטֵב לָךְ
 עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ : ס י' לֹא תִרְצַח ס וְלֹא
 תִנְאַף ס וְלֹא תִגְנוֹב ס וְלֹא
 תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שׂוֹא : ס י"א וְלֹא
 תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעַךְ : ס וְלֹא תִתְאַוֶּה
 בֵּית רַעַךְ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ שׂוֹרוֹ
 וְחַמּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרַעַךְ : ס חֲמִישִׁי
 יט אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
 כָּרְקֵה־לֶכֶם בְּהַר מִתְּוֶךְ הָאֵשׁ הָעֹנֵן
 וְהַעֲרָפֵל קוֹדֵד גְּדוֹל וְלֹא יִסַּף וַיִּכְתַּבְתֶּם
 עַל

בהל הטורים כחטר צוך כ' אלכיד ס"ת ג' מרה : ויטב לך ו"ז מינות ומירוח
 דברות אלו כל הרשכות מכנין טיב ו"ס כאן למען ויטב לך :

עַל־שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתְּנֵם אֵלָי :
 כ וַיְהִי כִשְׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ
 הַחֶשֶׁךְ וַהֲהָר בָּעַר בְּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן
 אֵלָי כָּל־רָאשֵׁי שְׁבָטֵיכֶם וּזְקֵנֵיכֶם :
 ותאמרו

תרגום

יגוח עבדך ואמתך בנותך : טו ותדבר ארי עבדא הוייתא
 בארעא דמצרים ואפקד יי אלהיך מתמן בידיא מקיפתא
 וברעא מרמא על כן פקדך יי אלהיך למעבר ית יומא
 דשבתא : טו וקר ית אבוך וית אמך במא דפקדך יי
 אלהיך בדרי דיורבון יומך ובדיל דייטב לך על ארעא דיי
 אלהיך יהיב לך : י' לא תקטול נפש ולא תגוף ולא תגנוב
 ולא תסחיר בחברך סהרותא דשקרא : י"א ולא תחמיד
 איתת חברך וקרא מירוג בית חברך תקריה ועבדיה
 ואמיתיה תוריה ותכריה וכל די לחברך : י"א ות פתגמיא
 דאילין ופלל יי עם כל קהרבון בטורא מנו אשתא עננא
 ואמיטתא קל רב ולא פסק וכתבינון על תרין לוחי אבניא
 ויהבינון לי : כ ויהוה כששמעכון יו קלא מנו חשיבא
 וטורא בעיר באשקרא וקרבהון לותי כל רישי שבטיכון
 וסביכון

רשי

תורה במרה : טו וזכרת כי עבד היית וגו' : על מנת כן פדהך שתהיה
 לו עבד ותשמור מצותיו : טו כאשר צוך : אף על כבוד רב והס
 נלטו במרה שנהמר שס לו חק ומשפט : ו' ולא תנאף : הין לשון
 נואף הלא כהשת היש : י"א ולא תנאוף : ולא תירוג הף הוה לשון
 חמדה כמו נחמד למראה דמתרגמינון דמרגנ למחזי : י"א ולא יסף :
 מתרגמינון ולא פסק כי קולו חזק וקיים לעולם : ד"א לה יסף : לא
 היסוף

כא ותאמרו הן אראנו יהוה אלהינו
את כבודו ואת גדלו ואת קלו שמענו
מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר
אלהים את האדם וחי : כב ועתה למה
נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת
אם יספיק אנהנו לשמע את קול יהוה
אלהינו עוד ומתנו : כג כי מי כר
בשר אשר ישמע קול אלהים חיים
מדבר מתוך האש כמנו ויחי : כד קרב
אתה ושמע את בר אשר ואמר יהוה
אלהינו ואתי תדבר אלינו את כל
אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו
ועשינו : כה וישמע יהוה את קול
דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה
אלי שמעתי את קול דברי העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו כל אשר
דברו : כו מי יתן והיה לבכם זה להם
ליראה אתי ולשמר את בר מצותי

כב' טעמים ומלעיל קדש

כל

בעל הטורים ואת מדבר ג' טעמים דברים : ואת מדבר בקול כמין כלבה
בענין כמלל לסביל :

כל הימים למען ייטב להם ולבניהם
לעלם : כז לך אמר להם שובו לכם
לאהליכם : כח ואתה פה עמד עמדי
ואדברה אליך את כל המצוה והחקים
והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ

אשר

חרגום

וסכיכון : כא ואמרתיו הא אחינא יי אלהנא ית יקריה ונת
דבותיה ונת קל ממריה שמענא מנו אשתא יומא חרין
חוינא ארי ימליל יי עם אנשא ויתקיים : כב ובען למה
נמות ארי תכליננא אשתא רבתא דרא אם מוספין אנהנא
למשמע ית קר ממרא דיי אלהנא עוד מיתין אנהנא :
כג ארי מאן כל בשרא די שמע קל ממרא דיי קיימא די
ממליל מנו אשתא כותנא ואתקיים : כד קרב את ושמע
ית כל דיימר יי אלהנא ואת ממליל עמנא ית כל די
ימליל יי אלהנא עמך ונקביל ונעביד : כה ושמיע קדם יי
ית קל פתנמיכון במקלו חכון עמי ואמר יי לי שמיע קדמי
ית קל פתנמי עמא דרין די מקידו עמך אתקיננו כל די
מלילו : כו לני די יתו לבא חרין להון למדחל קדמי
וקמיטר ית כל פקודי כל יומיא בדיר דייטב להון
ולבניהון לעלם : כז איזיר אימר להון טובו לכון
למשקניכון : כח ואת הקא קאים קדמי ואמליל עמך ית
כל

רש"י

הוסיף להראות בלותו פומבי : כד ואת הדבר אלינו * התשתת את
כחי כנקבה שכלטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאיכם חרדים
מלהתקרב אליו מנאכה וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הנבונה
ולא

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ :
 כט וּשְׁמֵרְתֶם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לֹא תִסְרוּ יְמִין וּשְׂמָאל :
 ל בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחֲיוּ וְטוֹב לָכֶם
 וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן :
 ו א וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים
 אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה
 לְרִשְׁתָּהּ : ב לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ אֲתָהּ וּבְנֶיךָ וּבְנֵי־בְנֶיךָ
 כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְלִמְעַן יֵאָרְכּוּ יְמֵיךָ :
 ג וּשְׁמַעַת יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר
 יִיטַב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר
 דָּבַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זֹבַת
 חֶלֶב וְדִבְשׁ : פ שִׁשִּׁי ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
 ע רַבְתִּי יְהוָה

בעל הטורים שמע ע' גדולה סע' שמות יס לוישראל (עיון דבריו בת"ב ע"פ
 אספה לי שבעים איס) ונתן להם קורה שיש לה ע' שמות
 ונדרסת בע' פנים להכדולה כיון ע' אומות : שמע וכו' הפסוק מתחיל בשין ומסיים
 בד' הרי סד סהסדיו כורחיס מקורא ק"ס ככוונה :

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד : ה וְאֶהְבֵּת
 אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־
 נַפְשְׁךָ

בעל הטורים אחד ד' גדולה לו' כך סתמליככו בשמים ובארץ ובד' רוחות
 העולם וגם שלא קטעה בריש וכן ריש דלא קטעהו לאל אחד
 בריש גדולה שלא קטעה בד' : ואהבת אומות סבבות בכל לבבך כהכרה שנאמר בו
 ומנחת את לבבו ובכל נפשך כיוצא שמשו להקב"ה ובכל מדרך כועקב סנא' בו
 וכל אשר תקן לו עשר אעשרכו לך :

תרגום

כל תפקידתא וקיימא ודיניא די תלפינו ויעבדון בארעא
 די אנא יתיב להון למרתה : כט ותטרון למעבר כמא דפקיד
 יי אלהכון ותכוז לא תסתון לימינא ולשמאלא : ל בכל
 אורחא די פקיד יי אלהכון ותכוז תהכון כדיל דרתיחון
 וייטב דכוז ותורכוז יומין בארעא דתירתון : א ודיא
 תפקידתא קיימא ודיניא די פקיד יי אלהכון לאלפא ותכוז
 למעבר בארעא די אחון עכרין תמן למרתה : ב כדיל
 דתרמך ית יי אלהך למיטר ית כל קימוהי ופקודוהי די
 אנא מפקיד לך את ובךך ובר בךך בר יומי חייך ובדיל
 דיורכון יומך : ג ותקביל ישראל ותיטר למעבר די ייטב
 לך ודי תסגון לתדא כמא די מקיל יי ארעא דאבהתך
 דך ארעא עכדא חלב ודבש : ד שמע ישראל יי ארעא
 יי חר : ה ותבתם ית יי אלהך בקר לבך ובכל נפשך

רש"י

ולא ללמוד ממני : ד ה' אלהינו ה' אחד : ה' סהוא אלהינו ולא אלהי
 האומות ע"ד הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז הפוך אל עמים
 שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ונאמר ביום הסוף יהיה ה' אחד ושמו
 אחד : ה' ואהבת עשה דבריו מאהבה אינו דומה עושה מאהבה לעושה
 מיראה העושה אלל רבו מיראה כשהוא מטרות עליו מניחו וסולך לו :
 בכל לבבך • כשני ילריך • ד"ל ככל לבבך שלא יהיה לבך חלוק על
 המקום

נִפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ : וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל-
לְבַבְךָ : וְשִׁנַּנְתָּם לְבַנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם
בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ : וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת
עַרְוֹתְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ :
טוֹכְתָבְתָם עַל-מִזְוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ :
וְהָיָה כִּי-יֵבֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדוֹלוֹת
וְטִבַּת אֲשֶׁר לֹא-בְנִיתָ : יָא וּבְתִים
מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ וּבָרַת
הַצּוֹבִים אֲשֶׁר לֹא-הִצַּבְתָּ כְּרַמִּים
וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַתָּ וְאֵבֶרֶת
וְשִׁבְעַת : יב הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תִּשְׁבַּח אֶת-
יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית

בעל הטורים ירך (ע"ה) ג' נוסח הירד : והיה סוף ויהיה כי יביאך לפ' שמע לומר לך שבזכות תורה תפילין ומזוזה יבטלו לך :

רש"י

המקום : ובכל נפשך * אפילו הוא נוטל את נפשך : ובכל מאריך * בכל ממנוך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאריך * דבר

וּבְכָל נַחֲסֶךָ : וְיִהְיוּ פִתְגָמֵי הָאֵלִיּוֹן דִּי אֲנִי בְּפִקִּיד לְךָ
יִזְמַא דִּין עַל לִבְךָ : ז וְתַחֲנִינוּן לְבַנְךָ וְתַמְלִיל כְּרוּן
בְּמַתְכָּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְמַתְכָּךָ בְּאַרְחָא וּבְמַשְׁכְּבְּךָ וּבְמַקְוִימְךָ :
ח וְתַקְטְרִינוּן לְאַת עַל יָרֵךְ וְיִהְיוּ לְתַפִּילוּן בֵּין עֵינֶיךָ :
ט וְתַחֲבִינוּן עַל מִזְוִין וְתַקְבְּעִינוּן בְּסִיפֵי בֵּיתְךָ וּבְתַרְעֶךָ :
י וְיִהִי אֲרִי גְעִלְיֶךָ יי אֲלֶהָךְ לְאַרְעָא דִּי קָיִים לְאַכְתְּמָךְ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְמִיתָן לְךָ קְרוּוִין בְּכַרְבֵּן וְטָמֵן
דִּי לֹא בְנִיתָ : יא וּבְתִין מְלֵן כָּל טוֹב דִּי לֹא מְלִיתָ וּגְבוּזֵן
פְּסִילוּן דִּי לֹא פְּסִלְתָּא בְּרַמִּין וְזֵיתִין דִּי לֹא נִצְבְּתָא וְתִכּוּל
וְתַשְׁבַּע : יב אֲסַתְמַר לְךָ דְּלִמָּא תַתְנַשִּׁי ית דְּחִלְתָּא דִּי דִּי
אִפְקַד

רש"י

דבר אחר ובכל מאריך * בכל מדה ומדה שמועד לך בין במדה טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגו' * לרה ויגון אמצא וגו' : ו והיו הרברים * מהו ההכה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו : אשר אנכי מצוך היום * לא היו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה * דיוטגמא מצות המלך הבה במכתב : ז ושננתם * לשון חדוד הוא שיהיו מחודדים בפיך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד : לבניך * אלו התלמידים מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בניו שנאמר בניו אתם לה' אלהיכם ואומר בני הנביאים אשר בבית אל וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל קראם בניו שנאמר ועתה בני אל תשולו וכשם שהתלמידים קרויים בניו שנאמר בניו אתם לה' אלהיכם כך הרב קרוי אב שנאמר אבי אבי רכב ישראל וגו' : ודברת בם * שלא יהא עיקר דבורך אלא בם עשם עיקר ואל תעשם טפל : ובשכבך * יכול אפילו שכב בחצי היום ת"ל ובקומך * יכול אפי' עומד בחצי הלילה תלמוד לומר בשבתך בביתך ובלכתך בדרך * דרך ארץ דברה תורה זמן שכיבה וזמן קימה : ח וקשרתם לאות על ירך * אלו תפילין שבזרוע : והיו לטוטפות בון עיניך * אלו תפילין שבראש ועל שם מכין פרשיותיהם נקראו טוטפות טע בכתפי שתים פת באפריקי שתים : ט מזוזה ביתך * מזוזה כתוב שאין צריך אלא אחת : ובשערך * לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות : יא הצובים * לפי שהיו מקום טרשין וסלעים נופל בו לשון

מבית עבדים : יג את־יהוה אלהיך
 תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע :
 יד לא תלכו אחרי אלהים אחרים
 מאלהי העמים אשר סביבותיכם :
 טו כי אל קנא יהוה אלהיך בקרבך
 פן יחרה אף־יהוה אלהיך בך והשמידך
 מעל פני האדמה : ס טו לא תנסו
 את־יהוה אלהיכם כאשר נסיתם
 במספה : יז שמור תשמרון את־מצות
 יהוה אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר צוך :
 יח ועשית הישר והטוב בעיני יהוה
 למען ייטב לך ובאת וירשת את־
 הארץ הטובה אשר־נשבע יהוה
 לאבותיך : יט ל־הדף את־כל־איביך
 מפניך כאשר דבר יהוה : ס כ כי־
 ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת
 והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה
 אלהינו אתכם : כא ואמרת לבנך
 עבדים

בעל הטורים תורה ג' קרה (וע"ה) ג' תלמודי חכמים :

עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו
 יהוה ממצרים ביד חזקה : כב ויתן
 יהוה אותות ומפתים גדלים ורעים
 במצרים

תרגום

אפקד מארעא דמצרים מבית עבדותא : יג נת יי אלהך
 תדחל וקדמוהי תפלה ובשמוה תקיים : יד לא תהכו בחר
 טעות עממא מטעות עממא די בסחרניכו : טו ארי אל
 קנא יי אלהך שכנתיה בינך דלמא יתקיף ריגזא ריי אלהך
 כך וישיגך מעל אפי ארעא : טו לא תנסו קדם יי
 אלהכו כמא די נסיתו בניסיתא : יז מיתר תטרון נת
 פקוויי : יז אלהכו וסדרותיה וקוימוריה די פקך :
 יח ותעבד דבשר ותקיו קדם יי בדיל דייטב לך ותיעול
 ותירת נת ארעא טבתא דקיום יי לאבךך : יט למתבר
 נת כל בערי דבך מן קדמך כמא די מזיל יי : כ ארי
 ושאלך בך מחר למימר מה סדרותא וקוימא ודיניא
 די פקד יי אלהנא ותכו : כא ותימר לךך עבדי הוינא
 לפרעה במצרים ואפקנא יי ממצרים בידא תקיפא :
 כב ויתב יי אתיו ומופתיו רבךכו ובישון במצרים בפרעה
 ובכל

רש"י

לשון חליבה : יב מבית עבדים כתרנומו מבית עבדותא ממקום
 שהיית סס עבדים : יג ובשמו השבע * אם יש כך כל המדות הללו
 שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה
 ירא את שמו תהא זכיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע : יד מאלהי
 העמים אשר סביבותיכם * הוא הדין לרחוקים אלא לפי שאתה רואה
 את סביבותיך תועים אחריהם הוזהר עליהם ביותר : טו במסה *
 כשיאלו ממלכים שנסוהו בניס שאלמר היש ה' בקרבנו : חי הישר
 והטוב * זו פשרה לפניס משורת הדין : יט כאשר דבר * והיכן דבר
 והמותי את כל העם וגו' : כ כי ישאלך בנך * יש מחר שהוא אחר זמן :
 דברים ה א ושל

במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו :
 כג ואותנו הוציא משם למען הביא
 אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע
 לאבותינו : כד ויצונו יהוה לעשות את
 כל החקים האלה ליראה את יהוה
 אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו
 בהיום הזה : כה וצדקה תהיה לנו כי
 נשמר לעשות את כל המצוה הזאת
 לפני יהוה אלהינו באשר צונו : ס שביעי
 ז א כי יביאך יהוה אלהיך אל הארץ
 אשר אתה באשמה לרשתה ונשל
 גוים רבים מפניך החתי והגרגשי
 והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסים
 שבעה גוים רבים ועצומים ממך :
 כ ונתנם יהוה אלהיך לפניך והפיתם
 החרם תחרים אתם לא תכרת להם
 ברית ולא תחנם : ד ולא תתחנן בס
 בתיך לאיתתן לבנו ובתו לא תקח
 לבנך

בעל הטורים סמנים הוא לפני ה' אלהינו מלמד סמנות בלשון ומעדות
 לפני ה' :

לבנך : ד כי יסיר את בנך מאחרי
 ועבדו אלהים אחרים וחרה אף יהוה
 בכם והשמידה מהר : ה כי אספה
 תעשו

תרגום

ובכל אנש ביתיה לעיננא : כג ויתנא אפיק מתמן בדיל
 לאעלא יתנא למתן לנא ית ארעא דקנייס לאכהתנא :
 כד ופקדנא יי למעבר ית כל קימיא האילין למדחל קדם
 יי אלהנא לטב לנא כל יומיא לקימותנא ביומא הרין :
 כה וכותא תחי לנא ארי נטר למעבר ית כל תפקדתא
 הרא קדם יי אלהנא כמא די פקדנא : א ארי יעלינד יי
 אלהך לארעא די את עכיל לתמן למרמה ויתרד עממין
 סגיאין מן קדמך תמאי וגרגשאי ואמוראי וכןענאי ופריזאי
 וחויאי ויבוסאי שבעא עממין סגיאין ותקפין מנך :
 ב וימסרינן יי אלהך קדמך ותמחינן גמירא תנמר ותחון
 לא תער להון קנייס ולא תרחם עליהון : ג ולא תתחנן
 בריון ברמך לא תתן לבריה ובתיה לא תיטב לברך :
 ד ארי ישעין ית ברך מבתר פולחני ויפרחון לטענות
 עממאי ויתקף רוגזא די כון וישיצנד בפריע : ה ארי
 אם ברין מעברין להון אנריהון תתדעין וקמתהון תתברון
 ואשריהון

רש"י

א ונשל : לשון השלכה והתזה וכן נשל הברזל : ב לא תחנם : לא תתן
 להם מן אסור לו לאדם לומר כמה נאה ארמי זה : ד"א לא תתן להם
 חנייה בלשון : ד כי יסיר את בנך מאחרי : בנו של נכרי כשישא את
 בתך יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי למדנו שכן בתך הבא
 מן הנכרי קרוי בנך אבל בן בנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך
 אלא בנה שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי
 אלא

תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְצוּ
 וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאִשִּׁירֵיהֶם תִּגְדַּעוּ
 וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ : וְכִי עִם
 קְדוֹשׁ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בַּחֲרֵי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵהוֹיֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה
 מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה :
 וְלֹא מִרְבֹּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה
 בְּכֶם וַיִּבְחַר בְּכֶם כִּי־אַתֶּם הִמְעַט
 מִכָּל־הָעַמִּים : כִּי מֵאֲהַבַת יְהוָה
 אַתְּכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם
 בְּיַד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד
 פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם : מִפְּטוֹר ט וַיִּדְעַתְּ כִּי־
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנְּאֻמָּן
 שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאַהֲבָיו וְלִשְׁמֵרֵי
 מִצְוֹתָו לְאַלְפֵי דוֹר : וּמִשְׁלַם לְשִׁנְאוֹ
 אֶרְפָּנוּ לְהֶאֱבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאוֹ
 אֶרְפָּנוּ יִשְׁלַם־לוֹ : יא וְשִׁמְרַת אֶת־
 הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים

אשר

מצותיו ק

אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם :

והיה תרגום

וְאֲשֶׁר יִהְיוּן מְקוֹצְצִין וְצִלְמֵיהוֹן תּוֹקְדוֹן בְּנִקְרָא : ו אַרְי עַם
 קְדוֹשׁ אֵת קְדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּךָ אֲתַרְעִי יי אֱלֹהֶיךָ לְמַהוֹי לִי הַ
 לְעַם חֲכִיב מִכָּל עַמְמֵיָא דִּי עַר אֲפִי אֲרַעָא : ז לֹא
 מִדְּסִנְיָאִין אֲהוּן מִכָּל עַמְמֵיָא צְבִי יי בְּכֹז וְאֲתַרְעִי בְּכֹז אַרְי
 אֲהוּן זְעִירִין מִכָּל עַמְמֵיָא : ח אַרְי מְדַרְחָם יי יִתְכֹזן וּמְדַנְטֵר
 יֵת קְנִימָא דִּי קְנִיִם לְאַבְהַתְכֹזן אֲפִיק יי יִתְכֹזן בִּידָא תְּקִיפָא
 וּפְרָקְךָ מִבֵּית עַבְדוֹתָא מִידָא דְּפַרְעָה מְלָפָא דְּמִצְרַיִם :
 ט וְתַרְעֵ אַרְי יי אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים אֱלֹהָא מִהִמְנָא נְטֵר
 קְנִימָא וְחֶסְדָא לְרַחֲמוֹהִי וּלְנִטְרֵי פְּקוּדוֹהִי לְאַלְפֵי דְּרִין :
 י וּמִשְׁלַם לְסִנְאוֹהִי טְבֹן דְּאִינוּן עַבְדִּין קְדְמוֹהִי בְּתִיּוֹהוֹן
 לְאוֹבְדֵי־רִיוֹן לֹא מֵאֲחַר עוֹבְדֵי טַב לְסִנְאוֹהִי טְבֹן דְּאִינוּן
 עַבְדִּין קְדְמוֹהִי בְּתִיּוֹהוֹן מִשְׁלַם לְהוֹן : יא וְתִיטֵר יִתְּפַקְדִּיתָא
 נִירָא קְנִימָא נִירָא דִּינִיָּא דִּי אָנָא מְפַקִּיר לְךָ יוֹמָא דִּין
 לְמַעַבְרָהוֹן :

ויהי

רש"י

אלה כי יסיר את כנך וגו' : ה מובחותריהם * של כנין : ומצבותם *
 חבן אחת : ואשיריהם * חילנות שעובדין אותן : ופסיליהם * פסילים
 כלמים : ז לא מרובכם * כפשוטו * ומדרשו לפי שאין אתם מגדילים
 עצמכם כשאתי משפיע לכם טובה לפיכך חשק בכם : כי אתה
 המעט * הממעטין עצמכם כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר
 וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה * לא ככבודלנדר שאמר אדמה
 לעליון וכסחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות וחירם אמר אני
 מושב אלהים ישבתי : כי אתם המעט * הרי כי משמש בלשון דהא
 ח כי מאהבת ה' * הרי כי משמש בלשון אלה * לא מרובכם חשק ה'
 בכם אלה מאהבת ה' אתכם : ומשמרו את השבועה * מחמת שמרו
 את השבועה : ט לאלף דור * ולהלן הוא אומר לאלפים כאן שהוא
 סמוך אלל לשומרי מצותיו הוא אומר לאלף ולהלן שהוא סמוך
 אלל להביו הוא אומר לאלפים : אוהביו * אלו העושין מאהבה :
 שמרו מצותיו * אלו העושין מיראה : ומשלם לשונאיו אל פניו *
 בחיים

פ פ פ

יב וְהָיָה יַעֲקֹב תִּשְׁמָעוֹן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים
הָאֵלֹהִים וְשָׁמַרְתָּם וְעָשִׂיתָם אִתָּם
וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית
וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ׃
יג וְאַהֲבֶיךָ וּבִרְכֶיךָ וְהִרְבֶּיךָ וּבִרְךָ פְרִי־
בִטְנֶיךָ וּפְרִי־אֲדָמְתְךָ דִגְנֶיךָ וְתִירֹשֶׁךָ
וְיִצְהָרְךָ שְׁגַר־אֲלֵפֶיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶיךָ
עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ
לְתֵת לְךָ׃ יד בְּרוּךְ תְּהִיָּה מְכַל־הָעַמִּים
לֹא־יְהִי־בְךָ עֵקֶר וְעַקְרָה וּבְבַהֲמֹתֶיךָ׃
טו וְהָסִיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל־חֲלוֹי וּכְר־מְרוֹי
מִצָּרִים הֲרַעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁמַם
בְּךָ וְנָתַנְם בְּכָל־שְׁנָאֶיךָ׃ טז וְאִכְלַת
אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לְךָ

בעל הטורים עקב לעיל מוכיח כתי' היו' לעשות וסמוך ליה ויהי עקב כלו' סיום לעשותם אבל סכרם בעקב פי' בסוף : עקב תיבות יש בעשרת הדברות וזהו בשמרים עקב רב אס תשמור עקב תזכה למה רב טובך אשר נפכת : ושמר (ע"ה) ג' לעמוד לנא : ואבך בזכות אברהם טה' בו זרע אברהם אוהבו * וברך בזכות יצחק טה' בו וברך אלהים את יצחק * וברך בזכות יעקב טה' בו כרה ורעה : ברוך תהיה מכל העמים מתחיל כפ' בנ' ויסיים בכף לומר בזכות סתורם טיש נה כ"ב אומות : לא יהיה בך עקר ועקרה * גימ' בדברי סתורה :

לְךָ לֹא־תַחֲוֹס עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ׃ ס
י' כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֹהִים
מִמֶּנִּי

תרגום

יב ויהי חלף די הקבלון ית דיניא האילין ותטרוין ותעברון
יתחיון ויפרי יי אלהך לך ית קנימא ונת חסדא די
קניס לאבךתך : יג וירחמינך ויקרבינך ויסגנך ויברך
ולדא רמעך ואבא דארעך עיבורך ותמרך ומשחך בקרי
תורך ועדרי ענך על ארעא די קניס לאבךתך למיתן קך :
יד בריך תהוי מכל עממיא לא יהוי בך עקר ועקרה
ובבעירך : טו ויערי יי מנך כל מדעיין וכל מכתשי מצראי
בישיא די ידעת לא ישוינון בך ויתנינון בכל סנאך :
טז ותנמר ית כל עממיא די יי אלהך יחוי לך לא תחוס
עינך עליהון ולא תפלה ית טעותהון ארי לתקלא יהוין לך :
יז ארי תימר בלבך סגיאין עממיא דאילין מני איברין
איכיל

רש"י

בחיס משלם לו נמולו הטוב כדי להאכידו מן העו"הב : יא היום
לעשותם * ולמחר לעו"הב ליטול סכרם :

פרשת עקב

יב והיה עקב השמעון * אס המלות קלות שאלס דש בעקבו
תשמעון : ושמרה וכו' ישמור לך הבטחתו : יג שגר אלפיך *
ולדי בקרך שהנקה משגרת ממעים : עשתרות צאנך * מנחס פירש
אבירי בשן מבחר הלאן כמו עשתרות קרנים לשון חווק ואונקלוס
תרגס ועדרי ענך ורבותינו אמרו למה נקרא שמש עשתרות שמעשירו'
את בעליהן : יד עקר * שאינו מוליד : יז כי תאמר בלבך * על כרחך
לשון דילמא הוא שמא תאמר בלבך מפני שהס רבים לא אוכל
להורישם אל תאמר כן לא תירא מהס ולא יתכן לפרשו כחמת משאר
לשונות

מִמְנֵי אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם : יח לא
 תִּירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַפְרָעָה וּלְכָל-מִצְרַיִם :
 יט הַמַּסַּת הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ
 וְהָאֵתָת וְהַמִּפְתִּים וְהַיַּד הַחֲזָקָה וְהַזֶּרַע
 הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 כִּי-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים
 אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם : כ וְגַם אֶת-
 הַצְרָעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-
 אֲבָר הַנְּשֹׂאִים וְהַנְּסֹתָיִם מִפְּנֶיךָ :
 כא לֹא תִעַרְזֶן מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוֹרָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנֹרָא :
 כב וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵל
 מִפְּנֶיךָ מֵעַט מֵעַט לֹא תוֹכַל בְּלֹתָם
 מֵהַר פֶּן-תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה :
 כג וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָס
 מֵהוֹמָה גְּדֹלָה עַד הַשָּׁמַדִּים : כד וְנָתַן
 מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהֵאֲבִדְתָּ אֶת-שָׁמַיִם

מתחת

בעל הטורים את הכרעה ג' טקס סיו :

מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא-יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ
 עַד הַשְּׁמַדְךָ אֲתָם : כה פָּסִילִי אֱלֹהֵיהֶם
 תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ לֹא-תַחַמַּד כֶּסֶף וְזָהָב
 עליהם

תרגום

איכול לתרכותהון : יח לא תדחל מנהון אדכרא תדבר
 זר די עבר יי אלהך לפרעה ולכל מצריאי : יט ניסין
 בדרכין די חוארה עינד ואתיאי ומופתאי וירא תקפתא
 ודרעא מרממא די אפקד יי אלהך בן יעביר יי אלהך
 לכל עממאי די את דחיל מן קדמיריון : כ וצא יר
 עדעיתא יגרי יי אלהך בהון עד היכרין דאשתארו
 וראטמרו מן קדמך : כא לא תחבר מן קדמיריון ארי יי
 אלהך שכונתיה בינד אלהא רבא ודחילא : כב ויתך יי
 אלהך ית עממאי האליון מן קדמך ועיר ועיר לא תיכול
 לשציוותריון בפרנע דלמא תסגי עלך חיות בריא :
 כג וימסרינון יי אלהך קדמך וישגשינון שיגוש רב עד
 דישתיצון : כד וימסר מלכיריון בידך ורובד ית שמדיון
 מתחות שמאי לא יתעפר אנש קדמך עד דתשצי יתהון :
 כה צלמי טעותהון תוקרון בנורא לא תחמיד כספא

ורחבא

רש"י

לשונות של כי שיפול עליו טוב לא תירא מהם : ח' המסות * כסיונות :
 האותות * כנון ויהי לנחש והיו לדס ביבשת : המופתים * המכות
 המופלאות : היר החזקה * זו הדבר : והורע הנטויה * זו הסרב של
 מכת בכורות : כ הצרעה * מין שרץ העוף שהיתה וורקת כהס מרה
 ומסרסתן ומסמא את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרון שס : כב פן
 תרבה עליך חית השרה * והלא אס עושין רזונו אין מתיראין מן החיה
 שנאמר וחית השדה השלמה לך אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטא :
 כג והמס * נקוד קמץ כולו לפי שאין מ"ס אחרונה מן היסוד והרי היא
 כמו

עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתְּ לָךְ פֶּן תִּוְקַשׁ בּוֹ כִּי
 תִּוְעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא : כו וְלֹא--
 תָּבִיא תִּוְעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם
 כַּמָּהוּ שֶׁקֶץ י תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲבִי וְתִתְעַבְנוּ
 כִּי־חֵרֶם הוּא : פ ח א כִּלְהַמְצוֹה
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצּוֹה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
 לְמַעַן תַּחֲיוּן וּרְבִיתֶם וּבֵאתֶם וּרְשַׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
 לַאֲבֹתֵיכֶם : כ וּזְכַרְתָּ אֶת־כָּרְהֶדְרֶךָ
 אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבַּעִים
 שָׁנָה בְּמִדְבַר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנַפְתְּךָ
 לְדַעַת אֶת־אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר
 מַצּוֹתָיו אִם־לֹא : ג וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ
 וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא

מצותיו ק'

ידעון

בעל הטורים כי חרם הוא וסמיך ליה כל המצוה לומר סעוברה כל החרם
 כעובר על כל המצוה וחרם אותיות רמ"ח ספרעין מרמ"ח
 איבריו ואם יחזור בקטובה יהיה חרם וזהו ברנז חרם קצור : לאבוחיכט וזכרת את
 כל הדרך לו' סקובור הדרך אשר הלכו בו אבותיך ותלך בו גם אתה : ויאכלך את
 המן למען הודיעך מלמד שבאכילת המן כיתן להם דעה וכן בעורא הוא אומר ומנך
 נתת להם להסכיילם וזהו לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן : על הלחם ב' במס' בכא *
 ואיך והקרבנס על הלחם שבוכות הקרבנות העולם כיוון : יחיה האדם שמלתך לא
 בלקה רמו למ"ש שבקמ"ה עומדים בלבוטיהם ק"ו מחטה וזהו כסוחים האדם שמלתך
 לא בלקה :

יִדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא
 עַל־הַלֶּחֶם לָבְדוּ יְחִיהַּ הָאָדָם כִּי עַל־
 כָּרְמוֹצָא פִי־יְהוָה יְחִיהַּ הָאָדָם :
 ד שְׂמַלְחָךְ לֹא בִלְתָּה מֵעֲלֶיךָ וּרְגִלְךָ
 לֹא

חרגום

וְהִבְטָא דִּי עֲלִיהוּן וְתִסַּב לָךְ דְּלִמָּא תִתְקַל בִּיהַּ אַרְי מְרַחַק
 קָדָם יי אֲלֶהָךְ הוּא : כו וְלֹא תַעֲיֹל דְּמִרְחַק לְבֵיתְךָ וְתַחֲי
 חֲרָמָא בְּנִתְיָה שְׁקָצָה מִשְׁקָצִינְיָה וְרַחֲקָא מִרְחִיקִינְיָה אַרְי
 חֲרָמָא הוּא : א כָּל תְּפַקְדָּתָא דִּי אֲנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין
 תִּשְׁרוּן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחִיון וְתִסְגִּין וְתִיעֲלוּן וְתִרְחִיון יִרַת
 אֲרַעָא דִּי קָיִים יי בְּאֲבָה־תְּכוּן : כ וְתִדְבַר יִת כָּל אֲוִרְחָא דִּי
 בְּרַבְרָךְ יי אֲלֶהָךְ הִיוּ אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבַרָא בְּדִיל לְעַנְיֹתְךָ
 לְנַפְיֹתְךָ לְמַדַּע יִרַת דִּי בְּלִבְךָ תִתְשַׁר פְּקִירוּחִי אִם לֹא :
 ג וַעֲנֶךָ וְאִכְפִּינְךָ וְאֹכְלֶךָ יִת מִנָּא דִּי לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדַעוּן
 אֲבָהֶיךָ בְּדִיר לְהוֹדִיעֹתְךָ אַרְי לֹא עַר לְחָמָא בְּלַחֲוֹרְחִי
 מִתְקָיִים אֲנִישָׁא אַרְי עַל כָּל אִפְקוּת מְמָרָא מִן קָדָם יי חִי
 אֲנִישָׁא : ד כְּסוּתְךָ לֹא בְּלִיאַת מִינְךָ וּמִסְנֶךָ לֹא יְחִיפוּ דְּגִן
 אַרְבַּעִין

רש"י

כמו והס אותם אבל והמס נלגל עגלתו כולו יסוד לפיכך חזיו קמז
 וחזיו פתח כאשר פעל של שלש אותיות : א כל המצוה * כפשוטו
 ומ"א אם התחלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה אלא על
 שם הגומרה שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממזרים
 קברו בשכם והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם אלא לפי שלא
 הספיק לגומרה וגמרוה ישראל נקראת על-שם : ב התשומר מצותיו
 שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו : ד שמלחך לא בלתה * ענני כבוד
 היו שפס כנסתם מנהגים אותם כמין כלים מנהגים אף קטניהם
 כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמם כלבוש הזה של חומט שגדל
 עמו

לֹא בַצֵּקָה זֶה אַרְבַּעִים שָׁנָה : ס וַיִּדְעַת
 עַם־לְבַבְךָ כִּי כַאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת־
 בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ : ו וּשְׁמַרְתָּ
 אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹת בְּדַרְכָּיו
 וּלְרַאֲהָ אֶת־נֹוֹ : כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִבְּיַאֲךָ
 אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גַּחְלִי מִיַּם עֵינַת
 וְתַהַמַּת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר : ס אֶרֶץ
 חֹטָה וְשַׁעֲרָה וּגְפֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ־
 זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ : ט אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא
 בְּמִסְפַּנֹּת תֹּאכְלֶנָּה לֶחֶם לֹא־תַחֲסֹר
 כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרוּר
 וּמְהַרְרֶיהָ תַחֲצֹב נְחֹשֶׁת : י וְאָכַלְתָּ
 וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַת אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־
 הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ : שְׁנֵי יָהּ הַשְּׁמֹר
 לָךְ פִּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי
 שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַקְתָּו אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם : יב פִּן־תֹּאכַל וּשְׂבַעְתָּ
 וּבָתִּים טָבִים תִּבְנֶה וַיִּשְׁבַּת : יג וּבִקְרַךְ־
 וַצֵּאֲךָ

בעל הטורים ללכת בדרכיו ג' (פ"ה) ללמוד תורה; ואכלת ג' זכו כזכוס;

וַצֵּאֲךָ יִרְבִּין וּכְסָף וְזָהָב יִרְבֶּה־לָּךְ
 וְכָל אֲשֶׁר־לָּךְ יִרְבֶּה : יד וְרַם לְבַבְךָ
 וּשְׂבַחַת אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים :
 טו הַמּוֹלִיכְךָ בְּמִדְבַר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא

נחש

תרגום

אַרְבַּעִין שָׁנִין : ה וַתִּידַע עִם לְבָבְךָ אֲדִי כְּמֵא דִי מְלוּךְ
 נִבְרָא לְבִרְיָהּ וְיִ אֲרַחָא מְלוּךְ לָךְ : ו וַתִּיִּטֵר יִת פְּקוּדֵינָא
 בְּוִי אֲלֵךְ לְמַחֲדָא בְּאִוְרָחֵן דְּמַקְנָן קְדָמוּהִי וְלְמַדְחַל יִתִּיה :
 ז אֲדִי וְיִ אֲלֵךְ מְעִיקְךָ לְאַרְעָא טְבָתָא אַרְעָא נְגִדָא נְחָדִין
 דְּמִיּוּן מִבְּנֵי עֵינָן וְתַהוּמִין נְפִקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין : ח אַרְעָא
 חֹטִיין וּשְׁעָרִין וּגְפֹנִין וְתַאֲנִין וְרִמּוֹנִין אַרְעָא דְּוִיתְהָא עַבְדִּין
 מִשְׁחָא וְהִיא עַבְדָּא דְּבִשׁ : ט אַרְעָא דִּי לֹא כְּמִסְכְּנֵנוּ תִיכּוּל
 בָּהּ לְחַמָּא לֹא תַחֲסֹר כָּל מַדְעָם בָּהּ אַרְעָא דִּי אֲבִנֵּינָא
 בְּרוּרָא וּמְהַרְרָא תְּפִסּוּל נְחֹשָׁא : י וְתִיכּוּל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרִיךְ
 יִת וְיִ אֲלֵךְ עַל אַרְעָא טְבָתָא דִּי יִחִיב לָךְ : יא אֲסַתְמַר
 לָךְ דְּלִמָּא תַחְנָשִׁי יִת דְּחַלְתָּא בְּוִי אֲלֵךְ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטֵּר
 פְּקוּדוּהִי וְדִינֵיהִי וְקִימוּרֵיהִי בְּאִנָּא מְפִקִיד לָךְ יִמָּא בִּין :
 יב דְּלִמָּא תִיכּוּר וְתִשְׂבַּע וּבְהִינן שְׁפִירִין תִּבְנֵי וְתַחֲמִיב :
 יג וְרַמּוֹךְ וְעֵנָךְ יִסְגִּין וּכְסָפָא וְזָהָבָא יִסְגִּין וְכָל דִּי לָךְ
 יִסְגִּין : יד וְיִרִים לְבָבְךָ וְתַחְנָשִׁי יִת דְּחַלְתָּא בְּוִי אֲלֵךְ דִּי
 אֲפִקְךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא : טו דְּבִקְרַךְ

כמדברא

רש"י

עמו : לא בצקה' לא נפחה ככלק כדרך סולכי יחף שרגליהם נפוחות :
 ח זית שמן * זמים העושין שמן :

א גדולים

נחֲשִׂי שָׂרָף וְעַקְרָב וְצַמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין
 מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ׃
 טו הַמֵּאֲכֹלֶךְ מִן בְּמִדְבַר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּן
 אֲבֹתֶיךָ לִרְמֵעַן עֲנֹתְךָ וְלִרְמֵעַן נִסְתָּךְ
 לְהִיטְבֶךָ בְּאַחֲרֵיתֶךָ׃ י וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ
 כִּחֵי וְעֵצֶם יְדֵי עֲשֵׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה׃
 יא וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא
 הֵנִתָּן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הַקִּים
 אֶת־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־יִום
 הַזֶּה׃ פ יט וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְעַבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַרְתִּי
 בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אָכַר תֹּאבְדוּן׃ כ כִּגוֹיִם
 אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹּאבְדוּן
 עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ פ
 ט א שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֵת עֲבַר אֶתָּה עֲבַר הַיּוֹם
 אֶת־הַיְרֵדָן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים
 וְעֲצָמִים

בעל הטורים כחש סהף ועקרב וכמאון נ"י (ע"פ) ככסדים כפרס במקדון
 וכסעיר: כגוים ג' כחם * סכא * אס לא כסוים כגוים *
 ויקטירו סס כגוים מדה ככנד מדה ככזיל ויקטירו סס כגוים יאפרו אס לא כסוים
 כגוים ע"כ כגוים אסר ס' מאביר וגו' :

וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻלַת
 בְּשָׁמַיִם׃ כ עַם־גְּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים
 אֲשֶׁר אֶתְּרָה יְדַעְתָּ וְאֶתָּה שָׁמַעְתָּ מִי
 יְתִיצֵב לִפְנֵי בְנֵי־עֲנָק׃ ג וַיְדַעְתָּ הַיּוֹם
 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֲהַעֲבֹר לִפְנֵיךָ
 אֲשׁ

תרגום

כמדברא רבא ודחילא אתר דחיון קליון ועקרבין וביית
 צחונא אתר הלית מנא דאפיק לך מנא מטיגרא תקיפא:
 טו דאובלך מנא כמדברא דלא ידעו אבהתך בדיר
 לעניותך ובדיל דנסייתך דאוטבא לך בסופך: יז ותימר
 בלבך חילי ותקופ ידי קנו לי ית נכסיה האליון: יח ותדבר
 ית יי אלהך ארי הוא יהיב לך עצה למקני נכסין בדי
 לקנימא ית קנימיה די קניס לאבהתך כיומא דריון: יט ויהי
 אס אתנשא תתנשי ית דחלתא ריון אלהך ותהך כתר
 טענה עממיה ותפלחיון ותסגור דהון אסהדית בכון יומא
 דיון ארי מיבד תיבדון: כ בעממיה די יי מוביר מן
 קדמיכון כן תבדון חלה דלא קבלתיון כממרא ריון אלהכון:
 א שמע ישראל את עבר יומא דיון ית ירדנא למיעל למידת
 עממיון בכרבין ותקיפין מינד קריון בכרבין וכריבן עד צית
 שמיה: כ עס רב ותקופ בני גבריא דאת ידעת ואת שמעת
 מן ייביל למיקס קדם בני גבריא: ג ותידע יומא דיון ארי
 יי אלהך הוא דעבר קדמך מימריה אשא אכלא הוא

ישיציון

רש"י

א גדולים ועצומים ממך * אתה עלום והם עלומים ממך:
 ד אל

אִישׁ אֲכֹלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם
 לַפָּנִיךָ וְהוֹרֵשְׁתֶם וְהִאֲבֹדְתֶם מִהָרָר
 כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה לְךָ : שְׁלִישִׁי ד אֶל־
 תֹּאמַר בְּלִבְּךָ בְּהִדָּף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אַתֶּם מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקְתִּי הֵבִיאֲנִי
 יְהוָה לְרִשְׁתָּה אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מוֹרִישֶׁם
 מִפָּנֶיךָ : ה לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ
 אֶתָּה בֵּא לְרִשְׁתָּה אֶת־אֲרָצָם כִּי
 בְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מוֹרִישֶׁם מִפָּנֶיךָ וּלְמַעַן הִקִּים אֶת־
 הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם
 לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב : ו וַיֹּדַעַתְּ כִּי
 לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי
 עִם־קִשְׁרֵה־עֵרְוָה אַתָּה : ז זָכַר אֶל־
 תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּמִדְבַר לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יָצְאתָ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בְּאֶפְסֹס עַד־הַמָּקוֹם

הוה

הַזֶּה מִמָּרִים הֵייתֶם עִם־יְהוָה : ח וּבַחֲרֹב
 הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם
 לְהִשְׁמִיד אֶתְכֶם : ט בַּעֲלַתִּי הַהֵרָה
 לָקַחְתָּ לִּוְחַת הָאֲבָנִים לִוְחַת הַבְּרִית
 אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאִשְׁבַּח בְּהָר
 אַרְבַּעִים

בעל הטורים ואשכבה נ"י לקלמנדרו :
 תרגום

ישיצניון והוה ירנברניון קדמך ותהריכיניון ותוכריניון
 כפריע כמא די מלייר יי רך : ד לא הימר בלבך
 כדיתבר יי אלהך יתרוין מן קדמך למימר בזכותי
 אעלני יי למירת ית ארעא קדא ובחובי עממיא האלון יי
 מתבך קהון מן קדמך : ה לא בזכותך ובקשיטות לךך
 את עליך למירת ית ארעהון ארו בחובי עממיא האלון יי
 אלהך מתבך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתנמא
 די קניס יי לאבחתך לאברהם ליצחק וליעקב : ו ותידע
 ארו לא בזכותך יי אלהך יהיב לך ית ארעא טבתא קדא
 למרתה ארו עם קשי קבל את : ז הני דכיר לא תנשי ית
 דארננתא קדם יי אלהך כמדבךא קמן יומא די נפקתא
 מארעא דמצרים עד מיתוכון עד אתרא הרין מסרכין
 הויתון קדם יי : ח ובחורב ארננתון קדם יי ותקוף רוגזא
 דיי בכון לשיצאה יתכון : ט במסקי לטורא למיסב לוחי
 אבניא לוחי קיימא דגור יי עמכון ויתיבית בטורא ארבעין
 ימין

רשי

ד אל תאמר בלבבך * לדקתי ורשעת הנוס נרמו : ה לא בצדקתך *
 אתה בל לרשת כי ברשעת הנוס * הרי כי משמש כלשון אלא : ט ואשב
 רברים 1 6 בהר

אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא
אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי : י וַיֵּתֶן יְהוָה
אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוּחַת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים
בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וְעָלִיהֶם כָּכַל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל : יא וַיְהִי מִקֵּץ
אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה
אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לַחֹת
הַבְּרִית : יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רֵד
מִהַר מֶזֶה כִּי שַׁחַת עָמַךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאת
מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהַר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה : יג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר רֵאִיתִי אֶת־הָעַם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עֲרָף הוּא : יד הֲרַף
מִמֶּנִּי וְאֲשַׁמְדָּם וְאֶמְחָה אֶת־שֵׁמֶם
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לַגּוֹי־
עֲצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ : טו וְאַפְּן וְאָרֶד מִן־הַהָר
וְהָהָר בָּעָר בְּאֵשׁ וּשְׁנֵי לוּחַת הַבְּרִית
עַל

בעל הטורים ועליוס ככל הדברים ג' זה קלמוד :

עַל שְׁתֵּי יָדַי : טו וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטֵאתֶם
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֹגֵל
מִסִּכָּה סָרַתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם : יז וְאַתְּפֹשׁ בְּשְׁנֵי
הַלְּחָת וְאֲשַׁרְכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי
וְאֲשַׁבְרֶם

בעל הטורים ואלכלכס חסר יוד ספרחו יוד הדברות מוס :

תרנום

יממין וארבעין ליבון לחמא לא אכלית ומיא לא שתית :
י ויהב יי די ית תרין לוחי אבניא כתיבין באצבעא דיי
ועליריון ככל פתגמא די מליל יי עמכון בטורא מנו
אשתא ביומא דקהלא : יא והוה מסוף ארבעין יממין
וארבעין לילון יחב יי די ית תרין לוחי אבניא לוחי קנימא :
יב ואמר יי די קוס חות בפריע מקא ארי חביל עמך די
אפקתא ממצרים סטו בפריע מן אורחא דפקדתינון עכדי
דהון מחכא : יג ואמר יי די למימר גלי קדמי יר עמא
קדון וקא עם קשי קבל הוא : יד אנה בעותך מן קדמי
ואישיצינון ואמחי ית שמהון תחורת שמיא ואעביר יתך
לעם תקיף וסני מנהון : טו ואתפניתי ונתתית מן טורא
וטורא בער באישתא ותריין לוחי קנימא על פרתין ידי :
טז ונתית וקא חבתון קדם יי אלהכון עבדתון לכון עגיד
מחכא סטיתון בפריע מן אורחא די פקיד יי יתכון :
יז ואחרית ברין לוחיא ורמיתינון מעל פרתין די
ותברתינון

רשי

בחר חין ישיבה אלה לשון עכבה : יוד לוחות כתיב ששתים
שוות

וַאֲשֶׁר־בָּרַם לְעֵינֵיכֶם : יח וַאֲתַנְפֹּל לְפָנַי
 יְהוֹה בְּרֵאשֹׁנָה אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
 לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי
 עַל כָּר־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר חָטֵאתֶם
 לַעֲשׂוֹת הַרַע בְּעֵינַי יְהוֹה לְהַכְעִיסוֹ :
 יט כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאָף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר
 קָצַף יְהוֹה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם
 וַיִּשְׁמַע יְהוֹה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא :
 כ וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף יְהוֹה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ
 וַאֲתַפְּלֹל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא :
 כא וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־
 הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ בָּאֵשׁ
 וְאַכַּת אֹתוֹ טַחֲוֹן הַיָּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק
 לְעֹפֶר וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת־עֹפְרוֹ אֶל־הַנַּחַל
 הַיָּרֵד מִן־הַהָר : כב וּבַתְּבַעֲרָה וּבַמַּסָּה
 וּבַקְּבֵרֹת הַתְּאוּה מִקְצֵפִים הֵייתֶם אֶת־
 יְהוֹה : כג וּבִשְׁלַח יְהוֹה אֶתְכֶם מִקֹּדֶשׁ
 בְּרַגְעַי לֵאמֹר עֲלוּ וְרִשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוֹה
 אֱלֹהֵיכֶם

אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הָאֱמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
 בְּקוֹל

הַרְנוּם

וַתְּבַרְתִּינֶן לְעֵינֵינוּכֶן : יח וְאֲשַׁתְּשַׁחִית קָדָם יי בְּקַדְמֵי־
 אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיָּמִין כְּחֵמָא לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא
 אֲשַׁתִּיתִי עַל כָּל הוֹבְתְכוֹן דִּי חֲבַתוֹן לְמַעַבְד דְּבִישׁ קָדָם יי
 לְאַרְגָּזָא קְדָמוֹהִי : יט אַרְי רְחִילִית מִן קָדָם רוּגָזָא וְחֲמָתָא
 דִּי רִגְזוּ יי עַל־יִכּוֹן לְשִׁיזָאָה וְרַחְכוּן וְקַבִּיל יי צְלוּתִי אָף
 בְּזַמְנָא הַהוּא : כ ועל אַהֲרֹן הוּה רִגְזוּ מִן קָדָם יי לְחַדָּא
 לְשִׁצְיוֹנִיתִיה וְצְלוּתִי אָף עַל אַהֲרֹן בְּעִידְנָא הַהוּא : כא וַיִּת
 חוֹבְתְכוֹן דִּי עֲבַדְתוּן ית עֲנֵלָא נְסִיבִית וְאֹקְרִית יְתִיה בְּנוֹרָא
 וְשִׁפִּית יְתִיה בְּשׁוֹפִינָא יְאוּת עַד דְּהִיחַ דְּקִיק לְעַפְרָא וְרַמִּית
 ית עַפְרִיָּה לְנַחֲלָא דְנַחֲתִית מִן טוֹרָא : כב וּבְדִלְקַתָּא
 וּבְנִסְיָתָא וּבְקַבְרֵי דִי מְשַׁאֲלֵי מְרַגְזִין הוּיָחֹן קָדָם יי : כג וּבַר
 שְׂרַח יי יְהִיבֹן מְרַקָּס גָּאָה לְמִימְר סָקוּ וְאַחְסִינוּ ית אַרְעָא
 דִּי יְהִיבִית לְכוּן וְסַרְבַּתוֹן עַל גְּזִירַת מְרַא דִּי אֱלֹהֵיכוֹן וְלֹא
 הִימְנַתוּן לִיה וְלֹא קִבְּלוּן לְמַמְרִיָּה : כד מְסַרְבִּין הוּיָתוּן
 קָדָם

רש"י

סוּת : יח וַאֲתַנְפֹּל לְפָנַי ה' כְּרֵאשֹׁנָה אַרְבַּעִים יוֹם * שְׁנֵי אֲמָר וְעַתָּה
 הָעֵלָה הַל' ה' חוֹלֵי אֲכַפְרָה * בְּאוֹתָהּ עֲלִייה נִתְעַכְבְּתִי מ' יוֹם נִמְלָאוּ כְלִים
 בְּתַשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בָּאֵב שְׁהוּאֵעֵלָה בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז בּוּ בַיּוֹם נִתְרַכָּה
 הַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל וְהֵאֵמַר לוֹ לְמַשָּׁה פֶסֶל לָךְ שָׂנִי לֹחוֹת עֲשֵׂה עוֹד אַרְבַּעִים
 יוֹם נִמְלָאוּ כְלִים בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים בּוּ בַיּוֹם נִתְרַכָּה הַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמּוֹנָה
 וְהֵאֵמַר לוֹ לְמַשָּׁה סִלַחְתִּי כַדְרֵךְ לְכָךְ הוֹקֵבֵע לְמַחִילָה וְלִסְלִיחָה וּמִכֵּן
 שִׁנְתַּרְכָּה בְּרַגְוֹן שְׁלֹם שְׁנֵי אֲמָר בְּאַרְבַּעִים שָׁל לֹחוֹת הַחַרוּטוֹת וְהִכְבִּי
 עַמְדָתִי בְּהַר כִּימִים הַרְאִשׁוֹנִים מֵהַרְאִשׁוֹנִים בְּרַגְוֹן אָף הַחַרוּטוֹת
 בְּרַגְוֹן אֲמָר מַעֲתָה אֲמַלְעִים הִיוּ בְּכַעַס : כ ובִּאֲהֲרֹן הַתַּאֲנֵף ה' * לְפִי
 שָׁמַעְתִּי לָכֶם : לְהַשְׁמִידוֹ * זֶה כְּלוּי בְּנִים וְכֵן הוּא אֲמָר וְהַשְׁמִיד פְּרִי
 מִמֶּעַל : וַאֲתַפְּלֹל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן * וְהוּעִילָה תְּפִלְתִּי לְכַפֵּר מַחֲסָה * וּמִתּו
 שָׂנִים וְנִשְׁאָרוּ הַשְּׁנִים : כא טַחֲוֹן * לְשׁוֹן הוּוּה כְּמוֹ הַלֹּךְ וְכֹלֵת
 מוֹלָא"נַע

בְּקִלּוֹ: כִּי מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם
 רָעִיתִי אִתְּכֶם: כֹּה וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה
 אַרְבַּע־אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים
 הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה
 לְהִשְׁמִיד אֶתְכֶם: כִּי וְאֶתְפַּלֵּל אֵל־יְהוָה
 וְאָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי־תִשְׁחַת עִמָּךְ
 וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר פָּדִית בְּגִדְךָ אֲשֶׁר־
 הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: כִּי זָכַר
 לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב אֵל־
 תִּפֶּן אֶל־קִשֵׁי הָעַם הַזֶּה וְאֶל־רִשְׁעוֹ
 וְאֶל־חַטָּאתוֹ: כֹּה פָּן־אָמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יְהוָה
 לְהַבִּיאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם
 וּמִשְׁנֵאתוֹ אֹתָם הוֹצִיאֵם לְהַמַּתֵּם
 בְּמַדְבָּר: כִּט וְהֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתָ בְּכַחַךְ הַגָּדֹל לְיֹכֵזְרֵךְ הַנְּטוּיָה: פ
 י רַבִּיעִי הַ בַּעַת הַרְוּא אָמַר יְהוָה אֵלָי

פסל

בעל הטורים ממרים היוקם הססוק מתחיל במס ומסיים במס ג"כ לוי לך
 סכל מ' טכס סהיוקם במדבר היוקם ממרים: חדכי ה' מכאן
 עד ובזרועך הנטויה סהוא סוף התכלה כ"ח קיבות סהוא חן לכניו ושמעו תפלקו וזהו
 בורח כיב ספסיס כב סקיב:

פֶּסֶל־לְךָ יִשְׁנֵי־לוֹחַת אַבְנִים כְּרָאשֵׁינִים
 וְעֵלָה אֵלָי הִהְרָה וְעָשִׂית לְךָ אַרְוֹן עֵץ:
 כ וְאָכַתְבַּ עַל־הַלֹּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 הִיוּ

תרגום

קָדַם יי מיומא דידעית יתכון: כה ואשתטחית קדם יי ית
 ארבעין וממין ית ארבעין לילון דאשתטחית ארי אמר יי
 לשיצאח יתכון: כו וצליתי קדם יי ואמרית יי אלהים לא
 תחביר עמך ואחסנתך די פרקתא בתוקפך די אפקתא
 ממצרים בידא תקיפא: כז אדבר לעבדך לאברהם ליצחק
 וליעקב לא תחפני לקשיות עמא דרין ורחוביהון ורחטאיהון:
 כח דקמא יימרין דיירי ארעא די אפקתא מתמן מדלית
 ייכרא קדם יי לאעלותהון לארעא די מרית להון ומדסני
 ותהון אפיקינון לקטלותהון במדברא: כט ואינון עמך
 ואחסנתך די אפקתך בחילך רבא ובדרעך מרממא:
 א בעידנא סהיא אמר יי די פסל לך תרין לוחי אבניא
 קקדמאי וסק לקדמי לטורא ותעביר לך ארונא דאעא:
 ב וְאָכַתְוֹב עַל לוחיא ית פתנמיא די הוּו על לוחיא קקמאי
 די

רש"י

מולח"נט בלע"ז: כה ואתנפל וגו': הלו סן עממן האמורים למעלה
 וכפלן כהן לפי סכתוב כהן סדר תפלתו סנהמר ה' אלהים אל תשחת
 עמך וגו': א בעת ההוא לסוף הרבעים יום נתרצה ליוזמר ליפסול
 לך ואחר כך ועשית ארון והני עשיתי ארון תחלה סכשאהב וסלוחות
 בידי היכן התנס ולא זה הוא ארון שעשה בצלאל בשרי המסכן לא
 נתעסקו עד לאחר יום הכפורים כי ברדתו מן ההר נזה להם על מלאכת
 המסכן ובללאל עשה מסכן תחלה והח"כ ארון וכלים נמצא זה ארון
 החר היה וזהו סהיה יוצא עממס למלחמה והותו שעשה בצלאל לא יצה
 למלחמה

היו על-הלהת הראשנים אשר שברת
 ושמתם בארון : נ ואעש ארון עצי
 שטים ואפסל שני-לחת אבנים
 כראשנים ואעל ההרה ושני הלהת
 בידי : ד וכתב על-הלהת במכתב
 הראשון את עשרת הדברים אשר
 דבר יהוה אליכם בהר מתוך האש
 ביום הקהל ויתנם יהוה אלי : ס ואפן
 וארד מן-ההר ואשים את-הלהת
 בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר
 צוני יהוה : ו ובני ישראל נסעו מבארת
 בני-יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר
 שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו : ז משם
 נסעו הגדגדה ומן-הגדגדה יטבתה
 ארץ נחלי-מים : ח בעת ההוא הבדיל
 יהוה את-שבט הקוי לשאת את-ארון
 ברית-יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו
 ולברך

בעל הטורים ויקבר ס ויכהן מיתק בדוקים מספרת כנגדי כהנים : מסס
 נסעו הגדגדה הכסוק מחול בשם ומסוים בשם לו' סכל מ'
 סכה הכהן עומם :

די תברתא ותשוינון בארונא : ג ועבדית ארונא דאעי
 שיטין ופסלית תריין לוחי אבניא כקדמאי וסליקית לטורא
 ותריין לוחיא בידי : ד וכתב על לוחיא ככתבא קדמארה
 ית עשרא פתגמין די מליל יי עמכון בטוריא מנו אשתא
 ביומא דקהלא ויהבינון יי לי : ה ואתפניתי ונחתית מן
 טורא ושיתתי ית לוחיא בארונא די עבדית והוו תמן כמא
 דפקדני יי : ו ובני ישראל נטלו מבארות בני יעקן למוסרה
 תמן מירת אהרן ואהקבר תמן ושמש אלעזר בריה
 תחותיה : ז מתמן נטלו לגודגוד ומן גודגוד ליטבת ארעא
 נגדא נחלין דמיון : ח בערנא הויה אפריש יי ית שבטא
 דלנו דמישל ית ארון קוימא דיי למיקם קדם יי לשמשותיה
 ולברכא

רש"י

למלחמה הלה בימי עלי ונענשו עליו ונסבה : ד ובני ישראל נסעו
 מבארות בני יעקן מוסרה * מה ענין זה לכאן ועוד כי מבארות בני יעקן
 נסעו למוסרה והלה ממוסרה בלו לבני יעקן שכלמר ויסעו ממוסרות
 וגו' ועוד שם מת אהרן והלה בהר ההר מת לא וחשוב ותמלא שמונה
 מסעות ממוסרות להר ההר הלה אף זו מן התוכחה ועוד עשיתם זאת
 כשמת אהרן בהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד יראתם
 לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למלכים וחזרתם
 להחורבכם שמה מסעות עד בני יעקן ומשה למוסרה שם נלחמו לכם
 בני לוי והרגו מכם והתם מהם עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתם
 ומשם חזרתם הגדגדה הוא חור הגדגד : ז ומן הגדגדה וגו' * ובמוסרה
 עשיתם הכל ככד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת וכדמה
 לכם כאלו מת שם וסמך משה תוכחה זו לשיכור הלוחות לומר
 שקשה מיתתו של דיוקים לפני הקב"ה כיום שנשתברו בו הלוחות
 ולהודיעך שהקשה לו מה שנתנו ראש לפרוש ממנו כיום שעשו בו
 את העגל : ח בעת ההוא הבדיל ה' וגו' * מוסב לענין הראשון :
 בעת ההוא * בשנה הראשונה ללאתכם ממלכים וטעיתם בעגל
 ובני לוי לא טעו הבדילים המקום מכם וסמך מקרה זה לחזרת בני
 יעקן לומר שאף בזו לא טעו בה בני לוי הלה עמדו בהמונתם :
 לשאת את ארון * הלוי : לעמוד לשרתו ולברך בשמו * הכהנים והוא
 נשיאות

וּלְבָרְךָ בִשְׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה : ט עַל־כֵּן
 לֹא־הָיָה לְלוֹי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֲחָיו
 יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לוֹ : י וְאֲנֹכִי עֲמַדְתִּי בְהַר
 כִּימִים הִרְאֵשְׁנִים אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
 לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֱלֹהֵי גַם בַּפֶּעַם
 הַהִוא לֹא־אָבָה יְהוָה הִשְׁחִיתֶךָ :
 יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי קוֹם לֶךְ לְמַסַּע
 לְפָנַי הָעַם וַיִּבְאוּ וַיִּירֶשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לֵתֵת לָהֶם : פ
 חֲמוּשֵׁי יב וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם־לִירְאָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֵלֶכֶת בְּכָל־דַּרְכָיו וּלְאַהֲבָה
 אֹתוֹ וּלְעֹבֵד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ : יג לְשָׁמֵר
 אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת־חֻקֹּתָיו
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ :

הן

בעל הטורים מה ב' אלהיך שאל מעמך מה בא"ת ב"ש י"ן ששאל ממך ק'
 ברכות בכל יום ויש בפסוק מאה חוקיות (אם נחשוב שאל
 מלא) וכן מנך עולם מאה :

יְהוָה הוּא לִירְוָה אֱלֹהֶיךָ הַשְּׁמַיִם וְשְׁמַיִם

השמים

בעל הטורים הן לב' אלהיך הפסוק מתחיל בה' לא שבה כנראה בעולם
 וכנגד חמשה חומשי תורה וי' תיבות בפסוק לו' לא ירדה שכינה
 למטה מעשרה :

תרגום

וּלְבָרְכָא בִשְׁמֵי עַד יוֹמָא הַדְּרִין : ט עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלוֹי
 חֵיִלְק וְאֲחֻסְנָא עִם אֲחֻוְהֵי מִתְּנֵן דִּי יְהִיב לִיהֵ יי אֵינֵן
 אֲחֻסְנִתִּיהָ כְּמָא דִּי מְלִיךָ יי אֱלֹהֶךָ לִיהֵ : י וְאֲנָא הוּיְתִי
 קְאִים כְּטוּרָא כְּיוֹמֵי קְדָמָי אַרְבַּעִין יְמֵינִי וְאַרְבַּעִין לֵילֵין
 וְקִבִּיר יי צְלוֹתִי אֲפִי בְּזִמְנָא הַהוּא לֹא אָבָא יי לְחַבְלוֹתֶךָ :
 יא וַיֹּאמֶר יי לִי קוּם אֵיזִיל לְמַטּוּל קְדָם עַמָּא וַיַּעֲרֹן וַיִּרְחֹן
 ית אַרְעָא דִּי קְוִימִית לְאַבְתָּהוֹן לְמִיתָן לְהוֹן : יב וְכַעַן
 יִשְׂרָאֵל מַה יי אֱלֹהֶךָ תְּבַע מִנְּךָ אֱלֹהֵן לְמַדְחַל קְדָם יי
 אֱלֹהֶךָ לְמַחְךָ בְּכָל אֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוֹהֵי וּלְמַרְחֵם יְתִיה
 וּלְמַפְלַח קְדָם יי אֱלֹהֶךָ בְּכָל לְבָךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ : יג לְמַטֵּר
 ית פְּקוּדֵיָא בְּיֵי וַיִּת קְוִימוֹהֵי דְאַנָּא מְפַקִּיר לָךְ יוֹמָא דִּין
 דְּיוֹטֵב לָךְ : יד הָא בְּיֵי אֱלֹהֶךָ שְׁמַיָּא וְשְׁמַיָּא אַרְעָא

ובל

רש"י

נשואות כפס : ט על כן לא היה ללווי חלק * לפי שהודלנו לעבודת
 מזבח ואינו פנויין לחרוש ולזרוע : ה' הוא נחלתו * נוטל פרס מזומן
 מכית המלך : יוד ואנכי עמדת בהר * לקהל הלוחות האחרונות
 ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעלייה זו חזר והתחיל בה :
 כימים הראשונים * של לוחות הראשונות מה הם בדרון אף אלו
 בדרון אבל ההמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס :
 יא ויאמר ה' אלי וגו' * אל על פי סדרתם מאחריו ותעיתם בעגל
 אמר לי לך כמה את העם וגו' : יב ועתה ישראל * אף על פי שעשיתם
 כל זאת עודנו רחמניו וחבתו עליכם ומכל מה שחטאתם לפניו אינו
 שואל מכם : כי אם ליראה וגו' * רבותינו דרשו מכאן הכל בידי
 שמים חוץ מיראת שמים : יג לשמור את מצות ה' * ואף היא לא
 לחנם אלא לטוב לך שנתקבלו שכר : יד הן לה' אלהיך * הכל ואף
 על

הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ : טו רַק
בְּאֲבֹתֶיךָ חֶשֶׁק יְהוָה לֹא־הָבִיחַ אוֹתָם
וַיִּבְחַר בְּזֶרְעִים אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל־
הָעַמִּים כִּי־זֶה הוּא : טו וּמִלֶּחֶם אֶת
עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ
עוֹד : יי כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי
הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל
הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנָיו
וְלֹא יִקַּח שָׁחַד יי עֲשֵׂה מִשְׁפַּט יְתוֹם
וְאַל־מַנְהִי וְאַתָּה גַּר לְתֵת לוֹ לֶחֶם
וְשִׁמְלָה : יט וְאַהֲבַתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים
הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : כ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְכוּ תִדְבַק
וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע : כא הוּא תִהְלַתְךָ וְהוּא
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּךָ אֶת־הַגְּדֹלָת
וְאֶת־הַנּוֹרָא אֶת־הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ :
כב בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יִרְדּוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָה
קָרַשׁ הוֹל קָרַשׁ הוֹל
וְעַתָּה

בעל הטורים הארץ וכל אשר בה רק באבותיך לי' שהארץ וכל אשר בה לא
נכראת אלא בזכות האבות : בשבעים כפס הפסוק מתחיל
ומסיום בב' לומר שיעקב סיבירם שידבקו איש בביתו ולא יתערבו במצרים ולכך
נקראו בית יעקב :

וְעַתָּה שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרֹב : ששי יא ה' וְאַהֲבַת אֶת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְרַת מִשְׁמֵרָתוֹ וְחַקְתּוֹ
וּמִשְׁפָּטָיו

תרגום

וכל די בה : טו לחוד באכהתך צבי יי למרחם יתהון
ואתרעי בכניהון בתריהון בכון מכל עממיא כיומא הרין :
טו ותערון נת טפשות לככון וקדלכון לא תקשון עוד :
יי ארי יי אלהכון הוא אלהא דיניני ומרי מלכין אלהא
רבא גברא ורחילא דלית קדמוהי למיסב אפיני ואף לא
לקבלא שוחדא : יי עביר דין ייתם וארמלא ורחים גיורא
למפן ליה מזון וכסו : יט ותרחמון נת גיורא ארי דיירין
הנוהון בארעא רמצרים : כ נת יי אלהך תרחל וקדמוהי
תפלה ולדחלמיה תתקרב ובשמיה תתקום : כא הויה
הושבתך והויה אלהך די עבד עמך נת רבךבתא נת
חסינתא האליו די חוצא עיגך : כב בשבעין נפשין נחתו
אכהתך למצרים וכען שניך יי אלהך ככוכבי שמיא
למסגני : א ותרחם נת יי אלהך ותשר מטרת ממריה
וקיימוהי

רש"י

על ש כן רק בהבותיך חשק ה' מן הכל : טו בכס * כמו שאתם
חשוקים מכל העמים כיום הזק : טז ערלת לבבכם * אוטם לבבכם
וכסויו : יי ואדוני האדונים * לא יוכל שום אדון להטיל אתכם מידו :
לא ישא פנים * אם תפרקו עלו : ולא יקח שוחד * לפייסו בממון :
ח' עושה משפט יתום ואלמנה * הרי גבורה והלל גבורתו הית מנולא
ענותותו : ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה * ודבר חשוב הוה זה שכל
עלמנו של יעקב הבינו על זה נתפלל ונתן לי לחם להכול ובגד ללבוש :
יט כי גרים הייתם * מוס שבך אל תאמר לחברך : כ את ה' אלהיך
תירא * ותעבוד לו ותדבק בו והאר שיהיובך כל המדות הללו הו בשמו
תשבע

וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצֹּרֹתָיו כָּל־הַיּוֹמִים :
 כִּוִּידַעְתֶּם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר
 לֹא יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא יֵדְאוּ אֶת־מוֹסַר יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֹלוֹ אֶת־יְדוֹ הַחֹזֶקָה
 וְזָרְעוֹ הַנְּטוּיָה : ג וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־
 מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם
 לַפְרָעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֲרָצוֹ :
 ד וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיר מִצְרַיִם לְסוּסָיו
 וּלְרִכְבוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף
 עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדֶפֶס אַחֲרֵיכֶם וַיֹּאבְדֶם
 יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה : ס וְאֲשֶׁר עָשָׂה
 לָכֶם בְּמִדְבַר עַד־בְּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם
 הַזֶּה : י וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתְךָ וּלְאֲבִירֶם
 בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה
 הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעַם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם
 וְאֶת־אֱהֻלֵיהֶם וְאֶת כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר
 בְּרִגְלֵיהֶם בְּקָרֵב כָּל־יִשְׂרָאֵל : ז כִּי
 עֵינֵיכֶם

בעל הטורים וַיֹּאבְדֶם ב' כנס' הכח * וְאִדְךָ מַסְגִּיא לְגוּיִם וַיֹּאבְדֶם ז' ט"ס
 בְּנֹדֶרֶס סַנְדָּמִי לַפְרָעָה לְסוּסָיו נִקְבָה כְּדִי לְמַסְכֵי בִים לְאֲבִירֵי
 ז'סו מַסְגִּיא לְגוּיִם וַיֹּאבְדֶם :

עֵינֵיכֶם הִרְאֵת אֶת כָּל־מַעֲשָׂה יְהוָה
 הַגָּדֵל אֲשֶׁר עָשָׂה : ח וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־
 כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
 לַמַּעַן

הרננס

וּקְיִימוּהֵי וְדִינֹהֵי וּפְקוּדוֹתָי כָּל יוֹמָא : ב וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין
 אַרְי לֹא יֵת בְּנִיכּוֹן דִּי לֹא יָדְעוּ וְדִי לֹא חִזּוּ יֵת אִוְלַפְנָא דִּין
 אֱלֹהֵכּוֹן יֵת רְבוּתִיהָ יֵת יְדִיהָ תִקְפָּתָא וְדַרְעִיהָ מְדַמְמָא :
 ג יֵת אֲתָתִיהָ יֵת עִבְדוּתֵיהָ דִי עִבְדוּ בְּנֵי מִצְרַיִם לַפְרָעָה
 מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְלִכְל אֲרַעִיהָ : ד וְדִי עִבְדוּ לְמִשְׁרַת מִצְרָאִי
 לְסוּסֵי־תַרְוֵן וְלְרִמְיִבִּיהוֹן דִּי אֲשִׁיף יֵת מִי יֵמָא דְּסוּף עַל
 אֲפִיְהוֹן בְּמִדְבְּרָהוֹן בְּתִרְיִכּוֹן וְאִוְבְּרִינּוֹן יֵת עַד יוֹמָא דְּדִין :
 ה וְדִי עִבְדוּ לְכוֹן בְּמִדְבְּרָא עַד מִיִּתְיִכּוֹן עַד אֲתָרָא דְּדִין :
 ו וְדִי עִבְדוּ לְדָתְךָ וְלְאֲבִירֶם בְּנֵי אֱלִיאָב בְּרִי רְאוּבֵן דִּי
 פָּצְחַת אֲרַעָא יֵת פּוּמָה וּבְלַעַתְנּוֹן יֵת אֲנִשׁ בְּתִירְוֵן יֵת
 מִשְׁכְּנֵיהוֹן יֵת כָּל יְקוּמָא דִּי עִמְהוֹן בְּנֵי כָּל יִשְׂרָאֵל : ז אַרְי
 עֵינֵיכּוֹן תּוֹאֵן יֵת כָּל עִוְבְּרָא דִּין רַבָּא דִּי עִבְדוּ : ח וְתִטְרוּן
 יֵת כָּל תִּפְקִידָתָא דִּי אֲנִי מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל

דְּתִתְקַפּוּן

רש"י

תשבע : ב וידעתם היום * תנו לב לדעת ולהבין ולקבל תוכתיו :
 כי לא את בניכם * אני מדבר עכשיו שיוכלו לומר לה ידענו ולה ראינו
 ככל זה : ו בקרב כל ישראל * כל מקום שהיה אחד מהם בורח הארץ
 כנקעת מתחתיו וכולעתו אלו דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה
 והלא כבר נאמר ותפתח הארץ את פיה ולא פותים אמר לו ומה אני
 מקיים בקרב כל ישראל אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשך וכל
 מקום שהיה אחד מהם היה מתגלגל ובה עד מקום הכביעה : ואת כל
 היקום אשר ברגליהם * זה ממונו של הדם שמעמידו על רגליו :
 ז כי עיניכם הרואות * מוסב על מקרה האמור למעלה כי לא את
 בניכם

למען תחזקו ובאתם וירשתם ארץ
הארץ אשר אתם עברים שמה
לרשתה: ט ולמען תאריכו ימים על-
האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם
לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב
ודבש: ס שביעי כי הארץ אשר אתה
בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים
הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע
את זרעך והשקית ברגלך כגון הירק:
יא והארץ אשר אתם עברים שמה
לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר
בשמים תשתהמים: יב ארץ אשר-
יהוה אלהיך דרש אתה תמיד עיני
יהוה אלהיך בה מרשית השנה ועד
אחרית

בעל הטורים מרשית אופיות מקטרו: ועד אחרית סנה ויהי אם טעם לו'
אם קטמועו עד אחרית סנה יתן הנשמים בזמנם ובמקום
סגור להם ואם היו נדוקים בחלקם הסנה והקב"ה נזר עליהם גשמים וסרו מורידן
במדברות ובזמנים:

רש"י

כניכס אשר לא ידעו וגו' כי אם עמכם אשר עיניכם הרוחות וגו':
יוד לא כארץ מצרים הוא אלא עובד הימנה ונהמרה הכעסה זו
לישראל ביציאתם ממצרים שהיו אומרים שמה לא נבא אל ארץ עובד
יפס כוונתו יכול בגנותה הכתוב מדבר וכך אמר להם לא כארץ מצרים
היא

דתקפון ותערו ותרתון את ארעא די אתון עברין תמן
למרפה: ט ובדיל דתורכון יומין על ארעא די קיים יו
לאבנתכון לתמן להון ולבניהון ארעא עברא חלב ודבש:
י ארי ארעא די את עליל לתמן למרפה לא כארעא
דמצרים היא די נפקתון מתמן די תרע את זרעך ומשקת
ברגלך כגונת ירקא: יא וארעא די אתון עברין תמן
למרפה ארע טורין ובקען למטר שמיא שמיא מייא:
יב ארעא די אלהך פבע יתה תדירא עיני יו אלהך בה
מדישא

רש"י

היא אלא רעה הימנה תלמוד לומר וחברון שבע שנים נכנתה וגו'
אדם אחד בנאח וחם בנה לווען למצרים בנו וחברון לכנען דרך ארץ
אדם בונה את הנאה ואח"כ בונה את הכעור שפסולתו של ראשון
הוא נותן בשני ובכל מקום החביב קודם הא למדת שחברון יפה מזוען
ומצרים משובחת מכל הארצות שנא' כגן ה' כארץ מצרים ולוען שבת
מצרים היא שהיא מקום מלכות שכן הוא אומר כי היו בזוען שרין
וחברון פסולתה של א"י לכך הקלוה לקבורת מתים ואע"פ כן היא
יפה מזוען ובכתובות דרשו בענין אחר אפשר אדם בונה בית לבנו
הקטן ואח"כ לבנו הגדול אלא שמבונה על אחד משבעה בזוען: אשר
יצאתם משם אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה והיא במיטב ארץ
מצרים שנאמר במיטב הארץ וגו' ואף היא אינה כארץ ישראל:
והשקית ברגלך ארץ מצרים היתה זריכה להביא טיט מנילוס ברגלך
ולהשקותה לרוך אתה לגדל משנתך ולעמול והנמך ואתה לא הנבזה
ואתה מעלה המים מן הנמך לגבוה אבל זו למטר השמים תשתה
מים אתה ישן על מטתך והקב"ה משקה נמוך וגבוה גלוי וסאניגלוי
כאחת: כגון הירק שחיון די לו בגשמים ומשקין אותם בדול ובכתף:
יא ארץ הרים ובקעות משובח ההר מן המישור שהמישור בבית
כור אתה זורע כור אבל ההר בית כור אתה זורע ממנו חמשת כורים
ארבע מארבע שיפועיו ואחד בראשו: יב אשר ה' אלהיך דורש אותה
והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר להמטיר על ארץ לא חיש אלא
כביכול אינו דורש אלא אותה ועל ידי אותה דרישה שדורשה
דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה לראות
מה היא זריכה ולחדש בה גזרות עתים לטובה עתים לרעה וכו'
כדחיתא בר"ם: מרשית השנה מר"ה נידון מה יבא בסופה:
דברים ז 7 יג וזה

אחרית שנה : ס יג והיה אם שמוע
 תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה
 אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם
 ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם :
 יד ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה
 ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך :
 טו ונתתי עשב בשדה לבדמתך
 ואכלת ושבעת : טז השמרו לכם פן
 יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים
 אחרים והשתחיתם להם : יז וחרה
 אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא
 יהיה מטר והאדמה לא תתן את
 יבולה

בעל הטורים ככל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר לומר שאין כענין על
 המטר א"כ יכוונו להספיל בכל לב : בעתו גימט' בלילות :

רש"י

יג והיה אם שמוע * והיה מוסב על האמור למעלה למטר השמים
 תשמע מים : והיה אם שמוע השמוע * אם תשמע בישן תשמע בחדש
 וכן אם שכוח תשכח אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה כתיב
 במגלה אם יום תעזובי יומים אעזבך : מצוה אתכם היום * שהיו
 עליכם חדשים כאלו שמעתם בו ביום : לאהבה את ה' * שלא תאמר
 הרי אני למד בשביל שאתה עשיר בשביל שאקרא רב בשביל שאקבל
 שכר אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה וסוף הכבוד : לבא ולעבדו
 בכל לבבכם * עבודה שהיא בלב וזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה
 שנאמר אלהך די אנת פלח ליה בתדירה וכי יש פולחן בשביל אלא על
 שהיה מתפלל שנאמר וכיון פתיחן ליה וכו' וכן בדוד הוא אומר תכון
 תפלת

מרישא דשתא ועד סופא דשתא : יג וירי אם קבלא
 תקבלון לפיקודי די אנא מפקיד יתכון יומא דין למרחם
 ית יי אלהכון ולמפלת קדמוהי בכל לבכון ובכל נפשכון :
 יד ואתן מטר ארעכון בעדניה בכיר ולקיש ותכניש עבודך
 ותמרך ומשחך : טו ואתן עשבא בחקלך לבעירך ותיכול
 ותשבע : טז אסתמרו רכון דלמא יטעי לבכון ותסטון
 ותפלחון לטעות עממא ותסגדון להון : יז ויתקוף רוגזא
 דיי בכון ויחוד ית שמיא ולא יהי מטרא וארעא לא תתן
 ית

רש"י

תפלתו קטרת לפניך : בכל לבבכם ובכל נפשכם * והלא כבר הזהיר בכל
 לבבך ובכל נפשך אלא אזכרה ליחוד אזכרה לזכור : יד ונתתי מטר
 ארצכם * עשיתם מה שעליכם אני אעשה מה שעלי : בעתו * בלילות
 שלא יטריחו אתכם * ד"ה בעתו בלילי שבתות שהכל מזוין בשבתים :
 יורה * היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה שמרו את אהרן ואת
 הזרעים * מלקוש * רביעה שורדת סמוך לקציר למלאת המבוא
 בקטיף ולשון מלקוש דבר המאוחר כדמותרגמינן והיה העטופים
 ללבן לקטיף * ד"ה לכך נקראת מלקוש שורדת על המלילות ועל
 הקשין : ואספת דגנך * היתה תאספנו אל הבית ולא הויבך כענין שנאמר
 אם אתן את דגנך וגו' כי מאספיו יאכלוהו ולא כענין שנאמר והיה
 אם זרע ישראל וגו' : טו ונתתי עשב בשדה * שלא תצטרך להוליכה
 למדברות * ד"ה שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני
 בהמתך והתה מונע ידיך ממנו שלשים יום קודם לקציר והינה פוחתה
 מדגנה : ואכלת ושבעת * הרי זו ברכה אחרת שתהא ברכה מזויה בפת
 בתוך המעים ואכלת ושבעת : טז השמרו לכם * כיון שתהיו אוכלים
 ושבעים השמרו לכם שלא תבעטו שאין אדם מורד בהקב"ה אלא
 מתוך שבעה שנאמר פן תאכל ושבעת ובקרך ולאנך ירביון מה הוא
 אומר אחריו ורם לבבך ושכחת : וסרתם * לפירוש מן התורה ומתוך
 כך ועבדתם אלהים אחרים שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק
 בע"א וכן בדוד אומר כי נרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך
 עבד וגו' ומי אמר לו כן אלא כך אמר כיון שאני מגורש מלעסוק
 בתורה הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים : אלהים אחרים * שהם אחרים
 לעובדיהם לועק עליו ואינו עונה נמצא עשוי לו ככרי : יז את יבולה *
 אף מה שתה מוביל לה כענין שנאמר ודעתם הרבה והנה מעט :
 ואברהם

יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ
הטבה אשר יהוה נתן לכם: יס ושמתם
את דברי אלה על לבבכם ועל
נפשכם וקשרתם אתם לאות על
ידיכם והיו לטוטפת בין עיניכם:
ועלמדתם אתם את בניכם לדבר
בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך: כ וכתבתם על
מזוזות ביתך ובשעריך: כא למען ירבו
ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר
נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם
בימי השמים על הארץ: ס מפטיר
כג כי אם שמר תשמרון את כל
המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם
לעשתה לאהבה את יהוה אלהיכם
ללכת בכל דרכיו ולדבקהו:
כד והוריש יהוה את כל הגוים האלה
מלפניכם

בעל הטורים וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו סע"י המזוזה לא יבא
המשחית אל בתיכם וסמך ליה כי אם שמור ע"ס ה' סומך:
כי אם שמר גי' תורה:

ית עלקתה ותברון בפריע מעל ארעא טבתא דגו יהיב
לכוון: יח ותשונן ית פתגמי אילין ער דבכוון ועל נפשכוון
ותקטרון יתהון לאת על ידכוון ויהון לתפילין בין עיניכוון:
יט ותלפין יתהון ית בניכוון למקלא כהון במתקד בביתך
ובמתקד באורחא ובמשכבך ובמקימך: כ ותכתבינן על
מזוזין ותקבעינן בסיפי ביתך ובתריעך: כא ברדי דוסגון
יומיכוון ויומי בניכוון על ארעא די קוים יי לאכתתכוון למתן
להון כיומי שמיא על ארעא: כב ארי אם משר הטרוני ית
כל תפקדחא הדא די אנא מפקד יתכוון למעבדה למרחם
ית יי אלתכוון דמהך בכל אורחן דתקנן קדמוהי ולא תתקרבא
לדחלתיה: כג ויתריך יי ית כל עממיא האילין מן קדמיכוון
ותרתון

רש"י

ואברתם מהרה על כל שאר היסורין הנלה אתכם מן האדמה שגרמם
לכם לחטא משל למלך ששולח בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקידו
אל תאכל יותר מלכך שתבא נקי לביתך ולא תסגים הן ההוא הכל
ושמה יותר מלכך והקיא ונטף את כל בני המסוכים נטלוהו בידיו
וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרוין: מהרה איני נותן לכם ארכא ואם
תאמרו והלא ניתנה ארכא לדור המבול שנאמר והיו ימיו מאה
ועשרים דור המבול לא היה להם ממנו ללמוד והתם: ה' ושמתם את
דברי ה' אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצות הניחו תפלין עשו מזוזות
כדי שלא יהו לכם חדשים כשתחזרו וכן הוא אומר הליכי לך ציונים:
יט לדבר בס' משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה וזה לנו משה
שיהא זה למוד דבורו מכלן אמרו כשהמנוק מתחיל לדבר אביו משיח
עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברה
שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס' וגו': כא למען ירבו ימיכם
וימי בניכם: אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו מדברי תורה נדרשין
מכלל לאו ומכלל הן לאו: לתת להם לתת להם הין כתיב כהן אלה
לתת להם מכלן מצונו למדים תחיות הממים מן התורה: כב שמור
תשמרון הזהרה שמירות הרבה להזהר בלימודו שלא ישתכח:
ללכת בכל דרכיו: הוא רחום והתה תהא רחום הוא גומל חסדים
והתה גומל חסדים: ולדבקהו: אפשר לומר כן והלא אש הוכלה
הוא אלה הדבק בתלמודים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת
בו: כג והוריש ה' עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי:
ועצומים

מִלִּפְנֵיכֶם וּרְשֵׁתֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים
מִכֶּם: כִּי כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּךָ־
רַגְלֶכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמְדַבֵּר
וְהַלְבֵנוֹן מִן־הַנְּהַר נְהַר־פָּרָת וְעַד הַיַּם
הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם: כֹּס לֹא־יִתְיַצֵּב
אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פְּחָדְכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּדְרֹכֶנָּה בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

ס ס ס

כִּי רָאָה אֲנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה
וּקְלָלָה: כִּי אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר
תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם: כֹּס וְהַקְלָלָה
אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
אֶתְכֶם

בעל הטורים ומוראכם ב' נס' הכא * ויודך ומוראכם וחקכם יהיה על כל חיות הארץ מלמד כשכבסו ישראל היה מוראם אף על חיות הארץ * כדכתיב והסבקי חיה רעה מן הארץ כענין סג' לימות המשיח וכער קטן כהג' נס' : ראה אנכי ראה עשרת הדברות שפתח באנכי וקייס אותם כי כל המצוות כלולות בהם * ד"ה ראה אנכי סי' ממנו תראו וכן קטשו : את הברכה בדרכות אמר את לשון רבוי כי לא כפל דבר ח' מכל דברו הטוב ובקללה לא אמר את אלף ובקללה : את הברכה אשר תשמעו ס'ת תורה שבכות הקורה יבאו בדרכות : ובקללה אם בדרכות לא אמר אם לשון ספק ואמר אשר מלשון אשרי שנאמר אשרי אדם שומע לי :

אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: ס כֹּס וְהִיָּה
כִּי

תרגום

וְתִרְחֹן עִמָּיִן בְּבִרְבִּי וְתִקְיִפִּין מִנְכוֹן: כִּי כָּל אַחֲרָי הִי
תִּדְרוֹךְ פְּרֶסֶת רַגְלִיכוֹן בִּיהַ דְּלִכוֹן יְהִי מִן מְדַבְּרָא וְלִבְנֵן
מִן נְהַרָא נְהַר פָּרָת וְעַד יָמָא בְּתִרְרָאָה יְהִי תְחוּמִיכוֹן: כֹּס לֹא
יִתְעַפֵּד אֲנִישׁ קְדָמִיכוֹן בְּחִלְתִּיכוֹן וְאִימְתִּיכוֹן יִתֵּן יי אֱלֹהִיכוֹן
עַל אִפֵּי כָּל אַרְעָא דִּי תִדְרֹכוֹן בְּהַ בְּמָא דִּי מְלִיד לְכוֹן:
כִּי חֲוִי בְּאֲנָא יְחִיב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין בְּרִבֵּן וְלִנְטִין: כִּי יִת
בְּרִבֵּן אִם תִּקְבְּלוֹן לְפִקּוּדִיָּא דִּינִי אֱלֹהִיכוֹן הִי אֲנָא
מִפְקִיד יְתִיכוֹן יוֹמָא דִּין: כֹּס וְלִנְטִין אִם לֹא תִקְבְּלוֹן לְפִקּוּדִיָּא
דִּינִי אֱלֹהִיכוֹן וְתִסְטִין מִן אִוְרָחָא דִּי אֲנָא מִפְקִיד יְתִיכוֹן יוֹמָא
דִּין לְמִתְדָּ בְּתֵר טַעֲנָת עִמָּמִיָּא דִּי לֹא יִדְעֶתֶן: כֹּס וְיְהִי
אֲרִי

רש"י

ועצומים מכס * אתם גבורים והם גבורים מכס לא שישראל גבורים מה שבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכס אלף אתם גבורים משאר האומות והם גבורים מכס: כה לא יתיצב איש וגו' * הין לי אלף איש אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין ת"ל לא יתיצב מכל מקום אם כן מה ת"ל איש הפילו כעוג מלך הבשן: פחדם ומוראכם * והלא פחד הוא מורא אלף פחדתם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים: פחד לשון בעינת פתאום * מורא לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם * והיכן דבר את חומתי אללח לפניך וגו' :

פרשת ראה

כִּי רָאָה אֲנֹכִי וְגו' * ברכה וקללה * האמורות בהר גריזים ובהר עיבל: כִּי את הברכה * על מנת אשר תשמעו: כח מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו' * ה' למדת כל העובד ע"ז הרי הוא סר מכל הדרך שנלעוו ישראל מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה

כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־אַתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה
 אֶת־הַבְּרִכָּה עַל־הַר גְּרִזִים וְאֶת־
 הַקְּלָלָה עַל־הַר עֵיבֵל : ל הֲלֹא־הִמָּה
 בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דָרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ
 בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעַרְבֵה מוֹר
 הַגְּלִגְל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מוֹרָה : ל א כִּי אַתֶּם
 עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
 וּרְשַׁתְּםָאֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתְּסִבָּה : ל כּוּשְׁמַרְתֶּם
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים
 אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם : י ב אֱלֹהֵי
 הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־
 אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדְמָה : כ אֲבָד
 תְּאָבְדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר

עברו

בעל הטורים הלא המה בעבר הירדן ס"ח אהרן לפי טעם עתה היו עננים
 על ידי שהיו מראים לכם הדרך ועתה כספו העננים לכן נרדף
 ליתן לכם סימן לידע הדרך :

עֲבַדְוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים
 אַתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְמִים
 וְעַל

הרנים

אָרְצוּ וְעַל־יָנֶךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דִּי אַתָּה עָלִיל תַּמָּן לְמַדְרָגָה
 וְתַמָּן ית מְבַרְכֵיָא עַל טוֹרָא דְגְרִזִים וְיַת מְלַטְטֵיָא עַל טוֹרָא
 דְעֵיבֵל : ל הָרָא אֵינּוּן בְּעַבְרָא דִּירְדְנָא אַחֲרֵי אֹרַח מַעְלָנִי
 שְׁמֵשׂא בְּאַרְעַ כְּנַעֲנָא דִּיתַב בְּמִשְׁרָא לְקַבִּיל גְּלִגְלָא בְּסִטְר
 מִשְׁרֵי מוֹרָה : ל א אָרְצוּ אֶתְוִן עֲבַדְוּן ית יַרְדְנָא לְמַנְעַל לְמַדְרָה
 ית אַרְעָא דִּי אֶדְהַכּוּן יְהִיב לְכוּן וְתַרְתּוּן יתָהּ וְתַתְּכוּן בָּהּ :
 ל ב וְתַטְרוּן לְמַעַבְד ית כָּל קְמִיָא וְיַת דִּינֵיָא דִּי אָנָא יְהִיב
 קְדַמִּיכוּן יוֹמָא דִּין : א אֵלִין קְמִיָא וְדִינֵיָא דִּי רַחֲטוּן
 לְמַעַבְד בְּאַרְעָא דִּיתַב יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם לְךָ לְמַדְרָגָה כָּד
 יוֹמִיָא דִּי אֶתְוִן קְמִיָין עַל אַרְעָא : כ אֲבָרָא תְּאָבְדוּן ית כָּל
 אַתְרֵיָא דִּי פְלָחוּ תַמָּן עֲמִיָא דִּי אֶתְוִן יַרְתּוּן יתְרוּן ית

רש"י

התורה כולה : בטו ונתת את הברכה * כתרנומו ית מברכיא את
 המברכים : על הר גרזים * כלפי הר גרזים הפכו פניהם ופתחו
 בזרעה ברוך ה' אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' * כל הארורים
 שבפרשה אמרו תחילה בלשון ברוך ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל
 ופתחו בקללה : ל הלא המה * נתן בהם סימן : אחרי * אחר העברת
 הירדן הרבה והלאה למרחוק * וזהו לשון אחרי כל מקום שנאמר
 אחרי מופלג הוא : דרך מבוא השמש * להלן מן הירדן לזד מערב
 וטעם המקרה מוכיח שני דברים שננקדו בשני טעמים אחרי נקוד
 בפשטא ודרך נקוד במשפל והוא דבש ואם היה אחרי דרך דבור אחד
 היה נקוד אחרי במשפלת בשופר הפוך ודרך רפה : מול הגלגל * רחוק
 מן הגלגל : אלוני מורה * שם הוא שנאמר עד מקום שכם עד אלון
 מורה : לא כי אתם עוברים את הירדן וגו' * נסים של ירדן ישו
 סימן בידכם שתבא ותירשו את הארץ : ב אבד תאבדו * אבד ואח"כ
 תאבדו מכלן לעוקר ע"ה שצריך לשרש אחרים : את כל המקומות אשר
 עברו שם וגו' * ומה תאבדו מנהם את אלהיהם אשר על ההרים :

וְעַל־הַגְּבֻעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעְיוֹן :
 וְנִתְצַתֶם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־
 מִצְבְּתֵיכֶם וְאֲשֵׁרִיכֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ
 וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיכֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם
 אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא : וְלֹא־
 תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם : כִּי אִם־
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם
 לְשִׁכְנֹו תִדְרֹשׁוּ וּבֵאת שָׁמָּה : וְהִבֵּאתֶם
 שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וּזְבֻחֵיכֶם וְיֵאת
 מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדֵכֶם
 וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם וּבִכְרֹת בְּקִרְבְּכֶם
 וּצְאֹנֵכֶם : וְאִכַּלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יְדֵכֶם
 אֵתֶם וּבִתְיֹכֶם אֲשֶׁר בִּרְכַךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ : כִּי לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר
 אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כְּרֵדֵי־יִשְׂרָאֵל
 בְּעֵינָיו

בעל השורים אל המקום מקום גי' לביון : עלתיכם וגו' ח' דברים מוזכרים
 כאן כנגד ח' פעמים פני ה' דקריבו ברגל : אהבו עשום פה
 היום ס"ת גי' הלוים כי עקה הלוים נושאים וכסתעברו הירדן לא יסאו אהו :

מַעֲנֵתְהוֹן עַל טוֹרֵיָא רַמְיָא וְעַד רַמְתָּא וְתַחַת כָּל אֵיזַן עֲנוּף :
 ג וְתִתְרַעְוּן יַת אִיגִירֵיהוֹן וְתִתְבָּרוּן יַת קַמְתְּהוֹן וְאִשְׁרִיֵיהוֹן
 תּוֹקְדוּן בְּנוֹרָא וְצַר מִי מַעֲנֵתְהוֹן תְּקוּצְצוּן וְרוֹבְרוּן יַת
 שׁוּמְתָן מִן אַתְרָא הַהוּא : ד לֹא תַעֲבְרוּן כְּדִין קָדְם יוֹ
 אֶלְהֵכּוֹן : ה אֶלְהֵן לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יוֹ אֶלְהֵכּוֹן מְכַר
 שְׁבִטֵיכּוֹן לְאַשְׁרָאָה שְׁבִינְתִיָּה תְּמָן לְבֵית שְׁכֻנְתִּיָּה תִתְבָּעוּן
 וְתִיתּוּן לְתַמְנָן : ו וְחִיתּוּן לְתַמְנָן עַלְוֵתְכּוֹן וְנִכְסֵי קוּדְשֵׁיכּוֹן
 וְיַת מַעֲשְׂרֵיכּוֹן וְיַת אַפְרָשׁוֹרֵי יְדֵכּוֹן וְנִדְרֵיכּוֹן וְנִדְבַתֵיכּוֹן
 וּבִכּוּרֵי רֵוּחֵיכּוֹן וְעֲצָנֵכּוֹן : ז וְתִיבְלוּן תְּמָן קָדְם יוֹ אֶלְהֵכּוֹן
 וְתַחְדּוּן כְּכֹל אוֹשְׁטוֹת יְדֵכּוֹן אֲתוּן וְאֲנִשׁ בְּתִיכּוֹן דִּי בִרְכַךְ
 יוֹ אֶלְהֵךְ : ח לֹא תַעֲבְרוּן כְּכֹל דִּי אָנַחְנָא עֲבְרוּן הֵכָא יוֹמָא
 דִּין

רש"י

ג מוצב * של אכנים הרבה : מצבה * של אבן ה' והיא בימוס ששנינו
 במשנה אבן שחלצה מתחלתה לבימוס : אשרה * חילון הנעבד : ואברתם
 את שמם * לכנות להם שם לנחאי בית גלויא קורין לה בית כרייא עין
 כל עין קוז : ד לא תעשו בן * להקטיר לשמים בכל מקום כי אם
 במקום אשר יבחר * ד"ה ונתלתם את מזבחותם ואברתם את שמם :
 תעשו בן * אזכרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המזבח או מן
 העזרה א"ר ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את המזבחות
 הלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיכם
 שיתחרב : ה לשכנו תרשו * זה משכן שולם : ו וזבחיכם * שלמים
 של חובה : מעשרותיכם * מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפני
 מן החומה : תרומת ידכם * אלו הבכורים שנהמר בהם ולקח הכהן
 הטנה מידך : ובכורות בקרבם וצאנכם * לתתן לכהן ויקריבו בם :
 ז אשר ברכך ה' * לפי הכרעה הכא : ח לא תעשו בכל אשר אנחנו עושים
 וגו' * מוסב למעלה על כי אתם עוברים את הירדן וגו' כשתעברו את
 הירדן מיד אתם מותרים להקריב בזמנה כל י"ד שנה של כיבוש וחלוק
 ובזמנה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן שהוא
 עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות
 אבל בזמנה אין קרב אלא הנדר והנידב והוא כל הישר בעיניו נדרים
 ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי
 חובה

בְּעֵינָיו : ט כִּי לֹא־בֵאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־
הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ : י וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן
וַיִּשְׁבַּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מִנְחִיר אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּר־
אֵיבִיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶם־בַּטַּח : שְׁנֵי
יָ וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה
תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וּזְבֻחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־תִיבֶם
וּתְרֻמַּת יָדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם
אֲשֶׁר תִּדְרֹו לַיהוָה : יב וַיִּשְׁמַחֶהֶם לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם
וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלְוִי אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲדָה
אֶתְכֶם : יג הַשְּׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ
בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה : יד כִּי אִם־
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ
ש

בעל הטורים בעל מקום אשר תראה ס"ת הכתוב : בכל ג' אלויו רמז
לאלויו שיעלה עולות בהר הכרמל : שבטך ג' שבע יודיה :

שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָל

אשר

בעל הטורים סס תעלה עלתך ר"ת קטע ט' דכריו אתה תעלה על המונח
עולה חטאת חסם שלמים מנחה סמן לכוכה ויון מוס :

תרגום

דין נבר כל דבשר בעיניהו : ט ארי לא איתחון עד בען
לבית נחא ולאחסנא דני אלהך ויהב לך : י ותעברון ות
ירדנא ותחבון בארעא דני אלהכון מחסין יתכון ויניח לבון
מקד בעלי דבכיכון מסחור סחור ותחבון לרוחצין : יא ויהי
אתרא די יתרעי וי אלהכון ביה לאשרא שכןתי תמן
לתמן פיתון ות בר די אנא מפקיר יתכון עלותכון ונקסת
קודשיכון מעשריכון ואפרשות ירכון וכר שפר נדריוכון די
תדרון קדם יי : יב ותחדון קדם וי אלהכון אתון ובניכון
ובנותיכון ועבדיכון ואמרתכון וליוארה די בקריוכון ארי
לית ליה חודק ואחסנא עמכון : יג אסתמר לך דלמא תסיק
עלותך בכר אתר די תחוי : יד אלהן באתרא די יתרעי
וי בחרא משבטך תמן תסיק עלותך ותמן תעביד בר די

אנא

דש"י

חוכה אותם תקריבו בבמה : ט כי לא באהם כל אותן י"ד שנה : ער
עתה כמו עדיין : אל המנוחה : זו שילה : נחלה : זו ירושלים :
יוד ועברתם את הירדן וישבתם בארץ : שתחלקוה ויהא כל אחד מכיר
את חלקו ואת שבעו : והניח לכם : לאחר כובש וחלוק ומנוחה מן הגוים
אשר הניח ה' לנפשות כס את ישראל ואין זו אלא בימי דוד אז : יא והיה
המקום וגו' : בנו לכם בית הבחירה בירושלם וכן הוא אומר כדוד ויהי
כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מכל אויביו מסביב ויאמר המלך אל
נתן ראה אנכי יושב בבית ארום וארון ה' יושב בתוך היריעה : שמה
תביאו וגו' : למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים ולכך
חלקם הכתוב ליתן היתר בין זו לזו משחרבה שילה ובאו לנוב וחרבה
נוב ובאו לנבעון היו הבמות מותרות עד שזאו לירושלים : מבחר
נדריכם מלמד שיביאו מן המנובח : יג תשמור לך : ליתן לא תעשה על
הדבר

אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצוּרָה : טו רַק בְּכַל־אוֹת
 נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֹכֶלֶת בִּשְׂרָר בְּכַרְבַּת
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ
 הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֵנוּ כַּצִּבִּי וּכְאִיל :
 רַק הָרֵם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ
 תִּשְׁפַּכְנוּ בַּמַּיִם : י" לא־תֹאכַל לֶאֱכַל
 בִּשְׁעָרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ וְתִירְשָׁךָ וַיִּצְהַרְךָ
 וּבְכָרֶת בְּקֶרֶךָ וּצְאֹנְךָ וּכְל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר
 תָּדַר וְנִדְבַתֶּיךָ וְתִרְוַמֶת יָדֶיךָ : י"ב כִּי אִם־
 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנוּ בַּמָּקוֹם
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֲתָהּ וּבְנֶךָ
 וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְרָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר
 בִּשְׁעָרֶיךָ וְשִׁמְחֵת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ : י"ט הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן־
 תַּעֲזֹב אֶת־הַלְוִי כָּר־יְמֵיךָ עַל־
 אֲדַמְתְּךָ

בעל הטורים פן תעזוב את הלוי וסמך ליה כי ירחיב לומר מתן אדם ירחיב לו :

רש"י

הדבר : בכל מקום אשר תראה : אשר יעלה בלבך אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל : י"ד באחר שבש"י : בחלקו של בנימין ולמעלה הוא אומר מכל שבטויכם הא כולד בשקנה דוד את הגורן מארונה היבוסית גבה הזהב מכל שבטויכם ומכל מקום הגורן בחלקו של

אנא מפקיד לך : טו ? חזר בכל בענת נפשך תבוס ותיכול
 בשרא בברכתא ביו אלהך דיהב לך בכל קרנך מסאבא
 ודכיא ויכלינייה כבשר טביא ואילא : טו ? חזר דמא לא
 תיכלון ער ארעא תשדינייה כמניא : י"ו לירת לך רשו
 דמיכל בקרנך מעשר עבנך חמרך ומשחד ובכורי תורך
 וענך וכל נדך די תבר ונדכתך ואפרשות ירך : י"ח אלתן
 קדם י"י אלהך תכלינייה באתרא די יתרעי י"י אלהך ביה
 את יבך וברך ועבדך ואמתך ולינאה די בקרנך ותחדי
 קדם י"י אלהך בכל אושטות ירך : י"ט אסתמר לך דלמא
 תשובק

רש"י

של בנימין היה : טו רק בכל אות נפשך : במה הכתוב מדבר אם כבשר תאווה להטירה להם בלא הקרבת אימורים הרי אמור במקום אחר כי ירחיב וגו' גדולך וגו' ואמרת אוכלה בשר וגו' במה זה מדבר בקדשים שכל בהם מוס שיפדו ויאכלו בכל מקום יכול יפדו על מוס עובר ת"ל ר"ק : תזבח ואכלת * אין לך בהם היתר גיזה וחלב אלא אכילה על ידי זביחה : השמא והטהור * לפי שבאו מכח קדשים שנאמר בהם והבשר אשר ינע ככל טמא לא יאכל הושרך להטיר בו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת : כצבי וכאיל * שאין קרבן בא מהם * כלצבי וכאיל לפוטרים מן הזרוע והלחיים והקיבה : טז רק הרם לא תאכלו * הפ"ע שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח לא תאכלנו : תשפכנו במים * לומר לך שאין לריך כסוי * ד"ה הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים : י"א לא תוכל * בא הכתוב ליתן ל"ת על הדבר : לא תוכל * רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי כיוצא בו ואת היבוסית יושבי ירושלים לא יכלו בני ישראל להורישם יכולים היו לא שאין רשאי לפי שבת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא חתים היו אלא על שם העיר ששמה יבוס כך מפורש בפרקי רבי אליעזר והוא שנאמר כי אם הסירך העורים והפסחים ללמים שכתבו עליהם את השבועה : ובכורות בקרך * אזהרה לכהנים : ותרומת ירך * אלו הבכורים : ח"י לפני ה' * לפניו מן החומה : והלוי אשר בשעריך * אם אין לך לתת לו מחלקו כגון מעשר ראשון תן לו מעשר עני אין לך מעשר עני הזמינהו על שלמיתך : י"ט השמר לך * ליתן לא תעשה על הדבר : על אדמתך * אבל בגולה אינך מוזהר עליו ויתר מעני

אֲדַמְתָּךְ : ס כִּי יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וְאָמַרְתָּ
 אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי־תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל
 בָשָׂר בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר :
 כֹּה כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחַת
 מִבְּקָרְךָ וּמִצֵּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ
 כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִשְׁעָרֶיךָ בְּכָל
 אוֹת נַפְשְׁךָ : כֹּה אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־
 הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא
 וְהַטְּהוֹר יִחַדוּ יֹאכְלֶנּוּ : כֹּה רַק חֹזֵק
 לְבַלְתִּי אֲכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ
 וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר : כֹּה לֹא
 תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם :
 כֹּה לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבִנְיֶךָ
 אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה :

רק

בעל הטורים תאכל בשר וסמך ליה כי ירחק שיתרחק אדם מלאכול בשר
 כדאי' בפ' כסוי הדם : כי ירחק וגו' הפסוק מתחיל ומסיים
 בכ"ף בו' אע"פ ששחט נריך להכניס כף ידו לברוק הריאה : כאשר צויתך גי' רוב
 אחד בעוף ורוב טנים כבבמה : כאשר כוטרקין רובו של אחד ככולו : עם הכשר
 גי' בכשר מן החי : תשככו (ע"ת) גי' פטור מלכסותו :

כִּי רָקַקְדִּישֶׁךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ וְנִדְרֶיךָ תִּשְׂא
 וּבֹאֵת

תרנום

תשבוק ות ליוארה כל יומך על ארעך : כ ארי יפתי יי
 אלהך ית תחומך כמא די מליל לך ותומר אכיל בשרא
 ארי תתדעי נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך תיכול
 בשרא : כא ארי יתרחק מינד אתרא די יתדעי יי אלהך
 לאשראה שכינתיה תמן ותכוס מתורך ומענד די יתיב יי
 לך כמא דפקדך ותיכול בקרנד בכל בעוה נפשך :
 כב ברם כמא דמתאכיל בשר טביא וית אילא בן תכליניה
 מסאב ודכיא בחדא ויכליניה : כג לחוד תקיף בריל דלא
 למיכל דמא ארי דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
 בשרא : כד רא תכליניה על ארעא תשדיניה כמא :
 כה לא תכליניה בריל דייטב לך ולבנד ברהך ארי
 מעפיד דכשר קדם יי : כו לחוד מעשר קודשך דיחזן

לך

רש"י

מעניי ישראל : כ כי ירחיב וגו' למדה תורה דרך ארץ שלא יתאוה
 אדם לאכול בשר ללא מתוך רחבת ידים ועושר : בכל אות נפשך וגו' *
 אבל במדבר נאסר להם בשר חולין אלא אם כן מקדישה ומקריבה
 שלמים : כא כי ירחק ממך המקום * ולא תוכל לבא * עשות שלמים בכל
 יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם : וזבחת * כאשר צויתך *
 למדנו שיש צווי בזבחה היאך ישמוט והן הלכות שמיטה שנאמרו
 למשה בקיני : כב אך כאשר יאכל את הצבי וגו' * אינך מוזהר לאכלן
 בטרהה חי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר ת"ל אך :
 כג רק חזק לבלתי אכול הדם * ממנה שנאמר חזק אתה למד שהיו
 טעופים בדם לאכלו לפיכך הולך לומר חזק דברי רבי יהודה * ר'
 שמעון בן עזאי אומר לא בך הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה
 אתה צריך להתחזק במצות אס הדם שהיא קל להשמר ממנו שאין
 אדם מתאוה לו הולך לחזק באזהרתו קל וחומר לשאר מצות :
 ולא תאכל הנפש עם הבשר * אזהרה לאכר מן החי : כד לא תאכלנו *
 אזהרה לדם התמלית : כה לא תאכלנו * אזהרה לדם האיברים : למען

דברים ח 8 ייטב

וּבֹאֵת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה :
 כו וְעָשִׂיתָ עִלְתֶּיךָ הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל־
 מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפַךְ
 עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל :
 כח שְׁמֹר וּשְׁמַעַת אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב
 לְךָ וּלְבִנְיָךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה
 הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : ס
 שְׁלִישִׁי כט כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־
 הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֶתָּה בֹא־שְׂמָה לְרִשְׁתָּ
 אֹתָם מִפְּנֵיךָ וּרְשַׁת אֲרָצָם וַיִּשְׁבַּת
 בְּאַרְצָם : ל הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ
 אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׂמֹדִם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־
 תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ
 הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה־
 כֵּן גַּם־אֲנִי : לא לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁנֵא

כ רגושה עמ"ש
 עשו

בעל הטורים כו תעשה הטוב וגו' וסמוך ליה כי יכרות לומר שאין יונאין
 למלחמה אלא צדיקים שעושים הטוב והישר : לרשק ולא
 למס : אוקס ולא סאר אומות :

לך ונדרך הטול ותיתי לאתרא די יתרעי יי : כו ותעביר
 עלותך בשרא ודמא על מדבחא דיי אלהך ודם נכסת
 קודשך יתשר ער מדבחא דיי אלהך ובשרא תיכול :
 כח טר ותקביל ית כל פתנמיא האלין די אנא מפקיד לך
 בדיל דייטב לך ולבנך בתרך ער עלם ארי מעביר דתקין
 ודבשר קדם יי אלהך : כט ארי ישיצי יי אלהך ית עממיא
 די את עריל לתמן למירת יתהון מן קדמך ויתירת יתהון
 ויתיב בארעהון : ל אסתמר לך דלמא תתקל בתריהון
 בטר דישתציו מן קדמך ודלמא תתבע דטעותהון למימר
 אכרין פלחין עממיא האירין ית טעותהון ואעביר בן אף
 אנא : לא לא תעביד בן קדם יי אלהך ארי כר דמרחק
 קדם יי דסני עבדיו דטעותהון ארי אף ית בניהון וית

בנתהון
 רש"י

ייטב לך וגו' . בא ולמד מתן סכרן של מצות אס אדם שנפשו של אדם
 קזה ממנו הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו קל וחומר לגזל ועריות
 שנפשו של אדם מתאוה להם : כו רק קרשיך : אף על פי שאתה מותר
 לשחוט חולין לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך
 בלא הקדבה אלא להביאם לבית הבחירה : כו ועשית עולותיך . אס
 עולות הם תן הבשר והדם ע"ג המזבח ואם זבחי שלמים הם דם זבחיך
 ישפך על המזבח תחלה ואחר כך הבשר תאכל . ועוד דרשו רבותינו רק
 קדשיך בא ללמד על הקדשים שכל' וללמד על התמורות ועל ולדות
 קדשים שיקריבו : כח שמר . זוממנה שאתה צריך לשמרה בכטנך שלא
 תשכח כענין שנאמר כי נעים כי תשמרם בכטנך ואם שניתה אפשר
 שתשמע ותקיים הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה : את
 כל הדברים . שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה : הטוב .
 בעיני השמים : והישר . בעיני אדם : ל פן הנקש . הנקלום תרנס
 לשון מוקש ואינו אומר שלא חש לדקדק בלשון שלא מצינו נו"ן בלשון
 יוקש והפילו ליסוד הנופל ממנו אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו
 נו"ן וארכובותיה דא דלא נקשן ואף זה אינו אומר פן תנקש אחריהם פן
 תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם וכן ינקש נושה לכל אשר
 לו מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזירין ומתנקשים
 אחר ממנו : אחרי השמרם לפניך . אחר שתראה שאשמידם מפניך יש

לך

עשו לאלהיהם כי גם את בנייהם ואת
 בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם :
 יג ה את כל הדבר אשר אנכי מצוה
 אתכם אתו תשמרו לעשות לאתסף
 עליו ולא תגרע ממנו : פ כ כייקום
 בקרבך נביא או חלם חרום ונתן
 אליך אות או מופת : נ ובא האות
 והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה
 אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם
 ונעבדם : ר לא תשמע אר דברי
 הנביא שהוא או אר חולם החלום
 הוא כי מנסה יהוה אלהיכם אתכם
 לדעת הישכם אהבים את יהוה
 אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם :
 ס אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו תיראו
 ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו
 ואתו תעבדו ובו תדבקו : י והנביא
 הוא או חלם החלום הוא יומת כי
 דבר סרה על יהוה אלהיכם המוציא
 אתכם

בעל הטורים בקרבך גי' זו האסה :

בנתהוון מוקדין בנורא לטעהוהוון : א ית כל פתנמא די
 אנא מפקיד יתכוון יתיהוה תטרוון למעבר לא תוספון עלוהי
 ולא תמנעון מיניה : ב ארי יקים בינד נביא או חלים
 חלמא ויתן לך את או מופתא : ג ויתני אתא ומופתא
 די מליל עמד למימר נהך בחר טענת עממיא די לא
 ידעתינון ונפדחינון : ד לא תקביר לפתנמי נביא ההוא
 או לחלים חלמא ההוא ארי מנסי יי אלהכוון יתכוון למידע
 האיתכוון רחמיין ית יי אלהכוון בכר לככוון ובכר נפשכוון :
 ה בחר פולחנא דיין אלהכוון תהכוון ויתיה תדחלוון וית
 פקודוהי תטרוון ולממריה תקבלוון וקדמוהי תפלחוון
 וכדחלמיה תתקרבון : ו ונביא ההוא או חלים חלמא
 ההוא יתקטיל ארי מליל סטיא על יי אלהכוון די אפיק
 יתכוון

רשי

לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו מפני מעשים מקולקלים שבידיהם
 חף אתה לא תעשה כן שלא יבואו אחרים וישמידוך : איכה יעבדו
 לפי שלא ענש על ע"א הלא על זבח וקטור וכסוך והשתחואה כמו
 שכתוב בלתי לה לבדו דברים הנעשים לגבוה בל ולמדך כהן שאם
 דרכה של ע"א לעובדה בדבר אחר כגון פוער לפעור וזורק אבן
 למרקולים זו היא עבודתו וחייב אכל זבח וקטור וכסוך והשתחואה
 אפילו שלא כדרכה חייב : ל' כי גם את בנייהם נס לרבות את אבותם
 והמותיהם אמר רבי עקיבא אני רחיתי ארמי שכתבו להביו לפני כלבו
 ואכלו : א' את כל הדבר קלה כחמורה : תשמרו לעשות : ליתן לא
 תעשה על עשה האמורים בפרשה שכל השמר לשון לא תעשה הוא
 אלא שאין לוקין על השמר של עשה : לא תוסיף עליו חמשה טוטפות
 ה' מינין בלולב ד' ברכות לברכת כהנים : ב ונתן אליך אות בשמים
 כענין שנאמר בגדעון ועשית עמדי אות ואומר יהי נא חורב על הגזרה
 ונ' : או מופת ב' בחרץ אעפ"י כן לא תשמע לו ואם תאמר מפני מה
 נותן לו הקדוש ב"ה ממסלה לעשות אות כי מנסה ה' אלהיכם אתכם :
 ה' את מצותיו תשמרו : תורת משה : ובקולו תשמעו : בקול הנביאים
 ואותו תעבדו : במקדשו : ובו תדבקו : הדבק בדרכיו גמול חסדים
 קבור מתים בקר חולים כמו עשה הקב"ה : ו' סרה דבר המוסר מן
 העולם שלא היה ולא נברא ולא לזכותו לדבר כן דיטעו דורה בלעו :
 והפורך

אתכם מארץ מצרים והפוך מבית
 עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוה
 יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע
 מקרבך : ס כי יסיתך אחיך בן
 אמך או בנה או בתך או אשת חיקך
 או רעה אשר כנפשה בסתר לאמר
 נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר
 לא ידעת אתה ואבתך : ס מאלהי
 העמים אשר סביבתיכם הקרובים
 אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ
 ועד קצה הארץ : ט לא תאבה לו ולא
 תשמע אליו ולא תהום עינך עליו
 ולא תחמל ולא תבסה עליו : י כי
 הרג תהרגנו ירך תהיהבו בראשונה
 להמיתו ויד בריהם באחרונה :
 יא וסקלתו באבנים ומת כי בקש
 להדיחך

בעל הטורים ובערת הרע מקרבך וסוּך ליה כי יסיתך לו' שאין טוענין
 למסית : ולא תבסה ב' כנס' הכא ואיך ולא תבסה עוד
 על הרגיה וכו' סדרשו במסית שאם יבא מו"ד חייב אין מחורין אותו לזכות וסו
 לא תבסה עוד על הרגיה סי' על מי שזא לזכור :

יהיו מארעא דמצרים ודפרקך מבית עבדותך לאטעיוותך
 מן אורחא די פקדך יי אלהך למהך בה ותפלי עבדי
 דבוש מבינך : ז ארי ומלבינך אחיך בר אמך או בךך
 או ברתך או איתת קיימך או חבדך די כנפשה בסתרא
 למימר נהך ונפלה לטעורי עממיא די לא ידעת את
 נאכהתך : ח מטענות עממיא די בסחרניבין דקרבין לך
 או דרחיקין מינך מסיפי ארעא ועד סיפי ארעא : ט לא
 תיבי ליה ולא תקביל מניה ולא תהום עינך עלוהי ולא
 תרחם ולא תכפי עלוהי : י ארי מקטל תקטליניה ורך
 תחי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא בבחריהא :
 יא ותרגמיניה באבניא וימות ארי בעא לאטעיוותך מדחלתא
 דיני אלהך דאפקד מארעא דמצרים מבית עבדותך :

וכ

רש"י

והפוך מבית עבדים * הפילו אין לו עליך אלה שפדך דיו : ז כי
 יסיתך * אין הסתה אלה גרוי שנאמר כי אם ה' הסיתך בי אמר ערה
 בלעז שמשאלו לעשות כן : אחיך * מאב : או בן אמך * מאב :
 חיקך * השוכנת בחיקך ומחוקה בך הפקוי"ר בלעז וכן נחיק הארץ
 מניסוד התקוע בדרך : אשר כנפשה * זה אחיך פירש לך הכתוב את
 החביבין לך ק"ו לאחרים : בסתר * דבר הכתוב בהווה שאין דברי
 נסית אלה בסתר וכן שלמה הוא הומר כנשף בערב יום בליושן
 לילה ואלס : אשר לא ידעת אתה ואבותיך * דבר זה נגאלי גדול הוא
 לך שאף ההומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם וזה הומר
 לך עובד מה שמסרו לך אבותיך : ח הקרובים אליך או הרחוקים *
 למה פרט קרובים ורחוקים אלה כך אמר הכתוב מטיבין של קרובים
 אתה למד טיבין של רחוקים כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש
 ברחוקים : מקצה הארץ * זו חמה ולבנה וכבא השמים שהן מהלכין
 מסוף העולם ועד סופו : ט לא תאבה לו * לא תהא תאב לו לא
 תאהבנו לפי שנאמר והסבת לרעך כמנך את זה לא תאהב : ולא תשמע
 אליו * בהתחננו על נפשו למחול לו לפי שנאמר עזוב תעזוב עמו
 לזה לא תעזוב : ולא תהום עינך עליו * לפי שנאמר לא תעמוד על
 דם רעך על זה לא תחום : ולא תחמול * לא תהפוך בזכותו : ולא תכסה
 עליו * אם אתה יודע לו לחובה אינך רשאי לשתוק : יוד כי הרג
 תהרגנו

להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך
 מארץ מצרים מבית עבדים : יכ וכל-
 ישראל ישמעו ויראו ולא יוספו לעשות
 כדבר הרע הזה בקרבך : ס יג כי-
 תשמע באחת עריך אשר יהוה אלהיך
 נתן לך לשבת שם לאמר : יד יצאו
 אנשים בני-בליעל מקרבך וידיחו את-
 יושבי עירם לאמר נלכה ונעבדה
 אלהים אחרים אשר לא ידעתם :
 טו ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה
 אמת נכון הדבר געשתה התועבה
 הזאת בקרבך : טו הנה תפה את-
 יושבי העיר ההוא לפי-חרב החרם
 אתה ואת-כל אשר-בה ואת-בהמתה
 לפי-חרב : יז ואת-כל-שלה תקבץ
 אר-תוך רחבה ושרפת באש את-
 העיר ואת-כל-שללה כליל ליהוה
 אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה
 עוד : יח ולא ידבק בדרך מאומה מן
 החרם

החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו
 ונתן

תרגום

יכ וכל ישראל ישמעו ויראו ואלא יוספו למעבד כפתנמא
 בישא הרין בינד : יג ארי תשמע בתרא מקרנד בני אלהך
 יהיב לך למיתב פמן למימר : יד נפקו גברין בני רשעא
 סבינד ואטעיו ית יחבי קרתרון למימר גמד ונפלה
 לטעות עממא די לא ידעתון : טו ותתבע ותברוק ותשאל
 יאות והא קושטא פיו פתנמא אתעבירת תועבתא הרא
 בינד : טו ממחא תמחי ית יתבי קרתא ההיא לפתנמ
 דחרב גמר יתה ויר כל די בה ויר בעירה לפתנמ
 דחרב : יז ויר כל עדאה הכנוש לנו פתאה ורונקיר
 בנורא ית קרתא ית כל עדאה גמיר קדם יי אלהך ויתי
 תל חרוב לעלם לא תתבני עוד : יח ולא ידבק בדרך
 מדעם מן חרמא בדיר דיתוב יי מתקוף רגויה ויתן לך
 רחמין

רש"י

ההרגנו ילא מב"ד חייב אל תחזירוהו לזכות : ידך תהיה בו בראשונה
 מלום ביד הניסת להמיתו לה מת בידו ימות ביד אחרים שנאמר
 ויד כל העם ונו' : יג לשבת שם פרע לירושלם שלא ניתנה
 לדירה : כי תשמע לאמר הומרים כן ילאו ונו' : יד בני בועל
 בני עול שפרקו עולו של מקום : אנשים ולא נשים : יושבי עירם
 ולא יושבי עיר אחרת מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד
 שידחוה הנשים ועל שיהיו מדיחיה מתוכה : טו ודרשת וחקרת ושאלת
 היטב מכאן למדו שבע חקירות מרבוני הנקרא כאן יש שלש דרישה
 וחקירה והיטב ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו בדיקות ובמקום
 אחר הוא אומר ודרשו השופטים היטב ובמקום אחר הוא אומר ודרשת
 היטב ולמדו היטב היטב לגזירה שיה ליתן האמור של זה דוס : טז הכה
 תכה אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם המיתם באחרת :
 יז לה אלהיך לשמנו ובטילו : חי למען ישוב ה' מחרון אפו : שכל
 זמן שע"א בעולם חרון אף בעולם :

וְנִתְּנָ לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ וְהִרְבֵּךְ כַּאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ : יט כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו
 אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר
 בְּעֵינָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : יד ס רִבִּיעִי הַ בְּנִים
 אֲתָם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ
 וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת :
 כ כִּי עִם קְרוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה
 מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה : ס
 ג לֹא תֵאָכֵל כָּל־תּוֹעֵבָה : ד זֹאת
 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֵׁה בְּשָׂבִים
 וְשֵׁה עֲזִים : ה אֵיל וְצִבִי וַיְחַמּוֹר וְאִקּוּ
 וְדִישָׁן וְרֵאז וְזֹמֶר : ו וְכָל־בְּהֵמָה
 מִפְּרִסֵּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעֵי שְׂתֵי
 פְּרִסוֹת מֵעֵלֶת גֶּרֶה בְּבֵהֵמָה אַתָּה
 תֹּאכְלוּ : ז אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ

ממעלי

בעל הטורים ורחמך ורחמך שלל קדאג לו' הרבתי עיר ויושבים לכך
 מבשרך לו' שלל קדאג ורחמך ורחמך : ורחמך וכו' וסמוך
 לזה כנים חסם לומר לך שכל מי שיש בו רחמים שמרחם על הכרויות הקב"ה מרחם
 עליו כאב על בן : כנים חסם וכו' בססוק זה יש י"ב תיבות כנגד י"ב סבטים
 שנקראו כנים לב' :

ממעלי הגררה וממפריסי הפרסה

השסועה חרנום

בְּחִמּוֹן וּבְחֶסֶם עֲלֶיךָ וַיִּסְגֵּינְךָ כִּמְאֵי דֵי קִנְיִים לְאַבְתָּתְךָ : יט אַרְי
 תְּקַבִּיל לְמַמְרָא דְרֵי אֱלֹהֶךָ לְמִשְׁרַיִת כָּל פְּקוּדוֹתָיו דֵי אֲנָא
 מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְדֵי דְכִשְׁרֵי קָדְם יי אֱלֹהֶךָ : א בְּנִין
 אֲתוּן קָדְם יי אֱלֹהֶכֹן לֹא תִתְחַמְמוּן וְלֹא תִשׁוּן מְרִט בֵּין
 עֵינֵיכֹן עַל מֵית : ב אַרְי עִם קְדִישׁ אַתָּה קָדְם יי אֱלֹהֶךָ וּבְךָ
 אֲתַרְעִי יי לְמַחְוֵי לִיָּה לְעַם חֲכִיב מְכַל עֲמֻמְיָא דֵי עַל אֲפִי
 אֲרַעָא : ג לֹא תִכּוֹל כָּל דְּמַרְחֵק : ד דִּין בְּעִירָא דְתִיכְלוּן
 תּוֹרִין אֲמִרִין דְּרַחֲלִין וְגִרִין דְּעֵינִין : ה אֵילָא וְשִׁבְיָא וַיְחַמּוֹרָא
 וַיַּעֲלָא וְרִימָא וְרֵתוּרְבִלָא וְרִיזָא : ו וְכָל בְּעִירָא דְסִרְיָא
 פְּרִסְרָא וּמִשְׁרָפִין טְלַפִּין מִרְתִּין פְּרִסְתָא מִסְקָא פְּשָׂרָא
 בְּבְעִירָא יְתָה תִיכְלוּן : ז בְּרַם יִת דִּין לֹא תִכְלוּן מִמְּסָקִי
 פְּשָׂרָא וּמִמְּסָרְיָקִי פְּרִסְרָא מִשְׁרָפִי טְלַפִּיא יִת גִּמְלָא וַיִּת

ארנבא

רש"י

א לא תתגודרו : לא תתנו גדולה ושרט בבשרכם על מת כדרך
 שהאמוריים עושין לפי שהתם בניו של מקום והתם ראוין
 להיות כאים ולא גדודים ומקורחים : בין עיניכם : אלל הפדחת
 ובמקום אחר הוא אומר לא יקרחו קרחה בראשם לעשות כל הראש
 כבין העינים : ב כי עם קרוש אתה : קדושת עלמך מהבתיך ועוד
 וכך בחר ה' : ג כל תועבה : כל שתעבתי לך כגון ארס אוזן בכור כדי
 לשוחטו במדינה הרי דבר שתעבתי לך כל מוס לא יהיה בו בא ולמד
 כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס בשל בשר בחלב הרי דבר
 שתעבתי לך הזכיר כאן על אכילתו : ד זאת הבהמה : איל וצבי
 ויחמור : למדנו שהחיה בכלל בהמה ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה
 מרובה מן הטבירה שכלל מקום פורט את המועט : ואקו : מתורגם
 יעלה יעלי סלע הוא אשתנכו"ק : והאו : תורבלה תור היער בא"ל
 יער בלשון ארמי : ו מפרסת : סדוקה כתרנומו : פרסה : פלנט"א :
 ושסועה : חלוקה בשתי הפרטים שיש סדוקה והינה חלוקה בפרטים
 והיא עמאה : בבהמה : משמע מה שנמלה בבהמה אכול מלאן
 אמרו

הַשְׂסוּעָה אֶת־הַגְּמֹל וְאֶת־הָאֲרֵנֶבֶת
 וְאֶת־הַשֶּׁפֶן כִּי־מַעֲלָה גְרָה הִמְרָה
 וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ טַמְאִים הֵם לָכֵם :
 וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִים פְּרָסָה הוּא
 וְלֹא גְרָה טַמֵּא הוּא לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא
 תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ : ס ט אֶת־
 זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל־אֲשֶׁר־
 לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ : י וְכָל־
 אֲשֶׁר־אֵין־לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא
 תֹאכְלוּ טַמֵּא הוּא לָכֵם : ס יא כָּל־
 צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ : יב וְזֶה אֲשֶׁר־
 לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם רֹנֵשׁ וְהַפֶּרֶס
 וְהַעֲזוּגִיָּה : יג וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהִרְיָה
 לְמִינָהּ : יד וְאֶת־כָּרְעִרֵב לְמִינוֹ : טו וְאֶת־
 בַּת־הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחֵמֶס וְאֶת־הַשְּׁחָף
 וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ : טז אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־
 הַיִּנְשׁוֹף וְהַתְּנַשְׁמַת : יז וְהַקָּאֵת וְאֶת־
 הַרְחֵמָה

בעל הטורים לא תגעו בני' (ע"ה) חייב לטהר ברנל: הכשר הקחיל ככשר
 מפני שהוא מלך בעופות שחמור אם על פיך יגביה כשר אם
 על פיך ס"ת מלך :

הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשֶּׁלֶךְ : יח וְהַחֲסִידָה
 וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף :
 וְכָל

חרנים

אֲרֵנֶבֶת וְיַת טַפּוֹא אֲרִי מִסְקֵי פִשְׂרָא אֵינּוּן וּפְרָס־תְּרוּן לֹא
 סְרִיקָא מִסְאֲבִין אֵינּוּן לְכוּן : ח וְיַת חֲזִירָא אֲרִי סְרִיק פְּרָס־תָּא
 הוּא וְלֹא פִשֶׁר מִסְאֲבִין הוּא לְכוּן מִבְּשָׂרֵיהוּן לֹא תִיכְלוּן
 וּבְנִבְלָתָהוּן לֹא תִקְרְבוּן : ט יַת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דִּי כְּמִיא
 כָּל דִּי לִיָּה צִיצוּן וְקִלְפִין תִּיכְלוּן : י וְכָל דִּי לִיָּה לִיָּה צִיצוּן
 וְקִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִסְאֲבִין הוּא לְכוּן : יא כָּל צִפּוֹר דְּכִי
 תִיכְרוּן : יב וְדִין דִּי לֹא תִיכְלוּן מִנְהוּן נִשְׂרָא וְעַד וְעִזָּא :
 יג וְבַת כְּנָפָא וְטְרַפִּיתָא וְדִיתָא לֹנָא : יד וְיַת כָּל עוֹרֵבָא
 לֹנִיָּה : טו וְיַת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שְׁחָפָא וְנִצָּא
 לֹנִיָּה : טז וְקָרִיא וְקִיפּוּפָא וְכוּתָא : יז וְקָתָא וְיִרְקָרִיקָא
 וְשִׁינְגִנָּא : יח וְחֲזִירִיתָא וְאֲבוֹ לֹנִיָּה וְנִגְרָא וְעֲטָלִיפָא :
 וְכָל

רש"י

אמרנו שהשליל מותר בשחיטת אמו : ז השסועה * ברירה היא שיט
 לה שני גזין ושני שדראות אמרו רבותינו למה נשנו בבהמה מפני
 השסועה ובעופות מפני הראה שלא נאמרו בתורת כהנים : ח ובנבלתם
 לא תגעו * רבותינו פירשו ברנל שאלס חייב לטהר את עצמו ברנל יכול
 היו מזהרים בכל השנה תלמוד לומר אמור אל הכהנים וגומר ומה
 טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים טומאת
 נבלה קלה לא כל שכן : יא כל צפור טהורה תאכלו * להסיר משולחת
 שבמלוע : יב וזה אשר לו תאכלו * לאסור את השסועה : יג הראה ואיה *
 היא ראה היא איה היא דיה ולמה נקראת שמה ראה שרוחה ביותר ולמה
 הזיך בכל שמותיה שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק שלא יהא
 האסורה קורא אותה ראה והבא להסיר אומר זו דאה שמה או איה שמה
 וזו לא חסר הכתוב * ובעופות פרט לך הטמאים ללמד שהעופות
 טהורים מרובים על הטמאים לפיכך פרט את המועט : טז התנשמת *
 קלב"א שור"ן : יז שלך * השולה דגים מן הים : ח' רוכיפת * הוא תרנגול
 הכר

יט וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא
 יאכלו : כ כל עוף טהור תאכלו :
 לא לאתאכלו כל נבלה לגר אשר
 בשעריך תתננה ואכלה או מכל
 הנכרי כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך
 לאתבשל גרי בחלב אמו : פ חמישי
 כב עשר תעשר את כל תבואת זרעך
 היצא השדה שנה שנה : כג ואכלת
 לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר
 לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך
 ויצהרך וככרת בקרך וצאנך למען
 תלמד ליראה את יהוה אלהיך כל
 הימים : כד וכי ירבה ממך הדרך כי
 לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום
 אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו
 שם כי יברכך יהוה אלהיך : כה ונתתה
 בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל
 המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו :

פ' יום ה' של פסח ש"ע ויום ב' של שבועות כשהל בשבת ונתתה
 בעל הטורים לא תבשל גדי ני (ט"ו). לאסור הבכילה ובטול והנאה :

יט וכל ריחשא רעופא מסאב הוא לכון לא יתאכלון : כ כל
 עופא דכי תיכלון : כא לא תיכלון כל נבילא בתוחב ערל
 די בקרדך תתנינה ויכלינה או תזכנינה לבר עממין ארי
 עם קדיש את קדם יי אלהך לא תיכלון בשר בחלב :
 כב עשרא תעשר ית כל עללת זרעך די יפיק חקלא
 שתא שתא : כג ותיכור קדם יי אלהך באתרא די יתריעי
 לאשרארה שכנתיה תמן מעשר עבוקך חמרך ומשחך
 ובוברי חורך וענך בדיל דתיילף למרחל קדם יי אלהך
 בר יומיא : כד וארי יסגי מנך אורחא ארי לא תיכור
 למטליה ארי יתרחק מנך אררא די יתריעי יי אלהך
 לאשרארה שכנתיה תמן ארי יברכינך יי אלהך : כה ותתן
 בכסף ורציור כסף בידך ויתרך לאתרא די יתריעי יי
 אלהך

רש"י

הנר ובלעז הרופ"ה וכרכלתו כפולה : יט שרץ העוף * הם הנמוכים
 הרוחמים על הארץ כגון זבובין וזרעים וחגבים עמאים הם קרוים
 שרץ : כ כל עוף טהור תאכלו * ולא את הטמא כל ליתן עשה על לא
 תעשה וכן בבהמה הותר תאכלו ולא בהמה טמאה לאו הכא מכלל
 עשה עשה לעבור עליהם בעשה ולא תעשה : כא לגר אשר בשעריך *
 גר תושב שקבל עליו שלה לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות :
 כי עם קדוש אתה לה * קדש את עצמך במותר לך דברים המותרים
 ואחרים נוהגים בהם איסור אל התירם בפניהם : לא תבשל גדי *
 שלשה פעמים פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה : לא תבשל
 גדי * כב עשר תעשר * מה ענין זה אלל זה אמר להם הקדוש
 ברוך הוא לישראל אל תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן
 צמעי אמותיהן שאם הין אתם מעשרים מעשרות כראוי כשהוא
 סמוך להטבשל אני מוציאה רוח קדים והיא משדפתן שנאמר ושדפה
 לפני קמה וכן לענין בכורים : שנה שנה * מנחן שאין מעשרין מן
 החדש על הדין : כג ואכלת וגו' * זה מעשר שני שכבר למדנו ליתן
 מעשר ה' ללוים שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל וגו' ונתן להם רשות
 לאוכלו בכל מקום שנאמר ואכלתם אותו בכל מקום על כרחך זה מעשר
 אחר הוא : כד כי יברכך * שתהא התבואה מרובה לשאת : כו בכל אשר

תאורה

כו ונתתה הפסך בכל אשר תאווה
 נפשך בבקר ובצאן וביון ובשכר
 ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם
 לפני יהוה אלהיך ושמת אתה
 וביתך : כו והלוי אשר בשעריך לא
 תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך : ס
 כס מקצה שלש שנים תוציא את כל
 מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת
 בשעריך : כט ובא הלוי כי אין לו חלק
 ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה
 אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען
 יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך
 אשר תעשה : ס ששי טו ח מקץ שבע
 שנים תעשה שמטה : כ וזה דבר
 השמטה שמוט כל בעל משה ידו
 אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו
 ואת אחיו כי קרא שמטה ליהוה :
 נ את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את
 אחיך

בעל הטורים יסה ב' במסרה * כסא * ואיך יסה לך אלוה מעוכך טאס
 קשטט יסה לך מעוכך :

אלהיך ביה : כו ותמן כספא ככל די יתרעי נפשך בתורי
 ובענא ובחמר חברת ועתיק וככל די תשאליך נפשך
 ותיכור תמן קדם יי אלהיך ותחדי את ואגש בירך :
 כו וליוארה די בקרנך לא תשבקיניה ארי לית ליה חולק
 ואחסנא עמך : כח מסוף תלת שנין תפיק ית כל מעשר
 עלךך בשפא החיא ותצנע בקרנך : כט ותי ליוארה ארי
 לית ליה חולק ואחסנא עמך וגיוארה ותמא וארמלתא די
 בקרנך ויכלין וישבעון בדיל די יברכינך יי אלהיך בכל
 עובדי ידך די תעביד : א מסוף שבע שנין תעביד שמטתא :
 ב ודין פתנש שמטתא די שמיט כל גבר מרי רשו די וירשי
 בכבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחיה ארי קרא שמטתא
 קדם יי : ג מן בר עממין תתבע ודי יהי לך עם אחיך
 תשמיט

רשי

תאווה נפשך כלל : בכמר ובצאן וביון ובשכר פרט : ובכל אשר תשאלך
 נפשך חזר וכלל מה הפרט מפורט ולד ולדות הארץ ורחוי למאכל אדם
 וכו' : כו והלוי לא תעזבנו מלותן לו מעשר ראשון : כי אין לו חלק
 ונחלה עמך יאלו לקט שכסה ופאה והפקר שאף הוא יש לו חלק עמך
 בהן כמון והינן חייבין במעשר : כח מקצה שלש שנים * בה ולמד טאס
 השה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשמיטה שיבער מן הבית
 בשלישית : כט ובא הלוי ליטול מעשר ראשון : והגר והיתום ויטלו
 מעשר שני של עמי של שנה זו ולה תאכלנו אתה בירושלם כדרך שנוקקת
 לאכול מעשר שני של שתי שנים : ואכלו ושבעו * תן להם כדי שבען
 מכאן אמרו אין פוחתין לעמי בגורן וכו' והתה הולך לירושלם במעשר
 של שנה ראשונה ושנייה שהשפית ומתודה בערתי הקדש מן הבית
 כמו שפורש בכי תכלה לעשר : א מקץ שבע שנים * יכול שבע שנים
 לכל מלוא ומלוא תלמוד לומר קרבה שנת השבע והא אתה אומר שבע
 שנים לכל מלוא ומלוא הלא את כל אחד ואחד היא קריבה הא
 למדת שבע שנים למנין השמיטה : ב שמוט כל בעל משה ידו שמוט
 רברים ט 9 את

יֶחֱחִיק תִּשְׁמַט יָדְךָ : ד אָפֶס כִּי לֹא
 יִהְיֶהֱבֶךָ אֲבִיוֹן כִּי בִרְכָךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָה לְךָ
 נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ : ס רַק אִם־שִׁמְעוּ
 תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
 אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם : ו כִּי־יְהוּה אֱלֹהֶיךָ
 בִּרְכָךְ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּךְ וְהֶעֱבַטְתָּ גוֹיִם
 רַבִּים וְאַתָּה לֹא תֵעָבֵט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם
 רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ : ס ז כִּי־יְהִיֶה
 בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אֲחֵיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָה לְךָ
 לֹא תֵאֱמָיִן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־
 יָדְךָ מֵאֲחֵיךָ הָאֲבִיוֹן : ח כִּי־פָתַח תִּפְתַּח
 אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטְנוּדִי מֵחֶסְרוֹ
 אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ : ט הַשְׁמַר לְךָ פִּנְיָיֶהיָה
 דְּבַר עַם־לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה
 שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַה עֵינֶיךָ
 בַּאֲחֵיךָ

בעל הטורים תשמט ידך חסס סי' מיוטטא היא טאס ויס בידך מסכין אינו
 משטט : די מחסורו אשר יחסר ר"ת דמאי טאכילין את
 סעניוס דמאי :

תִּשְׁמִיט יָדְךָ : ד לַחֲזוֹר אֲרִי לֹא יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא אֲרִי בְּרַכָּא
 יִבְרַכִּינְךָ יי בְּאֶרְעָא בְּיֵי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אֲחִסְנָא לְמִרְתָּהּ :
 ה לַחֲזוֹר אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִמְרָא בְּיֵי אֱלֹהֶיךָ דְּמִשְׁר
 דְּמַעְבַּר ית כל תִּפְקֶדְתָּא הִדְרָא דִּי אָנָּא מִפְקִיד לְךָ יוֹמָא
 דְּיוֹן : ו אֲרִי יי אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ כְּמָא דִּי מַלִּיר לְךָ וְתִיּוּף
 לַעֲמִיּוֹן סְנִיאִין וְאַתָּה לֹא תִיּוּף וְתִשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְנִיאִין וּבְךָ
 לֹא יִשְׁלֹטוּן : ז אֲרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא מְחַד מְאָחַד בְּהִרָא
 מִקְרָנְךָ בְּאֶרְעָךָ בְּיֵי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לֹא תִרְגְּמוּף ית
 לְבָךְ וְלֹא תִקְפוּץ ית יָדְךָ מֵאֲחֹדֵךְ מִסְכִּינָא : ח אֲרִי מִפְתַּח
 תִּפְתַּח ית יָדְךָ לִיָּה וְאוּפָא הוֹזְפִינִיָּה כְּמַסְרַת חֶסְרוּנִיָּה
 דִּיחֶסֶר לִיָּה : ט אֲסַחֲמַר לְךָ דְּקָמָא יְהִי פִתְנָמָא עַם לְבָךְ
 בְּרִשְׁעָ לְמִימְרָ קְרִיבְרָ שְׁמָא שְׁבִיעֶתָא שְׁמָא דְּשִׁמְטָתָא
 וּחְבָאשׁ

דש"י

את ידו של כל בעל משה : ד אפס כי לא יהיה בך אביון : ולהלן הוא
 אומר כי לא יחדל אביון הלא בזמן שאתם עושים רגונו של מקום
 אביונים באחרים ולא בכס וכשהיו אתם עושים רגונו של מקום
 אביונים בכס : אביון : דל מעני ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר :
 ה רק אם שמוע תשמע : אז לא יהיה בך אביון : שמוע תשמע : שמע
 קמעה משמיעין אותו הרבה : ו באשר דבר לך : והיכן דבר ברוך אתה
 בעיר : והעבטת : כל לשון הלואה כשנופל על המלוה נופל בלשון
 מפעיל כגון והלוית והעבטת חס היה אומר ועבטת היה נופל על הלואה
 כמו ולוית : והעבטת גוים : יכול שתהא לזה מזה ומלוה לזה תלוואתה
 לא תעבט : ומשלח בגוים רבים : יכול גוים אחרים מושלים עליך
 תלו ובך לא ימשלו : ז כי יהיה בך אביון : התאב תאב קודם : מאחר
 אחיך : אחיך מאביוך קודם לאחיקיך מאמך : שעריך : עניי עריך קודמים
 לעניי עיר חרתת : לא תאמץ : יש לך הדם שמתעורר חס יתן חס לא
 יתן לכך נאמר לא תאמץ יש לך הדם שפושט את ידו וקופצה לכך
 נאמר לא תקפץ : מאחיקיך האביון : חס לא תתן לו סופך להיות אחיו
 של אביון : ח פתוח הפתח : הפילו כמה פעמים : כי פתוח תפתח :
 הרי כי משמש בלשון הלא : והעבט תעביטנו : חס לא רצה במתנה
 תן לו בהלוואה : די כחכורו : והי אתה מלווה לעושרו : אשר יהפך לו
 הפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוך לפניו : לו : זו חסס וכן הוא אומר
 העשה

בְּאֶחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וּקְרֵא
עֲלֶיךָ אֲלֵי־הוֹה וְהִיָּה בְךָ חֵטָא : יִגְתּוֹן
תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרְעֶה לְבַבְךָ בְּתַתֶּךָ לוֹ
כִּי בְגַלְלֵה הַדְּבַר הַזֶּה יְבָרְכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ :
יֵאָדָּם כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ
עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח
אֶת־יָדְךָ לְאֶחִיךָ לַעֲנִיךָ וְלֵאֲבִינֶךָ
בְּאַרְצֶךָ : ס יב כ"ד

יִמְכַר לְךָ אֶחִיךָ הָעֵבֶרִי אִם הָעֵבֶרִי
וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת
תִּשְׁלַחֲנוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ : יג וְכִי־תִשְׁלַחֲנוּ
חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחֲנוּ רִיקָם :
יד הָעֲנִיִּק תִּעֲנִיִּק לוֹ מִצְאֹנְךָ וּמִגְרַנְךָ
וּמִיִּקְבְּךָ אֲשֶׁר בְּרַכְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
תִּתֵּן־לוֹ : טו וּזְכַרְתָּ כִּי עַבְדְּ הָיִיתָ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן
אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ אֶת־הַדְּבַר הַזֶּה הַיּוֹם :

והיה

בעל הטורים היום והיום כי יאמר אליך לומר שרעועה ביום ולא בלילה :

וְחִבָּאשׁ עֵינֶיךָ בְּאַחוּךָ מִסְבִּינָא וְלֹא תִתֵּן לִיהּ וַיִּקְרֵי עַרְךָ
קָדָם יי ויהי בך חובא : י מתן תתן ליה ולא יבאש לךך
במתןך ליה ארי בריל פתנמא הרין יברכינך יי אלךך
בכל עובדך ובכל אישטות ידך : יא ארי לא יפסוק מסבינא
מנו ארעא עד כן אנא מפקךך למימר מפתח תפתח ית
ידך לאחוך לעניך ולמסבינך דבארעך : יב ארי יזבון לך
אחוך בר ישראל או בר ישראל ויפלחינך שית שגין
ובשתא שביעתא תפטרנינה בר חורין מעמך : יג וארי
תפטרנינה בר חורין מעמך לא תפטרנינה ריקנון : יד אפרשא
תפרש ליה מענך ומאדךך וממעצרתך די ברבך יי אלךך
תתן ליה : טו ותדבר ארי עבדא הויחא בארעא דמצרים
ויקרך יי אלךך על כן אנא מפקיד לך ית פתנמא הרין

יומא רש"י

העשה לו עור כנגדו : ט וקרא עליך * יכול מצוה ת"ל ולא יקרה :
והיה בך חטא * מכל מקום הפילו לה יקרה * אם כן למען נאמר וקרא
עליך ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממני שאינו קורא :
ייד נתון התן לו * הפילו מאה פעמים : לו * בינו וביניך : כי בגלל
הדבר * הפילו המרת ליתן אתה נוטל שכר ההמירה עם שכר
המעשה : יא על כן * מפני כן : לאמר * ענה לטובתך אני משיאך :
לאחוך לענייך * להזיה חח לעני : לעניך * ביו"ד אחד לשון עני
אחד הוא הכל ענייך בשני יודי"ן שני עניים : יב כי ימצר לך * על
ידי החרים שמכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר והרי כבר נאמר
כי תקנה עבד עברי במכרוהו בית דין הכתוב מדבר הלא מפני
שני דברים שנתחדשו כאן * אחד הכתוב או העבריה אף היא תלא
בשם ולה שמכרוהו ב"ד שאין האשה נמכרת בגנבתה שנהמר בגנבתו
ולה בגנבתה הלא בקטנה שמכרה אביה ולמד כאן שאם יאלו שש
שנים קודם שתביא סימנין תלא ועוד חידוש כאן הענק תעניק :
יד הענק תעניק * לשון עדי בגובה ובמרהות העין דבר שיהיה ניכר
שהטובות לו ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו : מצאנך מנרנך
ומיבכך * יכול הין לי הלא אלו בלבד ת"ל אשר ברכך מכל מה שברכך
בוראך ולמה נאמרו אלו מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל
שהוא בכלל ברכה יאלו פרדות ולמדו רבותינו במסכת קדושין בגזרה
שזה

כו והיה כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעַמְּךָ
 כִּי אֶהְיֶה וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ׃
 י ולקחת את־הַמִּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ
 וּבַדְּלֶת־וְהָיָה לְךָ עֵבֶד עוֹלָם וְאָף
 לֵאמֹתְךָ תַעֲשֶׂה־בֵּן׃ יט לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ
 בְּשִׁלְחַךְ אֶתֹּו חֲפִישֵׁי מַעֲמָךְ כִּי מִשְׁנֵה
 שָׂבַר שָׂכִיר עֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךְ
 יְהוּה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה׃ פ
 שְׁבִיעִי יט כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ
 וּבִצְאֹנְךָ הַזֶּכֶר תִּקְדִישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא־תִגְזוּ בְּכוֹר
 צֹאנְךָ׃ כ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנוּ
 שְׁנָה בְּשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
 אֶתֶּה וּבֵיתְךָ׃ כא וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם
 פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר כֹּל מוֹם רַע לֹא תִזְבְּחֵנוּ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ כב בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֵנוּ

הטמא

אם הל בחול מתחילין מכאן

רש"י

שזה כמה נותן לו מכל מין ומין : טו וזכרת כי עבר הייתי * והענקתי
 ושניתני לך מביות מצרים וזאת הים חף היתה הענק ושנה לו : יז עבר
 עולם : יכול כמשמעו ת"ל ושבתם הים אל החוותו והים אל משפחתו
 תשובו ה' למדת שאין זה הלא עולמו של יוכל : ואף לאמתך תעשה

כז

יומא ריין : טו וירחי ארי יימר לך לא אפוק מעמך ארי
 רחיקך ונת אנש ביהך ארי טב ליה עמך : יז ותסב ירת
 מרצעא ותמן באורגיה ובדשא ויהי לך עבד פלח לעלם
 ואף לאמתך מעביר בן : יח לא יקשי בעינך במפטרך יתיה
 בר חורין מעמך ארי על חר תרין כאנר אנירא פלחך שית
 שניז ויברכינך יי אלהך בכל די מעביר : יט כל בוכרא
 די יתיליד בתורך ובענך דברין תקדיש קדם יי אלהך לא
 תפלה בבוכרא דתורך ולא תגזו בוכרא דענך : כ קדם
 יי אלהך תיכליניה שפא בשפא באחרא דיתרעי יי את
 ואנש ביהך : כא וארי ירחי ביה מומא חגיר או עויר כל
 מום ביש לא תכסיניה קדם יי אלהך : כב בקרנך תכליניה

מסאבא

רש"י

כן * הענק לה יכול חף לרצעה השום הכתוב הותה תלמוד לומר ואם
 אמור ואמר העבד עבד כרצע ואין אמה נרצעת : ח' כי משנה שבר
 שכיר * מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה וזהו כפלים
 שבעבודת שכירי יום ומהו עבודתו בלילה רבו מוסר לו שפחה כנענית
 והולדות לאדון : יט כל הבכור תקדיש * ובמקום אחר הוא אומר אל
 תקדיש שנה' חך בכור אשר יבוכר לה' וגו' ה' כיצד אינו מקדיש? לקרבן
 אחד וכאן למד שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה * ד"א הוי אפשר
 לומר תקדיש שכבר נאמר אל תקדיש והי אפשר לומר אל תקדיש
 שהרי כבר נאמר תקדיש ה' כיצד מקדיש אתה הקדש עליו ונותן
 להקדש כפי טובת הנאה שבו : לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו' *
 חף החלוק למדו רבותינו שאסור הלא שדבר הכתוב בהווה : ב לפניה ה'
 אלהיך תאכלנו * לכהן הוא אומר שכבר מצונו בנתינת כהונה אחד תם
 והאחד בעל מום שנאמר ובשרם יהיה לך וגו' : שנה בשנה * מכאן שאין
 משתין אותו יותר על שנתו יכול יהא פסול משעברה שנתו כבר הוקש
 למעשר שנאמר והכלת לפני ה' הלהיך מעשר דגןך תירשך ויזרעך
 ובכורות בקרך ולאנך * מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה
 חף בכור אינו נפסל הלא שמצוה תוך שנתו : שנה בשנה * אם שחטו
 בסוף שנתו אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת למד שנאכל
 לשני ימים וליילה אחד : בא מום * כלל : פסח ועור * פרט : כל מום
 רע * חזר וכלל מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר חף כל מום
 שנגלו

שנגלו

הַטֵּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כְּצִבִי וּבְאֵיִל :
 כג רַק אֶת־דָּמֹו לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ
 תִּשְׁפֹּכֶנּוּ בַמַּיִם : פ טז הַ שְׁמוֹר אֶת־
 חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה : ד וּזְבַחַת
 פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר בַּמָּקוֹם
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לִישְׁכַּן שְׁמוֹ שֵׁם :
 ג לֹא־תֹאכַל עֲלֹיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים
 תֹּאכַל־עֲלֹיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֹן
 יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־
 יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ :
 ד וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכֶרֶךְ גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת
 יָמִים וְלֹא־יִלֵּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח
 בְּעֶרְבַּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבֶקֶר : ה לֹא
 תוֹכַר לְזִבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעֲרֶיךָ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ : ו כִּי אִם־
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לִישְׁכַּן

בעל השורים יזבחת פסח וסמיך ליה לא תאכל עליו חמץ לו' לך סמין סומטין
 הפסח על החמץ :

מִסְאָבָא וְרַבֵּיא כְּחֵדָא כְּכֶשֶׁר טַבְיָא וְאֵילָא : כג לַחֹדֶר יַת
 דְּמִיָּה לֹא תִיכּוֹל עַל אֶרְעָא תִשְׁרִינִיָּה כְּמִיָּא : א טז יַת
 יִרְחָא דְאַבִּיבָא וְתַעֲבִיד פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי בִירְחָא
 דְאַבִּיבָא אֶפְקֶד יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם וְעִבַד לְךָ נִסִּין בְּלֵילָא :
 ב וְתִכּוּס פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֲנָא וְנִכְסַת קוּרְשִׁיא
 מִן תּוּרֵי בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ לְאַשְׂרָאָה שְׂכַנְתִּיָּה תַּמָּן :
 ג לֹא תִיכּוֹל עֲלוּהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל עֲלוּהֵי פִטוּר
 לֶחֶם עֲנִי אֲרִי בְּכַחֲלוּ נַפְתָּאָה מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּדִיל
 דְתִדְרַבֵּר יַת יוֹם מִפְקֶד מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם כֹּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ :
 ד וְלֹא יִתְחַוֵּי לְךָ חֲמִיד בְּכַר הַחֹמֶק שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִבִּית
 מִן בִּשְׂרָא דִי תִכּוּס בְּרַמְשָׁא בְּיוֹמָא קֳדָמָאָה לְצִפְרָא :
 ה לִית לְךָ רְשׁוּת לְמַכֵּס יַת פֶּסַחָא בְּחֵדָא מִקְרֻדָּא דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 יְהִיב לְךָ : ו אֱלֹהֵן בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׂרָאָה
 שְׂכַנְתִּיָּה

רש"י

שכנלוי ואינו חוזר : כג רק את דמו לא תאכל * שלא תאמר הואיל
 וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא שהרי קדש ונשחט בחמץ בלא פדיון
 ונאכל וכול יהא אף הדם מותר ת"ל רק את דמו לא תאכל : א שמור
 את חרש האביב * מקודם בואו שמור שיהא רחוי לאביב להקריב בו
 את מנחת העומר ואם לאו עבר את השנה : ממצרים לילה * והלא
 ביום יאלו שנהמר ממחרת הפסח יאלו בני ישראל וגו' אלא לפי
 שבליילה נתן להם פרעה רשות שנהמר ויקרה למשה ולהרן לילה וגו' :
 ב וזבחת פסח לה' אלהיך צאן * שנהמר מן הכבשים ומן העזים תקחו :
 ובקר * תזבח לחגיגה אהם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים
 עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השבע * ועוד למדו רבותינו דברים
 הרבה מפסוק זה : ג להם עוני * לחם שמוכיר את העוני שנתענו
 במצרים : כי בחפזו יצאת * ולא הספיק בלך להחמיץ וזה יהיה לך
 לזכרון * וחפזו לא שלך היה אלא של מצרים שכן הוא הומר ותחוק
 מצרים על העם וגו' : למען חזכור * על ידי הכילת הפסח והמלה :
 ד ולא ילון מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר * השורה
 למ * חיר בפסח דורות לפי שלא נהמר אלא בפסח מצרים ויום הראשון
 הומר כאן הוא הרבעה עשר בניסן כמה דאת אמר אך ביום הראשון
 תשביתו שאור מבתוכם ולפי שנסתלק הכתוב מעניינו של פסח והתחיל
 לדבר

לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְכַּח אֶת־הַפֶּסַח
 בְּעֶרְב־כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתָךְ
 מִמִּצְרַיִם : וּבִשְׁלַת וְאָכַלְתָּ בַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ
 בְּבִקְרֹה וְהִלַכְתָּ לְאֵהְלִיךְ : ח שֵׁשֶׁת יָמִים
 תֹּאכַל מִצוֹת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ
 לִיהוֹה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה : ס
 שִׁבְעָה שְׁבַעַת תִּסְפַּר־רֶךְ מֵהַחֵל
 חֲרַמְשׁ בְּקִמְרוֹ תַחַר לִסְפַר שִׁבְעָה
 שְׁבַעַת : י וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבַעַת לִיהוֹה
 אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן
 בְּאִשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : יא וְשִׂמַּחְתָּ
 לְפָנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ
 וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בִּישְׁעֶיךָ
 וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ
 בַּמָּקוֹם

בעל הטורים חסר לך וגו' ב' ספירות בספוק לומר לך דמנין למחני וימי
 ומנוח למחני שבעי : ושמחת לה נאמר שמחת בספוק ספקוואה
 עדיין נסדה ובעצרת ספקוואה כבר נקצרת ועדיין היין בנפנים נאמר שמחה ה'
 ובסוכות סכל בבית נאמר בו ב' שמחות

רש"י

לדבר בחוקות שבעת ימים כגון שבעת ימים מלות תאכלו ולה יראה
 לך שאור בכל גבולך הוצרך לפרש דהיו זביחה הוא מזהיר שאם כתב
 ולה

שְׁבַעַתְיָה תִּמְן תְּבוּס ית פֶּסַח בְּרִמְשָׁא כְּמוֹעַל שְׁמִשָּׁא זְמַן
 מִפְקָד מִמִּצְרַיִם : וּבִבְשֵׁל וְהַכּוֹל בְּאַתְרָא דִּי יַחְרְעִי וְיִ
 אֱלֹהֶךָ בִּיה וְתִתְּנֵנִי בְּצַפְרָא וְתַחַד לְמִשְׁכְּנְךָ : ח שִׂיחָא יוֹמִין
 תִּיכּוֹר פְּטוּרָא וּבִיוֹמָא שְׁבִיעָאָה כְּנִישׁ קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא
 תַעֲבִיר עִיבִירָא : ט שְׁבַעַת שְׁבִיעִין תִּמְנִי לְךָ מִשְׁרִיּוֹת
 מִנְּלָא בְּחֶצֶר עוֹמְרָא דְאַרְמוֹתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שְׁבַעַת
 שְׁבִיעִין : י וְתַעֲבִיר חֲנָא דְשְׁבִיעָא קָדָם יי אֱרַחְךָ מִיִּסְרָת
 נִדְבַת יָדְךָ דִּי תִתֵּן כְּבִיא דִּי יִבְרַכְיֶנְךָ יי אֱלֹהֶךָ : יא וְתַחַדִּי
 קָדָם יי אֱלֹהֶךָ אֶת וּבְרַךְ וּבְרַךְ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלוֹיָאָה
 דִּי בְּקִרְבְּךָ וְיִיטְרָא וְיִתְמָא וְאַרְמְלָתָא דִּי בְּיָדְךָ בְּאַתְרָא דִּי

רש"י יחרעי

ולה ילין מן הכשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים
 הכשחטים כל שבעה בכל תותירו והיון נאכלין אלה ליום ולילה לכך
 כתב בערב ביום הראשון דבר אחר בחגיגת ו' ד הכתוב מדבר ולמד
 עליה שנאכלת לשני ימים והראשון האמור כאן ביום טוב הראשון
 שכתוב מדבר וכן משמעו של מקרה בשר חגיגה אשר תזבח בערב
 לה ילין ביו' הראשון עד בקרו של שני אבל נאכלת היא בארבעה
 עשר ובחמשה עשר וכך היא שנויה במסכת פסחים : ו בערב בבוא
 השמש מועד צאתך ממצרים ר' נ' זמנים חלוקים בערב משש
 ולמעלה זבחהו וכבדו השמש תאכלהו ומועד לאתך אתה שורפהו
 כלומר נעשה נותר ויזה לבית השריפה : ז ובשלת ז' זהו ללי אש שאף
 הוא קרוי בישול : ופניה בבקר לבקרו של שני מלמד שטעון לינה
 ליל של מוצאי יום טוב : ח ששת ימים האכל מצות : ובמקום אחר
 הוא אומר שבעת ימים שבעה מן הישן וששה מן החדש דבר אחר
 למד על הכילת מזה שביעי שהינה חובה ומכאן אתה למד לששת
 הימים שהרי שביעי בכלל היה ויזה מן הכלל ללמד שאין הכילת
 מזה בו אלה רשות ולה ללמד על עצמו יזה אלה ללמד על הכלל
 כולו יזה מזה שביעי רשות אף כולם רשות חוץ מלילה הראשון
 שהכתוב קבעו חובה שנאמר בערב תאכלו מצות : עצרת לה'
 אלהיך עזר עמך מן המלאכה דבר אחר כנופיה של מהכל
 ומשחה לשון נעזרה נה הותך : ט מההל הרמש בקמה ממשקל
 העומר שהוא רהשית הקציר : יוד מתת נדבת ירך די נדבת ירך
 הכל לפי הברכה הבה שלמי שמחה וקדש קדושים לאכול : יא הלוי
 נר יתום ואלמנה ד' שלי כנגד הרבע שלך כנך ובתך ועבדך ואמתך
 חס

במקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן
 שמו נשם : יב וזכרת ביעבד היית
 במצרים ושמרת ועשית את החקים
 האלה : פ מפטיר יג חג הסכת תעשה
 לך שבעת ימים באספך מגרנך
 ומיקבך : יד ושמת בחגך אתה ובנך
 ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
 והיתום והאלמנה אשר בשעריך :
 טו שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך
 במקום אשר יבחר יהוה כי יברכך
 יהוה אלהיך בכל תבואתך ובכל
 מעשה ידך והיית אך שמח : טו שלוש
 פעמים בשנה יראה כל זכורך את
 פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר
 בחג המצות ובחג השבעות ובחג
 הסכות ולא יראה את פני יהוה ריקם :
 יו איש כמתנת ידו בברכת יהוה אלהיך
 אשר נתן לך : ס ס ס

שפטים

בעל הטורים כל זכורך גי' (פ"ה) גדולים וקטנים :

יש שפטים ושטרות תתן לך בכל שעריך
 אשר יהוה אלהיך נתן לך

רשבטיך

בעל הטורים סמך שופטים לרגלים לו סהרגלים ע"פ השופטים ועוד כי הם
 מעשים להביא הנדרים ברגלים כדל' אזורה לב"ד שיעסוק
 ועוד כי שופטים מזהירים העם שלא לחטוא ברגלים כדל' סקבא דסקא רגלא : שפטים
 ושפטו מספט הרו ג' סויני ממוכות בשלטה :

תרגום

יתרעי יי אלהך לאשר אה שכנתיה תמן : יב ותדבר ארי
 עבדא הויחא במצרים ותיטר ותעביר ית קנימא האלין :
 יג חגא דמטליא תעביר לך שבועא יומין במבנשך מאדךך
 ומפעצרתך : יד ותחדי בחגך את וברך וברךך ועבדך
 ואמתך וליוארה וגיורא ויתמא וארמלתא די בקרנך :
 טו שבועא יומין תחוג קדם יי אלהך באתרא די יתרעי יי
 ארי וכהכינך יי אלהך בכל עלותך ובכל עובדך ירך ותחי
 ברם חרי : טו תלת זמנין בשתא יתחוי בר דכורך קדם יי
 אלהך באתרא די יתרעי בחגא דפטיוריא ובחגא דשבועיא
 ובחגא דמטליא ולא יתחוו קדם יי ריקנין : יז גבר כמתנת
 ידיה בכרכתא די אלהך די יתב לך :

יה דינין ופורענין תמני לך בכל קרנך די יי אלהך יהיב

לך

רש"י

הס אתה משמח את שלי אני משמח את שלך : יב וזכרת כי עבד היית
 וגו' על מנת כן פדיתך שתשמור ותעשה החקים האלה : יג באספך
 בזמן האסוף שהתה מכניס לבית פירות הקין ד"ל באספך מנרנך
 ומיקבך למד שמסככין את הסוכה בפסולת גורן ויקב : טו והיית אך
 שמח לפי פשוטו אין זה ל' זווי לא לשון הבטחה ולפי תלמודו למדו
 מכהן לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה : טז ולא יראה את פני ה'
 ריקם הלה הבה עולת רהייה ושלמי חנינה : יז איש כמתנת ידו
 מי שיש לו הכולין הרכה ונכסים מרובין יביא עולות מרובות
 ושלמין מרובין :

יה שפטים

לִשְׁבֹטֶיךָ וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפָּט־
צֶדֶק : יט לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר
פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר
עֵינַי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרַי צְדִיקִים :
כ צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וַיִּרְשֶׁת
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ : ס כא לֹא־תַטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁר־הָיָה כָּל־עֵץ
אֲצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
לָךְ : כב וְלֹא־תִקֵּם לָךְ מִצְבֵּה אֲשֶׁר
שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : ס כג לֹא־תִזְבַּח
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה
בו מוֹם כָּל דָּבָר רַע כִּי תוֹעֵבֵת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ הוּא : ס יז א כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ
בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ אִישׁ אִוֵּן אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע
בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ :
כ וַיִּלֶּךְ וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
לָהֶם

בעל הטורים אהרן גי' (ע"ס) דיון ס'איו סכל המעמוד דיון ס'איו
הגון כאלו כוטע אהרן אכל המזבח אהרן כל עץ אכל מזבח
(ע"ה) גימט' רטע אכל כדיוק :

לָךְ לִשְׁבֹטֶיךָ וַיִּדְוֶנוּ יַת עַמָּא דִּין הַקְּשׁוּט : יט לֹא
תַצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמְדַּע אַפִּין וְלֹא תִקְבִּיל שׁוֹחַד אַרְי
שׁוֹחַדֵּי מַעוֹר עֵינַי חֲכָמִין וּמְקַלְקַל פְּרָגְמִין תְּרִיצִין :
ב קוֹשְׁטָא קוֹשְׁטָא הֵי דְדִין בְּדִיל דְּחִימִי וְחִירַת יַת אַרְעָא
הֵי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ : כא לֹא תִצּוּב לָךְ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן
בְּסִטְר מִדְּבַחַא דִּין אֱלֹהֶךָ דִּי תַעֲבִיד לָךְ : כב וְלֹא תִקֵּם
לָךְ קַמָּא דִּי רַחִיק וְ אֱלֹהֶךָ : כג לֹא תִכּוֹס קָדָם וְ אֱלֹהֶךָ
הוֹר וַאֲיִמֵּר דִּי יְהִי בִיה מוֹקָא כָּל מַדְעָם בִּישׁ אַרְי מִדְּבַח
קָדָם וְ אֱלֹהֶךָ הוּא : א אַרְי יִשְׁתַּכַּח בִּינְךָ בְּחִרָא מִן קִירְדָּן
דִּי וְ אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ גְּבַר אוֹ אֶתְמָא דִּי יַעֲבֹר יַת דְּבִישׁ
קָדָם וְ אֱלֹהֶךָ לַמַּעֲבֵר קִנְמִיהָ : ב וַאֲזַל וּפְתַח לְטַעוֹרַת
עַמְמִיא

רש"י פרישת שופטים

י"ח שפטים ושטרים שפטים דיינין הפוסקין את הדיון ושטרים
הרודין אחר מלותם שמכין וכופתין במקל וכרעוטה
עד שיקבל עליו את דין השופט : בכל שערך ככל עיר ועיר :
לשבטך מוסב על תתן לך שופטים ושטרים תתן לך לשבטך ככל
שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך : לשבטך מלמד שמושיבין דיינין
לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר : ושפטו את העם וגו' מנה דיינין
מומחים ודקיקים לשפוט דק : יט לא תטה משפט כמשמעו : ולא
חביר פנים אף בשעת הטענות אזהרה לדיון שלא יהא רך לזה וקשה
לזה אחד עומד ואחד יושב לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חברו
מסתתמין טענותיו : ולא תקח שוחד הפילו לשפוט דק : כי השחר
יעור משקבל שחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אללו להפוך
בזכותו : דברי צדיקים דברים המנודקים משפטי אמת : כ צדק
צדק תרדוף הלך אחר ב' ד' יפה : למען תחיה וירשת כדו הוא מנוי
הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבין על הדמתן : כא לא
תטע לך אשרה לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפילו לא עבדה עובר
בלא תעשה על נטיעתה : לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה'
אלהיך אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית : כב ולא תקים לך
מצבה מצבת אבן אחת להקריב עליה אפילו לשמים : אשר שוא מצבח
הבנים ומזבח הדמה טוה לעשות ואת זו שנה' כי חק היתה לכנעניים
ואף על פי שהיתה הוזהר לו בימי האבות עכשיו שנה' מהאר שעשהוהו
אלו חק לע"ה : כג לא תזבח וגו' כל דבר רע אזהרה למפגל בקדשים
ע"י

להם ולשמש^ו או לירח או לכל צבא
 השמים אשר לא צויתי : והגדלך
 ושמעת ודרשת היטב והנה אמר
 נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת
 בישראל : והוצאת את האיש ההוא
 או את האשה ההוא אשר עשו את
 הדבר הרע הזה אל שעריך את האיש
 או את האשה וסקלתם באבנים ומתו :
 על פני שנים עדים או שלשה עדים
 יומת המת לא יומת על פני עד אחד :
 ויד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו
 ויד בלהעם באחרונה ובערת הרע
 מקרבך : פ כי יפלא ממך דבר
 למשפט בין דם לדם בין דין לדין
 ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך
 וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר
 יהוה אלהיך בו : ובאת אל הכהנים
 הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים
 ההם ודרשת והגידו לך את דבר

המשפט

עממיא וסגיד להון ולשמשא או לסיהרא או לכל חילי
 שמיא די לא פקדית : ג ויתחיה לך ותשמע ותתבע יאות
 והא קושטא בין פתגמא אתעבדרת הועבתא הדיא
 בישראל : ד ותפיק ית גברא ההוא או ית אהבא ההיא
 די עבדו ית פתגמא בישא הדין לקרוך ית גברא או ית
 אתתא ותרגמינון באבניא וימיתו : ה על מימר תדין
 סהדין או תלתא סהדין ותקטיל דחייב קטול לא ותקטיל
 על מימר סהדי חר : ו ידא דסהדיא תהי ביה בקדמיתא
 למקטליה וידא דכל עמא בבתריה ותפלי עבדי דביש
 סבינד : ז ארי ותכפי מינד פתגמא לדינא בין דם לדם
 בין דין לדין ובין מכתש סגירו למכתש סגירו פתגמי
 פלוגת דינא בקרוך ותקום ותפק לאתרא די יתדעי וז
 אלהך ביה : ח ותיתי לות בהניא ליואי ורות דדינא די
 יהי ביומיא האינון ותתבע ויחווין לך ית פתגמא דדינא :

ותעביר

רשי

ע"י דבור רע ועוד נדרשון שחר דרשות בשחיטת קדשים : א לעבור
 בריתו : אשר כרת אתכם שלא לעבוד אלילים : ב אשר לא צויתי
 לעבוד : ג נכון מכון העדות : ד והוצאת אל שעריך את האיש ההוא
 וגו' המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה שכן שנינו אל שעריך
 זה שער שעבר בו או אינו אלא שער שגדון בו נאמר שעריך למטה
 ונאמר שעריך למעלה מה שעריך האמור למעלה שער שעבר בה אף
 שעריך האמור למטה שער שעבר בה ותרגומו לקרוך : ה שנים או
 שלשה אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך בשלשה להקיש שלשה
 לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת ואין נעשין זוממין
 עד שיומו כולם : ז כי יפלא כל הפלא לשון הכלה ופרישה שהדבר
 נכדל ומכוסה ממך : בין דם לדם בין דם עמאל לדם טהור : בין דין
 לדין : בין דין זכאי לדין חייב : בין נגע לנגע : בין נגע עמאל לנגע
 טהור : דברי ריבוי : שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר זה מטעם
 וזה מטעם זה מחייב וזה מוכה : וקמה ועלית מלמד שבית המקדש
 גבוה מכל המקומות : ח הכהנים הלויים : הכהנים שזאלו משבט
 לוי : ואל השופט אשר יהיה בימים ההם : ואפילו אינו כשאר שופטים
 שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימך :

ייר ימין

דברים יוד 10

הַמִּשְׁפָּט : ט וְעִשִׂיתָ עֲלֵי פִי הַדָּבָר אֲשֶׁר
 יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹךְ:
 י עֲלֵי פִי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹךְ וְעַל־
 הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא
 תִסּוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יְמִין
 וּשְׂמָאל : יא וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־עָשָׂה בְּזִדּוֹן
 לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְיִשְׂרָאֵל
 שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט
 וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֵרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:
 יב וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן
 עוֹד : ס שְׁנֵי יב כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וִירַשְׁתָּהּ
 וַיִּשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ
 כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי : יג שׁוֹם
 תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אַחֶיךָ תִּשִׂים עֲלֶיךָ
 מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לִתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי
 אֲשֶׁר

בעל הטורים כי קבא (מלא) ג' בימי סמאל : טוס קסוס עלך ג' טלסוס
 מעלות לומר כהמלכות נכביות כטלסוס מעלות : מקרב אחיך
 ג' ו' כטלסוס :

אֲשֶׁר לֹא־אַחֶיךָ הוּא : טו רַק לֹא־יִוָּבֵּה
 לוֹ סוּסִים וְלֹא־יֵשִׁיב אֶת־הָעַם מִצְרִימָה
 לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וַיְהוֶה אָמַר לָכֵם
 לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד :
 וְלֹא

תרגום

ט ותעביר על מימר פתגמא די יחיון לך מן אתרא ההוא
 די יתרעי וי ותשר למעבר ככל די ילפונך : י על מימר
 אורייתא די ילפונך ועל דינא די יימרו לך מעביר לא
 תסטי מן פתגמא די יחיון לך ימינא ושמאלא : יא ונכרא
 די יעביר ברשע בריל דלא לקבלא מן פתגא דקאיים
 לשמשא תמן קדם וי אלהך או מן דינא ויתקטיל נכרא
 ההוא ותפלי עביר דביש מישראל : יב וקר עמא ישמעון
 ויבחרו ולא ירשיעון עוד : יג ארי תעור לארעא די וי
 אלהך יחייב לך ותרתה ותתב בה ותימר אימני עלי מלכא
 ככל עממיא די בסחרני : יד מנארה תמני ערך מלכא די
 יתרעי וי אלהך ביה מנו אהך תמני ערך מלכא לית לך
 רשו למנארה ערך נבר נוכרארה די לא אהוך הווא :
 טו לחוד לא יסני ליה סוסון ולא יתיב ית עמא למצרים
 בריל לאסנארה סוסון ווי אמר לכין קא תוספון לסתוב

באורחא

רש"י

יוד ימין ושמאל * הפילו לומר לך על ימין שהיא שמאל ועל שמאל
 שהיא ימין וכל סכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל : יב וכל
 העם ישמעו מכאן שממתינים לו עד הרגל וממתיין אותו ברגל : טו לא
 ירבה לו סוסים לא כדי מרכבתו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים
 באים משם כמו שנאמר בשלמה ותעלה ותאלה מרכבה ממלרים בשש
 מהות

טו ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו
 וכסף וזהב לא ירבה־לו מאד : יז והיה
 בשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו
 את־משנה התורה הזאת על־ספר
 מלפני הכהנים הלויים : יח והיתה עמו
 וקרא בו בר־ימי חייו למען ילמד
 ליראה את־יהוה אלהיו לשמר את־
 כל־דברי התורה הזאת ואת־החקים
 האלה לעשתם : יט לבלתי רוס־לבבו
 מאחיו ולבלתי סור מן־המצוה ימין
 ושמאל למען יאריך ימים על־ממלכתו
 הוא ובניו בקרב ישראל : ס שלישי
 יח א לא־יהיה לכהנים הלויים כל־שבת
 לוי חלק ונחלה עם־ישראל אשי יהוה
 ונחלתו יאכלון : כ ונחלה לא־יהיה
 לו בקרב אחיו יהוה הויה נחלתו

כאשר

בעל הטורים לבלתי רוס הם מקחיל ומסוים בלמד רמז ט"א מלכות מיהודה
 שסמו עולה ל' ול מעלות במלכות יהוד כן ל' ט"א במלכו ;
 לא יהיה לכהנים סמך זה לפי מלך כי ע"י סמן גדול המלך הוא נמשח והקדוים מלך
 שגדול הוא ממנו רחשית דגכך ג' משמח :

באורחא הרא עור : טו ולא יסני ליה נשין ולא ימעי רביה
 וכסף וזהב לא יסני ליה לתרא : יז והיה כמתביה על
 כורסי מלכותיה וכתוב ליה ית פתשגן אורייתא הרא על
 ספרא מן קדם כהניא ליואי : יח ותהי עמיה ויהי קרי ביה
 כל יומי חייה בריל דגלף למרחל קדם יי אלהיה למיטר
 ית כל פתגמי אורייתא הרא וית קימא האלין למעברהון :
 יט בריל הרא ידים לביה מאחותי ובדיר דלא יסמי מן
 הפקרתא ימינא ושמאלא בריל דיורך יומין על מלכותיה
 הוא ובנותיה בנו ישראל : א לא יהי רכהניא ליואי כל
 שבטא דלוי חורק ואחסנא עם ישראל קורבניא דוי
 ואחסנתיא ייכרון : ב ואחסנא לא יהי ליה בנו אחורתי
 מתנן די יתב ליה יי אינון אחסנתיא במא די מציד ליה :

ורין

רשי

מהות כסף וסוס בחמשים ומהה : טו ולא ירבה לו נשים * אלא י"ח
 שמנינו שהיו לו לדוד שש נשים ונאמר לו ואם מעט והוסיפה לך
 כהנה וכהנה : וכסף וזהב לא ירבה לו מאד * אלא כדי ליתן לאכסניא :
 יז והיה בשבתו י"ח עשה כן ודהי הוא שתקיים מלכותו : את משנה
 התורה * שתי ספרי תורות אחת שהיא מונחה בבית גבוה ואחת
 שנכנסת ויוצאת עמו * והנקלוס תרגם פתשגן פתר משנה לשון סגון
 ודבור : יח דברי התורה * כמשמעו : יט ולבלתי סור מן המצוה *
 אפילו מצוה קלה של נביא : למען יאריך ימים * מכלל הן אתה שומע
 להן וכן מנינו בש"הול שהמר לו שמואל שבעת ימים תוחל עד בואי
 אליך להעלות עולה וכתיב ויחל שבעת ימים ולא שמר הבטחתו
 לשמור כל היום ולא הפסיק להעלות עולה עד שבה שמואל והמר
 לו נסכלת כאשר לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא תקום הא למדת
 שבשביל מצוה קלה של נביא נענש : הוא ובניו * מגיד שהם בנו
 הוא הגון למלכות הוא קודם לכל אדם : א כל שבט לוי ביון תמימין
 בין בעלי מומין : חלק * בבזוס : ונחלה * בהרץ : אשי לה * קדשי
 המקדש : ונחלתו * אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרות הכל חלק
 נמורה לא יהיה לו בקרב אחיו ובספרי דרשו : ב ונחלה לא יהיה לו *
 זו נחלת שאר : בקרב אחיו * זו נחלת חמשה ואינו יודע מה היא
 ונראה לי שהרץ כענין שמעבר הירדן ואילך נקראה הרץ חמשה עממין
 ושל

כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלוּ : ס נ וְזֶה יְהִי מִשְׁפֹּט
הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח
אִם־שׁוֹר אִם־שֵׁה וְנָתַן לִכְהֵן הַזֶּרַע
וְהַלְחִיִּים וְהַקֹּבֵרָה : ד ראשית דגנך
תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וְרֵאשִׁית גֹּזֶן צֹאנֶךָ
תִּתְּנֶנּוּ : ס כִּי בֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה
הוא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים : ס רביעי וּכְבִי
יָבֵא הַלְוִי מֵאַחַר שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־הוא גֵר שֵׁם וּבֵא כָּל־אוֹת נַפְשׁוֹ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה : ו וְשֵׁרֵת
בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו כָּל־אֲחָיו הַלְוִיִּם
הַעֲמִידִים שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה : ס חֶלֶק
כְּחֶלֶק יֵאָבְלוּ לְבַד מִמִּכְרֵיו עַל־

האבות

בעל הטורים גז' ב' במס' הכף' ואורך כמטר על גז והיינו דאמר' סכריך
לוקנו לו כסוהו מליבן וכו' כמטר על גז סיבא מליבן ולא זואי
או ראשית גז כחך תתן לו : וכי יבא הלוי גי' זכו הכהן (עכ"ל) : כחלק ב' במס'
ככא' ואורך כחלר הייסב על הכלים דאמרוכין כהן בעל מוס שחולק בקדשים חף על
פי שסכול לעבודה והיינו לפי שיושב על הכלים :

רש"י

ושל סיוחן ועונ שני עממין אמורי וכנעני ונחלת שאר לרבות קני
קניזי וקדמוני וכו' דורש בפרשת מתנות שנהמרו לההרן על כן לה
היה ללוי וגו' להזכיר על קני וקניזי וקדמוני * טוב נמלא בדברי
רבי

ג וְרִיז יְהִי דַחְוֵי לְכַהֲנֵי מִן עַמָּא מִן נַכְסֵי נַכְסְתָּא אִם תּוֹר
אִם אִימֵר וַיִּתֵּן לְכַהֲנָא דְרַעָא וְלַעֲיָא וְקַבְתָּא : ד ריש
עבנדך חמרך ומשחך וריש גינת ענך תפריש ליה : ה ארי
ביה אתרעי וי אלהך מכל שבטך למיקם דשמשא בשמא
דיי הוא ובנוהי כל יומיא : ו נארי ייתי ליואה מחדא
מקרנך מכל ישראל דהוא דר תמן וייתי בכל דעות נפשיה
לאחרא די ותרעי וי : ז וישמש בשמא דיי אלהיה בכל
אחיה ליואי דמשמשין תמן קדם וי : ח חורק בחולק
ייכדון בר ממשרתא דייתי בשבתא דכן אתקינו אבדתא :

ארי

רש"י

רבי קלוימוס הכי גרסינן בספרי : ונחלה לא יהיה לו * אלו נחלת
חמשה : בקרב אחיו * לו נחלת שבעה נחלה חמשה שבטים ונחלת שבעה
שבטים ומתוך שמשע ויהושע לא חלקו נחלה לא לחמשה שבטים כלב
שכן משה הנחיל לרהובן וגד וחזי שבט מנשה ויהושע הנחיל ליהודה
והפרים ולחזי שבט מנשה ו' האחרים נתלו מאחריהן אחרי מות יהושע
מתוך כך הזכיר חמשה לבד ו' לבד : כאשר דבר לו בהרלס לא תנחל אני
חלקך : ג מאת העם * ולא מאת הכהנים : אם שור אם שה * פרט לחיה :
הורוע * מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפ' לדון :
הלחיים * עם הלשון דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד
שנאמר ויקח רומח בידו : הלחיים * תחת תפלה שנהמר ויעמוד
פנחס ויפלל : והקיבה * תחת האשה אל קבתה : ד ראשית דגנך *
זו תרומה ולא פירש בה שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור עין
יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים בינונית אחד מנחמשים
וסמכו על המקרא שלה לפחות מאחד מכ' שנאמר וששיתם את
האיפה מחומר החטים ששית האיפה חזי סאה כשאתה נותן חזי
סאה לבור הרי אחד מס' שהכור שלשים סהין : וראשית גז צאנך *
כשאתה גוזז לאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכסן ולא פירש בה
שיעור ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים וכמה לאן חייבות
בדראשית הגז חמם רחלות שנאמר וחמם לאן עשויות רבי עקיבא
אומר ראשית הגז ששים גז לאנך הרבעה תתן לו הרי חמשה : ה לעבוד
לשרת * מכלן סהין שירות הלא מעומד : ו וכי יבא הלוי * יכול בכך
לוי ודאי הכתוב מדבר ת"ל ושרת ילאו ליום סהין ראוין לשרות :
ובא בכל אות נפשו ושרת * לימד על הכסן שבה ומקריב קרבנות
נדבתו

האבות : ס ט כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד
 לַעֲשׂוֹת כַּתּוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם : י לא־
 יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹזְבוֹתוֹ בְּאִישׁ קִסֵּם
 קִסְמִים מְעוֹנָן וּמִנְחֵשׁ וּמִכֹּשֵׁף : יא וְחֹבֵר
 חֹבֵר וְשֹׂאֵל שׂוֹב וְיִדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֶל־
 הַמֵּתִים : יב כִּי־תוֹעֵבֹת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה
 אֱלֹהִים וּבְגִלְלֵי הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֹהִים יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ : יג תָּמִים
 תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : הַמִּישֵׁי יָד כִּי ו
 הַגּוֹיִם הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם
 אֶל־מְעוֹנָנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה
 לֹא בֵן נֶתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : טו נָבִיא
 מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ

בעל הטורים קסס ג' אוחו במקלו : מעונן (ע"ת) ג' אוחו העינים *
 מנחש בוטריקון מפי כפלה תקיבה שלי * ד"א מקל נחש חולדה
 טועל : נביא מקרבך וגו' הפסוק מתחיל בגון ואסוים בגון לומר טודע בון שערין בינה
 ויש בו י' תיבות ל' סתשמע לו כמו לעשרת הדברות :

רש"י

נדבתו או חובתו ואפילו במשמר שאינו שלו דבר אחר עוד למד על
 הכהנים הבאים לרגל שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאות
 מנחמת הרגל כגון מוספי הרגל והף על פי שאין המשמר שלהם :
 ח חלק כחלק יאכלו * מלמד שחולקין בעורות ובשר שעירי חטאות
 יכול

ט אַרְי אַתָּה עֲלִיל לְאַרְעָא דְּיִי אֶלְהָךְ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְחַף
 לְמַעַבְדַּר בְּטַעֲנֵת עַמְמֵיָא הָאִינוּן : י לא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעֲבֵר
 בְּרִיה וּבְרִיתֶיהָ בְּנוֹרָא קוֹסֵם קִסְמִין מְעוֹנָן וּמִנְחֵשׁ וְחֹרֵשׁ :
 יא וְרִשְׁוֹן רִשְׁוֹן וְשֹׂאִיר כְּבִירִין וּבְדַכּוֹרוֹ וְחִבְעֵ מִן מִיתֵיָא :
 יב אַרְי מְרַחֵקָא דְּיִי כָּל עֲבִיר אֱלִין וּבְדִיל תּוֹעֵבֹתָא הָאֱלִין
 יי אֶלְהָךְ מְתַרְיֵךְ יִתְהוּן מִן קַדְמָךְ : יג שְׁלִים תְּחִי בְּחַלְתָּא
 דְּיִי אֶלְהָךְ : יד אַרְי עַמְמֵיָא הָאֱלִין דִּי אַתָּה יִרִית יִתְהוּן מִן
 מְעוֹנָנֵיָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׂמַעִין וְאַתָּה לֹא בֵן יְהִיב לָךְ יי אֶלְהָךְ :
 טו נָבִיא מִבֵּינְךָ מֵאַחֶךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ יי אֶלְהָךְ מִנֵּיהָ
 תְּקַבְּלוּן

רש"י

יכול הף בדברים הבאים שלא נחמת הרגל כגון תמידין ומוספי
 שבת וגדרים וכדבות תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות מוח ממה
 שמכרו האבות בימי דוד ושמואל סנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה
 עול אתה שנתך ואני הטול שבת : ט לא תלמד לעשות * אבל אתה
 למד להבין ולהורות כלומר להבין מעשיהם כמו הם מקולקלים
 ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הנכרים : יוד מעביר
 בנו ובהו באש * היא עבודת המולך עושה מדורות את מאלן ומכאן
 ומעבירות בין שתיים : קוסם קסמים * חויה קוסם החוחו את מקלו
 והומר אם אלך אם לא אלך וכן הוא הומר עמי בעזו ישאל ומקלו
 יגיד לו : מעונן * רבי עקיבא הומר אלו נותני עונות שאומרים עונה
 פלונית ופה להתחיל * וחכמים הומרים אלו חוחו העינים : מנחש *
 פתו נפלה מפיו לבי הפסיקו בדרך מקלו נפל מידו : יא וחובר חבר *
 שמלרף נחשים או עקרבים או שחר חיות למקום אחד : ושואל אוב * זה
 מכשפות ששמו פיתוס ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית השחי
 שלו : וידעוני * מכניס עכס חיה ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העכס על
 ידי מכשפות : ודורש אל המתים * כגון מעלה בזכורו והנשאל בגלגלת :
 יב כל עושה אלה * עושה כל אלה לא כאמר לא כל עושה הלה הפילו
 אחת נהגן : יג תמים תהיה עם ה' אלהיך * התהלך עמו בתמימות ותלפה
 לו ולא תחקור אחר העתידות הלה כל מה שיבא עליך קבל בתמימות
 ואז תהיה עמו ולחלקו : יד לא בן נתן לך * הקב"ה לשמוע אל מעוננים
 ואל קוסמים שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים :
 טו טקרבך מאחריך כמוני * כמו שאני מקרבך מאחריך יקום לך תחתי וכן
 מנביא

דברו יהוה בזרון דברו הנביא לא
 תגור ממנו : ס יט כ כי יכרית יהוה
 אלהיך את הגוים אשר יהוה אלהיך
 נתן לך את ארצם וירשתם וישבת
 בעריהם ובבתיהם : כ שלוש ערים
 תבדיל לך בתוך ארצך אשר יהוה
 אלהיך נתן לך לרשתה : ג תכין לך
 הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר
 ינחילך יהוה אלהיך והיה לנוס שמה
 כל רצח : ד וזה דבר הרצח אשר ינוס
 שמה וחי אשר יבה את רעהו בבלי-
 דעת והוא לא שגא לו מתמל שלשים :
 ס ואשר יבא את רעהו ביער לחטב
 עצים ונדרחה ידו בגרון לכרת העץ ונשל
 הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת
 הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי :
 ופן ידרף גאל הדם אחרי הרצח כי יחם
 לבבו

בעל הטורים ושלש ב' כנס' הכא * ואורך ושלש קרד מאד רמו למ"ט
 הרג דרך ירודה גולם דרך עליה חוני גולם וזהו קרד שהרגו
 דרך ירודה או ושלש סילך אל ערי מקלט :

לבבו והשיגו כי ירבה הדרך והבהו
 נפש ולו אין משפט מורת כי לא שגא
 הוא לו מתמול שלשום : ז על כן אנכי
 מצוך

תרגום

מניה : א ארי ושיצי יי אלהך ית עממיא די יי אלהך
 יהיב לך ית ארעהון ותרגיניו ותיבב בקרויהוין ובכתיהוין :
 ב חלה קרויו תפרש לך בנו ארעד די יי אלהך יהיב לך
 למירפה : ג תתקין לך אורחא ותחלית ית תהום ארעד
 די יחסנינד יי אלהך ויהי למערוק תמן כל קטולא :
 ד ידיו פהנס קטולא די יערוק לתמן ויתקנס די יקטול
 ית חכריה בקא מדעיה והוא לא סגי ליה מאתמל ומדקמוחי :
 ה ודי יעול עם חכריה בחורשא למקץ אעין ותתמריג
 ידיה בכרוקא למקץ אעין וישתליף ברזלא מן אעא וישכח
 ית חכריה וימורת הוא יערוק לחרא מן קרויא האילון
 ויתקנים : ו דלמא ידרוף גאל דמא כתר קטולא ארי יחם
 לביה וידבקניה ארי תסגי אורחא ויקטליניה נפש ולית
 ליה חוברת דין דקטור ארי לא סגי הוא ליה מאתמלי
 ומדקמוחי : ז על כן אנא מפקיר לך למימר תלת קרויו
 תפריש

רש"י

ג תכין לך הדרך * מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים : ושלשת
 את גבול ארצך * שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר
 מקלט כשיעור מהלך שיס ממנה עד השנייה וכן מן שניה לשלישית
 וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל : ה ונדרחה ידו *
 כשכח להפיל הגרון על העץ ותרגומו ותתמריג ידיה לשון וכשמטה
 ידו להפיל מכת הגרון אל העץ כי שמטו הבקר תרגס יונתן ארי מרגוסי
 תוריה : ונשל הברזל מן העץ * יש מרבותינו אומרים כשמט הברזל
 מקתו ויש מהם אומרים שנשל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע והיא
 נמזה והרנה : ו פן ידרף גואל הדם * לכך אני אומר להכין לך דרך
 וערי

מִצֹּדֶךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְרִיל לָךְ׃
 וְאִם יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ
 כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־
 כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתָּיִךָ׃
 כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת
 לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָה
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו כָּל־
 הַיָּמִים וַיִּסְפַּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל־
 הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה׃ י וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי
 בְּקֶרֶב אֶרֶץ־ךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עֲלֶיךָ דְּמַיִם׃ פ
 יא וְכִי־יְהִי־אִישׁ שֵׁנָא לְרַעְהוּ וְאָרַב לוֹ
 וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נַפְשׁוֹ וּמָת וְנָס אֶל־
 אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה׃ יב וְיִשְׁלַחוּ זִקְנֵי עִירוֹ
 וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֲלֵ
 הַדָּם וּמָת׃ יג לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלָיו
 וּבְעֵרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ׃ ס
 שְׁשִׁי יד לֹא תִסֹּג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ
 רֵאשִׁיִּים

בעל הטורים מוֹסֵף לָךְ לֹא תִסֹּג דְּעֵינֶיךָ הַסֵּנֶת גְּבוּל כְּרֵב הַכֵּת
 כַּמִּשֶׁ הָיָה מִנִּיעֵי בֵּית וְנִי׃

רֵאשִׁיִּים בְּנַחֲלַתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ
 אֲשֶׁר

תרגום

תַּפְרִישׁ לָךְ׃ ה וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחוּמְךָ כַּמָּא דִּי
 קִנִּיִּים לְאַבְתָּיִךָ וַיִּתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרְעָא דִּי מְלִיר לְמַתָּן
 לְאַבְתָּיִךָ׃ ט אַרְי תִּשְׂר יֵת כָּל תַּפְקֶרְתָּא הָרָא לְמַעֲבְרָה
 דִּי אָנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּיִּן לְמַרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְלִמְחָךְ
 בְּאִזְרֵתָן דְּמִקְנָן קְרִמֹּהִי כָל יוֹמָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תִּלַּת
 קְרוּוִין עַל תִּלַּת אֵירִין׃ י וְלֹא יִשְׁתַּפִּיךְ דָּם זָכָאי בְּנֹו אֶרְעֶךָ
 דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִחִיב לָךְ אַחְסָנָא וְיִהִי עֲלֶיךָ חוּבַת דִּיִּן דְּקָטוּל׃
 יא וְאַרְי יֵתִי נִבְר סְנִי לְחַבְרִיָּה וַיִּכְמֵן לִיָּה וַיִּקּוּם עֲלוּהִי
 וַיִּקְטְלִינָהּ נַפְשׁוֹ וַיִּמּוֹרֵי וַיַּעֲרוֹק לְחֵרָא מִן קְרוּוִיא הָאֵרִין׃
 יב וַיִּשְׁלַחוּן סְבִי קְרִתִּיה וַיִּדְבְּרוּן וַתִּיה מַחְמֵן וַיִּמְסְרוּן יֵתִיה
 בְּיַד גֹּאֲלֵי דְּמָא וַיִּמּוֹת׃ יג לֹא תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלוּהִי וְתַפְלִי
 אֲשֶׁרִי דָּם זָכָאי מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטֵב לָךְ׃ יד לֹא תִשְׁנִי תְּחוּמָא
 דְּתַבְרֶךְ דִּי תְּחִימוּ קְרִמֵּיִךְ בְּאַחְסָנֶיךָ דִּי תַחֲסֵן בְּאַרְעָא דִּי
 יי

רש"י

וערי מקלט רבים׃ ח ואם ירחיב * כאשר לשבע לתת לך ארץ קני
 קניויו קדמוני׃ ט ויספת לך עוד שלש * הרי תשע שלש שבעבר הירדן
 ושלש שבהרן כנען ושלש לעתיד לבא׃ יא וכי יהיה איש שונא לרעהו *
 על ידי שנאתו הוא בא לידו וחרב לו מכאן אמרו עבר אדם על
 מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה לפי שעבר עד לא תשנא
 סופו לבא לדי שפיכות דמים לכך נאמר כי יהיה איש שונא לרעהו
 ונ' שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וחרב לרעהו והכח נפש׃ יג לא תחוס
 עינך * שלא תאמר הראשון כבר נהרג מה אנו הורגים את זה ונמלא
 שני ישראלים הרונים׃ יד לא תשיג גבול * לשון נסוגו אחר שמחזיר
 סימן חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חדרו למען הרחיב את שלו
 והלא כבר נאמר לה תגולמה תלמוד לומר לא תסיג למד על העוקר
 תחוס חדרו שעובר בשני לאוין יכול אף בחוזה לארץ תלמוד לומר
 בנחלתך אשר תנחל ונומר בארץ ישראל עובר בשני לאוין בחוזה לארץ
 אינו

אִשֶּׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ : ס
 טו לֹא יִקּוּם עַד אַחַד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן
 וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אִשֶּׁר יִחַטָּא
 עַל־פִּי י שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׂרִשְׁהָ
 עֵדִים יִקּוּם דְּבַר : טו כִּי־יִקּוּם עַד־חַמֶּס
 בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה : י וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־
 הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוּה
 לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יְהוּ
 בַיָּמִים הָהֵם : יח וּדְרִשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטֵב
 וְהִנֵּה עַד־שֹׁקֵר הָעֵד שֹׁקֵר עֲנֵה בְּאֲחִיו :
 יט וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זִמְסָה לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו
 וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ : כ וְהַנְּשָׂאִים
 יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד
 כְּדַבֵּר הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ : כא וְלֹא תַחֲסוּ
 עֵינֶיךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין יֵשׁ בְּשֵׁן יָד

בעל הטורים הריב ב' במסרה" הכא' ואורך לפני הקבלה הריב נטוש זכ"ס
 מסבא לכניד דרין וקתה יודע להיכן דרין נטוש אי אהר רשאי
 לכבוע דמשעמדו האנשים אשר לכם הריב ונ' ודרב השופטים ונ' שישפטו בדיכוס
 אבל לפני הקבלה הריב נטוש :

רש"י

אינו עובר הלא נטוש לה תנזול : טו עד אהר" זה בנה אב כל עד
 שבתורה שנים אלה הם כן פרט לך בו אחד : לכל עון וכל חטאת
 להיות חדרו נענש על עדותו לה עונש גוף ולה עונש ממון אבל קס
 הוה

י' אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לְךָ לְמִרְתָּהּ : טו לֹא יִקּוּם סָהִיד חָד בְּנֶבֶר
 לְכָל עוֹן וְלְכָל חֵיבוֹן בְּכָל חַטָּה דִּי יַחֲטִי עַל מִימַר תַּרְזִין
 סָהִרִין אוֹ עַל מִימַר תַּלְתָּא סָהִרִין יִתְקִים פְּתַנְמָא : טו אַרְי
 יִקּוּם סָהִיד שֹׁקֵר בְּנֶבֶר לְאִסְהָרָא בִּיהַ סְטִיא : י' וְיִקּוּמוּן
 תַּרְזִין נְבִרִין דִּי לְהוֹן דִּינָא קָדָם יוֹ קָדָם כְּהַנְיָא וְדִינָא דִּי
 יִרְוִין בִּיּוֹמֵיָא הָאֵינִין : יח וְיִתְבַּעֲוִן דִּינָא יְאוּת וְהָא סָהִיד
 שֹׁקֵרָא סָהִידָא שֹׁקֵרָא אִסְהִיד בְּאֲחִוְהִי : יט וְתַעֲבִדוּן לִיהַ
 כְּמָא דִּי חֲשִׁיב לְמַעַבְר לְאֲחִוְהִי וְתַפְלִי עֵבִיר דְּבִישׁ מִבְּנֶנְךָ :
 כ וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִרוּן וְלֹא יוֹסְפוּן לְמַעַבְר עוֹד
 כְּפַתְנָמָא בִּישָׂא חֲרִין בִּינְךָ : כא וְלֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ נֶפֶשָׂא חֲלָף
 נֶפֶשָׂא עֵינָא חֲלָף עֵינָא שִׁינָא חֲלָף יִרְא חֲלָף יִרְא

רגלא

רש"י

הוא לשבועה אמר לחברו תן לי מנה שהלוייתך אמר לו אין לך כדו
 כלום ועד אחד מעידו שיש לו חייב להשבע לו : על פי שנים עדים
 ולא שיכתבו עדותם באגרתו ישלחו לבית דין ולא שיעמוד תורגמן
 בין העדים ובין הדיונים : טו לענות בו סרה : דבר שאינו שהוסר
 העד הזה מכל העדות הזאת כיצד שאמרו להם והלא עמנו הייתם
 אותו היום במקום פלוני : י' ועמדו שני האנשים : בעדים הכתוב
 מדבר ולמד שאין עדות בנשים ולמד שצריכין להעיד עדות מעומד
 אשר להם הריב : אלו בעלי הדין : לפני ה' : יהי דומה להם כאלו
 עומדין לפני המקום שנאמר בקרב אלהים ישפוט : אשר יהיו בימים
 ההם : יפתח דלורו כשמואל דלורו צריך אתה לנהוג בו כבוד : והנה
 עד שקר : כל מקום שנאמר עד בשנים הכתוב מדבר : ח' ודרשו
 השופטים היטב : על פי המזימין אותם בודקים וחוקרים את הבאים
 בדרישה להזימם ובחקירה : יט כאשר זמם : ולא כאשר עשה מכאן
 אמרו הרגו אין נהרגין : לעשות לאחיו : מה ת"ל לאחיו למד על זוממי
 בת כהן כשואה שאינו כשריפה אלא כמיתת הבעול שהוא בחנק שנאמר
 באש תשרף היא ולא בועלה לכך נאמר כאן לאחיו כאשר זמם לעשות
 לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו אבל בכל שאר מיתות השוה
 הכתוב אשה לאיש וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש כגון שהעידה
 שהרגה את הנפש שחללה את השבת נהרגין כמיתתה שלא מיעט כאן
 אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הומה כמיתת הבעול : כ ישמעו
 ויראו : מכאן שצריך הכרזה איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו בבית

דין

11

יא

בִּיד רָגַר בְּרָגַר : ס כ ה כִּי־תֵצֵא
 לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֹךָ וּרְאִיתָ סוֹס וּרְכָב
 עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוּה
 אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֲרִץ מִצְרַיִם :
 כ וְהָיָה בַקָּרְבָנְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וּנְגַשׁ
 הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל־הָעָם : ג וְאָמַר אֱלֹהִים
 שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרַבְתֶּם הַיּוֹם
 לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֵיכֶם אֲלֵי־יָרֵךְ לִבְבַּכֶם
 אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפוּזוּ וְאֶל־תַּעֲרִצוּ
 מִפְּנֵיהֶם : ד כִּי יְהוּה אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ
 עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לָכֶם עַם־אִיְבֵיכֶם
 לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם : ה וְדַבְּרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־
 הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּנָה
 בַּיִת־חֲדָשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ
 פְּנֵי־יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְכֶנּוּ :

ומי

רש"י

דיו: כא עין בעין * ממנו וכן שן בשן וגו': א כי תצא למלחמה * טמך
 הכתוב יזיאת מלחמה לבאן לומר לך שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה *
 דבר אחר לומר לך אם עשית משפט נדק אתה מובטח שאם תלך
 למלחמה אתה נולד וכן דוד הוא אומר עשיתי משפט ולדק כל תניחני
 לעושי: על אויביך * יהיו בעיניך כאויבים אל תרחם עליהם כי לא
 ירחמו עליך: סוס ורכב * בעיני כלם כסוס אחד וכן הוא אומר
 ישכית את מדיו כאיש אחד וכן הוא אומר כי בא סוס פרעה: עם

רב

רָגַלָּא חֲלָף רָגַלָּא : א אַרְי תְּפוּק לְאַנְחָא קָרְבָּא עַל בְּעַלְי
 דְּבִבְדָךְ וְתַחְוִי סוֹסִין וְרִתִּיבִין עִם סְנִי מִיַּיְךְ לֹא תִדְחֵד מִנְהוֹן
 אַרְי יי אֲלֵהֶךָ מִקְרִיָּה בְּסַעֲרֶךָ דְּאַסְקֶךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם :
 ב וַיְהִי כְּמִקְרַבְכּוֹן לְאַנְחָא קָרְבָּא וַיִּתְקַרֵּב בְּהֵנָּא וַיִּמְקִיל
 עִם עֲמָא : ג וַיִּמַּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּן מִתְקַרְבִּין וַיִּמָּא
 דִּין לְאַנְחָא קָרְבָּא עַל בְּעַלְי דְּבִבְכּוֹן לֹא יוֹעַ לְכַכּוֹן לֹא
 תִּבְתְּלוּ וְלֹא תִּתְבַתְּנוּ וְלֹא תִּתְפַּרְוּ מִן קְדְּמֵיהוֹן : ד אַרְי
 יי אֲלֵהֶכּוֹן דְּמַדְבַּר קְדְּמִיכּוֹן לְאַנְחָא לְכּוֹן קָרַב עִם בְּעַלְי
 דְּבִבְכּוֹן דְּמַפְרָק יִתְכּוֹן : ה וַיִּמְקִלוּן סְרַבְיָא עִם עֲמָא לְמִימַר
 מִן גְּבָרָא דִּי בָנָא בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חָנְכִיָּה יִתְדָךְ וַיִּרְוֹב
 לְבֵיתָהּ דְּלִמָּא יִתְקַטִּיל בְּקָרְבָּא וְגַבְרָא אֲחֵרָן וְחָנְכִינְיָה :

ומן

רש"י

רב ממך * בעיניך הוא רב אכל בעיני אינו רב: ב כקרכם אל
 המלחמה * סמוך לזאתכם מן הספר מגבול ארצכם: ונגש הכהן *
 המשוח לכך והוא הנקרא משוח מלחמה: ודבר אל העם * בלשון
 הקדש: ג שמע ישראל * הפילו אין בכך זכות אלא קרית שמע בלבד
 כדאיש אתם שיושיע אתכם: על אויביכם * אין אלו אחיכם שאם תפלו
 בידם אינם מרחמים עליכם אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל שנאמר
 להלן ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם
 הלבישו מן השלל וילבישו וינעילו ויאכילו וישקו ויסוכו
 וינהלו בחמורים לכל כושל ויביאום ויחיו עיר התמרים אכל אחיהם
 וישבו שומרון אלא על אויביכם אתם הולכים לפיכך התחזקו
 למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו * ארבע
 אזרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים מגיפין בתריסיהם
 כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם ויגוסו
 ורומסו בסוסיהם ומנהילין אותם להשמיע קול שטעות פרסות
 סוסיהם ולחזין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול: אל ירך
 לבבכם * מזהלת סוסים: א תיראו * מהגפת תריסין: ואל תחפזו *
 מקול הקרנות: ואל תערצו * מקול הזווחה: ד כי ה' אלהיכם וגו' * הם
 באים בנחמנו של בשר ודם ואותם באים בנחמנו של מקוס פלשתים
 באו בנחמנו של גלית מה היה סופו נפל ונפלו עמו: ההולך עמכם * זה
 מחנה הארון: ה ולא חנכו * לא דר בו * חנוך לשון התחילה: ואיש אחר
 יחנכנו

וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ
 יֶלְדָּי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־מוֹת בְּמִלְחָמָה
 וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ : וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר
 אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יֶלְדָּי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ
 פְּנֵי־מוֹת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה :
 וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וַאֲמָרוּ
 מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבב יֶלְדָּי וַיֵּשֶׁב
 לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת־לֵבבוֹ אֲחִיו כָּל־כְּבוֹ :
 וְהָיָה כִּכְלַת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם
 וּפְקֻדוֹ שְׂרֵי־צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעַם : ס שְׂבִיעִי
 יִכְיֶהֱתַקְרַב־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ
 אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם : יא וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ
 וּפְתַחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל־הָעַם הַנִּמְצָא־בָּהּ
 יִרְהוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדוּךָ : יב וְאִם־לֹא
 תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה
 כִּי

בעל הטורים הירא ב' במסרה הכא * ואורך הירא את דבר ה' זס"ט הירא
 מעבירות שנירו כדקטוב הירא את דבר ה' :

רש"י

יחנכנו * ודבר של עגמת נפש הוא זה : ו' ולא חללו * לא פדאו בשבט
 הרביעית שהפירות טעונים לאוכלן בירושלם או לחללן בדמים ולאכול
 הדמים בירושלם : ח' ויספו השטרים * למען נאמר כאן ויספו מוססין
 זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע מן שמו ישראל עד להושיע
 אתכם

ו' וּמִן גִּבְרָא דִּי נָצִיב כְּרָמָא וְלֹא אֲתַלִּיה יֶהֱךָ וַיִּתּוּב לְבֵיתֵיהּ
 דְּלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקִרְבָּא וְגַבְרָא אֲחֵרֵן יַחְלִינֵיהּ : ז' וּמִן גִּבְרָא
 דִּי אִירֵשׁ אֲתַחָא וְלֹא נִסְכָּה יֶהֱךָ וַיִּתּוּב לְבֵיתֵיהּ דְּלָמָא
 יִתְקַטִּיל בְּקִרְבָּא וְגַבְרָא אֲחֵרֵן יִסְכִּינֵיהּ : ח' וַיִּסְפוּן סְרְבִינָא
 לְמַדְרָא עִם עֲמָא וַיִּמְרוּן מִן גִּבְרָא דְרַחֲלִיד וְתַכִּיר לָבָא יֶהֱךָ
 וַיִּתּוּב לְבֵיתֵיהּ וְלֹא יִתְבַר יֵת לָבָא דְאַחוּהִי כָּל־בֵּיהּ : ט' וַיְהִי
 כִּד יִשְׁצִיֹן סְרְבִינָא לְמַדְרָא עִם עֲמָא וַיִּמְנוּן רַבְנֵי חִיָּלָא
 בְּרִישׁ עֲמָא : י' אַרְי תְּקַרְב לְקִרְבָּא לְאַנְחָא עֲלֵיהּ וְתִקְרִי לָהּ
 מִיְלִין דְּשָׁלָם : יא וַיְהִי אִם שָׁלָם תַּעֲנִינָךְ וְתַפְתַּח לָךְ וַיְהִי
 כִּד עֲמָא דִּישְׁתַּבַּח בָּהּ יִהוּן לָךְ לְמַסְקֵי מִיסוּן וַיִּפְלַחוּנָךְ :
 יב וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְתַעֲבִיר עִמָּךְ קַרְב וְתַצוּר עֲלֵיהּ :
 בְּרִישׁ

רש"י

אתכם ומי האיש ומי ושלשי כהן מדבר ושומר משמיע וזה שומר
 מדבר ושומר משמיע : הירא ורך הלבב * רבי עקיבא אומר כמשמעו
 שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי
 הגלילי אומר הירא מעבירות שבדו ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית
 וכרם ואשה לכסות על החורים בשביל עבירות שבידם שלא יבינו שהם
 בעלי עבירה והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש
 אשה : פ' ימות במלחמה * ישו פ' ימות שאם לא ישמע לדברי הכהן
 כדאי הוא שימות : ט' שרי צבאות * שמעמידין זקפין מלפניהם
 ומלאחוריהם וכשילין של ברזל בדיהם וכל מי שרואה לחזור הרשות
 בידו לקפח את שוקיו זקפין בני אדם עומדין בקצה המערכה לזקוף את
 הנופלים ולחוקם בדברים שזכו אל המלחמה ולא תנוסו שתחלת נפילה
 ניסה : יוד' כי הקרב אל עיר * במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמו
 שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו' : יא כל העם
 הנמצא בה * אפילו אתה מולא בה מו' אומות שנצטוו להחרימם
 אתה רשאי לקיימם : למס ועבדוך * עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד :
 יב ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה * הכתוב מבשרך שאם
 לא תשלים עמך כופה להלחם כך אם הניחמה ותלך : וצרת עליה * אף
 להרעיבה

וְצַרְתָּ עֲלֶיהָ : יג וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בִּידֶךָ וְהָכִיתָ אֶת־כֹּזְבֵי־זְכוּרָה לְפִי־חֶרֶב :
 יד רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בְּעִיר כְּלִי־שִׁלָּה תִּבְזוּ לָךְ וְאִכְלַתְ
 אֶת־שִׁלָּל אֵיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לָךְ : טו בְּזַן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֵקֵת
 מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מְעַרְי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה
 הֵנָּה : טז רַק מְעַרְי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה לֹא תַחֲיֶה
 כָּל־נִשְׁמָה : יז כִּי־הָחֵרַם תַּחֲרִימֵם
 הַחַתִּי וְהַיִּזְרְעֵלִי הַבְּנֵעַנִי וְהַפְּרִזִּי הַחֹזִי
 וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :
 יח לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
 כְּכָל תּוֹעֲבוֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם
 וְחָטְאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם : טט כִּי־
 תִצְוֹר אֶל־עִיר יְמִים־רַבִּים לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ
 לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנֹדַח
 עֲלִיו גְּרֹזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֵתוֹ לֹא
 תִּכְרֹת בְּיֵהָאָרֶץ עֵץ הַשֵּׁדֶה לְכֹאֵ

מפניך

מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֹר : כ רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ
 כִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֵתוֹ תִּשְׁחִית

וכרת

תרגום

יג וימסרינה יי אלהך בידך ותמחי ית כל הכורה לפתנם
 דחרב: יד לחור נשיא וטפלא ובעירא וכל די יהי בקרמא
 כל עדאה תיכוז לך ותיכול גר עדא דסנאך די יחב יי
 אלהך לך: טו כן תעביר לכל קרניא די רחיקין מינה
 לחרא די לא מקרוי עממיא האיילין אינון: טז לחור מקרוי
 עממיא האיילין די יי אלהך יחב לך אחסנא לא תקניס כל
 נשמא: יז ארי גמרא הנמרינון חמאי ואמוראי כנענאי
 ופריואי חיואי ויבוסאי כמא די פקדך יי אלהך: יח כדיל
 דלא ילפון יתכוון למעבר בכל תועבתהוון די עבדו לטעיותהוון
 ותחובין קדם יי אלהכון: יט ארי תצור לקרמא יומין
 סניאין לאנחא עלה למכבשה לא תחביל גר אילנה
 לארמא ערוהי ברולא ארי מיניה תיכול ויתיה לא תקוץ
 ארי לא כאנשא אילן חקלא למיעל מן קדמך בציריא:
 כ לחור אילן דתיבע ארי לא אילן דמיכר הוא יתיה

תחביל

רשי

להרעבה ולהלמיהא ולהמיתה מיתה תחלוואיס: יג ונתנה ה' אלהיך
 בידך י' אס עשית כל האמור בענין סוף שה' נותנה בידך: יד והטף
 אף טף של זכרים ומא אני מקיים והכית את כל זכורה בגדולים:
 יז כאשר צוך' לרבות את הנרגשי: ח' למען לא ילמדו י' הא' אס עשו
 תשובה ומתגירין אתה רשאי לקבלם: ט' ימים שנים: רבים שלשה
 מכאן אמרו חזן כריך על עירות של גוים פחות משלשה ימים קודם
 לשבת ולמד שפותח בשלוש שנים או שלשה ימים וכן הוא הומר וישב
 דוד בלקלג ימים שנים ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר: כ' הארם
 עץ השדה' הרי כי משמש בלשון למה שמה האדם עץ השדה
 להכנס בתוך המגור מפניך להתייטר בייסורי רעב ולמה כאנשי
 העיר

וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא
עשה עמך מלחמה עד רדתה: פ
כא א כי ימצא הלל באדמה אשר
יהיה אליה נתן לך רשתה נפר
בשדה לא נודע מי הכהו: כ ויצאו
זקניך ושפטיך ומדרו אל הערים אשר
סביבת החלל: ג והיה העיר הקרבה
אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת
בקר אשר לא עבד בה אשר לא
משכה בעל: ד והורדו זקני העיר ההוא
את העגלה אל נחל איתן אשר לא
יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את
העגלה בנחל: ה ונגשו הכהנים בני
לוי כי כם בחר יהוה אליה לישרתו
ולכרך בשם יהוה ועל פיהם יהיה כל
ריב וכל נגע: ו וכל זקני העיר ההוא
הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם
ע

בעל הטורים
מלחמה עד רדתה ג' וכו' אף בשבת: סמך כי ימצא חלל לפ'
מלחמה שבשעת לחטוף דרך לחטוף חללים: באדמה ג' בגלוי
(ע"ה): אשר סביבות החלל ג' בראש של הרוב (ע"ה):

על העגלה הערופה בנחל: מפטיר: וענו
ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה
ועינינו

שפכו ק

בעל הטורים
לא שפכה כקוב בה"א שלא נגענו בו כה' אשכנעו וכו' ועוד כי
הכנס ים לה' שמות ולכן נתן דוד ליואב ה' קללות כשהרג
לאכזר וכו' ומזרע וגו':

הרגום

תחביר ותקוץ ותבני כרכומין על קרתא די היא עבדא
עמך קרב עד רתכבשה: א ארי ושחבכ קטילא בארעא
די יי אלהך יהיב לך למרתה דמי בחקלא לא ידע מן
קטליה: ב ויפקו סבך ודייגך וימשחין לקרניא די בסתרנות
קטילא: ג ותחי קרתא דקריבא לקטילא ויסבין סבי
קרתא תהיא עגלת תורין די לא אתפלח בה די לא נגדת
בניר: ד ויחתון סבי קרתא תהיא ית עגלתא דנחל בניר
די לא יתפלח ביה ולא יודרע וינקפון ספן ית עגלתא
בנחלא: ה ויתקרבין בהנא בני ליואי ארי בהון אתרעי
יי ארהך לשמשותיה וליברכא בשמא דיי ועל ממריהון
יהי כל דין וכל מכתש סגירו: ו וכל סבי קרתא תהיא
דקריבין לקטילא יסחין ית ידירחון על עגלתא דנקיפא
בנחלא: ז ויחיבון וימרון ידנא לא אשדא ית דמא דרין
ועינא

רש"י

העיר למט תשחיתנו: ב עד רדתה * לשון רדוי שמהא כפופה לך:
כ ויצאו זקניך * מיומרים שבוקניך סנהדרי גדולה: ומדרו * ממקום
שהחלל שוכב: אל הערים אשר סביבות * לכל כד לידע אי זו קרובה:
ד אל נחל איתן * קשה שלא נעבד: וערפו * קוצ ערפה בקופץ אמר
הקדוש ברוך הוא תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף
במקום שאינו עושה פירות לכפר על הרגתו של זה שלא הניחוסו
לעשות פירות: ז ידינו לא שפכה * וכי עלתה על לב שוקני בית דין
שופכי דמים הם אלא לא ראינו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי
הכהנים

וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ : ח כִּפֹּר לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר־פָּרִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי
 בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּנְכַפֵּר לָהֶם הַדָּם :
 ט וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרֶבְךָ
 כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה :

ס ס ס

י כִּי־תֹצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ וְנִתְּנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּיתְךָ וְשִׁבִית
 שָׁבוּ : יא וְרֵאִיתָ בַשִּׁבְיָה אִשְׁתְּ יַפְתָּ
 תָּאֵר וְחִשַּׁקְתָּ כֹּה וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה :
 יב וְהִבֵּאתָה אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וּגְלַחְתָּ אֶת־
 רֵאשִׁי וְעָשִׂיתָה אֶת־צַפְרָנִיָּה : יג וְהַסִּירָה
 אֶת־שְׂמֹלֶת שִׁבְיָה מֵעַלֶיהָ וַיִּשְׁכַּח
 בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהָ
 יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תִּבּוֹא אֵלֶיהָ
 וּבַעֲלֹתָהּ וְהִיתָה לָךְ לְאִשָּׁה : יד וְהָיָה

אם

בעל השורים כפר לעמך ישראל מכאן שכל ישראל ערבים זה לזה : כי תעשה
 יושר וסמוך לזה כי תצא למלחמה שאין יוצאין למלחמה אלא
 בדיוקים : ה' וסמוך לזה כי תצא לו' ס' וצא עמך כמנין טכאמר וצא ה' וכלם
 בניוים הסס : כי תצא צא אליהם ואל תכוחם לצוא עליך כן ישחיתו הארץ : שביו ג' ואם
 ישיו כנעניים : ירח ימים ולא אמר חדש לו' לך מזה ירח אורו פגום כנגד אור השמש
 אף ע"א מאוסה הוא כנגד נק ישראל :

וְעִינֵינוּ לֹא תֹאזָה : ח כִּהְנִיָּא וַיִּמְרוּן בְּפֶר לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל דִּי
 פְּרָקְתָּ יִי וְלֹא תִתֵּן חֹבֶבֶת דָּם זָכָאֵי בְּנֵי עַמְךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּכַפֵּר
 לְהוֹן עַל דָּמָא : ט וְאַתָּה תְּפַלֵּי חֹבֶבֶת דָּם זָכָאֵי מִבִּינְךָ אַרְי
 תַּעֲבִיד דְּכָשֵׁר קָדָם יִי :

י אַרְי תְּפִיק לְאַנְחָא קָרְבָּא עַל בְּעַלֵי דְבִבְךָ וַיִּמְסְרִינוּן יִי
 אֶלְרֶךְ בִּירְךָ וְרַגְשִׁבֵי שְׁבִירוֹן : יא וְרַחֲמוּ בַשִּׁבְיָה
 אֶתְתָּא שְׁפִירַת חִיוו וְרַחֲמִיעֵי בֵּה וְתַסְבֵּה לָךְ לְאַנְתּוּ :
 יב וְתַעֲלִינָה לְגוּ בֵּיתְךָ וְתַגְלַח יַת רֵישָׁה וְתַרְבִּי יַת טוֹפְרָקָא :
 יג וְתַעֲרֵי יַת כְּסוֹת שִׁבְיָה מִינָה וְתַחֲיֹב כְּבִירְךָ וְרַחֲבֵי
 יַת אֲבוּקָא וְיַת אִמָּה יָרַח יוֹמִין וּבְכַתֵּר כֵּן מִיעוּל לְוַתָּה
 וְתַבְעֲלִינָה וְתַחֲיֵי לָהּ לְאַנְתּוּ : יד וְהָיָה אִם לֹא תַתְרַעֵי בֵּה
 וְתַפְטְרִינָה

רש"י

הכנעים אומרי' כפר לעמך ישראל : ח ונכפר להם הדם * הכתוב
 מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון : ט ואתה הבער * מניד
 שאם נמצא הסורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יסרג והוא הישר
 בעיני ה' :

פרשת כי תצא

יוד כי תצא למלחמה * במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת
 ארץ ישראל אין לומר ושבות שביו שהרי כבר נאמר לא
 תחיה כל נשמה : ושבות שביו * לרבות כנעניים שבתוכה ואף על פי
 שהן משבעה קומות : יא ולקחת לך לאשה * לא דברה תורה אלא כנגד
 יצר הרע אם אין הקב"ה מתירה ישאלה באיסור אבל אם נשאה סופו
 להיות שונאה שאל' אחריו כי תסיין לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה
 בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו : אשת * אפילו אשת
 איש : יב ועשתה את צפרניה * תגדלס כדי שתתנוול : יג והסירה
 את שמלת שביה * לפי שהס נאים שהנכרים בנותיהם מתקשעות
 במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם : וישבה בביתך * בבית
 שמשתמש בו כנכס ונתקל בה יוצא ונתקל בה רואה בכבייתה רואה
 בנוולה שתתנהג עליו : ובכתה את אביה * כל כל למה שתהא בת
 ישראל שמחה וזו עזבה בית ישראל מתקשעת והיא מתנוולת :
 יד והיה

אִם-לֹא חֲפֵצַת בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ
 וּמָכַר לֹא-תִמְכַרְנָהּ בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר
 בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָהּ: ^{טו} כִּי-תִהְיֶינָה
 לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה
 וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ-לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה
 וְהַשְּׂנוּאָה וְהִיא הִבֵּן הַבְּכֹר לְשֵׁנִיָּאָה:
^{טז} וְהִיא בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת-בָּנָיו אֶת-אֲשֶׁר-
 יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת-בֶּן-
 הָאֲהוּבָה עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
 כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׂנוּאָה יִכִּיר לַתַּת
 לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ כִּי-
 הוּא רֵאשִׁית אָנֹכִי מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: ^ס
 יט כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנו
 שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ
 וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: ^{יט} וְתִפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו
 וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-
 שַׁעַר מְקוֹמוֹ: ^כ וַאֲמָרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵינוּ

זה

בעל הטורים סתי כסיה וגו' מרבה כסיה מרבה כספיה לו' לך כוין סיה לו
 ב' כסיה האחת עושה ככספיה כדי שיכנה הסניה: את אשר
 יהיה לו ג' מלמד טבחן (פי' הבן פסוט) כוטל בראוי ככמוחוק: לו משפט הכורה
 כי יהיה לאוס לו משפט בכורה לאוס ואין משפט בכורה לאשה:

זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלְנוּ זוֹלֵר
 וְסָבִי: ^{כא} וְרָגְמוּהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ
 כאבנים

חרגום

וְתִפְטְרֶנָּה לְנַפְשָׁהּ וּבָנָא לֹא תוֹבְנִינָה בְּכֶסֶף לֹא תִתְנַד
 בָּהּ חֶלֶף דְּעֲנִיתָהּ: ^{טו} אֲרִי תַחֲנוּן לְגַבַּר מִרְמִין נָשִׁין חֲרָא
 רְחִימָתָא וְחֲרָא שְׂנוּאָתָא וְיִלְדִין לִיה בְּנִין רְחִימָתָא וְשְׂנוּאָתָא
 וַיְרִי בְרָא בּוֹכְרָא לְשְׂנוּאָתָא: ^{טז} וַיְרִי בְּיוֹמָא דְּיַחֲסִין יַת
 בְּנוֹהֵי יַת דִּי יְהִי לִיה לִית לִיה רִשׁוֹ לְבַכְרָא יַת כֵּר רְחִימָתָא
 עַל אִפִּי כֵר שְׂנוּאָתָא בּוֹכְרָא: ^{יז} אֲרִי יַת בּוֹכְרָא כֵר
 שְׂנוּאָתָא וַיִּפְרִישׁ לְמַתָּן לִיה תְּרִין חוּדְקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁחַבַּח
 לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חוּנָא דִּינָא דְּבַכְיֹוֹתָא:
 יח אֲרִי יְהִי לְגַבַּר כֵּר סְטִי וּמְרוֹד כִּיתוּהִי מְקַבִּיל לְמִימְר
 אֲבוּהִי וְלְמִימְר אִמִּיה וּמִלְפִין יְתִיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוּן:
 יט וַיַּחֲדוּן בִּיה אֲבוּהִי וְאִמִּיה וַיִּפְקוּן יְתִיה לְקַדָּם סְבִי קְרַתִּיה
 וְלְתַרְע בֵּית דִּין אַתְרִיה: ^כ וַיִּמְרוּן לְסָבִי קְרַתִּיה בְּרָנָא
 דִּין סְטִי וּמְרוֹד כִּיתוּהִי מְקַבִּיל לְמִמְרָנָא זְלִיל בְּשָׂר וְסָבִי
 חָמָר: ^{כא} וַיִּרְגְּמוּנִיה כָּל אֲנָשֵׁי קְרַתִּיה בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמוּת וְתַפְלִי

עביר

רש"י

יד והיה אם לא חפצת בה * מכשרך שסופך לשנאתה: לא תתעמר
 בה * לא תשתמש בה בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוס עומררה
 מיסודו של ר' משה הדרשן למדתי כן: יז פי שנים * כנגד ב' אחים
 בכל אשר ימצא לו * מכאן שאין הסכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר
 מיתת האב ככמוחוק: ח' סורר * סר מן הדרך: ומורה * מסרב
 בדברי אביו לשון ממרים: ויסרו אותו * מתרין בו בפני שלשה
 ומלקין אותו: בן סורר ומורה * אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר
 בשד וישתה חזי לוג יין שנאמר זולל וסובא וכאמר אל תהי בסובאי
 יין בזוללי בשר למו וכן סורר ומורה נהרג על שם סופו הניעה תורה
 לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מואל
 ועומד

בְּאֲבָנִים וּמֵרַת וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ
 וּכְדִי־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: ס כב וְכִי־יִהְיֶה
 בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית
 אֹתוֹ עַל־עֵץ: כג לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־
 הָעֵץ כִּי־קִבּוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־
 קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־
 אֲדַמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 נַחֲלָה: ס שני כב לֹא־תִרְאֶה אֶת־
 שׁוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת־שִׂינֵי נִדְחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ
 מֵהֶם הַשֵּׁב תִּשְׁיָב־ם לְאַחִיךָ: כ וְאִם־לֹא
 קָרֹב אַחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יִדְעֶתָ וְאִסְפַּתָּ
 לְאֵל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרִישׁ
 אַחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ: ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה
 לְחַמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה
 לְכָל־אֲבֹדֹת אַחִיךָ אֲשֶׁר־תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ
 וּמִצָּאֵתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם: ס ד לֹא־
 תִּרְאֶה יְאֵת־חַמּוֹר אַחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ

נפלים

בעל הטורים ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ושמעו ויראו וכל וכו' ויהיה באיש חטא
 לו' לך שכל ישראל ערבים זה לזה לבער ולהוציא החוטאים:
 נקן לך וסמך ליה והתעלמת לומר כל שבטלו מחזור חף כשל חבירו מחזיר: לא
 תראה וכו' סמך הסבת האבדה לקבורה שאם הוא כהן והאבדה בבית הקברות ע"ז
 אמר והתעלמת:

עביר דביש מבינה וכו' ישראל ושמעו וירחלון: כב וארי
 יהי כנבר חובת דין דקטול ויתקטיל ותצלוכ ויתיה ער
 צליבא: כג דא תבית נבלתיה על צליבא ארי מקבר
 תקבריניה ביומא ההוא ארי על דתב קדם יי אצטריב
 ולא תסאב ית ארעד דיי אלהך יהיב לך אחסנא: א לא
 תחזי ית תורא דאחוד או ית אמריה דטען ותתכביש
 מנהון אתבא תתיבינון לאחוד: ב ואם לא קריב אחוד
 לותך ולא ידעתיה ותכנשיניה לנו ביתך ויהי עמך עד
 דיתבע אחוד ויתיה ותתיביניה ליה: ג וכן תעביד לתמריה
 וכן תעביד לכסותיה וכן תעביד לכר אברהא דאחוד די
 תיבד מיניה ותשכחיניה לית לך רשו לאתכפא: ד לא
 תחזי ית חברא דאחוד או תוריה רמן באורחא ותתכביש

מנהון

רש"י

ועומד בפרשת דרכים ומלכטס הדניות אמרה תורה ימות זכאי ואל
 ימות חייב: כא וכל ישראל ושמעו ויראו * מכאן שצריך הכרזה בבית
 דין פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה: כב וכו' יהיה באיש חטא
 משפט מות * סמיכות הפרשיות מניד שאם חסים עליו חביו ואמנו
 סוף שיזא לתרבות רעה יעבור עבירות ויתחייב מיתת בית דין: ותלית
 אותו על עץ * רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין שנאמר כי קללת
 אלהים תלוי והמברך ה' בסקילה: כג כי קללת אלהים תלוי *
 זלוולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הס בניו
 משל לשני חסיד תלומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך
 ואחד נתפס ללכטיות ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי כל
 קללה שבמקרא לשון קל וזלוול כמו והוא קללני קללה נמרצת:
 א והתעלמת * כובש עין כאלו אינו רואה: לא תראה והתעלמת *
 לא תראה אותו שתתעלם ממנו זהו פשוטו ורבותינו אמרו
 פעמים שהתה מתעלם וכו': ב ער דרוש אחיך * וכו' תעלה בלבך
 שיתנה לו קודם שידרשו אלא דרשהו שלא יהא רמאי: והשבותו לו *
 שתהא בו השבה שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעס ממנו מכאן
 אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר:
 ג לא תוכל להתעלם * לכבוש עיניך כאלו אינך רואה אותו: ד הקם
 הקים * זו טעונה להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו * עס בעליו
 הכל

נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם
 תקים עמו : ס לא יהיה כלי גבר
 על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה
 כי תועבת יהוה אלהיך כל עשה
 אלה : פ כי יקרא קן צפור לפניך
 בדרך בכל עין או על הארץ אפרחים
 או ביצים והאם רבצת על האפרחים
 או על הביצים לא תקח האם על
 הבנים : ז שלח תשלח את האם
 ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך
 והארכת ימים : ס שלישי כי תבנה
 בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא
 תשים דמים בביתך כי יפל הנפל
 ממנו : ט לא תזרע ברמך בלאים פן
 תקדיש המלאה הזרע אשר תזרע
 ותבואת הכרם : ס לא תחרש
 בשור ובחמור יחדו : יא לא תלבש

שעטנו

בעל הטורים כלי גבר על אשה ג' כלי תורה רמז טלא ולמד אדם לכתו
 תורה : אפרחים או ביצים ג' בהכרובים לאמן : כסור ובחמור
 כסור וטמא רמז טלא יסקף כדוק עם רשע :

מגדון אקמא תקים עמיה : ה לא יהי תיקון זין דגבר על
 אמה ולא יתקין גבר בתיקוני אמה ארי מרחק קדם יו
 אדךד בר עביר ארין : ו ארי יעברע קינא רצפרא קרמך
 באורחא בכל ארין או על ארעא אפרוחין או ביעין ואמא
 רביעא על אפרוחין או על ביעין לא תסב אמא על בנאי :
 ז שלחא תשלח ות אמא וית בנאי תסב לך בריל דייטב
 לך ותוריד יומין : ח ארי תבני ביתא חדא ותעביר תיקא
 לאיגדך ולא תשני חובת דין קטול בביתך ארי יפיל דנפיל
 מניה : ט לא תזרע ברמך עירובין דלמא תסתאב דמעט
 זרעא די תזרע ועללת ברמא : י לא תרדי בתורא ובחמרא
 בתרא : יא לא תלבש שעטנא עמר וכימן מחובר בתרא :

כרוספרין

דש"י

אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון
 טעון פטור : ה לא יהיה כלי גבר על אשה : שמהל דומה לאיש כלי
 שתלך בין האנשים שאין זו אלה לשם ניהוף : ולא ילבש גבר שמלת
 אשה : לילך ליטב בין הנשים : דבר אחר שלא יסיר שער הערוה
 ושער של בית השחי : כי תועבת : לא אסרה תורה אלא לבוש
 המבוא ליד תועבה : ו כי יקרא : פרט למומן : לא תקח האם
 בעורה על בניה : ז למען ייטב לך וגו' : אם מצוה קלה שאין בה
 חסרון כים אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר
 למתן שכרן של מצוות חמורות : ח כי תבנה בית חדש : אם
 קיימת מצוה שלוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצוות
 מעקה שמצוה נוררת מצוה ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים
 לכך נסמכו פרשיות הללו : מעקה : גדר סביב לגג והנקלוס תרגם
 תייקא כנון תיק שמשמר מה שבתוכו : כי יפל הנופל : ראוי זה ליפול
 ואעפ"כ לא תתגלגל מיתחו על ירך שמגלגלין וכות ע"י זכאי וחובה
 ע"י חייב : ט בלאים : חטה ושעורה וחרצן במפולת יד : פן תקדש
 כתרגומו וסתאב כל דבר הנתעב על האדם בין לשבח כנון הקדש
 בין לגנאי כנון איסור נופל בו לשון קדוש כמו אל תגש בי כי
 קדשתך : יוד לא תחרש בשור ובחמור : הוא הדיון לכל שני מינין
 שבעולם ה"ה להנהיגם יחד קשורים ונגיס בהולכת שום משא :

דברים יב 12 יא שעטנו

שֶׁעֲטָנוּ צִמְרֵם וּפִשְׁתִּים יַחֲדוּ: ס יב גְּדוּלִים
 תַּעֲשֶׂה לְךָ עַל־אַרְבַּע בְּנֵפֹת
 כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה־בָּהּ: ס יג כִּי
 יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה:
 יד וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עֲלֶיהָ
 שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִקְחָתִי
 וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצְאָתִי לָהּ בְּתוּלִים:
 טו וְלִקַּח אָבִי הַנְּעֵר * וְאָמַר וְהוֹצִיאוּ אֶת־
 בְּתוּלֵי הַנְּעֵר * אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:
 טז וְאָמַר אָבִי הַנְּעֵר * אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־
 בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וּשְׁנָאָה:
 יז וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לְאָמַר
 לֹא־מִצְאָתִי לְכַתֵּךְ בְּתוּלִים וְאֵלֶיהָ
 בְּתוּלֵי בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לְפָנַי זִקְנֵי
 הָעִיר: יח וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־
 הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: יט וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה
 כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעֵרָה כִּי הוֹצִיָא שֵׁם
 רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹתֵהִי לְאִשָּׁה
 הַנְּעֵרָה ק' הַנְּעֵרָה ק' הַנְּעֵרָה ק'
 לֹא

בעל הטורים וכו' חסר יוד כאלו עבר על עשרת הדברות: אה בתי
 נקתי ג' הספ טאמר הוא הספ טקטור עם ה' הקינות:

לֹא־יֹכַל לְשַׁלְּתָהּ כָּל־יָמָיו: ס כ וְאִם־
 אָמַת הָיְתָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ
 בְּתוּלִים

תרגום

יב כרוספדין תעביר לך על ארבע בנפי כסותך דתחבסי
 כה: יג ארי יסב גבר אתמא ויעול לותה וישניגה: יד וישוי
 לה פסקופי מילין ופיק עליה שום ביש וימר ית אתמא
 הדא נסיבית ועליו לותה ולא אשכחית לה בתולין:
 טו ויסב אביה דעולמתא ואמה ויפקון ית בתולי עולמתא
 לקדם סבי קרתא ולתרע בית דין אתרה: טז וימר אביה
 דעולמתא לסבי ית ברתי יחבית לגברא הרין לאנתו
 ושנאה: יז והוא הוא שני פסקופי מילין למימר לא
 אשכחית לכרתך בתולין ואילין ברולי ברתי ויפרסון
 שוישפא קדם סבי קרתא: יח וידברון סבי קרתא תהיא
 ית גברא וילקון יתיה: יט ויגבון מגיה מאה סלעין דכסף
 ויתנון לאביהא דעולמתא ארי אפיק שום ביש על בתולתא
 דישראל וליה תהי לאנתו לירת ליה רשו למפטרה כל
 יומיה: כ ואם קושטא הוה פתנמא הרין לא אשכחיו
 בתולין

רש"י

יא שעטנו * לשון ערוך ורבותינו דרשו שוע טווי וכו' : יב גדולים
 תעשה לך * אף מן הכלאים לכך סמכין הכתוב: יג ובא אליה ושנאה *
 סופו: יד ושם לה עלילות דברים * עבירה גוררת עבירה עבר על
 לא תשנה סופו לבה לידי לשון הרע: את האשה הזאת * מכלן שאין
 אומר דבר הלא בפני בעל דין: טו אבי הנערה ואמה * מי שגדלו
 גדולים הרעים יתבזו עליה: טז ואמר אבי הנערה * מלמד שאין
 רשות לאשה לדבר בפני האיש: יז ופרשו השמלה * הרי זה משל
 מחוררין הדברים כשמלה: ח' ויסרו אותו * מלקות: כ ואם אמת
 הוה הרבר * בעדים והתראה שזנתה לאחר הירוסין:
 כא אל

בתולים לנער: כה והוציאו את הנער
 אל פתח בית אביו וסקלוה אנשי
 עירה באבנים ומתה כיעשתה נבלה
 בישראל לזנות בית אביו ובערת הרע
 מקרבך: ס כג כיימצא איש שכב
 עם אישה בעלת בעל ומתו גם שניהם
 האיש השכב עם האישה והאישה
 ובערת הרע מישראל: ס כג כי יהיה
 נער בתולה מארשה לאיש ומצאה
 איש בעיר ושכב עמה: כד והוצאתם
 את שניהם אל שער העיר ההוא
 וסקלתם אתם באבנים ומתו את
 הנער על דבר אשר לא צעקה בעיר
 ואת האיש על דבר אשר ענה את
 אשת רעהו ובערת הרע מקרבך: ס
 כה ואם בשדה ימצא האיש את הנער
 המארשה והחזיק בה האיש ושכב
 עמה ומת האיש אשר שכב עמה
 לנערה ק' הנערה ק' נערה ק' הנערה ק' לנער
 לנער ק' הנערה ק' הנערה ק' לנער

לברו: כו ולנער לא תעשה דבר אין
 לנער חטא מות כי כאשר יקום איש
 ולנערה ק' לנערה ק'

חרגום

בתולין לעולמתא: כא ויפקון ית עולמתא לתרע בית אבוה
 וירגמונה אנשי קרחה באבניא ותמות ארי עברת קדנא
 בישראל לזנאה בות אבוהא ותפלי עביר דביש מבינד:
 כג ארי ישכת נבר שכיב עם אחתא אמת נבר ויתקטלו
 אף תרויהו נברא דשכיב עם אחתא ואחתא ותפלי עביר
 דביש מישראל: כג ארי תחי עולמתא בתודקא דמארסא
 לנבר וישכחינה נבר בקרתא וישכוב עמה: כד ותפקון
 ית תרויהו לתרע קרתא היא ותרגמון יתהו באבניא
 וימותו ית עולמתא על עיסק דלא צוחת בקרתא וית נברא
 על עיסק דו עני ית אמת חבריה ותפלי עביר דביש מבינד:
 כה ואם בתקלא ישכב נברא ית עולמתא דמארסא ויתקיף
 בה נברא וישכוב עמה ויתקטיל נברא דשכיב עמה
 בלחוריהו: כו ולעולמתא לא תעביר מדעם לית לעולמתא
 חובת דין דקטיל ארי במא די יקום נברא על חבריה
 ויקטילניה

רש"י

כא אל פתח בית אביו * ראו גדולים שנדלתם: לזנות בית אביו *
 כמו בבית הבנים: כל אנשי עירה * במעמד כל הנשי עירה:
 כב ומתו גם שניהם * להוציא מעשה חדודים שהיו האשה נהנית
 מהם * גם לרבות הבאים מאחריהם * דבר אחר גם שניהם לרבות
 את הולד שהם היתה מעוברת הין ממתיון לה עד שתלד:
 כג ומצאה איש בעיר * לפיכך שכב עמה פרסה קוראה לנכב
 הא' אלו ישבה בביתה לא הורע לה: כו כי כאשר יקום וגו' * לפי
 פשוטו זהו משמעו כי הנוסה היא ובחוקה עמד עליה כאלו העומד
 על חברו להרגו * ורבותינו דרשו בו הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו':
 א לא

על־לעהו ורצחו נפש בן הדבר הזה :
 כו כי בשדרה מצאה צעקה הנער
 המארשה ואין מושיע לה : ס כח כי
 ימצא אישנער בתולה אשר לא־ארשה
 ותפשה ושכב עמה ונמצאו : כט ונתן
 האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים
 כסף ולו־תהיה לאשה תחת אשר ענה
 לא־יוכל שלחה כל־ימיו : ס כג א לא־
 יקח איש את־אשת אביו ולא יגלה כנף
 אביו : ס ב לא־יבא פצוע־דבה וכרות
 שפכה בקהל יהוה : ס ג לא־יבא
 ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי לא־
 יבא לו בקהל יהוה : ס ד לא־יבא
 עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור
 עשירי לא־יבא להם בקהל יהוה עד־
 עולם : ס ה על־דבר אשר לא־קדמו
 אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם
 ממצרים ואשר שכר עליך את־בלעם

הנערה ק' נערה ק' הנערה ק'

בעל הטורים לא יבא עמוני ומואבי סוף עמוני ומואבי לממזר תכנות לוט
 כבעלו לאביהן וילדו ממזרי' והכבד' מותרות לסי סהס כתכנו
 להרר מזה: אשר לא קדמו אתכם ר"ת ג' בלק טבוא טוב לעשות כן לשמוע אל בלעם
 וסוף ליה לא תדרוש שלוםם כדאי' בסוף ק':

בן־בעור מפתור ארם נהרים לקלרך :
 ו ולא־אבה יהוה אלהיך לשמע אל־

בלעם

תרגום

ויקטליניה נפש בן פתגמא הדיון: כו ארי בחקלא אשכחה
 צונחת עולמתא דמארסא ולית דפריק לה: כח ארי ישכח
 גבר עולמתא בתולתא די לא מארסא ויחדיניה וישכוב
 עמה וישתבחון: כט ויתן גברא דשכיב עמה לאבויא
 דעולמתא חמשיין סלעין דכסף וליה תהי לאנתו חלף די
 עניה לית ליה רשו למפטרה כל יומיה: א לא יסב גבר
 ית אפרת אבוייה וקא יגלי בגנפא דאבוייה: ב לא ירכי
 דפסיק ודמחבל למיעל בקהלא דיו: ג לא ירכי ממזרא
 למיעל בקהלא דיו אף דרא עשיראח לא ירכי ליה למיעל
 בקהלא דיו: ד לא ירכון עמונאי ומואבאי קמיעל בקהלא
 דיו אף דרא עשיראח לא ירכי להון למיעל בקהלא דיו
 עד עדמא: ה על עיסק די לא ערעו יתכון בלחמא ובמא
 באורחא במפקבון ממצרים ודי אנר עלך ית בלעם פר
 בעור מפרזור ארם די על פרת ללשיתך: ו ולא אבי יו
 אלהך לקבלא מן בלעם ותפך יי אלהך קד ית לוטין דברבן

ארי

רש"י

א לא יקח' הין לו כה לקוחין והין קדושין תופסין כה: ולא יגלה
 כנף אביו' שומרת יבם של אביו הראויס לאביו והרי כבר הוזהר
 עליו מנשום ערות אחי אביו ללא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך
 לה לא יבא ממזר ללמד שהין ממזר הלא מחייבי כריתות וק"ו
 מחייבי מיתת בית דין שהין בעריות מיתת בית דין שהין כה כרת:
 ב פצוע דכה' שנפלעו או נכארו בליס שלו: וכרות שפכה' שנכרת
 הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע הלא שופך ושיחת ואינו מוליד: ג לא
 יבא עמוני בקהל ה' לא יבא ישראלית: ד לא יבא עמוני' לא יבא
 ישראלית: ה על דבר' על העלס שיעלו אתכם להסמיאכם: בדרך'
 כשהייתם

בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך את--
הקללה לברכה כי אהבך יהוה אלהיך:
לא תדרש שלום וטבתם כד'ימך
לעולם: ס רביעי ס לא תתעב אדמי כי
אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית
בארצו: ט בנים אשר יולדו להם דור
שלישי יבא להם בקהל יהוה: ס
י כיתצא מחנה על איביך ונשמרת
מכל דבר רע: יא כי יהיה בך איש אשר
לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל-
מחויך למחנה לא יבא אל תוך המחנה:
יב והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא
השמש יבא אל תוך המחנה: יג ויר
תהיה לך מחויך למחנה ויצאת שמה
חויך: יד ויתד תהיה לך על אונך והיה
בשבתך חויך וחפרתה בה ושבת
וכסית את צאתך: טו כי יהוה אלהיך
מתהלך בקרב מחנהך להצילך ולתת
איביך לפניך והיה מחנהך קדוש ולא

ל רגושה

יראה

ארי רחמך יי אלהך: ז לא תתפע שלמהו ושבחהו כל
יומך לעלם: ח לא תרחיק ארומאה ארי אחך הוא לא
תרחק מצראה ארי בייר הויתא בארעיה: ט בגני דיתלדון
להון דרא תליתאה ידכי להון למיעל בקהל דני: י ארי
הפוק משריתא ער בערי דבבך ותסתמר מבר מדעם ביש:
יא ארי יהי כך גבר די לא יהי דכי מקרי ליליא ופוק
למברא למשריתא לא ייעול לנו משריתא: יב ויהי למפני
רמשא יחסי במיא וכמיעל שמשא ייעול לנו משריתא:
יג ואתר מתקן יהי כך מברא למשריתא והפוק תמן לברא:
יד וסבתא תהי לך על זיינד ויהי כמתבך לברא ותחפר
בה ותתיב ותבסי ית מפקחך: טו ארי יי אלהך שכינתיה
מתהלך בגו משריתך לשיובוך וקממסר סנאך קדמך
ותהי משריתך קדישא ולא יתחוי כך עבירת פתגם ויתוב
ממריה

רש"י

כשהייתם בטורף: ז לא תדרש שלומם * מכלל שחומר עמך ישב
דקרנך יכול אף זה כן תלמוד לומר לא תדרש שלומם: ח לא תתעב
ארומי * לגמרי וקף על מי שראוי לך לתעבו שיא חבר לקראתך * לא
התעב מצרי * מכל וכל אף על פי שזרקו זכוריס לילור מה טעם שהיו
לכם הכסניה בשעת הדחק: ט בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו' *
וסאר הומות מותרין מיד הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן
ההורגו שההורגו הורגו בעול הזה והמחטיאו מוילאו מן העול הזה ומן
העול הזה לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב וכן מלרייס שטבעוס
ואלו שהמחטיאוס נתעבו: יד כי תצא מחנה וגו' ונשמרת * שהטן
מקטרנ בשעת הסכנה: יא מקרה לילה * דבר הכתוב בהווס: ויצא אל
מחויך למחנה * זו מלות עשה: לא יבא אל תוך המחנה * זו מלות לא
תעשה ואסור ליכנס למחנה לויס וכל שכן למחנה שכניה: יב והיה
לפנות ערב * סמוך להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב
השמש: יג ויר תהיה לך * כתרנומו כמו היס על ידו: מחויך למחנה *
חוק לענין: יד על אונך * לבד משאר כלי תשמישך: אונך * כמו כלי זיון:
טו ולא יראה בך * הקב"ס ערות דבר: טז לא הסגיר עבר * כתרנומו *
דבר

יראה בך ערות דבר וישב מאחריך: ס
 לא תסגיר עבד אל-אדניו אשר ינצל
 אליך מעם אדניו: י עמך ישב בקרבך
 במקום אשר יבחר באחד ישעריך בטוב
 לו לא תוננו: ס י לא-תהיה קדשה
 מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני
 ישראל: י לא-תביא אתנן זונה ומחיר
 כלב בית יהוה אלהיך לכל-נדר כי
 תועבת יהוה אלהיך גם-שניהם: ס
 לא-תשיך לאחיק נשך כסף נשך אכל
 נשך כל-דבר אשר ישך: כא לנכרי
 תשיך ולאחיק לא תשיך למען יברכך
 יהוה אלהיך בכל משלח ידך על-הארץ
 אשר-אתה בא-שמה לרשתה: ס
 כב כי-תדר נדר ליהוה אלהיך לא-תאחר
 לשלמו כי-דרש ידרשנו יהוה אלהיך
 מעמך והיה בך חטא: כג וכי תחדל
 לנדר לא-יהיה בך חטא: כד מוצא
 שפתך

בעל הטורים יסד ב' במסרה * סכא * ואורך כנחש וסך סהרביק דומה למי
 סנככו נחש סעולה מעט מעט ואזינו מרגיש עד סיעלה למחון
 סרבה כנשוכת הנחש:

ממריה מלאטבא לך: טו לא תקסר עבד עממין לות
 רבניה דישמייב לותך מן קדם רבניה: יו עפך ותיב
 בינך באתרא די יתרעי בתרא מן קרנך בדוייטב ליה לא
 תוננו: יא יח לא תחי אתמא מבנת ישראל לנבר עבד ולא
 יסב נבר מבני ישראל אימא אמא: יב לא תעיר אגר
 זניתא וחולפן כקבא לבית מקדשא די אלהך לכל נדרא
 ארי מרחק קדם יי אלהך אך תרניהון: כ לא תרבי לאחוק
 רבית כסף רביר עיבור רבית כר מדעם ומתרבי:
 כא לבר עממין תרבי ולאחוק לא תרבי בריל די וברכינך
 יי אלהך בכל אושטית ירך על ארעא די את עליל לתמן
 למרתה: כב ארי תיר נבר קדם יי אלהך לא תאחר
 לשלמותיה ארי מתבע יתבעיניה יי אלהך מינך ויחי בך
 חובבא: כג וארי הנמנע מקמדר לא יחי בך חובבא:
 כד אפקות ספותך תיטר ותעביר כמא די נדרמא קדם יי
 אלהך

רשי

דבר אחר הפילו עבד כנעני של ישראל שברח מחוזה לארץ לא"י:
 חי לא תהיה קדשה * מופקרת מקודשת ומנומנת לזנות: ולא יהיה
 קדש * מנומן למשכב זכור * ואנקלוס תרגם לא תהא אתמא מבנת
 ישראל לנבר עבד * שאף זו מופקד לבעילת זנות היא מאחר שאין
 קדושין תופסין לו כה שהרי חוקשו לחמור שנאמר שבו לכם פה עם
 החמור עם הדומה לחמור * ולא יסב נברא מבני ישראל אתמא אמא שאף
 הוא נעשה קדש על ידה שכל בעלותיו בעילות זנות שאין קדושין
 תוספין לו כה: יט אתנן זונה * נתן לה טנה באתננה פסול להקרבה:
 ומחיר כלב * החליף שה בכלב: גם שניהם * לרבות שנויים כגון
 חטים ועשאן סולת: כ לא תשיך * אזהרה ללווה שלא יתן רבית למלוה
 ואחר כך אזהרה למלוה את כספק לא תתן לו כנשך: כא לנכרי
 תשיך * ולא לאחיק לאו הבא מכלל עשה עשה לעבור עליו בשני
 לאוין ועשה: כג לא תאחר לשלמו * שלש רגלים ולמדוהו רבותינו
 מן המקרא: כד מוצא שפתך תשמור * ליתן עשה על לא תעשה:
 כה כי

שִׁפְתֶיךָ תִשְׁמַר וְעִשִׂיתָ כְּאִשֶׁר נִדְרַתָּ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר הִבְרַתָּ
 בְּפִיךָ : ס חמושי כס כי תבא בכרם
 רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֵנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ שְׂבַעֲךָ
 וְאַל־כִּלֶּיךָ לֹא תִתֵּן : ס כו כי תבא
 בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילַת בֵּידֶךָ
 וְחִרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַת רֵעֶךָ : ס
 כד כ כי יקח איש אשה ובעלה והיה
 אִם־לֹא תִמְצָאֶהוּן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָהּ
 עֵרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן
 בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ : כ ויצאה מביתו
 וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ־אַחֵר : ג וישנאה
 הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת
 וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת
 הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה :
 וְלֹא־יִוָּכַל בְּעֵלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁדְחָהּ
 לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי
 אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי
 יְהוָה

בעל הטורים ולא תחטא וסמך ליה כי יקח חים אשה סביא מכלת אק
 סלדס מן הטטא :

יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה : ס ששי ס כו
 יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצַבָּא
 וְלֹא

תרגום

אלהך נדבתיא די מלרתא בפומך : כה ארי תתגר בכרמא
 דתכרך ותיכור עינבין כנפשך שבעך ולמנך לא תתן :
 כו ארי תתגר בקממא דתכרך והתקטוף מלירין בידך
 ומנלא לא תרים על קממא דתכרך : א ארי יסב גבר אתמא
 ויבעלינה ויהי אם לא תשבה רחמין בעינוהי ארי אשבה
 בה עבירה פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויירוב בידה
 ויפטרינה מביתה : ב ותפוק מביתה ותהך ותחי לגבר
 אחרין : ג וישנינה נכרא בתרא ויכתוב לה גט פטורין ויהי
 בידה ויפטרינה מביתה או ארי ימות נכרא בתרא
 דנספה ליה לאנתו : ד לית ליה רשו לבערה קדמארה
 דפטרה למתב למסבה למהוי ליה לאנתו פתר דאסתאבת
 ארי מרתקא היא קדם יי ולא תחייב ית ארעא דיין אלהך
 יחייב לך אחסנא : ה ארי יסב גבר אתמא חדמא לא יפוק

בחילא

רש"י

כה כי תבא בכרם רעך בפועל הכתוב מדבר : ואל כליך לא תתן *
 מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת העלוי בזמן שאתה נותן לכליו
 של בעל הבית אבל אם בא לעדור ולקטקט אינו אוכל : כנפשך * כמה
 שתראה : שבעך * ולא אכילה גסה : כו כי תבא בקמת רעך * אף
 זו בפועל הכתוב מדבר : א כי מצא בה ערות דבר * מלוה עליו
 לגרסה שלא תמלא חן בעיניו : ב לאיש אחר * חין זה כן וזנו של
 ראשון הוא הוליא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה : ג ושנאה האיש
 האחרון * הכתוב מבשרו סופו לשנאותה ואם לאו קודמתו שנאמר
 או כי ימות : ד אחרי אשר הוטמאה * לרבות סוכס שנכתרה : ה אשה
 חרשה

וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה
 לְבֵיתוֹ שְׁנֵה זָחַת וְשִׁמְחָה אֶהְיֶה אִשְׁתּוֹ
 אֲשֶׁר־לָקַח : וְלֹא־יַחֲבֹל רַחִים וְרֹכֵב
 כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חָבֵל : ס וְכִי־יִמְצֵא
 אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהִתְעַמְרֵבוּ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגֵּנֵב הֵהוּא
 וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ : ס הַשְּׁמֹר
 בְּנִגְע־הַצִּרְעָת לִשְׁמֹר מְאֹד וּלְעִשׂוֹת
 כָּכָל אֲשֶׁר־יִוָּרוּ אֶתְכֶם הַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם
 כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לְעִשׂוֹת : ט זְכוֹר
 אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמֵרִים
 בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם : ס י כִּי־
 תֵּשֶׁה בְּרַעַךְ מִשְׂאֵת מְאוּמָה לֹא־תִבָּא
 אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ : יא בַּחוּץ תַּעֲמֹד
 וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֵּׂה בּוֹ יוֹצֵא אֵלֶיךָ
 אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה : יב וְאִם־אִישׁ עָנִי
 הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ : יג הַיֵּשֶׁב תִּשְׁכַּב

לו

בעל הטורים לכל דבר נקי לו' סוסיס נקי בדבור כדאמרוין הכל יודעין
 כלה למה כנסת לחוסה ונז' : נקי יהיה לביתו טסה ס"ת סס
 סויה לו' סה' מעיד עליוס ומניד סוחסס סויהס : כי ימצא איש גנב כסס מחויו
 מבני ישראל ר"ת בני' זכו יוסף :

בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל פְּתָנָס פְּנֵי יְהוָה לְבֵיתוֹהִי שְׂמָחָה
 חֲדָא וְיַחֲרִי יֵת אֶתְהִיָּה דִּי נְסִיב : ו לֹא יִסָּב מִשְׁכּוֹנָא רִיחָא
 וְרֹכֵבָא אַרְי כְּהוּן מִתְעַבִּיד מוּזוֹן לְכָל נֶפֶשׁ : ז אַרְי יִשְׁתַּכַּח
 גִּבְר גִּנֵּיב נֶפֶשָׁא מֵאֲחוּהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַחֲנַר בַּהּ וְיִזְכְּנִינָהּ
 וְיִתְקַטִּיל גִּנְבָא חֲהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ : ח אֶסְתַּמַּר
 בְּמִכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמִיטְרָה לְחֲדָא וּלְמַעֲבַד כָּכָל דִּי יִלְפוּן יִהְיוּן
 בְּחֻנְיָא לִיּוֹאֵי כְּמָה דִּי פְקַדְתִּינוּן תַּטְרוּן לְמַעֲבַד : ט הַי
 דְּכִיר יֵת דִּי עֲבַד יִי אֶלְתָּךְ לְמֵרִים בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקִין
 מִמִּצְרַיִם : י אַרְי תְּרִשִׁי בְּחִבְרָךְ רִשׁוֹת מְדַעַס לֹא תִיעוּל
 לְבֵיתוֹהִי לְמַסָּב מִשְׁכּוֹנִיָּה : יא בְּבִרָא תְקוּם וּנְבִרָא דֵאֵת
 רְשִׁי בֵיהּ יִפִּיק לְךָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבִרָא : יב וְאִם גִּבְר מִסָּב
 חוּיָא לֹא תִשָּׁכִיב בְּמִשְׁכּוֹנִיָּה : יג אֶתְבָּא תַחִיב לִיָּה יֵת
 מִשְׁכּוֹנָא כְּמַעַל שְׁמִשָּׂא וְיִשְׁכּוּב בְּכִסּוּתוֹהִי וְיִבְרַכְיִנְךָ וְלִךְ
 תַּחִי

רש"י

חרשה * שהיא חדשה לו ואפילו אלמנה פרט למחזיר גרושתו : ולא
 יעבור עליו * דבר הטבא : לכל דבר * שהוא לורך הטבא לא לספק
 מים ומזון ולא לתקן דרכים אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי
 כהן כגון בנה בית ולה חככו ארש אשה ולא לקחה מספקין מים ומזון
 ומתקנין את הדרכים : יהיה לביתו * אף בשביל ביתו אם בנה בית
 וחנכו ואס נטע כרם וחללו אינו זו מביתו בשביל לורכי המלחמה :
 לביתו * זה ביתו : יהיה * לרבות את כרמו : ושמה * ישמח את אשתו
 ותרגומו ויחדי ית אתתיה והמתרגם ויחדי עם אתתיה טועה הוא
 שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח : ו רחים * היא התחמונה :
 רכב * היא העליונה : לא יחבל * אס בא למשכנו על חובו בבית דין
 לא ימשכנו בדברים העושין בהן אוכל נפש : ז כי ימצא * בעדוס
 והתראה וכן כל ימצא שבתורה : והתעמר בו * אינו חייב עד שיטעמר
 בו : ח השמר בנגע הצרעת * שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקון
 את הבהרת : ככל אשר יורו אתכם * אס להסגיר אס להחליט אס
 לטור : ט זכור את אשר עשה ה'א למרים * אס באת להסגר שלא
 לקחה בצרעת אל תספר לשון הרע זכור העשוי למרים שדברה באחיה
 ולקחה בנגעים : יוד כי תשה ברעך * תחוב בחבירך : משאת מאומה *
 חוב של כלום : יב לא תשכב בעבטו * לא תשכב בעבטו אללך :

יג כבא

לו את־העבוט כבוא השמש ושכב
 בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה
 לפני יהוה אלהיך: ס שביעי יד לא־תעשק
 שכיר עני ואביון מאהיך או מגרך אשר
 בארצך בשעריך: טו ביומו תתן שכרו
 ולא־תבוא עליו השמש כי עני הוא
 ואליו הוא נשא את־נפשו ולא־יקרא
 עליך אלהי הוה והיה בך חטא: ס
 טז לא־יומתו אבות על־בנים ובנים לא־
 יומתו על־אבות איש בחטאו יומתו: ס
 יז לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל
 בגר אלמנה: יח וזכרת כי עבד היית
 במצרים ויפרך יהוה אלהיך משם על־
 כן אנכי מצוך לעשות את־הדבר
 הזה: ס יט כי תקצר קצירך בשדה
 ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו
 לגר ליתום ולא־למנה יהיה למען
 יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה
 ידך

בעל הטורים והיה כך חטא וסמך וכנים לא יומתו על אבות לומר ספמים
 בחטאיך יומתו בניך:

תהי זכורת קדם יי אלהך: יד לא תעשוק אנקרא עניא
 ומסבינא מאהך או מגיורך די בארעך בקיורך: טו ביומיה
 תתן אנקריה וקא תיעול עלוהי שמשא ארי עניא הוא וריה
 הוא מסר ית נפשיה וקא יקרי עקך קדם יי ויהי בך חובא:
 טז לא ימותו אבהן על פום בגין ובגין לא ימותו על פום
 אבהן אנש בחוביה ימורגון: יז לא תצלי דין גיור ייתם
 וקא תסב משבונא קבוש ארמלא: יח ותדבר ארי עבדא
 הוימא במצרים ופרקך יי אלהך מתפן על כן אנא מפקךך
 למעבר ית פתגמא הרין: יט ארי תחצור הצרך בחקךך
 ותהנשי עומרא בחקלא לא תהוב למסביה לגיורא ליתמא
 וקארמלתא יהי בריל דיברכינגך יי אלהך בכל עובדי ירך:

ארי

רש"י

יג כבא השמש * אם כסות לילה הוא ואם כסות יום החזירוהו בדקך
 וכבר כתוב באלה המשפטים עד בא השמש תשיבנו לו כל היום תשיבנו
 לו וכבר השמש תקחנו: וכרכך * ואם אינו מברכך מכל מקום ולך
 תהיה נדקה: יד לא תעשוק שכיר * והלא כבר כתוב אלל לעבור על
 האכיון בשני לאוין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואכיון ועל העשיר
 כבר הוזהר לא תעשוק את רעך: אביון * התאב לכל דבר: מגרך *
 זה גר נדק: בשעריך * זה גר תושב האוכל נבלות: אשר בארצך: לרבות
 שכר בהמה וכלים: טו ואליו הוא נושא את נפשו * אל השכר הזה הוא
 נושא את נפשו למות עלה בכבש ונתלה באילן: והיה כך חטא * מ"מ לא
 שממנהו ליפרע על ידי הקורא: טז לא יומתו אבות על בנים * בעדות
 בנים ואם תאמר בעון בנים כבר נאמר איש בחטאו יומתו אבל מי
 שאינו איש מת בעון אביו והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים: יז לא
 תטה משפט גר יתום * ועל העשיר כבר הוזהר לא תטה משפט ושנה
 בעני לעבור עליו בשני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל
 עשיר לכך הוזהר ושנה עליו: ולא החבול * שלא בשעת הלואה:
 יח וזכרת * על מנת כן פדיתך לשמור חקותי אפילו יש חסרון כיס
 בדבר: יט ושכחת עומר * ולא גדיש מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים
 ושכחו אינו שכחה: בשדה * לרבות שכחת קמה ששכח מקלתה
 מלקצור: לא תשוב לקחתו * מכאן אמרו שלאחריו שכחה שלפניו אינו
 שכחה שאינו בכל תשוב: למען יברכך * ואף על פי שבת לידו שלא

במתכוין

13

יג

דברים

יִדְיָךְ : ס כִּי תַחֲבֹט זִיתְךָ לֹא תִפְאַר
 אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא לְמִנְהָ יִהְיֶה :
 כֹּה כִּי תִבְצֹר כְּרֶמֶךָ לֹא תַעֲוֹלֵל אַחֲרֶיךָ
 לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא לְמִנְהָ יִהְיֶה : כֹּה וְזָכַרְתָּ
 כִּי עֵבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן
 אֲנִכִּי מְצֹדֵךְ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה : ס
 כֹּה אֲכִי־הָיָה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וּגְגָשׁוֹ
 אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוֹם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־
 הַצְּדִיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הַרְשָׁע : כֹּה וְהָיָה
 אִם־בֵּן הַכּוֹת הַרְשָׁע וְהִפִּילוּ הַשְּׁפָט
 וְהִכְהוּ לִפְנֵי כְדֵי רִשְׁעָתוֹ בַּמִּסְפָּר :
 ג אַרְבַּעִים יִבְנוּ לֹא יִסִּיף פְּנֵי־יִסִּיף לְהַכְתּוֹ
 עַל־אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וּנְקָלָה אַחֲדֶיךָ
 לַעֲיִנֶיךָ : ד לֹא־תַחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ : ס
 ה כִּי־יִשְׁכּוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם
 וּבֵן יֵאָיִן לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה
 הַחֻצָּה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֹא עָלֶיהָ
 וּלְקַחַת

בעל הטורים כי יהיה ריב סוף ריב לטכחה וכו' ע"י אלו הענינים מרובים
 זה עם זה : המאפט ושפטום השפט לו' שמכות בשלטה :

כ ארי תחבוט ויתך לא תפלי בתוך לגיורת ליתמא
 ולא רמלחא יהי : כא ארי תקטוף ברמך לא תעליד בתוך
 לגיורא ליתמא ולא רמלחא יהי : כב ותדבר ארי עבדא
 תויתא בארעא דמצרים על כן אנא מפקיד לך דמעבד ית
 פתנמא דרין : א ארי יהא דין בין גבריאי ויתקרבין לדיניאי
 וירונן ויזבון ית זבאה ויתיבון ית תייבא : ב ויהי אם בר
 תייב לאקאה חייבא וירמיניה דיניא ויקניניה קדמורי
 כמיסת חובתיה במנן : ג ארבעין ילקיניה לא יוסף דלמא
 יוסף לאלקיותיה על איקין מחא רבא ונקל אחוד לעינד :
 ד לא תחוד פום תורא בדושיה : ה ארי יתבון אחין בתרא
 וימות

רש"י

במתכוין ק"ו לעושה במתכוין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומלאה
 עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה : ב לא הפאר * לא תמול
 שפארתי ממנו מכאן שמניחין פאה באלין : אחרית זו שכתב : בא לא
 העולל * אם מצאת בו עוללת לא תקחנה ואי זו היא עוללת כל שאין
 לה לא כתף ולא נתף יש לה אחד מהם הרי היא לבעל הבית וראיתי
 בגמרא ירושלמית אי זו היא כתף פסיגין זה על גב זה נטף אלו
 התלויות בשדרה ויורדות : א כי יהיה ריב * סופס להיות נגשים אל
 המשפט אמור מעתה אין שלום יולאה מתוך מריבה מי גרס ללוט
 לפרוש מן הדיק הו אומר זו מריבה : והרשיעו את הרשע * יכול
 כל המתחייבין דבין לוקין תלמוד לומר : ב והיה אם בן הכות הרשע *
 פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הלוקה למוד מן הענין לא תחסום
 שור בדישו * לאו שלא ניתק לעשה : והפילו השופט * מלמד שאין
 מלקין אותו לה עומד ולא יושב אלא מוטע לפניו : כדי רשעתו *
 ולאחריו כדי שתיס מכאן אמרו מלקין אותו שתי ידות מלאחריו
 ושלש מלפניו : במספר * אינו נקוד במספר למד שהוא דבוק לומר
 במספר ארבעים ולו ארבעים שלמים אלא מנין שהוא סוכס ומשלם
 לארבעים והן ארבעים חסר אחת : ג לא יוסף * מכאן אזהרה למכה
 את חבירו : ונקלה אחיך * כל היום קוראו רשע ומשלקה קראו אחיך :
 ד לא תחסום שור * דבר הכתוב בהווא והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף
 ולכל מלאכה שהיא דבבר מאכל אם כן למא נאמר שור להוציא את
 האדם : ברישו * יכול יחסמנו מבחון ת"ל לא תחסום שור מכל
 מקום ולמה נאמר דיש לומר לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה
 מלאכתו

וּלְקַחְהָ לְךָ לְאִשָּׁה וַיְבָמָה : וְהָיָה
הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו
הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל : וְאִם־
לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יְבָמָתוֹ
וְעָלְתָה יְבָמָתוֹ הַשְּׂעִרָה אֶל־הַזִּקְנִים
וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהִקְיָם לְאָחִיו שֵׁם
בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי : וְקִרְאוּ־לוֹ
זִקְנֵי־עִירוֹ וְדַבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא
חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ : וְנִגְשָׁה יְבָמָתוֹ אֵלָיו
לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נַעֲלָהּ מֵעַל רִגְלוֹ
וַיִּרְקַהּ בְּפָנָיו וְעָנְתָהּ וְאָמְרָה כִּכְהָ יַעֲשֶׂה
לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו :
וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ
הַנֶּעֱלָה : וְאִם כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ
וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשְׁתֵּי הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־
אִשְׁתֵּי מִיד מִכָּהוּ וּשְׁלַחַה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ
בְּמִכְשָׁיו : וְיִקְצָתָהּ אֶת־כַּפָּה לֹא תַחֲסוּם

עֵינָךְ
בעל הטורים לאשה ויבמה ג' (ע"ס) ויבמה בעל כרהה : אל הזקנים ה
זקנים לומר לך שמכות יבוס בחמשה : כי יבוס סוף כי יבוס
לחלוק הנעל שט"ו חלושה מרובה באה כדאמרוינן כיון שבנוס לבנוך שלום על ישראל
דאפטרטא מחלושה ויבוס : כסה ב' במס הכא ואידך כסה פרסה לפני מה להלן ממון
אף כאן ממון :

וַיָּמָת חֹד מְנַהוּן וְכֵן לֵית לִיהָ לֹא תְהִי אֶתְת מִיָּתָא לְבָרָא
לְבָר אֲחֵרָן יְבָמָה יַעוּל עֲלֶיהָ וַיִּסְבָּה לִיהָ לְאָחִיו וַיְבָמִינָה :
וְיִהְיֶה בּוֹכְרָא דִּי תֵלֵד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאָחִיו מִיָּתָא וְלֹא
יִתְמַחֵי שְׁמִיהָ מִיִּשְׂרָאֵל : וְאִם לֹא יִצְבִּי בְּבָרָא לְמִיִּסְבֵּי יָת
יְבָמָתֶיהָ וְתִיִּסַּק יְבָמָתֶיהָ לְתַרְעֵי בֵּית דִּינָא לְקַדָּם סְבִיבָא
וְתִיִּמַר סְרִיב יְבָמִי לְאֶקְמָא לְאָחִיו שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבִי
דְּיְבָמִיתִי : ה וְיִקְרֹן לִיהָ סְבִי קְרָתֶיהָ וַיִּמְלֹן עֲמִיהָ וַיָּקוּם
וְיִיִּמַר לֹא רַעִיתִי לְמַסְבָּה : ט וְתִתְקַרֵּיב יְבָמָתֶיהָ לְתִתִּיהָ
לְקַדָּם סְבִיבָא וְתִשְׂרִי סִינִיהָ מֵעַל רִגְלֶיהָ וְתִרְוֹק בְּאִפּוּהִי
וְתִתִּיב וְתִיִּמַר כְּדִין יִתְעַבֵּד לְבָרָא דִּי לֹא יְכַנֵּי יָת בֵּיתָא
דְּאָחִיו : י וְתִתְקַרֵּי שְׁמִיהָ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית שְׂרִי סִינָא : יא אָרִי
יִנָּצוּן בְּבָרִין בְּחָרָא גְבַר וְאָחִיו וְתִתְקַרֵּיב אֶתְת חֹד לְשִׁיבָא
יָת בְּעֵלָהּ מִיַּד מְחֹוּהִי וְתוֹשִׁישׁ יָדָהּ וְתִתְקַרֵּף בְּבֵית בְּתֻלְתֶיהָ :

ותקוץ
רש"י

מלאכתו וגדלו מן הארץ אף כל כיוצא בו יאל החולב והמגבן והמחבץ
שאין גדלו מן הארץ יאל הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו לחלה יאל
הכודל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר : ה כי ישבו
אחים יחדיו שהיה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה
בעולמו : יחורו המיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן האם : וכן אין לו
עיון עליו בן או בת או בן הבן או בת הבת : ו והיה הבכור
גדול האחים הוא יבס אותם : אשר תלד פרט לאילונית שאינה
יולדת : יקום על שם אחיו זה שייבס את אשתו ועול נחלת המט בככסי
אביו : ולא ימחה שמו פרט לאשת סרים ששמו מחוי : השערה
כתרגומו לתרע בית דינא : ה ועמד בעמידה : ואמר בלשון
הקדש ואף הוא דבריה בלשון הקדש : ט וירקה לפניו על גבי
קרקע : אשר לא יבנה מכלן למי שחלץ שלא יחזור ויבס דלא כתיב
אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה : יוד ונקרא
שמו וגו' מלוה על כל העומדים שם לומר חלוק הנעל : יא כי ינצו
אנשים סופו לבא לידי מכות כמו שנאמר מיד מכהו און שלום יוצא
מחוך ידי מלות : יב וקצתה את כפה ממון דמי בשמו הכל לפי
המבייש והתייבש או אינה אלא ידה ממט כאמר כאן לא תחוס ונאמר
להלן

עֵינֶיךָ : ס יג לֹא־יְהִי־לְךָ בְּכִיסֶּךָ אֶבֶן
וּאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה : יד לֹא־יְהִי־לְךָ
בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְדוֹלָה וְקִטְנָה :
טו אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ אֵיפָה
שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ : טז כִּי תֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים כָּל עֲשֵׂה עוֹל פ מפטיר
יז זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עֲשֵׂה לְךָ עִמָּלְךָ בְּדֶרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם : יח אֲשֶׁר קָרָךְ
בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ
וְאִתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים :
יט וְהָיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מְכַל־
אֵיבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצָן אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵךְ
עִמָּלְךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח :
פ פ פ

והיה

בעל הטורים עיניך לא יהיה לך בכיסך * למנות מה שבו כי אין הכרח
מזוהם אלא בדבר הסמוי מן העין: קרך גי' סרס: ויוזנב בך
גימט' זה מילה: כל הנחשלים אחריך (ע"ט) גי' זה היה שכתו של דן:

יב ותקוץ ית ידה לא תחוס עינך: יג לא יהי לך בכיסך
מתהל ומתקל רב ומעיר: יד לא יהי לך בביתך מיכלא
ומכילא רבתא ווערמא: טו מתקלין שלמין הקשוט יהון
קך מכילן שלמין הקשוט יהון לך כדיל דיורכון יומך על
ארעא דגין אלהך יחייב לך: טז ארי מרחק קרם יי אלהך
כל עביר אליו כל עביר שקר: יז חווי רביר ית די עביר
לך עמרק באורחא במפקכון ממצרים: יח הערעך
באורחא וקטיל בך כל דחוו מתאחרין בתרך ואף משלהי
ולאי ולא רחיל מן קרם יי: יט ויהי בר יגית יי אלהך לך
מכל בעלי דבכך מסחור סחור בארעא דגין אלהך יחייב
לך אחסנא למרתה תמחי ירי דכרנא דעמלק מתחרת
שמיא לא תחנשי:

והיה

רשי

להלן בעדים וזממין לה תחוס מה להלן ממון חף כהן ממון: יג גדולה
וקטנה * גדולה כשמכששת את הקטנה שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר
בקטנה: יד לא יהיה לך * אם עשית כן לא יהיה לך כלום: אבן ואבן *
משקלות: טו אבן שלמה וצדק יהיה לך * אם עשית כן לא יהיה לך
הרבה: יז זכור את אשר עשה לך * אם שקרת במדות ובמשקלות
הוי דואג מגרוי האויב שנאמ' מהזוני מרמה תועבת ה' וכתוב בתריה
בא זדון ויבא קלון: ח' אשר קרך בדרך * לשון מקרה דבר אחר לשון
קרי וטומאה שהיה מטמאן במשכב זכור * דבר אחר לשון קור וחוס
לנגך והפסידך מרתיחתך שהיו האומות ירחיס להלחם בכס ובה זה
והתחיל והראה מקום להחרי' * משל לאמבטי רותמת שאין כל בריה
יכולה לירד בתוכה בא בן בלועל אחד קפץ וירד לתוכה חף על פי שכוכה
הקרה אותה בפני אחרים: ויוזנב בך * מכת זכב חותך מילות וזורק כלפי
מעלה: כל הנחשלים אחריך * חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן
פולטן ואתה עיף ויגע * עיף בלמא דכתיב וילמא' סס העם למים
וכתיב אחריו ויבא עמלק: ויגע * בדרך: ולא ירא * עמלק * אלהים
מלשרע לך: תמחה את זכר עמלק * מאיש ועד אשה מעולל ועד
יונק משור ועד שם שלא יהא שם עמלק מזכר אפילו על הבמה
לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

א והיה

כו ה וְהָיָה כִּי־תֵבֹא אֱלֹהֵי־הָאָרֶץ אִשָּׁר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
 וּיְרִשְׁתָּהּ וּיִשְׁבַּת בָּהּ : ב וּלְקַחַת
 מֵרֵאשִׁית וְכָל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא
 מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 וְשָׂמַת בְּטֶנְא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם :
 ג וּבָאת אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים
 הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לְתֹת לָנוּ : ד וּלְקַחַת
 הַכֹּהֵן הַטֶּנְא מִיַּדְךָ וְהִנִּיחוּ לְפָנָי מִזֶּבַח
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : ה וְעָנִית וְאָמַרְתָּ לְפָנָי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד
 מִצְרַיִם וַיִּגַּר שֵׁם בְּמַתִּי מַעַט וַיְהִי־שֵׁם
 לְנָוִי גְדוֹל עֲצוּם וְרַב : ו וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ
 הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
 קִשָּׁה

בעל הטורים והיה כי תבוא מקיב לעול מינים תחמה את זכר עמלק ששטוו
 למחוק וכרו מקץ בכניסתם לארץ וע"ז רצה לעכב בראתן לארץ
 שהוא בניד מצרים כי ברח העם וכו' בניד ללבד כי ברח יעקב וע"כ סמך לו
 פרשת בכורים שזכור בה ארמו אבד אבי :

קִשָּׁה : ז וּנְצַעֲקָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ
 וְיִשְׁמַע

תרגום

א ויהי ארי תיעול לארעא בני אלהך יחייב לך אחסנא
 ותדמה ותתיב בה: ב כתיסב מריש כל אבא דארעא
 די תעיל מארעך בני אלהך יחייב לך ותשוי בסלא ותהך
 לאתרא די ותרעי יי אלהך לאשראד שכנתיה תמן :
 ג ומירתי לנת בהנא די יחי כיומא האינן ותימר ליה
 חויתי יומא דין קדם יי אלהך ארי עליתי לארעא די קדים
 יי לאכהתנא למתן לנא : ד ויסב בהנא סלא מן ירך
 ויתטיגיה קדם מרבהא בני אלהך : ה ותתיב ומימר קדם
 יי אלהך לבן ארמאה בעא לאוכרא ית אבא ונחת למצרים
 ויר תמן בעם ועיר ותורה תמן לעם רב מקור וסני :
 ו ואבאינו לנא מצראי וענינוא וירכו עלנא פולחנא
 קשיא : ז וצלינא קדם יי אלהא דאכהתנא וקביל יי
 צלותנא

רש"י פרשת כי תבא

א והיה כי תבא וירשתה וישבת בה מניד שלא נתחייבו בכורים
 עד שכבשו את הארץ וחלקום: ב מראשית ולא כל ראשית
 שאין כל הפירות חייבין בכורים הלא שבעת המינין בלבד להמר
 כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן משבעת המינין
 שנתבחה בהם ארץ ישראל אף כאן שבה לארץ ישראל שהם ז' מינין
 זית שמן זית אגורי ששמו הגור בתוכו * ודבש הוא דבש תמרים :
 מראשית * אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליו
 גמלי לסימן ואומר הרי זו בכורים : ג אשר יהיה בימים ההם * אין
 לך הלא כהן שבימך כמו שהוא : ואמרת אליו * שאינך כפוי טובה
 הגרתי היום * פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים : ולקח הכהן הטנא
 מירך * להניף אותו * כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף : ד וענית *
 ל' הרמת קול : ארמי אובד אבי * מזכיר חסדי המקום ארמי אובד
 אבי לבן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב ובשביל שבקש
 לעשות חשב לו המקום כאלו עשה שאומות העולם עכו"ם חושב
 להם הקדוש כרוך הוא מחשבה כמעשה : וירר מצרימה * ועוד
 אחרים

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עַנְיָנוּ
וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ : וַיֹּצֵאֵנוּ
יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
וּבְמַרְאֵ גְדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמַפְתִּים :
ט וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ :
י וְעַתָּה הִנֵּה הִבְאֵתִי אֶת־רַאשֵׁית פְּרִי
הָאָדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחֵתוּ
לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִית לְפָנַי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ : יא וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב
אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ
אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ : שׁי ס
יב כִּי תִבְלֶה לַעֲשֹׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר
תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שְׁנַת
הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלְוִי לְגֵר לִיתוֹם
וּלְאֶלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ :
יג וְאָמַרְתָּ לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִי
הַקֹּדֶשׁ

בעל הטורים ושמחת בכל הטוב וסמוך לזה כי תכלה לעשר שבשביל המעשר
תשמח בכל הטוב כמו שדרשו עשר שבביל שתקעס : הטוב
עולה כ"ב בשביל הקורה סניקס כ"ב אוקיות :

צְלוֹתָנָא וְגַלִּי קְדָמוֹהִי עַמְלָנָא וְדִיאִיתָנָא וְדוֹחֶקְנָא : ה וַאֲפָקְנָא
י מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא וּבְדַרְעָא מִרְמָכָא וּבְחַוּוּנִין
בְּכַרְבִּין וּבְכַתִּין וּבְמוֹפְתִין : ט וַאֲתִינָא לְאֶתְרָא הַדִּין וַיִּהְיֶה
לָנָא יַת אַרְעָא הָרָא אַרְעָא עֲבָרָא חֶלֶב וּדְבַשׁ : י וּכְעַן הָא
אִיתִיתִי יַת רִישׁ אַבָּא דְאַרְעָא דִּי וַיִּהְיֶה לִּי יַת וְתַחְתִּינִיָּה קְדָם
י אֱלֹהֶיךָ וְתַסְגֹּד קְדָם יַי אֱלֹהֶיךָ : יא וְתַחְתִּי בְּכָל טַבְתָּא דִּי
יִהְיֶה לָךְ יַי אֱלֹהֶיךָ וְלֹאֲגֵשׁ בֵּיתְךָ אֶת וְלִינְאָרָה וַיִּזְוֹרָא דִּי
בִּינְךָ : יב אֲדִי הִשִּׁיבִי לַעֲשָׂרָא יַת כָּל מַעֲשֵׂר עַל־לִפְתָּךְ בְּשַׁתָּא
חִלְיָתָאָה שַׁתָּא דְמַעֲשֵׂרָתָא וְתַתִּין לְלִינְאָרָה לְגִינְוֹרָא לִיתַמָּא
וְלֹאֲרַמְלָתָא וַיִּכְלוּן בְּקִרְבְּךָ וַיִּשְׂבְּעוּן : יג וְתִימֵר קְדָם יַי
אֱלֹהֶיךָ

רש"י

אחרים בלו לכלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים : במתי מעט
בשבעים נפש : ט אל המקום הזה זה בית המקדש : ויתן לנו האר'
כמשמעו : יוד והנחתו מנגיד שנוטלו אחר הכפת הכהן ואחוזו בידו
כשהוא קורא וחוזר ומניק : יא ושמחת בכל הטוב מכלן אמרו אין
קורין בכורים אלא בזמן שמחה מעלת ועד חג האדם מלקט תבואתו
ופירותיו ויינו ושמןו אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא : אתה
והלוי : אף הלוי חייב בכורים אם נטען בתוך עריס : והגר אשר
בקרבו מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר להבותינו : יב כי תבלה
לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית כשתגמור להפריש
מעשר של שנה השלישית קבע זמן הביעור והיודוי בערב הפסח של
שנה הרביעית שנאמר מקצה שלש שנים תזיח וגו' נאמר כאן מקץ
ונאמר להלן מקץ שבע שנים לענין שהכל מה להלן רגל אף כאן רגל
אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות ת"ל כי תכלה לעשר
מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו והיו פסח
שהרבה אילנות יש שללקטין אחר הסוכות נמלאו מעשרות של שלישית
כלין בפסח של רביעית וכל מי ששהה מעשרותיו הרביכו הכתוב
לבערו מן הכות : שנת המעשר שנה שאין נוהג בה אלא מעשר
אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה ששנה ראשונה של
שמטה נוהג בה מעשר ראשון כמו שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל
את המעשר ומעשר שני שנאמר ואכלת שם לפני ה' אלהיך מעשר
דגןך ותירושך ויגהרך הרי שתי מעשרות : ובה ולמדך כאן בשנה
השלישית שאין נוהג מאותן שתי המעשרות אלא האחד ואינו זה מעשר
א

הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נִתְּנוּ לְלוֹי וּלְגֵר
 לִיתוּם וְלֹא־לִמְנָה בְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר
 צִוִּיתָנִי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא
 שָׁכַחְתִּי : יי לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ
 וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטֶמְאָה וְלֹא־נִתְּתִי
 מִמֶּנּוּ לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי
 עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי : טו הַשְׂקִיפָה
 מִמַּעוֹן קֹדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבֵרַךְ אֶת־
 עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְיֵאת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כֹּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ
 אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ : ס שְׂרִישֵׁי טו הַיּוֹם
 הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־
 הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְיֵאת הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַת
 וְעֲשִׂית אֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־
 נַפְשְׁךָ : יי אֶת־יְהוָה הֵאֱמַרְתָּ הַיּוֹם
 לַהֲיוֹת

בעל הטורים וברך ג' במסרה סכא' וברך את נחלתך' וברך את בית עבדך
 וכו' סדורס בספרי וברך את עמך את ישראל בכנס ובכנות
 וסינו הוא וברך את בית עבדך' ואת האדמה בטל ובמטר והיונו וברך את נחלתך:
 את ה' האמרת היום ג' זו הריאת שמע:

רש"י

א' ותחת מעשר ב' יתן מעשר עני שנאמר כאן ונתת ללוי את אשר
 לו הרי מעשר ראשון: לגר ליתום ולאלמנה' זה מעשר עני: ואכלו
 בשעריך ושבעו' תן להם כדי שבען מכלן אמרו אין פוחתין לעני
 בגורן

אֶל־רֶדֶךְ פְּלוֹתִי מַעֲשֵׂר קוֹדֶשׁא מִן בֵּיתָא וְאַף יִרְבִּיתִיהוּ
 לְלוֹיָאָה וּלְגֵיּוֹרָא לְיִרְמָא וְלֹא־רְבִלְתָּא כְּכֹל פְּקוּדֶיךָ דִּי
 פְּקֻדְתָּנִי לֹא עֲבַדְתִּי מִפְּקוּדֶיךָ וְלֹא אֲתַנְשִׂיתִי : יי לֹא אֲכַלִּית
 בְּאֲבָלִי מִנְיָה וְלֹא חֲלִיפִית מִנְיָה בְּמִסְאָב וְלֹא יְהִבִית מִנְיָה
 לְמִית קַבְּדִית לְמִמְרָא דִּי אֱלֹהֵי עֲבַדְתִּי כְּכֹל דִּי פְּקֻדְתָּנִי :
 טו אִסְתְּכִי מִמְדוֹר קוֹדְשְׁךָ מִן שְׂמִיָּא וּבְרִיךְ יַת עַמְּךָ יִת
 יִשְׂרָאֵל וְיַת אֶרְעָא דִּי יִרְבַּת לָנָא כְּמָא דִּי קִיִּמְתָּא
 לְאַבְהָרְנָא אֶרַע עֲבָדָא חֲרָב וּדְבַשׁ : טו יוֹמָא הַדִּין יי
 אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדֶיךָ לְמַעַבְד יַת קִיִּמְיָא הָאֵילִין וְיַת דִּיעֵיָא וְחִישְׁר
 וְהַעֲבִיד יִרְהוֹן בְּכֹל לִבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ : יי יַת יי חֲטַבְתָּ

יומא

רש"י

בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' : יג ואמרת לפני ה' אלהיך' הסודס
 שנתת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית' זה מעשר ב' ונטע רבעי
 ולמדך שאם הנה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלם
 שצריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי' מעשר ראשון וגם לרבות
 תרומות וזכורים: לגר ליתום ולאלמנה' זה מעשר עני: ככל מצותיך'
 נתתם כסדרן ל' הקדמתי תרומה לזכורים ולא מעשר לתרומה ולא
 שני לראשון שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה משנעשה דגן
 וכתיב מלאכתך ודמעתך לא תאחר לא תשנה את הסדר: לא עברתי
 ממצותיך' לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומנין הסדס על הישן:
 ולא שכחתי' מלבדכך על הפרשת מעשרות: יד לא אכלתי באוני
 ממנו' מכלן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא' בין שאני
 טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן הוזהר על כך לא
 תוכל לאכול בשעריך זו אכילת טומאה כמו שנאמר בפסולי
 המוקדשים בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו' אבל זה לא תוכל
 לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר: ולא נתתי ממנו
 למת' לעשות לו ארון ותכריכין: שמעתי במול ה' אלהי' הביאותיו
 לבית הבחירה: עשיתי ככל אשר צויתני' שמחתי ושמחתי: טו השקיפה
 ממעון קדשך' עשינו מה שגזרת עלינו אתה עשה מה שעליך
 לעשות שאמרתי אם בחקתי תלכו ונתתי גשמכם בעתם: אשר נתת
 לנו כאשר נשבעת לאבותינו' לתת לנו וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:
 טז היום הזה ה' אלהיך מצוץ' בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאלו בו
 ביום נלטויות עליהם: ושמרת ועשית' בת קול מברכתו הבלת זכורים
 היום

להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו
 ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע
 בקלו: יס ויהוה האמירך היום להיות
 לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר
 כל מצותיו: יט ולתתך עליון על כל
 הגוים אשר עשה לתהלה ולשם
 ולתפארת ולהיתך עסקדוש יהוה
 אלהיך כאשר דבר: רביעי פ כז ח ויצו
 משה וזקני ישראל אתהעם לאמר
 שמר את כל המצוה אשר אנכי מצוה
 אתכם היום: כ והיה ביום אשר תעברו
 את הירדן אלהארץ אשר יהוה אלהיך
 נתן לך והקמת לך אבנים גדלות
 ושרת אתם בשיר: ג וכתבת עליהן
 את כל דברי התורה הזאת בעברך
 למען אשר תבא אלהארץ אשר יהוה
 אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש
 כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך:

והיה

בעל הטורים אטר עשה גי' (ע"ס) טבעים אומות: והקמות כ' במס' הכה *
 ואודך והקמות את המטכן לו' ששקול לם הקמת אלו האבנים
 כהקמת המטכן:

והיה בעברכם את הירדן תקימו
 את האבנים האלה אשר אנכי מצוה
 אתכם

בעל הטורים תקימו ב' במס' * הכה * ואודך ופסל ומצבה לא תקימו לכם
 כנגד מה שכוונתי אתכם לא תקימו אני מצוה אתכם תקימו את
 האבנים:

תרגום

יזמא דין למחוי לך לאאה ולמהך באורדן דתקנן קדמוהי
 ולמטר קדמוהי ופקודוהי ודינוהי ולקבדא לממריה:
 יח ויי חטבך יזמא דין למחוי ליה לעם חביב כמא די
 מליל לך ולמטר כל פקודוהי: יט ולמהך עיראח על כל
 עממיא די עבר לתושבחה ולשום ולרבו ולמהך עם
 קדיש קדם יי אכהך כמא די מליל: א ופקיד משה וסבי
 ישדאר ית עמא למימר טרו ית כל תפקדמא דאנא מפקיד
 יתכון יזמא דין: ב ויהי ביומא די מעברון ית ירדנא
 לארעא דיי אלהך יהיב לך ותקים לך אבנין רבדין ותסוד
 יתהון כסידא: ג ותכתוב עליהון ית כל פתגמי אורייתא
 קדא כמעברך בריל די תיעור לארעא דיי אלהך יהיב
 לך ארע עכרא חלב ודבש כמא די מליל יי אלהא
 דאכהך לך: ד ויהי כמעברון ית ירדנא תקימון ית

אבניא

רש"י

היום משנה לשנה הכאה: יז האמרת והאמירך * אין לך עד מוכיח
 במקרא ולי נראה שהוא לשון המשכה והבדלה הבדלתי לך מהלכי
 הנכר להיות לכם לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות
 לו לעם סגולה ומלאתי להם עד והיא לשון תפארת כמו יתאמרו
 כל פועלי און: חי כאשר דבר לך * והייתם לי סגולה: יט ולהיותך
 עם קדוש * כאשר דבר והייתם לי קדושים: א שמור את כל המצוה *
 לשון הוה גדל"ט בלעז: ב והקמות לך * בירדן ואחר כך תושיא
 משם אחדות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל כמלאת אתה אומר שלשה
 מיני אבנים היו שנים עשר בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל
 כדליתא

אתכם היום בהר עיבל ושרת אותם
 בשׂיד : וּבְנִית שֵׁם מִזְבַּח לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם
 בְּרוּל : וְאֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־
 מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהֵעַלִית עָלָיו עֹלֹת
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ : וְזִבַחַת שְׁלָמִים
 וְאָכַלְתָּ שֵׁם וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :
 וְכִתַּבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב : ס וַיְדַבֵּר
 מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּרִי־יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר הִסְכַּחְתִּי וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
 נְהִיִּית לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ : י וּשְׁמַעַת
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂית אֶת־מִצְוֹתָיו
 וְאֶת־חֻקֵּי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם : ס חֲמִישִׁי
 יא וַיֵּצֵאוּ מִשְׁרָה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
 לֵאמֹר : יב אֱלֹהֵי יַעֲקֹב יַעֲמִדוּ לְבָרֶךְ אֶת־הָעָם
 עַד־הָרַח גְּרִזִים בְּעִבְרָתְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן
 שְׁמַעוֹן וְרָוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁבֵּר וַיֹּסֶף
 וּבְנִימִן

בעל הטורים גרזים (מלא) ג' הכרסה יס' כז :

ובנימן : יג ואלה יעמדו על־הקללה
 בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן
 ונפתלי : יד וענו הלויים ואמרו אר־כל־
 איש

תרגום

אֲבָנִיָּא דְרֵאִירִין דִּי אָנָּא מְפַקֵּד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא
 דְּעֵיבַל וְתַסּוּר יִתְהוּן בְּסִידָה : ה וְחֲבַנְי תִּמְן מִדְּבַחַת קָדָם
 יי אֱלֹהֶךָ מִדְּבַח אֲבָנִין לֹא תִרִים עַל־הוּן בְּרוּלָא : י וְאֲבָנִין
 שְׁלָמִין תִּבְנִי ית מִדְּבַחַת דִּי אֱלֹהֶךָ וְתַסִּיק עֲלוֹהֵי עֲלוֹן קָדָם
 יי אֱלֹהֶךָ : י וְתַכּוּס גְּבַסַת קוֹרְשִׁין וְתִיכּוּל תִּמְן וְתַחֲדֵי קָדָם
 יי אֱלֹהֶךָ : ה וְתַכְתּוּב עַל אֲבָנִיָּא ית כָּל פְּתָנְמֵי אֲוִרִיתָא
 הָדָא פְּרִישׁ יֵאוּת : ט וּמְלִיר מִשָּׁה וּכְהֻנְיָא לִיּוֹאֵי דְכָל יִשְׂרָאֵל
 דְּמִימֵר אֲצִית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַנִּיחָה לְעַם קָדָם
 יי אֱלֹהֶךָ : י וְתַקְבִּיל דְּמִימֵר אֲדִי אֱלֹהֶךָ וְתַעֲבִיר ית פְּקוּדוֹהֵי
 ית קִיּוּמֵהֵי דִי אָנָּא מְפַקֵּדֵךָ יוֹמָא דִּין : יא וּפְקִיד מִשָּׁה ית
 עֲמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימֵר : יב אֵילִין יְקוּמוּן לְבָרְכָא ית
 עֲמָא עַל טוֹרָא דְגְרִזִים בְּמַעֲבְרָכוֹן ית יַרְדֵּנָא שְׁמַעוֹן וְלוֹי
 וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁבֵּר וַיֹּסֶף וּבְנִימִן : יג וַאִילִין יְקוּמוּן עַד דְּוִטִּיא
 בְּטוֹרָא דְּעֵיבַל רֵאוּבֵן גַּד וְאֲשֶׁר וְזִבּוּלָן דֵּן וְנַפְתָּלִי :

ויתבון

רש"י

כדאיתא במסכת סוטה : ח באר היטב * כשצעים לשון : ט הסכת *
 כתרנמו : היום הזה נהיית לעם * ככל יום יהיו בעינוך כאלו היום
 זאת עמו בדבית : יב לברך את העם * כדאיתא במסכת סוטה
 ששה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה לראש הר עיבל והכהנים
 והלויים והארון למטה באמצע הפכו לויים פניהם כלפי הר גרזים
 ופתחו בדרכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' ואלו
 ואלו עונוי אמרו והפכו פניהם להר עיבל ופתחו בקללה ואומרים
 ארוך האיש אשר יעשה פסל וגו' וכן כולם עד ארוך אשר לא יקיים :
 דברים יד 14 טז מקלה

אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֹם : ס טו אָרוֹר
הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פָסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבֹת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֲרָשׁ וְשֵׁם בַּסֵּתֶר וְעֵנּוּ
כָּל־הָעַם וְאָמְרוּ אָמֵן : ס טו אָרוֹר
מִקְלָה אָבִיו וְאָמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס יו אָרוֹר מִסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ
וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן : ס יא אָרוֹר
מִשְׁגֵּה עוֹר בְּדֶרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס יב אָרוֹר מִטָּה מִשֶּׁפֶט גֵּר־
יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן :
כ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתׁ אָבִיו כִּי־גִלָּה
כִּנְיָ אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן : ס כא אָרוֹר
שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס כב אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ
בֵּת־אָבִיו אוֹ בֵּת־אָמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס כג אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ
וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן : ס כד אָרוֹר

מכה

בעל הטורים קול רם ארוור האיש אשר יעשה פסל לו' סבולו של רם היינו
בקול הקב"ה שמעו דבור אנכי ה' ולא יסיה נד' : בספר גו'
ספר ממון חנירו :

מִכָּה רַעְהוּ בַּסֵּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס כה אָרוֹר לִקַּח שָׁחַד
לְהַכּוֹת נַפְשׁ רֹם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן : ס כו אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים

את

תרגום

יד ויתבון ליואי ווימרון לבר אנש ישראל קל רם : טו ליט
גברא די יעביד צלם ומתבא מרחקא קדם יי עובר ידי
אומנא וישוי בסררא ויתבון כל עמא ווימרון אמן :
טז ליט דיקלי אבוהי ואמיה ווימר בר עמא אמן : יז ליט
דישני תחומא דחבריה ווימר כל עמא אמן : יח ליט דיטעי
עירא באורחא ווימר כל עמא אמן : יט ליט דיצלי דין
גירא יתם וארמלא ווימר בר עמא אמן : כ ליט דישכוב
עם איתת אבוהי ארי גלי כנפא דאבוהי ווימר בר עמא
אמן : כא ליט דישכוב עם כל בעירא ווימר בר עמא
אמן : כב ליט דישכוב עם אחתיה בת אבוהי או בת אמיה
ווימר בר עמא אמן : כג ליט דישכוב עם חמותיה ווימר
כל עמא אמן : כד ליט דימחי חבריה בסתרא ווימר כל
עמא אמן : כה ליט דיקביל שוחרא למקטר נפש רם וביאי
ווימר בר עמא אמן : כו ליט דלא יקים ית פתגמי אנריחא

הרא

רשי

טז מקלה אביו * מזלזל לשון ונקלה אחיך : יז מסיג גבול * מחזירו
לאחוריו ונוכ את הקרקע לשון והוסג אחר : חי משגה עור *
הסומא דבדר והשיאו עלה רעה : כד מכה רעהו בסתר * על הלשון
הרע הוא אומר ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן אחד עשר
ארוורס יש כאן כנגד אחד עשר שבטים וכנגד שמעון לא כתב
ארוור לפי שלא היה בלבו לבדו לבדו לפני מותו כשברך שאר שבטים לכך
לא

אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת
 אוֹתָם וְאָמַר בְּרַחֲמֵי אֱמֵן : פ
 כח וְהָיָה אִם־שָׁמְעָה תִּשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וְנָתַתִּיךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ :
 כ ובאו עליך כל־הברכות האלה
 וְהִשְׁגִּיחַ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :
 ג בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה :
 ד בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי
 בַּהֲמָתְךָ שֹׁגֵר אֲלֵפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנְךָ :
 ה בְּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ : ו בְּרוּךְ אַתָּה
 בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ : ששׁ י יִתֵּן
 יְהוָה אֶת־אֵיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים
 לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה
 דִּרְכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ : ח יֵצֵא יְהוָה אֶתְךָ
 אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח
 יד

בעל הטורים ינוסו לפניך וסמיד לוי וכו' ה' אהך את הברכה שממנה בקום
 מלאים כל טוב : באסמיד (ע"ה) ג' זהו סמוי שאין הברכה
 מכויה אלא בדבר הסמוי מן העין :

יָדְךָ וּבִרְכָךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָךְ : ט יְקִימְךָ יְהוָה לֹו לְעַם קְדוֹשׁ
 כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה

תרנים

הרא למעבר יתרוין ווימר כל עמא אמן : א ויהי אם
 קבלא תקביל לממרא דני אלהך למיטר למעבר ית כל
 פקודותי די אנא מפקיד לך יומא דיו ויהניגך וי אלהך
 עקאה על כל עממי ארעא : ב ויירוי עקך קר ברביא
 האילין ויודפקינג ארי תקביל לממרא דני אלהך : ג בריך
 את בקרתא וברוך את בחקלא : ד בריך וקרא למעך
 ואבא דארעך וילדא דבעיך בקרי תוך ועדרי ענך :
 ה בריך סלך ואצותך : ו בריך את במיעךך וברוך את
 במפקך : ז ימן וי נת פעלי דבךך דקוימין עלך תכירין
 קדמך באורחא חדא יפקון דותך ובשבע אורחין וערקון
 מן קדמך : ח יפקיר וי עמך ית ברבתא באוצרך ובכל
 אושטורי יךך ויברכינג בארעא דני אלהך יחייב לך :
 ט יקימינג וי קדמיהי לעם קדיש במא די קיים לך ארי
 חיטר

רשי

לא רכה לקללו : בו אשר לא יקום : כאן כלל את כל התורה כולה
 וקבלה עליהם באלה ובשבעה : ד שגר אלפיד : ולדות בקרך
 שהכמה משגרת ממעים : עשתרות צאנך : כתרנומו ורכותינו
 אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשרות את בעליון ומחזיקות
 אותם כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים : ה ברוך שנאך *
 פירותיך : דבר אחר טנאך דבר לא שאתה מסכן בעלים : ומשאתך *
 דבר יש שנשאר בכלי ואינו זב : ו ברוך אתה בבואך וברוך אתה
 בצאתך * שתהא ויאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם :
 ז ובשבעה דרכים ינוסו לפניך * כן דרך הנכסלים לברוח מתפורין
 לכל ד :

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַכְתָּ בְּדַרְכָיו : י וְרָאוּ
כָּל־עַמֵי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ
וְיָרְאוּ מִמֶּךָ : יב וְהוֹתַרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה
בְּפָרִי בְטַנְךָ וּבְפָרִי בְהִמְתֶּךָ וּבְפָרִי
אֲדַמְתֶּךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַע יְהוָה
לֵאבֹתֶיךָ לֵתֶת לְךָ : יג יִפְתַח יְהוָה לְךָ
אֶת־אֹצְרוֹ הַטוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לִתֵּת
מִטֶּר־אֲרֶצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־
מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהִלּוֹיֵת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה
לֹא תִלוּהוּ : יד וְנִתְנַךְ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא
לְזִנֵב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלְהָ וְלֹא תִהְיֶה
לְמִטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר
וּלְעֲשׂוֹת : יו וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם מִיּוֹן
וּשְׂמֹאוֹר לִלְכֹת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
לְעַבְדָם : פ
טו וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר

בעל הטורים סס יבוב נקרא ר"ת סין סי' סין סל קסילין: ויראו ממך יסמיק
לוב וסוקור ס' לומר בזכות קסילין ויקור ימים דקסוב
וס' עליכם יחיו

לִשְׁמֹר לְעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו
אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־
הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךָ : טו אַרְוֹר
אַתָּה בַעִיר וְאַרְוֹר אַתָּה בְּשָׂדֶה : יז אַרְוֹר
טַנְאֶךָ וּמִשְׂאֲרֹתֶיךָ : יח אַרְוֹר פְּרֵי־בְטַנְךָ
וּפְרֵי אֲדַמְתֶּךָ יִשְׁגַּר אֶלְפֶיךָ וְעֲשִׂתָרֶת
צֶאֱנָךְ

הרגום

הישר ית פקודיך בני אלהך ותהיך באורחן דתקנן קדמוניה:
י ויחיון כר עממי ארעא ארי שמא בני אתקרי ערך
ויבדלון מינד: יא ויחרינד יי לטבא בנדא דמעך ובנדא
דבעידך ובאבא דארעך על ארעא די גנים יי לאבדך
למתן דך: יב יפתח יי לך ית אוצרויה טבא ית שמא
למתן מטר ארעך בעדגיה ולכרכא ית כל עובדי ידך
ותזיף לעממין סגיאין ואת לא תזוף: יג ויחנינד יי לתקיף
ולא לחלש ותאי ברם לעילא ולא תחי דתחמא ארי תקביר
לפקודיך בני אלהך די אנא מפקיר לך יומא דין למיטר
ולמעבר: יד ולא תסטון מכר פתגמא די אנא מפקיר
יתכון יומא דין ומינא ושקאלא למחך בחר טעות עממיא
למפלחהון: טו ויהי אם לא תקביל לממרא בני אלהך
למיטר דמעבר ית כל פקודיה וקדמוניה די אנא מפקיר
לך יומא דין ויחיון ערך כר לנטיא האילין וירבונך:
טז ליש את בקרמא וליש את בחקלא: יז ליש סלך
ואצותך: יח ליש נדא דמעך ואבא דארעך בקרי תוךך
ועררי

צֹאנֶךָ : יט אָרוֹר אֶתְּהָ בְּכֹאֵךְ וְאָרוֹר
 אֶתְּהָ בְּצֹאתְךָ : כ יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־
 הַמְּאָרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגִעֶת
 בְּכֹר־מִשְׁלַח יָדְךָ אִישׁ תַּעֲשֶׂה עַד
 הַשְּׂמֹדָה וְעַד־אֲבֹרְךָ מִהֵר מִפְּנֵי רֵעַ
 מֵעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבֹתַי : כא יִדְבֹק יְהוָה
 בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֵתְּהָ בְּא־שְׂמֵהּ לְרִשְׁתָּהּ :
 כב יִכְבֹּה יְהוָה בְּשַׁחֲפֹת וּבִקְרַחַת
 וּבִדְלֻקָּתָ וּבַחֲרָחֹר וּבַחֲרָב וּבִשְׂדֵפוֹן
 וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד־אֲבֹרְךָ : כג וְהָיוּ
 שְׂמִיךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נַחֲשֶׁת וְהָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוּז : כד יִתֵּן יְהוָה אֶת־
 מִטֵּר אֶרְצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר מִן־הַשָּׁמַיִם יִרַד
 עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדָה : כה יִתְנַהֵף יְהוָה וְנִגַּף
 לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד תֵּצֵא אֵלָיו
 וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים תָּנוּס לִפְנָיו וְהָיִיתָ
 לזוּעָה

בעל הטורים וככה ה' ד' פעמים כתיב בתוכחות כנגד ג' גליות ויש בזה
 הספוק ז' עניינים בשחוק וגי' כנגד שבע קושכות כלבו :

וְעַד־רֵי עֵנְךָ : יט לִיט אֶתְּ בְּמַעַלְךָ וְלִיט אֶתְּ בְּמַפְקְךָ : כ יִגְדִי
 יי כָּךְ ית מאירתא וית שגושיא וית מוופיתא בכל אושטות
 ירך די מעביר עד דתשמיצי ועד דתיבר בפריע מן קדם
 בישות עיבךך דשבכתא דמלמי : כא ידביק יי כך ית
 מוהנא עד דישמיצי יתך מעל ארעא די אף עליל לתמן
 למרחה : כב ימחינד יי בשחפתא ובקבחתא ובדלקתא
 ובחרחורא ובחרבא ובשדפונא ובירקונא וירדפונך עד
 דתיבר : כג ויהון שמיא די ערוי רישך חסינין פנחשא
 מלאחחא מטרא וארעא די תחרךך תקיפא כפרזולא
 מלמעבר פירין : כד יתן יי ית מטר ארעך אבקא ועפרא
 מן שמיא יחור ערך עד דתשמיצי : כה יתנינד מן תביר
 קדם

רש"י

כ המארה * חסרון כמו זרעת ממארת : מהומה * שגש קול
 בהלות : כב שחפת * שבשרו כשחף ונפוח : קרחת * לשון כי אש
 קדחה בחצי והוא אש של חולים מלוי"י בלעז שהיא חמה מאלו :
 וברלקת * חמה יותר מקדחת ומיני חלאים הם : ובחרחור * חולי
 המחממו תוך הגוף ולמא תמיד למים ובלעז אויסטרדי"מנט לשון
 ועלמי חרה מני חרב נחר מפוח מאש : ובחרב * יביא עליך גייסות :
 שרפון וירקון * מכות תבואה שבשדות : שרפון * רוח קדים אשל"דה
 בלעז : ירקון * יובש ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון קמ"א
 בלעז : עד אבך * תרגום עד דתיבד כלומר עד אבוד אותך שתכלה
 מאלריך : כג והיו שמיך אשר על ראשך נחשת * קללות הללו משה מפי
 עזמו אמרו ושבהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמען וכן נאמר והם
 לא תשמעו לי ותלכו עמי בקרי וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך * ידבק
 ה' בך * וככה ה' * הקל משה בקללותיו לאומרן בלשון יחיד ונס כן
 בקללה זו הקל שבאשונות אומר שמיכס כברזל והרכס כנחושה
 שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין כברזל מויע ומתוך כך יסא חורב
 בעולם והארץ תהא מויע כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה
 וכאן הוא אומר שמיך נחשת וארץך ברזל שיהו שמים מויעין אף על פי
 שלא יריקו מטר מכל מקום לא יהיה חורב של אבדון בעולם והארץ
 לא תהיה מויעה כדרך שאין כברזל מויע ואין הפירות מקריבין ומכל
 מקום קללה היא בין שהיא כנחשת בין שהיא כברזל לא תוליא פירות
 וכן השמים לא יריקו מטר : כד מטר ארץך אבק ועפר * זיקא דבתר
 מטרא

לזעוה לכל ממלכות הארץ: כי והיתה
 נבלתך למאכל לכל עוף השמים
 ולבהמת הארץ ואין מהריר: כי יבכה
 יהוה בשחין מצרים ובעפלים ובגרב
 ובחרס אשר לא תוכל להרפא:
 כי יבכה יהוה בשגעון ובעורון ובתמהון
 לבב: כי והיית ממשיש בצהרים כאשר
 ימשיש העור באפלה ולא תצליח את-
 דרכי והיית אך עשוק וגזול כל הימים
 ואין מושיע: לא אשה תארש ואיש אחר
 ישגלנה בית תבנה ולא תשב בו ברם
 תטע ולא תחללנו: לא שורך טבוח
 לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך גזור
 מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנורת
 לאיביר ואין לך מושיע: לב בניך ובנותיך
 נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות
 אליהם כל היום ואין לאל ידך: לב פרי
 אדמתך וכלי יגיעך יאכל עם אשר לא-
 ידעת

ע בדגש ובטחורין ק' ישכבנה ק' מלרע

בעל הטורים טענון ב' כח' כח' ואידך כי בטענון יכנס כל' לא די טיבכה
 אלא שכל מהנהך יהיה בטענון:

ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל-
 הימים

תרגום

קדם סנאך באורחא חדא תפוק לנהיה ובשבע אורחן
 תעירוק מן קדמוריו ותהוי לזיע לכל מלכות ארעא:
 כי ותהא נבילתך משגרא למיכל לכל עופא דשמיא
 ולבעירא דארעא ולית דמניד: כי ומחינה יי בשוחנה
 מצראי ובטחורין ובגרבא ובחרס יבש די ריא תיבור
 לאתפסאח: כי ומחינה יי בטפשוחא ובסמיוחא ובשעממות
 לבא: כי ותהא ממשש בטתרא כמא די ממשש עורא
 בקבלא ולא תצלחית אורחך ותהי ברם עשוק ואגיס כל
 יומיא ולית דפריק: ל אתתא תירוס וגבר אוחרן ישכבנה
 ביתא תבני וקא תתיב ביה ברמא תיצוב ולא תחליניה:
 לא תורך ירהי נכיס לעינה וקא תיבור מניה חמרך ירהי
 אגיס מן קדמך וקא יתיב לך ענה מסירין לבעלי דבבך
 ולית לך פריק: לב בנה ובנתך מסירין לעמא אוחרן
 ועינה חניין ויסופן בגללהון כל יומא ולית חילא בידך:
 לב אבא דארעך וכל ליאותך ייבור עמא דקא ידעת ותהי

ברם

רש"י

מטרא מטר יורד ולא כל זרכו ואין בו כדי להרביץ את העפר והרוח
 באה ומעלה את האבק ומכסה את עשב הזרעים שהן לחיס מן המים
 וכדכק דקס ונעשה טיט ומתיבש ומרקובן: כח לזעוה - להימנה
 ולזיע שיועו כל שומעי מכותיך ממך ויאמרו אוי לנו שלא יבא
 עלינו כדרך שבה על אלו: כי בשחין מצרים - רעה היה מאד לח
 מבפנים ויבש מבחוץ כדליתא בכבורות: גרב - שחין לח: חרס - שחין
 יבש כחרס: כח בתמהון לבב - אוטס הלכ אשטורדיסון בלעז:
 כט עשוק - בכל מעשיך יהי ערעור: ל ישגלנה - לשון שגל פלגש
 והכתוב כינהו לשבח ישכבנה ומיקון סופרים הוא זה: תחללנו -
 דשנה הרביעית לאכול פרוי: לב וכלות אליהם - מלפנות אליהם שישבו
 ואינס

הימים : לו והיית משגע ממראה עיניך
 אשר תראה : לו יבכה יהודה בשחין
 רע על הברכים ועל השקים אשר לא
 תוכל להרפא מבפך רגלך ועד קדקדך :
 לו יולך יהוה אתך וארת מלכך אשר
 תקים עליך אלגוי אשר לא ידעת
 אתה ואבתך ועבדת שם אלהים
 אחרים עץ ואבן : לו והיית לשמה
 למשל ולשנינה בכל העמים אשר
 ינהגך יהוה שמה : לו זרע רב תוציא
 השדה ומעט תאסף כי יחסלנו
 הארבה : לו פרמים תטע ועבדת ויין
 לא ישתה ולא תאגר כי תאכלנו
 התלעת : מ זיתים יהיו לך בכל גבולך
 ושמן לא תסוך כי ישל זיתך : מנא בניס
 ובגורת תוליד ולא יהיו לך כי ילכו
 בשבי : מנב כל עצה ופרי אדמתך יירש
 הצלצל

בעל הטורים זיתים יהיו לך וגו' זה הפסוק מתחיל ומסיים בזית לו' סוף
 הזית מתקבל באופן אחר וזהו כבוד כשתילו זיתים שלא יתערכו
 באחרים לכך סוף לו בניס ובנות תוליד : מטעם משה ג' גיהנם :

הצלצל : מנ הגר אשר בקרבך יעלה
 עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה
 מטה : מד הוא ילוך ואתה לא תלוננו
 הוא

תרגום

בבם עשוק ורעיע כל זומא : לו ותחי משפטי מחיו עינך
 דחתי חיו : לו ומחינך יי בשיחנא בישא על רכובין ועל
 שוקין די לא תיכול לאתפסא מפרסת רגלך ועד מוחך :
 לו יגלי יי יתך וירת מלכך די ייקים עלך לעמא די לא
 ידעת את ואבהתך ותפלח תמן לעמא פלחי טענתא אעא
 ואבנא : לו ותחי לצרו למתל ולשועי בכל עממא די
 יברוינך יי לתמן : לו בר זרע סני תפיק חקלא וזעיר
 תכניש ארי יחסליניה נובא : טל ברמין תצוב והתפלח
 ותמרא לא תשתי ולא תכניש ארי תכליניה תולעתא :
 מ זיתין יהיו לך בכל החומך ומשחא לא תסוך ארי יתרון
 זיתך : מא בנין ובגין תליר ולא יהיו לך ארי יתכון בשבוא :
 מב כל אילנך ואבא דארעך יחסליניה סקאה : מג תותב
 ערל די בניך יהי סדיק עיל מינך לעילא לעילא ואת תחי
 נחית לתתא לתתא : מד הוא יזופינך ואת לא תזופיניה

ערל

רש"י

ואינם שבים כל תחלת שאינה באה קרויה כליון עינים : לו לשמה *
 אשעורד ישון כל הרואה אותך ישום עליך : למשל * כשתבא מכה רעה
 על הדם יאמר זו דומה למכת פלוני : ולשנינה * לשון ושנתת ידברו
 כך וכן תרגמו ולשועי לשון ספור ושתעי : לח יחסלנו * יכלנו ועל
 שם כך נקרא חסיל שמכלה את הכל : מ כי ישל * יסיר פירותיו לשון
 ונשל הכרזל : מב יורש הצלצל * יעשנו הארבה רש מן הפרי * יירש *
 יענה : צלצל * מין ארבה וא"ל לפרש יירש לשון ירושה שאם כן
 היה לו לכתוב יירש ולא לשון הורשה וגרושין שאם כן היה לו
 לכתוב

הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב:
 וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
 וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁגִּיחוּךָ עַד הַשְּׂמַדךָ כִּי־לֹא
 שָׁמַעַת בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר
 מִצְוֹתָיו וְחַקְתּוֹ אֲשֶׁר צִוָּךָ: מִן וְהָיוּ בְךָ
 לְאוֹרֵי וּלְמוֹפֶת וּבִזְרַעַךָ עַד־עוֹלָם:
 מִן תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵכַל כָּל־
 מִן וְעַבַדְתָּ אֶת־אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחֲנוּ
 יְהוָה בְּךָ בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירֹס וּבְחָסֵר
 כָּל וְנָתַן עַל בְּרִזְלֵךָ עַל־צוּאֲרֶךָ עַד
 הַשְּׂמִירוֹ אֹתְךָ: מִן יִשָּׂא יְהוָה עֲלֶיךָ גּוֹי
 מִרְחֹק מִקְּצֵה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר יֵדְאֶה הַנָּשִׂר
 גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: כִּגּוֹי עִז פָּנִים
 אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזִקְן וְנָעַר לֹא יְהִי:
 כֹּחַ וְאָכַל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד
 הַשְּׂמַדךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָן
 תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר שֹׁגֵר אֶל־פִּיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת
 צֹאנֶךָ

בעל הטורים ודאס הנשר ג' עשרה כדאוקא כסוכה דהיינו אלכסנדרוס
 טשיער לבא ב' ימים ונא ביום אחד:

צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִירוֹ אֹתְךָ: כֹּחַ וְהִצֵּר לְךָ
 בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֵדַת חֲמַתֶּיךָ הַגְּבִהַת
 וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בָטַח בָּהֶן בְּכָל־
 אֶרֶצְךָ וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־
 אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ:
 שְׁנֵיהֶם מִלְרַע וְאִכְלַת

תרגום

הוא יהי מקיף ואת תהי חלש: מה וייתן עֲלֶיךָ כָּל לוֹטִיא
 האילין וירדפונך וירדקונך עד דתשתיצו ארבי לא קבלתא
 למקרא בני אֱלֹהֶיךָ לְמַשֵּׁר פְּקִידוֹתָיו וְקִנְיָוֹתָיו דְּפִקְדָךָ:
 מן ויהיו בך לאת ולמופתין ובכנך עד עלמא: מן חלף די
 לא פלחת קדם יי אלהך בחרוא ובשפירות לבא מסגי
 כולא: מן ותפלח ית בעלי דבכך די יגריגון יי בך בבפנא
 ובצחיותא ובערטקיותא ובחסירות כולא ויתן ניר דפרזלא
 על צוארך עד דישיצי יתך: מט ויתן יי עֲלֶיךָ עִם מְרַחֵיק
 מסגי ארעא כמא דמשתרי נשרא עמא די לא תשמע
 לישניה: נ עם מקיף אפין די לא נסיב אפי לסקא ועל
 ינקא לא מרחם: נא ויכיל ולרא דבעירך ואבא דארעך
 עד דתשתיצו די לא ישאר לך עיבורא חמרא ומשחא
 בקרי תורך ועדרי ענך עד דייביר יתך: נכ וייעוק לך
 בכל קרנך עד דיקבוש שורך רמיה ובריביא דאת רחיץ
 לאשתויבא בהון בכל ארעך וייעוק לך בכל קרנך בכל

ארעך

רש"י

לכתוב יוריש: מן מרוב כל בעוד שהיה לך כל טוב: מט כאשר
 יראה הנשר פתאום ודרך מללחת ויקלו סוסיו: לא תשמע לשוני
 לא תכיר לשוני וכן תשמע חלוס לפתור אותו וכן כי שומע יוסף
 איננו נכדי

כג וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנֶךָ בִּישׁוֹר בְּנִיֶּךָ
 וּבְנֵיתֶךָ אֲשֶׁר נִתְּנָלֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצֵיק לְךָ אֵיבֶךָ:
 כד הָאִישׁ הֶרֶךְ בְּךָ וְהֶעֱנַג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו
 בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבֵיתוֹ בְּנָיו אֲשֶׁר
 יוֹתִיר: כה מֵתָתִי לְאֶחָד מֵהֶם מִבֶּשֶׁר
 בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַיִּשְׁאִירֵלוֹ כֹּל
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵיק לְךָ אֵיבֶךָ
 בְּכָל־שַׁעֲרֶיךָ: כו הִרְבֵּה בְּךָ וְהֶעֱנַגְהָ
 אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה בַּהֲרִגְלָהּ הֵצַג עַל־
 הָאָרֶץ מֵהַתְּעַנֵּג וּמִרֶךְ תִּרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ
 חֵיקָהּ וּבְבָנָהּ וּבְבֵתָהּ: כז וּבְשִׁלִּיתָהּ
 וְהִוָּצַתָּ מִבֵּין רִגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר
 תֵּלַד כִּי־תֹאכְלֹם בַּחֲסֵר־כָּל בִּסְתָר
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵיק לְךָ אֵיבֶךָ
 בְּשַׁעֲרֶיךָ: כח אִם־לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים
 בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד
 וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כט וְהִפְלֵא

חסר א

יהוה

יְהוָה אֶת־מִכְתָּךְ וְאֶת מִכּוֹת זֶרְעֶךָ
 מִכּוֹת גְּדֻלַּת וְנֹאמְנוֹת וְחִלּוּם רַעִים
 וְנֹאמְנִים

תרגום

ארבע דיחב יי אלהך לך: נג ותיכור ולרא המעד בשר
 בנך ובנתך דיחב לך יי אלהך בצורה ובעקת דיעיק לך
 סנאך: נד נכרא רבכך כך ודמפנק לחדא תבאש עיניה
 באחוי ובאפת קומיה ובשאר בנוהי די ישאר: נה מלמפן
 לחד מנהון מבשר בנוהי די ויכול מדלא אשתאר ליה
 כולא בצירא ובעקתא די יעיק לך סנאך בכל קירוך:
 נו דרביכא כך ודמפנקה די לא נסיאת פרסת רגלה
 לאחתא על ארעא מאתפנק ומרביכו תבאש עינה כנבר
 קומיה ובכרה ובכרמה: נז ובועיר בנהא דיפקון מינה
 ובכנרהא די תליר ארי תכלינין בחסירות כולא בסתרא
 בצירא ובעקתא די יעיק לך סנאך בקירוך: נח אם לא
 תיטר למעבד ית כל פתגמי אורייתא הרה דכתיבין בספרא
 הדיון למדחל ית שמה יקירא ורחילא הדיון ית יי אלהך:
 נט ויפריש יי ית מחהך וית מחת בנך מחו רברבון
 ומהימנן

רשי

אינטי"גדרי: נב עד רדת חומותיך * לשון רדוי וכבוש: נג ואכלת
 בשר בניך במצור * מחמת שהיו זרים על העיר ויהיה שם מלוק
 עקת רעבון: נד הרך כך * הרחמני ורך לבב על בניו: תרע עינו *
 דהס להעלים עינו מהס מתת לאחד מהס מבשר אחיסה אשר יאכל:
 וביתר בניו אשר יותיר * מן השחוטים ששחט למאכלו תהא עינו
 רעה וזרה דהס מליתן להס מבשר אחיסה הנשחטים: גז תרע עינה
 באישחיקה ובכנה ובכתה * הגדולים: גז ובשליחה * בניס הקטנים בכלן
 תהא עינס זרה כשתאכל את האחד מליתן לאשר אללה מן השכר:
 נט והפלא ה' את מכותך * מופלאות ומובדלות משאר מכות:
 רברים 15 10 ונאמנות

וּנְאֻמִים : ס וְהִשִּׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מְדוּהַ
 מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וּדְבִקוּ בְּךָ :
 סא גַם כָּל־חֲלֵי וְכָל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב
 בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ
 עַד הַשְּׂמֹדֶךְ : סב וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמַתִּי מֵעַט
 תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
 לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :
 סג וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר־שִׁשִּׁי־הוּא עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב
 אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יִשִּׁישׁ יְהוָה
 עֲלֵיכֶם לְהַאבִּיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
 אֶתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
 אַתָּה בָּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ : סד וְהִפִּיצְךָ
 יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־
 קְצֵה הָאָרֶץ וְעִבְרַת שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 אֲשֶׁר לֹא־יָדַעַת אֶתָּה וְאַכְתִּיךָ עֵזְוֹאֲבֵן :
 סה וּבְגוֹיִם הֵהֱם לֹא תִרְגִּיעַ וּלֹא־יִהְיֶה
 מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב
 רָגֹז וּכְדִיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבוֹן נַפְשׁ : סו וְהָיוּ
 חִיךְ

בעל הטורים כל חלי עולה כ"ח כנגד כ"ח קללות :

חִיךְ תְּלֹאִים לְךָ מִנְּגַר וּפְחַדָּה לִילָה

ויומם

בעל הטורים תלואים ב' במס' הכא ואורך ועמי תלואים למסונקי והייב
 דאמרו בינוכוס תלויין ועומדין בין ר"ס ליו"כ זכו ככתבי
 לחיים לא זכו ככתבין למיקס וזהו ועמי תלואים שתלויים ועומדים עד סיעשו קסוסה :

תרגום

וּמְהִימָנִן וּמְכַתְּשִׁין בִּישׁוּן וּמְהִמָּנִין : ס וַיְהִיב בְּךָ יַת כָּל־
 מְכַתְּשֵׁי מִצָּרִים דִּי דְחִיקְתָּא מִן קַדְמִירְהוֹן וַיִּדְבְּקוּן בְּךָ :
 סא אַף בַּל מְרַע וְכָל מַחָא דְרָא כְּתִיבִין בְּסֵפֶר אֲוִרְיָתָא דְרָא
 יִתְיַנֵּן וַי עַלְךָ עַד דְּתַשְׁתִּיצִי : סב וְתַשְׁתִּיצִי בְּעַם זְעִיר
 חֲלַף דִּי תוּתִין כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסַגֵּי אַרְיָ לֹא קַבְּלָתָא לְמַמְרָא
 בְּיָי אֶלְקָךָ : סג וַיְהִי כַּמָּא דְחֲדָי וַי עֲלִיכוֹן לְאוּטְכָא קָבוֹן
 וּלְאַסְנָאָה יִתְכֹּוֹן וְחֲדָי וַי עֲלִיכוֹן לְאוּכְרָא יִתְכֹּוֹן וְלִשְׁיָצָאָה
 יִתְכֹּוֹן וְתַשְׁלֵטְלוֹן מֵעַל אַרְעָא דִּי אַתָּה עֲלִיר לְחַמֵּן לְמַרְתָּהּ :
 סד וַיִּבְדְּרִינְךָ וַי כָּכָל עַמְמִיָּא מִסִּיפֵי אַרְעָא וְעַד סִיפֵי אַרְעָא
 וְתַפְלְחוּן תַּמָּן לְעַמְמִיָּא פְּלַחֵי טַעוּתָא דְרָא יִדְעַת אַתָּה
 וְאַבְהָתְךָ אַעָא וְאַכְנָא : סה וּבְעַמְמִיָּא הָאִינֹן לֹא תְנוּחַ וְלֹא
 יְחִי מְנַח לְפָדְסַת רַגְלְךָ וַיִּתֵּן וַי לְךָ תַּמָּן לֵב דְחִיר וְחִשְׁכוֹת
 עֵינַיִן וּמַפְחַת נַפְשׁ : סו וַיְהִי חִיךְ תְּלֹאִים לְךָ מִנְּגַר וּפְחַדָּה לִילָה
 פְּחִיר

רש"י

ונאמנות - ליסרך לקיים שליחותן : ס אשר יגרת מפניהם * מפני
 המכות כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מזריים היו
 ירחים מהם שלא יבדו גם עליהם תדע שכן כתיב אס שמוע וגו' כל
 המחלה אשר שמתי במזריים לא אשים עליך חן מייראין את האדם
 אלא בדבר שהוא יגור ממנו : סא יעלם * לשון עליה : סב ונשארתי
 במתי מעט תחת וגו' * מועטין חלוק מרובין : סג כן ישיש ה' * את
 אויביכם עליכם להאביד וגו' : ונסחתם * לשון עקירה וכן בית גאים
 יסח' : סד ועברתם שם אלהים אחרים * כתרנומו לא עבודת אלוהות
 ממש אלא מעלים מס וגולגוליות לכומרי ע"א : סה לא תרגיע * לא
 תנוח כמו וזאת המרגעה : לב רגז * לב חרד כתרנומו דחיל כמו שאל
 מתחת

ויוזמם ולא תאמין בחיידך : סו בבקר
 תאמר מייתן ערב ובערב תאמר מי
 יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד
 וממראה עיניך אשר תראה : סט והשיבך
 יהוה מצרים באניות בדרך אשר
 אמרתי לך לאתסיף עוד לראתה
 והתמכרתם שם לאיביך לעבדים
 ולשפחות ואין קנה : ס סט אלה
 דברי הברית אשר צוה יהוה את
 משה לכת את בני ישראל בארץ
 מואב מלבד הברית אשר כרת אתם
 בהרב : פ שביעי
 כט ויקרא משה אל כל ישראל
 ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל
 אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים
 לפרעה ולכל הגדלות אשר ראו עיניך
 האתת והמפתים הגדלים ההם : ג ולא
 נתן

בעל הטורים והסיכך ה' ג' זה יסיה בומי ירמיה : ולא נתן ה' לכם לב עקס
 וסמוך ליה ואלוך אתכם ארבעים סנה רמו סעד מ' סנה אין
 אדם עומד על דעת רבו :

פחיד בלי לא וביממא ולא תרוימין בחיידך : סו בצפרא
 תימר מן יתן רמשא וברמשא תימר מן יתן צפרא מתוהות
 לבך די תהי תיה ומחיוו עינד די תהי חנו : סח ותיכניך
 יי למצרים כספינן באורחא די אמרית לך לא תוסוף עוד
 למחזה ותודבננון מן לבעלי רבבך לעבדין ולאמהן ולית
 דקני : סט אידין פתנמי קומא די פקיד יי ית משה למנוד
 עם בני ישראל בארעא דמואב בר מקוימא די גזר עמהון
 בחורב : א וקרא משה לכל ישראל ואמר להון אתון
 תזויתון ית כל די עבר יי לעיניכו בארעא דמצרים לפרעה
 וכל עבדוהי וכל ארעיה : ב נסין רבבין די חואן עינד
 אתיא ומופתיא רבבין האינון : ג וקא יתב יי לכון לבא
 למדע

רש"י

מתחת רגזה לך שמעו עמים ירגזון מוסדות השמים ירגזו וכליון
 עינים מלפס ליטועה ולא תבא : סו חייד תלואים לך על הספק כל
 ספק תלוי שמח חמות היום כחרב הבאה עלינו ורבותינו דרשו זה
 הלוקח תבואה מן השוק : ולא תאמין בחיידך זה הסומך על הפלטר :
 סז בבקר תאמר מי יתן ערב ויהיה הערב של אמש : ובערב תאמר
 מי יתן בקר של שחרית שהצרות מתחזקות תמיד וכל שעה מרובה
 קללתם משלפניה : סח באניות כספינות בשביה והתמכרתם
 שם לאויביך אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים : ואין
 קונה כי יגורו עליך הרג וכליון : והתמכרתם בלעו איפורו כדריך
 וי"ש ולא יתכן לפרש והתמכרתם בלשון ונמכרתם ע"י מוכרים
 אחרים מפני שנאמר אחריו ואין קונה : סט לכרות את בני
 ישראל שיקבלו עליהם תורה באלה ובשבעה : מלבר הברית
 קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני : ולא נתן ה' לכם לב לדעת
 להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו : עד היום הזה שמעתי שאותו
 היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו שכתוב בפרשת וילך
 ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה
 רבינו אף לנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ומה אתה
 משליט את בני שבטיך עליה ויהאמרו לנו יוס מחר לא לכם נתנה לנו
 נתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית
 לכם וגו' : היום הזה הכנתי אתכם דבקים ופסלים במקום :

ו ותבאו

נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות
 ואזנים לשמע עד היום הזה : וואלך
 אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו
 שלמתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה
 מעל רגלך : ^ס לחם לא אכלתם ויין
 ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני
 יהוה אלהיכם : ^{מפסיד} ותבאו אל המקום
 הזה ויצא סיחן מלך השבון ועוג מלך
 הבשן לקראתנו למלחמה ונכסם :
 ונקה את ארצם ונתנה לנחלה
 לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי :
 ושמרתם את דברי הברית הזאת
 ועשיתם אתם למען תשכילו את כל
 אשר תעשון :

פ פ פ

^ט אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה
 אלהיכם ראשיכם שבטיכם

א נחה אתם

בעל הטורים אקס נצבים כדרך שחמר בסוכו ויקטבו בקתות הסר בחוקו
 לשון נחמה כאן אקס נצבים : כל איש ישראל וסמוך ליה טפסס
 לומר סוכו ישראל בעיני הראשונים ולהדריכם כטפס : נשיכם וסמוך ליה וגרד
 רמז טלף הוזהרו כשרות לויכח לפסולים :

וקניכם ושטריכם כל איש ישראל :
 י טפכם נשיכם וגרד אשר בקרב
 מחנהך מחטב עציד עד שאב מימך :
 לעברך

תרנים

למדע ועיניו למחיו ואודניו למשמע עד יומא הדיון :
 ו נדרית יהכין ארבעין שנין במדברא לא בליאו כסותכין
 מנכין וטפנדך לא ערו מעל רגלך : ^ה לחמא לא אכלתון
 ונחמר חרת ועתיק לא שתיתון בריל דתדעון ארי אנא וי
 אלרכין : ^ו ואתיתון לארברא הדיון ונפק סיחון מלכא
 דחשבון ועוג מלכא דמתנן לקדמוינא לאנחא קרבא
 ומחיננן : ^ז ונסכנא ית ארעהון ויהכנה לאחסנא לשיבט
 ראובן ולשיבט גד ולפלגות שבטא דמנשה : ^ח ותטרון
 ית פתגמי קוימא הדיון ותעברון יתהון בריל דתצלחון ית
 כל די תעברון :

^ט אתון קנימין יומא דיון כולכין קדם יי אלהכין רישיכין
 שבטיכין סביכין וסרכיכין בר אנש ישראל :
 י טפלכין נשיכין וגידך די כגו משריתך מלקט אעך עד
 מלי

רשי

ו ותבאו אל המקום הזה עתה אתם רוחים עלמס בגדולה וכבוד אל
 תבעטו במקום ואל ירוס לבכסם ושמרתם את דברי הברית הזאת :
 ד"ה ולא נתן ה' לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של
 רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה ולפיכך לא הפקיד עליכם
 המקום עד היום הזה אבל מכהן ואלך יקפיד ולפיכך ושמרתם
 את דברי הברית הזאת ונו' :

פרשת נצבים

^ט אתם נצבים מלמד שכינס משה לפני הקב"ה ביום מותו
 להכניסם בברית : ראשיכם שבטיכם ראשיכם לשבטיכם :
 וקניכם

יֵאָדָּם לְעִבְרֹךְ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֶיךָ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּרְתָה עִמָּךְ הַיּוֹם :
 שְׁנֵי יָב לְמַעַן הִקִּים אֶתְךָ הַיּוֹם לֹו לְעַם
 וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
 לְךָ וּכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וּלְיַעֲקֹב : יֵב וְלֹא אֶתְכֶם לְבְדֻכְכֶם
 אֲנֹכִי כִרְתָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־
 הָאֱלֹהִים הַזֹּאת : יֵב כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה
 עִמָּנוּ עַמְדַּ הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת־
 אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם : שְׁלוֹשִׁי טו כִּי־
 אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם
 אֲשֶׁר עִבְרָתֶם : טו וְהִרְאוּ אֶת־שְׁקֻצֵיהֶם
 וְאֶת גְּלִלְיֵיהֶם עֵינַי וְאֶבְנֵי כֶסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר
 עִמָּהֶם

רש"י

זקניכם ושוטריכם * החשוב חשוב קודם ואחר כך כל ישראל :
 יוד מחושב עיך * מלמד שכלו כנענים להתגייר בימי משה כדרך
 שכלו נבעונים בימי יהושע והוא האמור בנבעונים ויעשו גם המה
 כערמה ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים : יא לעברך * להיותך
 עובר בברית * ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך אלא כמו לעשותכם
 אותם : לעברך בברית * דרך העברה כך היו כורתי בריתות עושין
 מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוברים בנתיים כמו שנאמר העגל אשר
 כרתו לשנים ויעברו בין ברתיו : יב למען הקים אותך היום לו לעם *
 כל

מלי מיד : יא לאעלותך בקימא דיי אלהך ובמומתיה די
 יי אלהך גזר עמך יומא דיו : יב בדיל לאקמא יתך יומא
 דיו בקמותיה לעמא והוא יהוי כך לאלהא כמא דמליל כך
 וכמא דקיים לאכהתך לאברהם ליצחק וליעקב : יג ולא
 עכיון בלחודיכוין אנא גזר ית קיימא דרין וית מוסתא
 דרא : יד ארי ית מן דאיתיהי הקא עמנא קאים יומא דין
 קדם יי אלהנא וית מן דליתיהי הקא עמנא יומא דין :
 טו ארי אתון ידעתון ית די יתיבנא בארעא דמצרים וית
 די עברנא בנו עממיא די עברתון : טו וחיותון ית שקוציהון
 וית טעותיהון אעא ואבנא פספא ודרהבא די עמרוין :
 דלמא

רש"י

כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם : והוא יהיה לך
 לאהים * לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה
 אחרת לכך הוא חוסר אתכם בשבעות הללו שלא תקניטוהו מאחר
 שהוא אינו יכול להבדל מכם * עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה *
 ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו
 ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים והוריקו
 פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו * התחיל משה לפייסם אתם
 נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם
 קיימין לפניו : היום * כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך
 האור לכם וכך עתיד להאיר לכם והקללות והיסורין מקיימין אתכם
 ומזיבין אתכם לפניו ואף פרשה שלמעלה מזו פיוסין הם אתם רחיתם
 אשר עשית * דבר אחר אתם נצבים לפי שהיו ישראל יולאין מפרנס
 לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרום וכן עשה
 יהושע וכן שמואל התיבנו והשפטה אתכם כשילאו מידו ונכנסו
 לידו של שאל : יד את אשר איננו פה * ואף עס דורות העתידים
 להיות : טו כי אתם ידעתם וגו' והראו את שקוציהם * לפי שראיתם
 האומות ע"א ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם :
 טז והראו את שקוציהם * על שם שהם מאוסים כשקצים : גוליהם *
 מוסרחין ומאוסין כגלל : עץ ואבן * אותן של עמים ושל אכנים רחיתם
 בגלוי לפי שאין הנכרי ירא שמה יגנבו אבל של כסף וזהב עממם
 כזדרי

עִמָּהֶם: פְּיֵישׁ בְּכֶם אִישׁ אֲרִאִישׁה אֹ
 מִשְׁפַּחָה אֲו־שִׁבְט אֲשֶׁר לִבְכוּ פְנֵה
 הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִלְכֵת לַעֲבֹד
 אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵהֶם פְּיֵישׁ בְּכֶם שְׂרֵשׁ
 פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: יִם וְהִיָּה בִשְׁמִעוּ
 אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ
 בְּלִבְבוּ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִי
 בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֵלֶךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרוּחַ
 אֶת־הַצְּמֵאָה: יֵט לֹא־יֵאָבֵה יְהוָה סֵלָה
 לוֹ כִי אֹז יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ
 הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה
 בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחֲרָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: כִּוְהַבְדִּירוּ יְהוָה לַרְעָה
 מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכֵל אֱלוֹת הַבְּרִית
 הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: כֹּה וְאָמַר
 הַדָּוָר הַאֲחֵרוֹן בְּגִיבְכֶם אֲשֶׁר יְקוּמוּ
 מֵאֲחֵרֵיכֶם וְהַנְּבִרִי אֲשֶׁר יֵבֵא מֵאֶרֶץ
 רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא
 וְאֵת

בעל הטורים פרה חסר וי' קרי ביה פרה רמו כפרה סרה סרה ישראל :
 אשר יקומו מאחריכם ר"ת ירבעם אחאב מכנע סהס הרשעו
 בע"ז יוקר מכל :

יִזְדַּמָּה אֵת בְּכוֹן גִּבְרֵי אוֹ אֶתְמָא אוֹ זְרַעִיר אוֹ שְׁבִטָא
 דְּלִבְיָה פְּנֵי יִזְמָא רִיז מְדַחְלָמָא דִּיזֵי אֱלֹהֵנָא לְמַחְדָּ לְמַפְלַח
 יֵת טַעוֹת עֲמִמָּא הַאינֵן דְּלִמָּא אֵית בְּכוֹן גִּבְרֵי מְהַרְהַר
 חֲטָאִין אוֹ זְדוּן: יֵה וְיַחֲוִי בְּמִשְׁמַעִיהָ יֵת פְּתַנְמֵי מִזְמַתָּא הָדָא
 וְיַחֲשִׁיב בְּלִבְיָה רִמְיֹמֶר שְׁלִמָא יְהוּ לִי אֲרִי בְּהַרְרוּר לְבִי
 אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל לְאֹסְפָא לִיָּה חֲטָאֵי שְׁלוֹתָא עַל זְדוּתָא:
 יֵשׁ לֹא יִיבִיזֵי לְמִשְׁבַּק לִיָּה אֲרִי בְּכוֹן יִתְקַף רוּגְזָא דִּיזֵי
 וְחַמְתִּיה בְּגִבְרָא תְרוּוָא וְיִדְבְּקוֹן בִּיהָ כָּל לִוְטֵיָא דְּכַתִּיבִין
 בְּסֵפֶרָא הַרְיִין וְיִמְחִי יֵיֵת שְׁמִיָּה מִתְּחוֹת שְׁמִיָּא: כִּוְיַפְרִשְׁנִיה
 וְיִלְבִּישָׂא מִכָּל־שִׁבְטֵיָא דְּיִשְׂרָאֵל כָּכֵל לִוְטֵיָא קִימָא דְּכַתִּיבִין
 בְּסֵפֶר אוֹרִיתָא הַרְיִין: כֹּה וְיִימַר דְּרָא בְּתַרְאָה בְּגִיבְכוּן דִּי
 יְקוּמוּן מִבְּתִרְכוּן וְכֵר עֲמִמִּין דִּיֵּיתִי מֵאֶרֶע רְחוֹקָא וְיַחֲזוּן
 יֵת

רש"י

בחדרי משכיתם הם לפי שהם יראים שמה יגנבו : י' פן יש בכם ונ' -
 לפיכך חזי רריך להשביעכם : פן יש בכם * שמה יש בכם : אשר לבכו
 פונה היום * מלקבל עליו הכרית : שרש פרה ראש ולענה * שרש מגדל
 עשב מר כנידון שהם מרים כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם :
 ח' והתברך בלבבו * לשון ברכה יחשוב בלבבו ברכת שלום לעמו
 להמר לא יבואו קללות הללו אך שלום יהיה לי : והתברך * בנדי' רח
 שוי' בלעזו כמו והתגלח והתפלל : בשרירות לבי אלך * במראית
 לבי כמו אשרנו ולא קרוב כלומר מה שלבבו רואה לעשות : למען
 ספות הרוח * לפי שאוסף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשונג
 והייתי מעביר עליהם וגורם עתה שארפס עם המניד והפרע ממנו
 הכל וכן תרגם הנקלום בדיל לאוספה ליה חטאי שלותה על זדנותה
 שאוסף לו חני השגנות עם הזדנות : רוח * שונג שהוא עושה
 כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת : צמאה * שהוא עושה מדעת
 ובתאוה : י' יעשן אף ה' * על ידי כעס הנוף מתחמם והעשן יוצא
 מן האף וכן עלה עשן באפו ואף על פי שאין זו לפני המקום הכתוב
 משמיע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ :
 וקנאותו * לשון הנפרכ' מינט אחיות לבישת נקמה ואינו מעביר על
 המדה : כ הכתובה בספר התורה הזה * ולמעלה הוא אומר בספר
 התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו' הזאת לשון נקמה מוסב אל
 התורה

וְאֶרֶץ-חֵלְאִיָּה אֲשֶׁר-חָלָה יְהוָה בָּהּ:
כִּי גִפְרִית וּמִלַּח שָׂרְפָה כָּל-אֶרֶצָהּ לֹא
תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יֵעָלֶה בָּהּ כֹּל-
עֵשֶׂב כַּמְהַפֶּכֶת סָדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה
וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאִפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ:
כִּי וְאָמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עָשָׂה יְהוָה
כִּכְהָ לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל
הַזֶּה: כִּי וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת-בְּרִית
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם: אֲשֶׁר בְּרִית עָמַם
בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כִּי וַיִּלְכוּ
וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם
אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:
כִּי וַיַּחֲרֹף אֵף יְהוָה בְּאֶרֶץ הַהִוא לְהַבִּיאַ
עֲלֶיהָ אֶת-כָּל-הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר
הַזֶּה: כִּי וַיִּתְשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם
בְּאֵף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַח בָּכֶם אֶרֶץ-

בעל הטורים חלה ב' בנס' הכא' ואידך ונסתר לו חלה את כפי' ויעתר לו ודרשינן ויעתר לו מלמד שחזר הקב"ה תחת כסא הכבוד וקבלו בתשובה וסייגו מה חלה דהכא לשון שביחה בראץ אף חלה דגמי מנשה לשון סקורה שנעשה לו חמירה בראקע: באף ובחמה ובקצף ג' שנעשים כנגד שנעשים סנס טל גלות בכל: נקוד על ע"ן שנעדר כדאי' כפי' נגמר הדיון שע' יום היו מא' בסנס שהחיל לכאר הקורה עד עשרה כניסן שנעברו הירדן שאין לנו ולבנינו ליענש * ד"א רמו לע' סנס טל גלות בכל:

אֶרֶץ אַחֲרֵת כּוֹיֹם הַזֶּה: כִּי הַנִּסְתָּרוֹת
לְיְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לְנוֹ וְלִבְנֵינוּ עַד-
י"א נקודות

תרנים

ית מחתא דארעא רהויא וית מרעהא די אמרע וי כה
כב גופרתא ומלחא יקרא כל ארעה לא תזרע ולא תצמח
ולא יסק בה כל עסקא כהפכתא דסדום ועמורה אדמה
וצבויים די הפך וי כרוניה ובחמתיה: כג וימרון כל
עממיא עד מה עבר וי כדיון דארעא דרא מה תקיף רוגזא
בכא דרין: כד וימרון על דשכיו ית קומא דיו אלהא
באכהתרוין די גור עמרוין באפקותיה יתרוין מארעא
דמצרים: כה ואורו ופלחו לטעות עממיא וסנידו לרוין
בחלן דרא ידעינן ולא אטיבא להון: כו ותקיף רוגזא דיו
בארעא רהויא לאיתארה עלה ית כל לוטיא דכתיבין
בספרא דרין: כז וטלטלינון וי מעל ארעהון כרנו ובחמתא
ובתקוף רב ואלינון דארע אחריו ביומא דרין: כח דמטמרו
קדם וי אלהנא ודגלן לנא ולבננא עד עלמא למעבר

ית

רש"י

התורה הזו לשון זכר מוסב אל הספר וע"י פיסוק הטעמים הו
נחלקים לשתי לשונות בפרשת הקללות העפמה נתונה תחת בספר
והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכל אמר הזאת וכאן העפמה נתונה
תחת התורה נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל
אחריו שהלשון נופל על הספר: כה לא ידעום: לא ידעו בהם גבורות
אלהות ואנקלוס תרגם לא אוטבא להון לא הטובו להם שום טובה *
ולשון חלק אלוטו אלוטו שגמרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
ולא חלק להם * לא נתנס לחלקם: כז ויתשם ה' כתרנומו וטלטלינון
וכן הכני נותשם מעל אדמתם: כח הנסתרות לה' אלהינו * ואם
תאמרו מה בידינו לעשות אתה מעניש את הרצים על הרסורי היחיד
שנאמר פן יש בכס איש וגו' ואחר כך וראו את מכות הארץ היתה והלא
אין אדם יודע טמונותיו של חבירו אין אני מעניש אתכם על הנסתרות
שהן

עולם לעשות את כל דברי התורה
 הזאת: **ס** רביעי (שני כסון מחוברות) **ל** והיה
 כי יבאו עליך כל הדברים האלה
 הברכה והקלה אשר נתתי לפניך
 והשבת אל לבך בכל הגוים אשר
 הדיחך יהוה אלהיך שמה: **כ** ושבת
 עדיהוה אלהיך ושמעת בקלו ככל
 אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך
 בכל לבך ובכל נפשך: **ג** ושב יהוה
 אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבעך
 מכל העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך
 שמה: **ד** אם יהיה נדחך בקצה השמים
 משם יקבעך יהוה אלהיך ומשם יקחך:
ה והביאך יהוה אלהיך ארצה אשר
 ירשו אבותי וירשתה והיטבך והרבך
 מאבותי: **ו** ומר יהוה אלהיך את
 לבך ואת לבב זרעך לאהבה את
 יהוה

בעל הטורים את לבך ואת לבב ר"ח חלול לבך כהגו להסכים להספול סליחות
 מר"ח חלול ואלך וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה' לולא
 איתיות חלול שמאלול ואלך חרדתי כגד ה': את לבך ואת גו' (ע"ה) זה ליומות המשיח
 וסמך לוי וסמך שטט קטוב בתשובה שליומו מוד כחל כגאל:

יהוה אלהיך בכל לבך ובכל נפשך
 למען חייך: חמישי ז ונתן יהוה אלהיך
 את כל האלות האלה ער איביך ועל
 שנאיך אשר רדפוך: **ח** ואתה תשוב

ושמעת

תרגום

נת כל פהנמי אורייתא קרא: א ויהי ארי ייתן ערך כל
 פתנמיא דאלין ברבן יל נטין די יהכירי קדמך ויהתיב
 ללבך ככל עממיא די אנךך יי אלהך לתמן: ב ותחוב
 לדחלתא בני אלהך ותקביל קממריה ככל די אנא מפקיר
 לך יומא דין את ובגך ככל לבך ובכל נפשך: ג ויתבי
 יי אלהך ית שבי גלותך וירחם ערך ויתוב ויכנשינך מך
 עממיא די בהךך יי אלהך לתמן: ד אם יהי גלותך
 בספי שמיא מתמן ויכנשינך יי אלהך ומתמן וקרבינך:
 ה ויעלינך יי אלהך לארעא דיריתו אבהך ותרתה ויטיב
 לך ויכנינך מאבהךך: ו ויעדי יי אלהך ית טפשות לבך
 וית טפשות לבא דבגך למרחם ית יי אלהך ככל לבך
 ובכל נפשך בריל חייך: ז ויתן יי אלהך ית כל לוטיא
 האליון ער בעלי דבךך וער סנאךך דברפינך: ח ואת

תחוב

רש"י

שהן לה' חלסינו והוא יפרע מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער
 הרע מקרבנו והם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים נקוד על
 לנו ולבנינו לדרוש חף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את
 הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו
 ערבים זה לזה: ג ושב ה' אלהיך את שבותך ה' היה לו לכתוב והשיב
 את שבותך ורבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל
 בצרת גלותם וכשנאלוין הכתיב גולה לעמנו שהוא ישוב עמם
 ועוד יש לומר שגדול יוס קצון גלויות וכקושי כאלו הוא עמנו צריך
 להיות

וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם :
 וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה
 יָדְךָ בְּפָרִי בְטַנְךָ וּבְפָרִי בְהַמְתֶּךָ וּבְפָרִי
 אֲדַמְתֶּךָ לְטֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׁוֹשׁ
 עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שִׁשְׁעַל־אַבְתֶּיךָ : כִּי
 תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר
 מִצְוֹתָיו וְחַקְתָּו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר
 הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶדְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ : ס שְׁשִׁי יא כִּי
 הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
 לֹא־נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא־רַחֲקָה הוּא :
 יב לֹא בְשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲרֶה־לָנוּ
 הַשָּׁמַיִמָה וַיִּקַּחֵה לָנוּ וַיִּשְׁמַעֵנוּ אֹתָהּ
 וְנַעֲשֶׂנָה : יג וְלֹא־מֵעַבְר לִים הוּא לֵאמֹר
 מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וַיִּקַּחֵה לָנוּ
 וַיִּשְׁמַעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָה : יד כִּי־קָרוֹב
 אֵלֶיךָ

בעל הטורים מו יעלה לנו השמימה ר"ת מילס וס"ת הויה לומר אינו יכול
 לעלות אבל הסס אם לא טויה נימול וכן הקהל לפני ויהי
 תמים סל על המילה : כפוך וכלבך לעשותו כפוך כי חיים הם למכאיה וכלבך
 אגרא דשמעתא סגרא : את החיים ואת הטוב ג' תוכחות כי ממנו תוכחות חיים :

אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ
 לַעֲשׂוֹתוֹ : ס שְׁבִיעִי (רבינו כהן מחברנו) טו וְרָאֵהנְתָתִי
 לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־חַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב
 וְאֵת

תרנום

תתוב ורחקביל לממרא דינו ותעביר ית כל פקודותיו די
 אנא מפקיד לך יומא דין : ט וייתרינגך יי אלהך בכל
 עובדי ירך בולדא דמעך ובולדא דבעירך ובאבא דארעך
 לטבא ארי יתוב יי למחדי ערך לטב כמא די חדי על
 אבהתך : י ארי תקביל לממרא דינו אלהך למשר פקודותיו
 וקומיה דכתיבין בספר אורחא הדין ארי תתוב לדחלתא
 דינו אלהך בכל לבך ובכל נפשך : יא ארי תפקידתא הדין
 די אנא מפקיד לך יומא דין לא מפרשא הוא מינד ולא
 רחיקא היא : יב לא בשמיא היא למימר מן יפק לנא
 לשמיא ויסבה לנא וישמענינא יתה ונעבדינה : יג ולא
 מעברא לימא היא למימר מן יעבר לנא לעברא דימא
 ויסבה לנא וישמענינא יתה ונעבדינה : יד ארי קריב
 לותך פתנמא לחדא בפומך ובקרבך למעבדיה : טו חזי
 די ירהבית קרמך יומא דין ית חזי ית טבתא וית מוקא
 וית

רש"י

להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם
 תלקטו לאחד לאחד בני ישראל ואף גלויות שאר האומות מניינו כן ושכתי
 את שבות בני עמון : יא לא נפלאות היא ממך לא מכוסה היא ממך כמו
 שנאמר כי יפלה ארי יתכסי ותרד פלאים ותרד במטמוניות מכוסה
 חבושה בטמון : יב לא בשמים היא : סאו היתה בשמים היית לריך
 לעלות אחרים ללמדס : יד כי קרוב אליך התורה נתנה לכם ככתב ובעל
 פה : טו את החיים ואת הטוב זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים
 זכרים טז 16 ואם

וְאֶת־הַמּוֹת וְאֶת־הַרַע : טו אֲשֶׁר אֲנֹכִי
 מִצִּוְךָ הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֵלֶכֶת בְּדַרְכָיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו
 וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּית וּרְבִית וּבִרְכָךְ יִהְיֶה
 אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּאֲשֶׁמְרָה
 לְרִשְׁתָּהּ : יז וְאִם־יִפְנֶה לְבַבְךָ וְלֹא
 תִשְׁמַע וּנְדַחַת וְהִשְׁתַּחֲוִית לֵאלֹהִים
 אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם : מִפְּטוֹר יט הַגִּדְתִּי לָכֶם
 הַיּוֹם כִּי אֲבִרְתָּ אֲבֵרוֹן לֹא־תֵאָרִיכֵן יָמִים
 עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ : יט הַעֲדֵתִי בְכֶם
 הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים
 וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה
 וּבַחֲרַת בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶת־הַזֹּרַעַךְ :
 כ לֵאמֹר אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ
 בְּקִלּוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאָרְךָ
 יָמֶיךָ לְשִׁבַת עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 יְהוָה

בעל הטורים וברכך ב' נמו' הכא : ואורך נבי עבד עברי וזה שחחו"ל שאין
 עבד עברי כוונתו בח"ל כי הכא דבקוב וברכך בארץ הקס כתי
 דוקא בארץ : ובחרת בחיים בחיים עולה ע' לו' שבטעים כנים הקורא כדרסת וכן
 סוד ה' ליראיו וחיי האדם ע' שבה :

וַיֵּת בְּשָׂאָה : טו דִּי אֲנָא מְפַקֵּד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַרְחַס יֵת
 יי אֲלֵתְךָ לְמַחַד בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדְמוּהִי וְקִמְצֵר פְּקוּדוּהִי
 וְקִמְצֵר וְדִינֵהוּ וְתַחֲמוּ וְתַסְנִי וְיִבְרַכְיֵךְ יי אֲלֵתְךָ בְּאַרְעָא
 דִּי אַתְּ עֵלִיל תַּמָּן לְמַרְחָה : יז וְאִם יִתְפַּנֵּי לְבָבְךָ וְלֹא תִקְבִּיל
 וְתַטְעִי וְתַסְנוֹד לְטַעוֹת עַמְמִיא וְתַפְלְחִינוּן : יח חַיִּיתִי לְכוּן
 יוֹמָא דִּין אֲרִי מִיבַר תְּכַדוֹן לֹא תוֹרִיכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי
 אַתְּ עֹבֵר יֵת יִרְדְנָא קְמִיעַל לְתַמָּן לְמַרְחָה : יט אֶסְהַרִית
 בְּכוּן יוֹמָא דִּין יֵת שְׂכִיָּא נִיֵּת אַרְעָא חַיִּי וּמוֹתָא יִהְיֶית
 קְדָמְךָ בְּרַכָּן וְלוֹטִין וְתַתְרַעִי בְּחַיִּי בְּדִיל דְּתַחֲמוּ אַתְּ וּבְכָנְךָ :
 כ לְמַרְחַס יֵת יי אֲלֵתְךָ לְקַבְּלָא לְמַמְרֵיהּ וְלֹא־תִקְרָבָא
 לְדַחְלֵתֶיהּ אֲרִי הִיא חַיִּיךָ וְאוֹרְכּוֹרָתִי יוֹמָךְ לְמִיתְבַּ עַל
 אַרְעָא

רש"י

ואם תעשה רע הרי לך המות והכתוב מפרש והולך היאך : טו אשר אנכי
 מצוך היום לאהבה * הרי הטוב וכו' תלוי : וחייית ירבית * הרי החיים :
 יז ואם יפנה לבבך * הרי הרע : חי כי אבד האברון * הרי המות :
 יט העידותי לכם היום את השמים ואת הארץ * שהם קיימים לעולם
 וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת *
 דבר אחר העידותי בכם את השמים אמר להם הקב"ה לישראל הסתכלו
 בשמים שבראתי לשמש אתכם שמה שנו את מדתם שמה לה עלה לגלגל
 חמה מן המזרח והאיר לכל העולם כענין שנאמר וזרח השמש ובה
 השמש הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמה שנתה מדתה שמה
 זרעתם אותה ולא למחה או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים ומה
 לו שנעשו לה לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאים
 אין מקבלין פורענות לא שנו את מדתם אתם שאלם זכיתם תקבלו שכר
 ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה : ובחרת בחיים *
 אינו מורה לכם שחתברו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק
 יפה בבחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך ועל
 זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל
 הטוב לומר את זה קח לך :

יהוה לא־תִירָא לְאִכְרֵיךָ לְאִכְרֵיהֶם לְיִצְחָק
וְלִיעֲקֹב לְתֵת לָהֶם :

פ פ פ

לא וילך משה וידבר את־הדברים
האלה אל־כָּל־יִשְׂרָאֵל :
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
אַנְכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא
וַיְהוֶה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה : וַיְהוֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא יִשְׁמֵד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ
וַיִּרְשָׁתֶם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר
דָּבַר יְהוָה : שְׁנֵי רַ וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וְלִעֲזוֹן מַלְכֵי הָאֲמֹרִי
וְלֵאֲרָצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם : וַנִּתְּנָם
יְהוָה לְפָנֶיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכֹל־
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם : וְחָזְקוּ

ואמצו

בעל הטורים וילך משה לעול קמיו לאברהם ליצחק וליעקב שהלך אליהם
לסגור להם כי קיים הקב"ה את שבועתו והכנים וסראל לארץ
והיחא במדרש מכאן שהטמיוס מספרים זע"ז : ולבוא מלא וי"ו סלא אוכל עוד לבא
בו סדרו משכה : ה' אלהיך ונ"ו הכסוק מחיל ומסיוס בה' לו' שהקב"ה הולך לפני
יסראל ולאחריוס וכן קמיו כי הולך לפניכס ה' ומאספכס אלהי יסראל :

וְאִמְצוּ אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם
כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא
יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ : ס שלוישי (חמושי כסון מחוכרות)

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי
כָּל

תרגום

אָרְעָא דִּי קָיִים יְיָ לְאִכְרֵיךָ לְאִכְרֵיהֶם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב
דְּמִמֵּן דְּהוֹן :

א וַאֲזַר מֹשֶׁה וּמְלִיל יֵת פִּתְגָמִיא דְּהָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל :
ב וַאֲמַר דְּהוֹן בַּר מְאָרָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אֲנָא יוֹמָא
דִּין רִית אֲנָא יְכִיל עוֹד לְמַפֵּק וְלְמִיעַל וַיְיָ אָמַר לִי כֹא
תַעֲבֹר יֵת יַרְדֵּנָא דְּרִין : ג יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמָךְ הוּא
יִשְׁיָצִי יֵת עִמָּמִיא דְּהָאֵלִין מִן קִדְמָךְ וְתַרְתִּינִין יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר קִדְמָךְ כְּמָא דִּי מְלִיל יְיָ : ד וַיַּעֲבִיד יְיָ דְּרִהוֹן כְּמָא
דְּעֵבֶר לְסִיחוֹן וְלִעֲזוֹן מַלְכֵי אֲמֹרָאָה וְלֵאֲרָעֵרוֹן דִּי שִׁיָּצִי
יֵת־רוֹן : ה וַיִּמְסְרִינִין יְיָ קִדְמִיכוֹן וְתַעֲבְרוֹן לְרוֹן כְּכֹל
תַּפְקָרָא דִּי פְקֻדִית יִתְכּוֹן : ו תְּקִיפוּ וַאֲרִימוּ לֹא תִדְחִלוּ
וְלֹא תִתְבָּרוּן מִן קִדְמֵרוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְמַרְיָה מְדַבֵּר
קִדְמָךְ לֹא יִשְׁבָּקְנִיד וְלֹא יִרְחִיקְנִיד : ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ

ואמר

רש"י פרשת וילך

א וילך משה לא אוכל עוד לצאת ולבוא יוכל שתשש כחו תלמוד
לומר לא כהתם עינו ולא כס לחם אלא מהו לא אוכל איני
רשאי שניטלה ממני הרשות וניתנה ליושע : ב וה' אמר אלי : זהו
פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא לפי שה' אמר אלי : אנכי היום
היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות : דבר אחר
לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות
החכמה : ו לא ירפך לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו : ז כי אתה
הבא

כֹּל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאִמִּין בִּי אֵתָה תְּבוֹא
 אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 יְהוָה לְאַבְתָּם לֵתֵת לָהֶם וְאֵתָה
 תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם: ^ח וַיְהוֹה הוּא הַהֲלֵךְ
 לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא
 יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: ^ט וַיִּכְתֹּב
 מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָה אֶל־
 הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת־אֲרוֹן
 בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: רַבִּיעִי
 י וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַ
 שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג
 הַסְּכוֹת: יא בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד
 כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִינֵיהֶם: יב הִקְהֵל אֶת־
 הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ
 אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן
 יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ
 לַעֲשׂוֹת

בעל הטורים כבוא כל ישראל מלא ויו כי ססה היו באים ככנס זקנים
 אכסים כסוס וטף וגרך: העם האנשים גי' (ע"ה) זה ססה
 באים ללמוד:

לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
 יג וּבְנִיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ
 לִירְאוֹהָ

תרגום

ואמר ליה לעיני כל ישראל תקף ואלים ארי את תיעול
 עם עמא דרין לארעא די קנים וי לאבכהתהון לסמן להון
 ואת מחסנינה יתהון: ^ח ווי הוא מדבר קדמך ממריה וחי
 כסעךך לא ישבקניך ולא ירחיקיךך לא תדחל ולא תתבר:
^ט וכתב משה ית אורייתא דרא ויהבה לכהניא בני לוי
 דנטלין ית ארון קיימא דוי ולכל סבי ישראל: י ופקיד
 משה יתהון למימר מסוף שבע שנין בזמן שתא דשמיטתא
 בחנא דמטליא: יא במיתי כל ישראל לאתחזאה קדם וי
 אלהך באתרא די יתרעי תקרי ית אורייתא דרא קדם כל
 ישראל ותישמעיונו: יב כנוש ית עמא נוכריא ונשיא וטפלא
 וגיורך די בקרנך בדיל דישמעון ובדיל דילפון וידחרון
 קדם וי אלהכון ויטרון למעבר ית קד פתנמי אורייתא
 דרא: יג ובניהון די לא ידעין ישמעון וילפון למדחל קדם

רש"י

כבא את העם הזה * הרי את תיעול עם עמא דרין משה ה"ל ליהוסע
 זקנים שכדור עמך הכל לפי דעתן ועלתן אבל הקב"ה אמר ליהוסע
 כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם תביא על
 כרחם הכל תלוי בך טול מקל והך על קדקדן דבר אחד לדור ולא שני
 דברים לדור: ט ויכתב משה ויתנה * כשנמרה כולה נתנה לבני שבטו:
 יוד מקץ שבע שנים * כשנה ראשונה של שמטה שהיא השנה השמינית
 ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקליה של
 שביעית הכולל למוצאי שביעית: יא תקרא את התורה הזאת * המלך
 היה קורא מתחילת אלף הדברים כדאיתא במסכת סוטה על בימה של
 עץ שהיו עושין בעזרה: יב האנשים * ללמוד: והנשים * לשמוע: והטף *
 למען

לִירָאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים
 אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם
 עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ
 חמישי (ששי כסון ממזכרות) וי' ואמר יהוה ל־משה
 הֲזֵן קָרְבוֹ יְמִיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
 וְהִתְיַצְבוּ בְּאֵהַל מוֹעֵד וְאַצְוֶנּוּ וְיִלְךְ מִשָּׁה
 וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֵהַל מוֹעֵד: טו וַיֵּרָא
 יְהוָה בְּאֵהַל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עִמּוֹד
 הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֵהֶל: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה ל־
 מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם
 הַזֶּה וּזְנָה וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נְכַר־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקָרְבוֹ וְעֹזְבֵנִי
 וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:
 יז וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם־הַהוּא וְעֹזְבֹתַיִם
 וְהִסְתַּרְתִּי פָנָי מֵהֶם וְהָיָה לָאֵל
 וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם
 הַהוּא הֲלֹא עַל־כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקָרְבִי

מצאוני

מלעול

בעל הטורים הגם כוז וזכר אחרי ג' זה הוא מנחם: וספרתי כפי מהם
 וזכר לאכול ס"ה ג' כמן וזכר סדרשו בחולין וחכמי הסתר
 מסתיר רמז לאסתר: הרעות האלה ג' ארבע גלויות:

מִצָּאוֹנֵי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה: יח וְאַנְכִי הִסְתַּר
 אֶסְתִּיר פָּנָי בַּיּוֹם הַהוּא עַל־כִּלְהָרְעָה
 אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרָיִם:
 יט וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
 וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמָּה בְּפִיהֶם
 לְמַעַן

תרגום

י' אלהכין כל יומיא די אהון קיימין על ארעא די אהון
 עברין ית ירדנא תמן למרתה: י' ואמר י' למשה הא
 קריבו יומך לממת קרי ית יהושע ואתעמדו במשבן ומנא
 ואפקדיניה ואול משה ויהושע ואתעמדו במשבן ומנא:
 טו ואתנלי י' במשבנא בעמידא דענגנא וקם עמודא דענגנא
 על תרע משבנא: טז ואמר י' למשה הא את שכיב עם
 אבהך ויקום עמך הרין וימעי בתר טעות עממי ארעא
 די הוא עליך לתמן ביניהון וישבקון בחלתי וישנן ית
 קיימי דגזרות עמהון: יז ויתקוף רוגזי בהון ביומא ההוא
 וארחיקינן ואסליק שבנתי מנהון ויהון למיכל ויערעון
 יתהון בישן סניאן ועקן וימר ביומא ההוא הלא מדלית
 שכינת אלהי ביני ארעוני בישא האליון: יח ואנא סלקא
 אסליק שכינתי מנהון ביומא ההוא על כל בישא די עברו
 ארי אתפניאו בתר טעות עממיא: יט וכען כתובו כוזן ית
 תושבתה דרא ואלפה ית בני ישראל שניה בפומהון

כדיר

רש"י

למה כל לתת סכר למביאיהם: יד ואצונו * ואורזנו: טז נכר
 הארץ * גויי הארץ: ונאצוני * והכעיסוני וכן כל יחוק
 לשון כעס: יז והסתרתני פני * כמו שאינו רואה בלרתם:
 יט את

למען תהיה לי השירה הזאת לעד
בבני ישראל :

ששי (שביעי כסון ממזכרות) כ כי אביאנו אל-
האדמה אשר נשבעתי לאבותי וכתב
חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה
אל-אלהים אחרים ועבדום ונאצוני
והפר את בריתי : כה והיה כי תמצאן
את רעות רבות וצרות וענתה השירה
הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי
זרעו כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה
היום בטרם אביאנו אל-הארץ אשר
נשבעתי : ככ וכתב משה את-השירה
הזאת ביום ההוא וילמדה את-בני
ישראל : כג ויצו את-יהושע בן-נון
ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את-
בני ישראל אל-הארץ אשר נשבעתי
להם ואנכי אהיה עמך : כד ויהי בכלות
משה לכתב את-דברי התורה הזאת
על-ספר עד תמם : שביעי כה ויצו משה

את

את-הלויים נשאי ארון ברית-יהוה
לאמר : כי לקח את ספר התורה הזה
ושמתם אתו מצד ארון ברית-יהוה
אלהיכם

תרגום

כדיל דתהו קדמי תושבחהא הדא לסהיד בבני ישראל :
כ אבי אעלינו לארעא די קיימית לאבדהתהון עבדא חלב
ודבש וייכלון וישבעון וירפנקון וירפננו בחר טענת
עממי ויפלהון לרוין וירגזון קדמי וישגון ית קיימי :
כא ויהי ארי יערען ותהון בישן סגיאן ועקו ותתיב תושבחהא
הדא קדמוהי לסהיד ארי לא תתנשי מפום בניהון ארי
גלי קדמי יצרהון די אינון עבדון יומא רין עד לא אעלינון
לארעא די קיימית : ככ וכתב משה ית תושבחהא הדא
ביומא ההוא ואלפה לבני ישראל : כג ופקיד ית יהושע
בר נון ואמר תקיף ואלים ארי את תעיל ית בני ישראל
לארעא די קיימית להון וממרי יהי בסערך : כד והיה כד
שיצו משה למכתב ית פתגמי אורייתא הדא על ספרא
עד דשלימו : כה ופקיד משה ית ליואי נטבי ארון קיימא
דיי למימר : כו סבו ית ספרא דאורייתא הדין ותשוו יתיה

מסטר

רשי

יט את השירה הזאת * הלוינו השמים עד וכפר אדמתו עמו :
כא וענתה השירה הזאת לפניו לעד * שהתירתי בו בתוכה על כל
המולאות אותו : כי לא תשכח מפי זרעו * הרי זו הכתובה לישראל
שארין תורה משתכחת מזרעם לגמרי : כג ויצו את יהושע בן נון *
מוסב למעלה כלפי שכניה כמו שפורש אל הארץ אשר נשבעתי
להם : כד לקוח * כמו זכור שמור הלוך : מצד ארון ברית ה' * נחלקו
בו חכמי ישראל בכ"ב יש מהם לומר שיהיה דף סיה בולט מן הארון
מכחן ושם היה מונח וי"ה מלד הלוחות היה מונח בתוך הארון :

כח הקהילו

אלהיכם והיה שם בך לעד : כו כי אנכי
ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה הן
בעודני חי עמכם היום ממרים היתם
עם יהוה ואף כי אחרי מותי : מפטיר
כח הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם
ושטריכם ואדברה באזניהם את
הדברים האלה ואעידה בם את
השמים ואת הארץ : כט כי ידעתי
אחרי מותי כי השחת תשחתון וסרתם
מן הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים כי
תעשו את הרע בעיני יהוה להכעיסו
במעשה ידיכם : לו וידבר משה באזני
כל קהל ישראל את דברי השירה
הזאת עד תמם :

פ פ פ

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע
הארץ אמרי פי : כ יערף במטר

בס"ת בראש עמוד סימן כ"ה שמו לקחי

בעל השורים כי אחרי מנין כ"ו סני אחרי מותי יהושע פרס את ישראל
כ"א טעם וב' טבוס הארכו הזקנים : הרעה באחרית הימים
ר"ת גי' עולם גון : השמים ואדברה עולם קרי"ג כל' האזינו לקרי"ג מטוק :

מפטר ארון קוימא דיו אלהכון וירי תמן בך דסהיר :
כו ארי אנא ידענא ית סרבנותך וית קדך קש'א הא
עד דאנא קיים עבכון וימא דיו מקרבין הויתון קדם יי
ואף ארי בתר דאימות : כח אכנישו לותי ית כר סבי
שבטיכון וסרביכון ואמליל קדמיהון ית פתגמאי האילין
ואסהיר בהון ית שמאי ית ארעא : כט ארי ידעית בתר
דאמות ארי חבלא תחבלון ותסטון מן אורחא די פקידית
יתכון ותערע יתכון בישתא בסוף יומיא ארי תעפרון
ית דביש קדם יי לארנא קדמיהו בעוכרי ידיכון :
ל ומליל משה קדם כל קהלא דישראל ית פתגמי תושבחתא
הרא עד דשלימו :

א אציתו שמאי ואמליל והשמע ארעא מימרי פומי :

ב יבסם במטרא אולפני יתקבל בטלא מימרי

ברוחי

רש"י

כח הקהילו אלי : ולא תקעו אותם היום בחלוצרות להקטיל את האהל
לפי שנה' עשה לך שתי חלוצרות כסף ולא השליעו יהושע עליהם ואף
בחייו נגזרו קודם מותו לקיים מה שנאמר והיו שלטון ביום המות :
ואעידה בם את השמים זאת הארץ : ור"ת הרי כבר העיד למעלה
העידותי בכס היום וגו' התם לישראל אמר אבל לשמים ולא רץ לא
אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו' : בט אחרי מותי כי השחת
תשחיתון : והרי כל ימות יהושע לא השחיתו שנאמר ויעבדו העם
את ה' כל ימי יהושע מכהן שתלמידו של אדם חביב עליו כנופו שכל
ומן שיהושע חי היה נראה למשה כאלו הוא חי :

פרשת האזינו

א האזינו השמים : שאני מתרה בהם בישראל ותהיו עדים בדבר
שכן אמרתי להם שהתם תהיו עדים וכן ותשמע הארץ
ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר משה אני בשר ודם למחר אני מת
אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הדברית מי בא ומכחיש לפיכך
העיד בהם שמים וארץ עדים שהן קיימים לעולם ועוד שאם יזכו יבאו
העדים ויתנו שכרם הנפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו
טלם ואם יחייבו היהיה בהם יד העדים תחלה ועלך את השמים ולא
יהיה

לקחי תול בטל אמרתי בשעירם עלי-
 דשא וכרביבים עלי-עשב : ג כי שם
 יהוה אקרא הכו גדר לאלהינו : ה הצור
 תמים פעלו כי כל-דרכיו משפט אל
 אמונה ואין עור צדיק וישר הוא :
 ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש
 ופתלתל : ו ה ליהוה תגמלו-זאת עם
 נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך
 הוא עשך ויכונך : שני ז זכור ימות עולם
 בניו שנות דר-ודר שאל אביך ויגדך

ה רבתי והיא מלה בפני עצמה והל' בשוא נח זקניך

בעל הטורים כטל ר' במס' סכא * ואיך היה כטל לישראל לומר סתומים
 היה כטל לישראל דוקא אבל לאומות בהפך כדכתיב ראה ויתר
 גוים שמסכי הקור ממונס כטל : שאל אביך ויגדך זקניך הרי ג' דורות וסמך ליה
 כהחל לומר כל שהוא וכן וכן כ"ח הרי הקורה לו כהחל שאין לו הספק :

רש"י

יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואחר כך ואבדתם מהרה על
 ידי האומות : ב יערף כמטר לקחי * זו היא העדות שתעידו שאני
 אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר הזה
 שהוא חיים לעולם כאשר יערפו השמים טל ומטר : יערף * לשון
 יעוף וכן יערפו דשן יערפו טל : תול כטל * שהכל שמחים בו לפי
 שהמטר יש בו עזבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורר מלא
 יין : בשעירם * לשון רוח סערה כתרנומו כרוחי מטרה מה הרוחות
 הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם אף דברי תורה מגדלין
 את לומדיהן : וכרביבים * טיפי מטר כראה לי על שם שזורה כחץ
 נקרה רביב כמה דלת אמר רובה קשת : דשא * ארב"רין עטיפת
 הארץ מכוסה בירק : עשב * קלח אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעמנו
 קרוי

כרוחי מטרא דנשבין על דיתאה וכרסיסי מלקושא דער
 עשבא : ג ארי בשמא דיו אנא מצלי הכו רבוהא קדם
 אלהנא : ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי כל אורחמיה
 דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולא לא נפיק מן קדם
 דוכאי וקשיט הוא : ה חבילו להון לא ליה בניא די פלחו
 למענותא דרא דאשניהו עובדוהי ואשתניאו : ו הא קדם וי
 אחון גמלין דא עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו הלא הוא
 אביך ואת דיליה הוא עבדך ואתקנך : ז ארבר יומין דמן
 עלמא אסתכל בשני דר נדר שאל אביך ויגדך סבך
 ויימרון

רש"י

קרוי עשב : ג כי שם ה' אקרא * הרי כי משמש בלשון כאשר כמו כי
 תבאו אל הארץ כשחקרה וזכור שם ה' אתם הבן נודל לאלהינו
 וברכו שמו מכלן אמרו שעומין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה
 שבמקדש : ד הצור המים פעלו * הף על פי שהוא חזק כשמביא
 פורענות על עובדי רגונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים
 פעלו : אל אמונה * לשלם ללדיקים דקתם לעולם הבא ואף על פי
 שמאחר את תגמולם סופו להמן את דבריו : ואין עול * הף לרשעים
 משלם שכר דקתם בעולם הזה : צדיק וישר הוא * הכל מזדיקים
 עליהם את דינו וכך ראו וישר להם דיק מפי הכריות וישר הוא
 וראוי להלדיקו : ה שחת לו וגו' * כתרנומו חבילו להון לא ליה : בניו
 מומם * בניו היו והשחתה שהשחתו היא מומם : בניו מומם * של
 בניו היא ולא מומו : דור עקש * עקוס ומעוקל כמו ואת כל הישרה
 יעקשו * ובלשון משנה חולדה ששיניה עקומות ועקושות : ופתלתול *
 אנטרטוליי"ש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הנדלי-
 פתלתול מן התיבות הכפולות כמו ירקרק אדמדם סחרחר קנלגל :
 ו הלה תגמול זאת * לשון תימא וכי לפניו אתם מעיבין שיש בידו
 ליפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות : עם נבל * שכחו את העשוי
 לכם : ולא חכם * להבין את הנולדות שיש בידו להיטיב ולהרע : הלא
 הוא אביך קנך * שקנך ד"ח שקנך בקן הסלעים ובארץ חוקה שקנך
 בכל מיני חקנה : הוא עשך * אומה באומות : ויכונך * אחרי כן בכל
 מיני בסיס וכן מכם כהנים מכם כביאים ומכם מלכים כרך שהכל תלוי
 בו : ז זכור ימות עולם * מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו : בניו שנות
 דור ודור * דור אנוש שהלף עליהם מי אוקיטוס ודור המבול ששטפס *
 ד"ח

זְקַנְיָךְ וַיֹּאמְרוּ לְךָ : ס בְּהִנְחַל עֲלֵינוּ גוֹיִם
 בְּהִפְרִידוּ בְּנֵי אֲדָם יַעֲבֹד גְּבֻלַת עַמִּים
 לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ט כִּי חֶלֶק יְהוָה
 עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶר נַחֲלָתוֹ : י יִמְצָאֵהוּ
 בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלַּל יִשְׁמֹן יִסְכַּבְּנָהוּ
 יְבוֹנְנָהוּ יַצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו : יא כְּנִשְׁר
 יַעִיר קָנּוּ עַל־גּוֹזְלוֹ יִרְחַף יִפְרֵשׁ כְּנַפְיוֹ
 יִקְהָהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל־אֲבָרְתָּו : יב יְהוָה בְּרַד

ינחנו

רש"י

ד"ה לא נתתם לבבכם על שעבר בינו שנות דור ודור להכיר להבדיל שיש
 בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא : שאל
 אביך * אלו הנביאים שנקראים אבות כמו שנאמר בהלוייהו אבי אבי
 רכב ישראל : זקניך * אלו החכמים : ואמרו לך * הראשונות : ח בהנחל
 עליון גוים * כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתן הניסן ושטפס :
 בהפרידו בני אדם * כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם
 ולא יצא כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא אבדם : למספר בני
 ישראל * בשביל מספר בני ישראל שעתידין ללאת מבני שם ולמספר
 שבעים נפש כל בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים
 לשון : ט כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ * למה כל זאת לפי שהיה חלקו כבוש זניקהם
 ועתיד ללאת ומי הוא חלקו עמו ומי הוא עמו יעקב חבל נחלתו *
 והוא הג' באבות המשולש בשלש זכויות זכות אבי אביו וזכות אביו
 וזכותו הרי ג' כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים והוא ובניו היו לו
 לנחלה ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק : יוד ימצאו
 בארץ מדבר * אותם מצא לו נחמנים בארץ המדבר שיקבלו עליהם
 תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו שנאמר וזרח
 משעיר לנו הופיע מהר פארן : וכתהו ילל ושימון * ארץ זיה ושמתה
 מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם נמשכו אחר האמנה ולא אמרו
 היאך נלא למדברות מקום זיה ושמתון כענין שנאמר לכתך אהרי
 במדבר : יסובבנהו * שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים
 לארבע

וַיִּמְרוּן לְךָ : ה בְּאַחֲסָנָא עֵירָאָה עַמְמִיא בְּפִרְשֻׁתִּיהָ בְּנֵי
 אֲנָשָׁא קְיוּם תְּחוּמֵי עַמְמִיא לְמַנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ט אַרְי
 חוֹלְקָא דְּנֵי עַמִּיהָ יַעֲקֹב עַרְבֵי אַחֲסָנְתִּיהָ : י סְפִיק צוֹרְכִיהוֹן
 בְּאַרְעֵי מִדְבָּרָא וּבְכִירַת צִחְוִנָא אַתְרֵי דְּלִית מִיָּא אֲשֵׁרִינוּן
 סְחוּר סְחוּר לְשִׁכְנִתִּיהָ אֲרִפִּינוּן פִּתְנָמֵי אֲוִרְיָהָ נְטָרִינוּן
 בְּכִבְרַת עֵינֵיהוֹן : יא בְּנִשְׂרָא דְּמַחִישׁ לְקַנְיָה עַל בְּנֵיהִי
 מְחֻזְפָּא פְּרִים גְּדַפְוִיהִי מְקַבְּלִיהוֹן מְנַטְלִיהוֹן עַל תְּקוּפָה
 אֲבָרוּרִי : יב בְּלַחֲוִירְוִיהוֹן עֲתִיד לְאֲשֵׁרִי וְתִרְוִיהוֹן בְּעֶלְמָא

דהוא

רש"י

לארבע רוחות וסבבן בתחתית ההר שכפהו עליהם כנינות : יבוננהו *
 שם בתורה : יצרנהו * מנחם שרף ועקרב ומן האומות : כאישון עינו *
 הוא השחור שבעין שהמאור יולא הימנו * והנקלוס תרנס ימצאהו
 יספיקו כל זרכו במדבר כמו ומצא להם לא ימצא לנו ההר : יסובבנו *
 אשרינון סחור סחור לשכינתיה אהל מועד באמצע הארבעה דגלים
 לארבע רוחות : יא בנשר יעיר קנו * נהגם ברחמים ובחמלה כנשר
 הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום עד שהוא מקשקש
 ומטרף על בניו בכנפיו בין הילן לאילן בין שוכה לחבתה
 כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו : יעיר קנו * יעורר בניו : על
 גוזליו ירחף * אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחוסף נוגע ואינו נוגע
 אף הקב"ה שדי לא מצאנוהו שגיא כח כשברא ליתן תורה לא נגלה עליהם
 מרוח אחת אלא מארבע רוחות שנאמר ה' מסויני בא וזרח משעיר
 לנו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קדש אלוה מתימן יבא זו רוח
 רביעית : יפרוש כנפיו יקאהו * כשברא ליטלן ממקום למקום אינו
 נוטלן ברגליו כשאר עופות לפי שאר עופות יראים מן הנשר שהוא
 מנביה לעוף ופורח עליהם לפיכך נושאין ברגליו מפני הנשר אבל
 הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו אמר מוטב שיכנס
 החץ בו ולא יכנס בבני אף הקב"ה והאשר אתכם על כנפי נשרים כשנסעו
 מצרים אחריהם והשיגום על הים היו זורקים בהם חצים ואבני
 בלסטראות מיד ויטע מלאך האל הים וגו' ויבא בין מחנה מצרים :
 יב ה' ברד ינחנו * ה' דדד ובטח נהגם במדבר : ואין עמו אל נכר *
 לא יהיה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם *
 ורבתינו דרסהו על העתיד וכן ת"א ואני אומר דברי תוכחה הם
 להעיד השמים והארץ שתהא השירה להם לעד אסופן לבגוד ולא
 יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם
 דברים יז 17 לפיכך

יִנְהַנּוּ וְאִין עֲמוּ אֶל נֶכֶד : שְׁלִישִׁי וְגַ' יִרְכְּבֵהוּ
 עַל־בְּמוֹתַי אֶרֶץ וְיֵאבֵד תְּנוּבַת שְׂדֵי
 וַיִּנְקְהוּ דָבָשׁ מִסַּרְעַ וְשִׁמֶן מִחֲלָמִישׁ
 צוּר : יי חֲמַאת בְּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם־חֵלֶב
 כְּרִיס וְאֵילִים בְּנִי בְּשִׁן עֵתוּדִים עִם־חֵלֶב
 כְּלִיֹּת חֲטָה וְדַם־עֵנֶב תִּשְׁתַּחֲמֶר :
 טו וְיִשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעַט שְׁמַנֹּת עֵבֶת
 כְּשִׁית וַיִּטֵּשׂ אֱלוֹהַ עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר
 יִשְׁעָתוּ : טו יִקְנֵאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבַת
 יִכְעִסָּהוּ : יו יִזְבְּחוּ לִשְׂדֵים לֹא אֱלֹהִים
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲרָשִׁים מִקָּרֶב בָּאוּ

ו יתירה חול כתרנומו חול
 בעל הטורים ינחנו ב' במס' * הכא * ואידך מתן אדם ירחיבו לו ולפני גדולים
 ינחנו לומר מי שנותן כדקה הקב"ה כדד ינחנו :

רש"י

לפיכך צריך לישב הדבר לכאן ולכאן וכל הענין מוסב על זכור ימות
 עולם בינו שנות דור ודור כן עשה להם וכן עתיד לעשות כל זה היה
 להם לזכור : יג ירכבהו על במותי ארץ * כל המקרא כתרנומו : ירכבהו *
 על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות : ויאכל תנובות שדי * אלו
 פירות ה"י שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות : ויניקהו רבש
 מסלע * מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי קליעות מן החבית
 הלך ומגא הדבש קף על פיה אמר לו זו של דבש היא אמר לו השקע
 ידך לתוכה והתה מעלה קליעות מתוכה : ושמן מחלמיש צור * אלו
 זיתים של גוש חלב : (במותי ארץ * לשון גובה : שדי * לשון שדה :
 חלמיש צור * תקפו וחזקו של סלע כשאזכרו דבוק לתובה של אחריו
 נקוד חלמיש וכשהוא דבוק נקוד חלמיש) : יד חמאת בקר וחלב צאן *
 זה היה בימי שלמה שנאמר עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי
 ומאה

דהוא עתיד לחדתא ולא יתקיים קדמותי פולחן טענאן :
 יג אשדנינון על הוקפי ארעא ואוכליננון בינת סנאיהון ויהב
 להון בינת שליטי קרונו ונכסי יתכין כרכין תקיפין : יד יתב
 להון בינת מלכיהון ושליטיהון עם עומר רכרכניהון
 ותקיפיהון עמא דארעהון ואחסנתהון עם בינת חיליהון
 ומשריתהון ורם גכריהון אהשר כמיא : טו ועתר ישראל
 ובעט אצלח תקוף קנא נכסין ושבק פולחן אלהא דעכדיה
 וארניו קדם תקיפא דפרקיה : טו אקניאו קדמותי בפולחן
 טענאן בתועבא ארניו קדמותי : יד דבחו לשדן דלית בהון
 צרדחתלן דלא ידענין חרתן דמקריב אתעבדא לא אתעסקו
 בהון

רש"י

ומאה לאן : עם חלב כרים * זה היה בימי עשרת השבטים שנה' אוחלים
 כרים מלאן : חלב כליות חטה * זה היה בימי שלמה שנאמר ויהי לחם
 שלמה וגו' : ורם ענב תשתה חמר * בימי עשרת השבטים השמותים
 במדוקי יין : חמאת בקר * הוא שומן הנקלח ע"ג חלב : וחלב צאן *
 חלב של לאן וכשהוא דבוק נקוד חלב כמו בחלב אמו : כבשים *
 ואילים * כמשמעו : בני בשן * שמנים היו : כליות חטה * חטים שמנים
 כחלב כליות ונסין ככולא : ורם ענב * היה שותה טוב וטעם יין חשוב :
 חמר * יין בלשון ארמי : חמר * אין זה שם דבר אלא לשון משוכח
 בטעם ווי"ו ש בלעו ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרנום
 של אנקלוס אשרינון על תוקפי ארעא וגו' : טו * לשון עובי : בשית *
 כמו כסית לשון כי כסה פניו בחלבו כהדם ששמן מבפנים וכסליו
 גכפלים מבחוץ וכן הוא אומר ויעש פימה עלי כסל : כשית * יש לשון
 קל בלשון כסוי כמו וכוסה קלון ערוס והם כתב כסית דגוש היה
 נשמע כסית את אחרים כמו כי כסה פניו : וינבל צור ישועתי * גנהו
 וביזהו שנה' אחרים אל היכל ה' וגו' אין כול גדול מזה : טז יקניאיהו *
 הבעירו חמתו וקנאתו : בתועבתי * במעשים תעובים כגון משכב זכור
 וכשפים שנאמ' בהם תועבה : יז לא אלוה * כתרנומו דלות בהון צריך
 אלו היה בהם צורך לא היתה קנאה כפולה כמות עכשו : הרשים מקרוב
 באו * הפילו האומות לא היו רגילים בהם ככרי שהיה אותם היה
 אומר זה כלם יהודי : לא שערום אבותיכם * לא יראו מהם לא עמדה
 שערות מפניהם דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה כך נדרש
 בספרי ויש לפרש עוד שערות לשון ושעירים ירקדו שם שעירים שם
 שדים

לא שערום אבותיכם: יח צור ילדך תשי
 ותשכח אל מחלדך: רביעי יט וירא יהוה
 וינאץ מבועם בניו ובנתיו: כ ויאמר
 אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם
 כי דור תהפכת המה בנים לא-אמן
 בם: כא הם קנאוני בלא-אל כעסוני
 בהבליהם ואני אקניאם בלא-עם בגוי
 נבל אכעיסם: כב כי-איש קדחה באפי
 ותיקד ער-שאול תחתית ותאכל ארץ
 ויבלה ותלהט מוסדי הרים: כג אספה
 עלימו רעות חצי אכלה-בם: כד מזי
 רעב ולחמי רשף וקטב מירי וישן
 בהמת אשלה-בם עם-חמת זחלי עפר:

י זעירא הול כתרנומו מחוץ

בעל הטורים תשי יוד קטנה נתן כך י דברים ונסיתו בעשר כסיונות ולכך
 יוד דיגדל נא גדולה לומר זכור לאברהם כסמיתו בעשר
 כסיונות: בלא עם (ע"ה) ג' הס הבגלים:

רש"י

שדים לא עשו אבותיכם שעירים הללו: ח' השו' תשכח ורבותינו
 דרשו כשבא להטיב לכם אתם מכעיסין לפני ומתושים כמו מלהטיב
 לכם: אל מחולדך' מוזיאך מרחם לשון יחולל אילות חיל כוולדה:
 ב מה אחריתם' מה תעלה בהם בסופם: כי דור תהפכות המה'
 מהפכין רכונם לכעס: לא אמוץ בש' אין גדולי נכרים בהם כי הוריתים'
 דרך טובה וסרו ממנה: אמוץ' לשון ויהי אומן נודרטו' רה בלעז'
 דבר

בריון אבהתכון: יח דחלת תקיפא די בראך אתנשיחא
 שבקתא פולחן אלקה דעברך: יט וגלי קדם יי ותקיף
 ריגוניה מדארניו קדמוהי בנין ובנן: כ ויאמר אסליק
 שכנתי מנהון גלי קדמי מה יהי בסופיהון ארי דרא ראשני
 אינון בניא הליח בהון הימנו: כא אינון אקניאו קדמי בלא
 דחלא ארגיוו קדמי בטעורהון ואנא אקנינון בלא עם
 בעפא טפשא ארגיוונון: כב ארי קידום תקיף כאישא נפק
 מן קדמי ברנו שיצי עד שאול ארעיהא אסיף ארעא
 ועללתה ושיצי עד ספי טוריא: כג אסיף עליהון בישן
 מכהשי אנרי בהון: כד נפוחי כפן ואכלי עוף וכהישי
 רוחין בישין וישן חיות ברא אנרי בהון עם חמת תנינא

דוחליון

רש"י

דבר אחר אמנון לשון המונה כתרנומו אמרו בסוסי נעשה וכשמע
 ולשעה קלה בטלו הבטחתה ועשו העגל: כא קנאוני' הכעירו חמתני:
 בלא אל' בדבר שאינו אלוה: בלא עם' בהומה שאין לה שם שאלמר
 הן ארץ כשדים זה העם לא היה' בעשו הוא אומר בזוי אתה מאד:
 בניו נבל אכעיסם' אלו הכופרים וכן הוא אומר אמר נבל בלבו אין
 אלהים: כב קדחה' בערה: ותיקד' ככס: עד שאול תחתית' עד
 היסוד: ותאכל ארץ ויבולה' ארצכם ויבולה: ותלהט' ירושלים
 המיוקדת על ההרים שאלמר ירושלים הרים סביב לה: כג אספר
 עלימו רעות' החביר רעה על רעה לשון ספו שנה על שנה ספות
 הרוה עונותיכם ספו על זנחיכם' דבר אחר אספה אכלה כמו פן
 תספה: חצי אכלה בם' כל חצי השלים בהם וקללה זו לפי הפורענות
 לברכה היא חצי כלים והם אינם כלים: כד מזי רעב' הנקלות תרנס
 נפוחי כפן ואין לי עד מוכיח עליו ומשמנו של רבי משה הדרשן
 מטולושה שמעתי שעירי רעב אדם כחוש מגדל שער על בשרו: מזי'
 לשון הרמי שער מוזיא דהוה מהפק במזיה: ולחומי רשף' השדים
 נלחמו בהם שאלמר ובני רשף יגביהו עוף והם שדים: וקטב מירי'
 וכריתות שד ששמנו מירי: קטב' כריתה כמו הוי קטבך שאול:
 ושן בהמות' מעשה היו והיו הרחלים נושכין וממיתין: חמת וזהלי
 עפר' ארס נחשים המהלכים בנחום על העפר כמים הזוחלים על
 הארץ וזילה לשון מרוגת המים על העפר וכן כל מרוגת דבר המשפץ
 על

כה מחוץ תשכל-הרב ומחדרים אימה
 גם-בחור גם-בתולה יונק עם-איש
 שיבה: כי אמרתי אפאיהם אשביתה
 מאנוש זכרם: כי לולי בעם אויב אגור
 פני-ינכרו צרימו פני-אמרו ידנו רמה
 ולא יהיה פעל כל-זאת: כי-גוי אבד
 עצות המה ואין בהם תבונה: חמישי
 כטלו חכמו ישבילו זאת יבינו לא-חריתם:
 ל איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו
 רבבה אסילא כי-צורם מכרם ויהיה
 הסגירם: לא כי לא כצורנו צורם ואיבינו
 פלילים: לב כי-מגפן סדם גפנם
 ומשרמת עמרה ענבמו ענב-רוש

אשכלת

בעל הטורים אשכנזי מאנוש זכרם ס"ח למפרע משה לולי משה בחירו עמד
 בפרץ לשנוי: ואין בהם תבונה ס"ח למפרע חמן טלח היה
 בהם תבונה טככו מסעודת אחשורוש:

רש"י

על העפר והולך: כה מחוץ תשכל הרב * מחוץ לעיר תשכל הרב
 גייסות: ומחדרים אימה: כשבורח ונמלט מן החרב חדרי לבו נוקפים
 עליו מחמת הימה והוא מת והולך בה * דבר אחר ומחדרים הימה
 כדית תהיה הימת דבר כמה שנאמר כי עלה מות בחלונינו וכן תרגם
 הנקלום * ד"ה מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחומות שנהמר ומספר
 חומות ירושלים שמתם מזבחות לבושת: ומחדרים אימה * על מה שעשו
 בחדרי חדרים שנהמר אשר זקני בית ישראל עושים היום בחדרי
 משכיתו

דוחליו בעפרא: כה מברא תתכל חרבא ומתנונא חרנת
 מותא אף עולימהון אף עולימתהון ינקיהון עם סביהון:
 כי אמרית יחול רוגזי עליהון ואישיצינון אבטיל מן בני
 אנשא דיקרניהון: כי אירולפון רוגזא דסנאה בניש דלמא
 יתרברב בעיל דבכא דלמא וימרו ידנא תקיפת לנא ולא
 מן קדם וי הות כל דא: כה ארי עם מאבדי עצה אינון
 ולית בהון סוכלתנו: כט אילו חכמו אסתכלו ברא סכרו
 מה יהי בסופיהון: ל אכרין ירדף חד לאלפא ותרון
 יערקין לרביתא אלהן ארי תקיפיהון מסרינון ויי אשלמינו:
 לא ארי לא כתוקפנא הוקפיהון ובערי דבכנא הוו דיננא:
 לב ארי כפורענורה עמא דסדום פורענותיהון ולקותיהון
 כעם

רש"י

משכיתו: כי אמרתי אפאיהם * אמרתי בלבי הפאה הותם ויש לפרש
 הפאיהם אשיתם פאה להם ליכס מעלי הפקר ודוגמתו מלינו בעורא
 ומתן להם ארץ שבעה גוים ומחלקם לפאה להפקר וכן חזרו מנכס ויש
 פותרים אותם כתרנומו יחול רוגזי עליהון ולא יתכן שהם כן יהיה לו
 לכתוב האפאיהם אחת לשימוש ואחת ליסוד כמו האורח האמלכס כמו
 פי וסא' התיכונה הינה ראוי בו כלל ואנקלום תרגם אחר לשון הבריתא
 השנויה בספרי החולקת תיבה זו לשלש תיבות אמרתי אף היא אמרתי
 באפי אתנס כאלו הינס שיאמרו רואיהם עליהם היה הם: כי לולי כעם
 אויב אגור * אם לא שכעס ההויב כנוס עליהם להשחיתם ואם יוכל להם
 וישחיתם יתלה הגדולה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדולה בי וזכו שנהמ'
 פן ינכרו צרימו ונכרו הדבר לתלות גבורתי בככרי שאין הגדולה שלו:
 פן יאמרו ידנו רמה וגו' * כי אותנו גוי אובד עלות המה: כח ואין בהם
 תבונה * שאלו היו חכמים ישבילו זאת איכה ירדוף וגו': כט יבינו
 לאהריתם * יתנו לב להסתבון לסוף פורענותם של ישראל: ל איכה
 ירדוף אחר * ממנו אלף מישראל: אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם *
 מכרם ומסרם בידיו דלי' צרר בלעו: לא כי לא כצורנו צורם * כל
 זה היה לאויבים להבין שהשם הסגירם ולא להם ולאליהם הנאחזן
 שהרי עד הנה לא יוכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו * כי לא כסלענו
 סלעם כל צור שבמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים * ועכשיו אויבינו
 שופטים הותנו שהרי צורנו מכרם להם: לב כי מגפן סדום גפנם *
 מוסב

אִשְׁכֵּלֶת מְרֵרֶת לָמוֹ : לֵב חֶמֶת תִּנְיָנִים
 יִינָם וּרְאֵשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר : לֵד הֵלֵא
 הוּא כְּמֵס עַמְדֵי חֲתוּם בְּאַוְצְרֹתַי :
 לֵה לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם לַעַת תְּמוּט רַגְלִים
 כִּי קָרוֹב יוֹם אֲיֹדֵם וְחַשׁ עֲתֵדֶת לָמוֹ :
 לוֹ כִּי־יִדְיִן יִהְיֶה עִפּוֹ וְעַל־עַבְדֵי וַיִּתְנַחֵם
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֹזֶרֶת יָד וְאַפֶּס עֲצוֹר
 וְעֹזוֹב : לוֹ וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוֹר חֲסִיו
 בוֹ : לֵח אֲשֶׁר חֲלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ
 יִין נְסִיכִם יְקוֹמוּ וַיַּעְזְרֵכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם

סתרה

בעל הטורים כי יראה כי אזלת גי' אין בס תורה : אזלת יד גי' זו גלות :

רש"י

מוסב למעלה אמרתי בלבי הפאיהס והאשביט זכרס לפי שמעשיהס
 מעשה קדוש ועמורה : שרמות * שדה תבואה כמו ושדמות לא עשה
 אכל בשדמות קדרון : ענבי ראש * עשב מר : אשכולות מרורות למו *
 משקר מר ראוי להס לפי מעשיהס פורענותס וכן תרגם אנקלוס
 ותושלמת עובדיהון כמררותהון : רג חמת תנינים יינם * כתרנומו
 הא כמרת תניניא כס פורענותהון הנה כמרירות נחשים כוס משתה
 פורענותס : וראש פתנים * כוסס שהוא הכור לכשוך * אויב הכורי
 יבא ויפרע מהס : לר' הלא הוא כמוס עמדי * כתרנומו כסבורים
 הס ששכחתי מעשיהס כולס ננווים ושומרים לפני : הלא הוא * פרי
 נפסס ותבונת שדמותס כמוס עמדי : ליה לי נקס ושלם * עמי נכון
 ומזומן פורענות נקס וישלם להס כמעשיהס הנקס ישלם להס גמולס
 ויש מפרשים ושלם שס דבר כמו ושלום הוא מגזרת והדבר אין בהס
 שהוא כמו והדבור ואימתי השלם להס : לעת תמוט רגלם * כשתתוס
 זכות אבותס שהס סמוכין עליו : כי קרוב יום אידם * משארזה להביא
 עליהס יום אידס קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה :

וחש

כַּעֵם עֲמוּרָה מִחֲתָהוֹן בִּישׁוֹן כְּרִישׁוֹ חַיִּינָן וְתוֹשֵׁלֶמֶת עוֹבְרֵיהוֹן
 כְּמַרְרוּתָהוֹן : לֵה הָא כְּמֵרֶת תִּנְיָנִיא כֵּס פּוֹרְעֵנוּתָהוֹן וְכְרִישׁוֹ
 פִּתְנֵי חַוָּן אֲכֹזְרֵינָן : לֵד תְּקֵא כָל עוֹבְרֵיהוֹן גְּלוּ קְדָמִי גְּנִיזִין
 לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי : לֵה קְדָמִי פּוֹרְעֵנוּתָא וְאַנָּא אֲשֵׁלֵם
 בְּעֵידוֹ דִּיגְלוּן מֵאַרְעֵרוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תְּבַרְהוֹן וּמִבַּע
 דְּעֵתִיד לְהוֹן : לוֹ אֲרִי יְדִין יִי דִינָא דְעַמִּיָּה וּפּוֹרְעֵנוּתָא
 עַבְדוּתֵי צְדִיקָיָא יִתְפָּרַע אֲרִי גְלוּ קְדָמוּתֵי דְבְּעֵידוֹן דְּתִתְקִיף
 עֲלֵיהוֹן מַחַת סְנָאָה יְהוֹן מְטַלְטְלוּן וְשִׁבְיָקִין : לוֹ וַיִּימַר אֵן
 דְּחִלְתָּהוֹן תְּקִיפָא דְהוּוֹ רְחִיצִין בֵּיהּ : לֵה דִי תֵרַב נְכֻסְתָּהוֹן
 חַוּוֹ אֲכַלְיָן שְׁתַּן חֲמַר נִסְכֵיהוֹן יְקוֹמוּן בְּעֵן וַיִּסְעֵדוּיְכוּן יְהוֹן
 עֲלֵיכוּן

רש"י

וחש עתירות למו * ימרה יבואו העתידות להס : וחש * כמו ימרה
 יחשיה * עד כאן העיד עליהס משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת
 לעד * כשתבא עליהס הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש מכאן
 ואילך העיד עליהס דברי תנחומין שיבאו עליהס ככלות הפורענות
 ככל אשר אמר למעלה והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה וגו' ושם
 ה' אלהיך את שבותך וגו' : לו כי ידיו ה' עמו * כשישפט אותס
 ביסורין הללו האמורות עליהס כמו כי בס ידיו עמים ייסר כי זה
 אינו משמש בלשון דהא לתת טעם לדברים של מעלה אלה ל' תחלת
 דבור כמו כי תבואו אל הארץ כשיבאו עליהס משפטים הללו ויתנחם
 הקב"ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהס : יתנחם * לשון הפך מחשבה
 להיטיב או להרע : כי יראה כי אזלת יד * כשיראה כי הזלת יד האויב
 הולכת וחוזקת עליהס והאפס בהס עזור ועוזב : עזור * נושע על ידי
 עוזר ומושל שיעזור בהס : עזוב * על ידי עוזב * עוזר הוא המושל
 העוזר בעס שלא ילכו מפוזרים בלאחס ללכא על האויב בלשון על
 אייכטו"ט * עזור * הוא הנושע במעזור המושל * עזוב * מחווק כמו
 ויעזבו את ירושלם עד החומה איך לא עזבה עיר החלת : לו ואמר *
 הקב"ה עליהס אי אלהימו עבודת הלילים שעבדו : צור חסיו בו הסלע
 שהיו מתכסין בו מפני חמתס והלנה כלומר שהיו בטוחין בו להגין
 עליהס מן הרעה : רח אשר חלב זבחימו * היו אותן אלוהות הוכלים
 שהיו מקריבים לפניהס ושותים יין נסיכס : יהי עליכס סתרה * הומו
 האור

סַתְרָה : לט ראו י עַתָּה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא
 וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אִמִּית וְאֶחִיָּה
 מִחַצְתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל :
 ששי מ כִּי־אִשָּׁא אֶר־שָׁמַיִם יָדִי וְאִמְרַתִּי
 חִי אֲנֹכִי לְעֵלָם : מא אִם־שִׁנּוּתִי בָרַק
 חֲרָבִי וְתֹאחֹז בְּמִשְׁפַּט יָדִי אִשְׁיֵב נֶקֶם
 לְצָרִי וְלִמְשַׁנְּאֵי אִשְׁלָם : מב אִשְׁכִּיר חֲצִי
 מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשֶׂר מִדָּם חֲלָל
 וְשִׁבְיָה מְרֹאשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב : מג הַרְגִּינוּ
 גּוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עַבְדֵי יָקוּם וְנֶקֶם
 יִשְׁיֵב לְצָרֵי וּכְפַר אֲדַמְתוּ עִמּוֹ : פ שְׂבִיעִי

חול

בעל השורים כי אני אני וגו' ג"ס אני כנגד ג' גליות ואני כנגד גליות רביעי
 דכתיב ואני כחוק הגולה לו' שבכל הגליות הקב"ה עמנו להצילנו :
 ואין מידו מול מידו גי' דין שאין כחול מיום הדין : וחרכי אותיות חרב י"ו לו' לך
 שחרבו של הקב"ה יש לה י"ו סיפיות כדאיתא במדרש שומר טוב :

רש"י

הגור יהיה לכם מחסה ומסתור : טל ראו עתה הכינו מן הפורענות
 שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע ומן התשועה שהושיעכם ואין מוחה
 בידו : כי אני אני הוא : אני להשפיל ואני להרים : ואין אלהים עמדי :
 עומד כנגדי למחות : עמדי : דוגמתי וכמוני : ואין מידו מוציל :
 הפושעים בי : מ כי אשא אל שמים ידי : כי בחרון אפי אשה ידי אל
 עממי בשבועה : ואמרהי הי אנכי : לשון שבועה הוא אני כשבע חי
 אנכי : מא אם שנותי ברק חרבי : אם אשנן את להב חרבי כמו למען
 היות לה ברק פלנד'ור : ותאחו במשפט ידי : להניח מדת רחמים
 באויב שהרעו לכם אשר אני קפתי מעט והמה עורו לרעה : דבר אחר
 ותאחו ידי את מדת המשפט להחזיק בס ולנקום נקם : אשיב נקם וגו'
 למדו

עֲלִיכוֹן לְמַנִּין : טל חזו בען ארי אנא הוא ולית אלהא
 בר מיני אנא סמית ומחי מחינא ואף מסינא ולית מן ידי
 משויוב : מ ארי אתקינית בשמיא בית שכינתי ואמרית
 קיים אנא לעלמין : מא אם חד על תרין בחיוו ברקא מסוף
 שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי
 אתיב פורענותא לשנאי ולבערי דכבי אשלם : מב אירי
 גירי מדמא וחרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושביין
 לאעדאח בתרין מריש סנארה ובעיר דכבא : מג שבתו
 עממיא עמיה ארי פורענות עברוהו צדיקיה ותפרע
 ופורענותא יתיב לסנאוהי וכפר על ארעיה ועל עמיה :

ואתא

רש"י

למדו רבותינו בלגדה מתוך ל' המקרה שנאמר ותאחו במשפט ידי לא
 כמדת בשר ודם מדת הקב"ה מדת בשר ודם זורק חץ והינו יכול
 להשיבו והקב"ה זורק חציו ויש בידו להשיבן כאלו הוחזן בידו שהרי
 ברק הוא חלו שנאמר כאן ברק חרבי ותאחו במשפט ידי והמשפט הזה
 לשון פורענות הוא בלעז יושטי' : מב אשכיר חצי מדם : האויב :
 וחרכי האכל : בשרם : מהם חלל ושביה : זאת תהיה להם מעון דם
 חללי ישראל ושביה ששבו מהם : מראש פרעות אויב : מפשע תחלת
 פרעות האויב כי כשהקב"ה נפרע מן האומות פוקד עליהם עונם
 ועונות אבותיהם מרהשית פרעה שפרטו בישראל : מג הרגינו גוים
 עמו : לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל ראו מה שבחה של הומה
 זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולה עזבוהו יודעים
 היו בטובו ובשבחו : כי דם עבדיו יקום : שפיכות דמיהם כמשמעו :
 ונקם ישיב לצריו : על הגזל ועל החמש כענין שנאמר מזכרים לשמה
 תהיה והדום למדבר שממה מחמם בני יהודה והומר מחמם אחיק
 יעקב וגו' : וכפר אדמתו עמו : ויפייס אדמתו ועמו על ארצות עברו
 עליהם ושעשה להם האויב : וכפר : לשון רצוי ופיוס כמו הכפרה פניו
 הנחימה לרנוזיה : וכפר אדמתו : ומי היא אדמתו עמו כשעמו
 מתנחמים ארצו מתנחמת וכן הוא הומר רצית ה' ארצך במה רצית
 ארצך שבת שבות יעקב : בפנים אחרים היא נדרשה בספרי ונחלקו בה
 רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה
 דורש כולה כנגד האומות רבי יהודה דורש כלפי ישראל אמרתי הפאיהם
 כמו שפירשתי עד ולה ה' פעל כל זאת כי גוי אוכל ענות המה אבדו
 תורת

מִדַּ וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשִׁיעַ
בְּיַגְוֹן׃ מִנֶּה וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃
מִן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם
אֲשֶׁר תַּצִּיטוּ אֶת־בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשִׂוֹת
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ מִן כִּי
לֹא־דַבֵּר רַק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיִּיכֶם
וּבְדַבַּר הַזֶּה תֹּאדְרִיבוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה
אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמֵרָה
לְרִשְׁתָּהּ׃ פ מַפְטִיר

וידבר

רש"י

תורתו שהיה להם עשה נכונה ואין בהם תבונה להתבונן איכה ירדוף
אחד מן האומות אלף מהם אם לא כי אורם מכרם כי לא כלורני
אורם הכל כמו שפירשתי עד תכלית ורבי נחמיה דורשה כלפי
האומות ע"א כי גוי אובד עזות המה כמו שפירשתי תחלה עד ואזיבנו
פלילים׃ רבבי מגפן סד ום גפנם׃ של אומות ע"א׃ ומשרמות
עמורה וגו' ולא ישימו לבם לתלות הגדולה כי ענבימו ענבי ראש׃
הוא שאמר לווי כעם אויב אגור על ישראל להרעילם ולהמרירם
לפיכך אשכלות מרורות למו להלעיט אותם על מה שעשו לבני׃
לג חמת הנינים יינם׃ מוכן להשקותם על מה שעושוין להם׃
לד כמום עמרי׃ אותו הכוס שנאמר כי כוס ביד וגו'׃ לזה לעת
תמוש רגלם׃ כענין שנאמר תרמסנה רגל׃ לו כי ידיון ה' עמו׃ כלשון
זה משמש כי ידיון כלשון דהא ואין ידיון לשון ייסורין אלא כמו כי
יריב את ריבם מיד עושקיהם׃ כי יראה כי אולת יד וגו'׃ ד"א ואמר

אי

מִדַּ וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמְלִיד יַת כָּל פְּתַנְמֵי תוֹשְׁבֵתְהָא הֲרָא
קָדָם עָמָא הוּא וְהוֹשִׁיעַ בַּר נִין׃ מַה וְשִׁיזֵי מֹשֶׁה לְמַלְלָא
יַת כָּל פְּתַנְמֵי הָאֵלִיּוֹן עִם כָּל יִשְׂרָאֵל׃ מו וַאֲמַר לְהוֹן שׁוּן
דְּבִבּוֹן לְכָר פְּתַנְמֵי דֵי אָנָּא מִסְחֵיד בְּכוּז יוֹמָא רִין דֵי
תַּפְקִידִינוֹן יַת בְּנִיבּוֹן לְמִיטָר לְמַעַבְד יַת כָּל פְּתַנְמֵי
אוֹרֵיתָא הֲרָא׃ מו אַרְי לָא פְתַנְס רִיקָן הוּא מְנַבּוֹן אַרְי הוּא
חַיִּיבּוֹן וּבְפְתַנְמָא דְהִיִּין תוֹרְכוֹן יוֹמִין עַל אַרְעָא דֵי אַתּוֹן
עֲבֵרִין

רש"י

אי אלהימו׃ והאויב יאמר קי אלהימו של ישראל כמו שאמר טיטוס
הרשע כשגדר את הפרכת כענין שנאמר ותרא אויבתי ותכסה בושם
האומרה אלי קי ה' אלהיך׃ טל ראו עתה כי אני וגו'׃ אז יגלה
הקב"ה ישועתו ויאמר רחם עליה כי אני הוה מאתני באת עליהם
הרעה ומאתני תבא עליהם הטובה׃ ואין מירי מציל׃ שילול אתכם
מן הרעה אשר הביא עליכם׃ מ כי אשא אל שמים ידי׃ כמו כי
תינשא תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים כתרנמו אפילו חלש
למעלה וגבור למטה חיימת עליון על התחתון וכל שכן שגבור למעלה
וחלש למטה׃ ידי מקום שכינתי כמו קי על ידו׃ והיה בידי להפרע
מכם אבל אמרתי שחי אנכי לעולם איני ממחר לפרוע לפי שיש לי
שהות בדבר אני חי לעולם ובדורות אחרונים אני נפרע מהם והיכולת
בידי ליפרע מן המתים ומן החיים מלך בשד ודם שהוא הולך למות
ממהר נקמתו ליפרע בחייו כי שמה ימות הוא או אויבו ונמלה שלה
רהה נקמתו ממנו אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם והינו נפרע בחייהם
הפרע במותן׃ בא אם שנותי ברק הרבי׃ הרבה אם יש שאינם תלווין
כשהשנן ברק הרבי ותאחו במשפט ידי וכו' כמו שפירשתי למעלה׃
מך הוא והושע בן נון׃ שבת של דיוגני היתה ניטלה רשות מזה וניתנה
לזה העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שהיה דורש בחייו כדי שלא
יאמרו ישראל בחייו רבך לא היה לך להרים ראש׃ ולמה קוראו כאן
הושע לומר זה דעתו עליו שאף על פי שניתנה לו גדולה השפיל עצמו
כאשר מתחלתו׃ מו שימו לבבכם׃ לריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזינו
מכוונים לדברי תורה וכן הוא הומר בן אדם ראה בעיניך ובאזניך
שמע ושיק לבך והרי דברים ק"ו ומה תבנית הבית שהוא כראה לעינים
וגממד בקים לריך אדם שיהיו עיניו ואזינו ולבו מכוונים להבין דברי
תורה שהן כהררין תלווין בשערה ע"כ׃ מו כי לא דבר רק הוא מכם׃
לא לחנם אתם יענין בה כי הרבה שכן תלוי בה כי הוא חייכם׃ ד"א

אין

מִן וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֵצִים הַיּוֹם
 הַזֶּה לֵאמֹר : מִטְּעָלַי אֶרְהֹר הָעֵבְרִים
 הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר
 עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
 אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה :
 וּמֵת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה
 וְהֶאֱסַף אֶרְעֵמִיךָ כְּאֲשֶׁר־מֵת אֶהֱרֹן
 אֲחִיךָ בְּהַר הָהָר וַיֵּאֱסַף אֶרְעֵמִיו :
 כֹּחַ עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְּבַר־צֹן
 עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל : כִּי מִנְגִּיד תִּרְאֶה אֶת־הָאֶרֶץ
 וַיִּשְׁמָה לֹא תָבֹוא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־אָנֹכִי
 נָתַן

בעל הטורים כאשר (ע"ה) ג' הן בנשיקה: אבי נתן לבני ישראל וסמך ליה וזאת הברכה לו' אבי מסכים על ברכתם:

רש"י

אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בה מתן שכר תדע לך שכן אמרו ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה פלגש וגו' לפי שאמרה אינו כדי להיות לו לאשה הלואי והאיה פלגשו וכל כך למה להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו: מ"ח וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה: בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה נאמר בנח בעצם היום הזה בה נח במראית הורו של יוס לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו

עֲבָדֶיךָ ית יִרְדְּנָא לְתַמְן לְמַרְתָּה : מַח וּמְלִיל יוּ עִם מֹשֶׁה
 כְּבָרְךָ יוֹמָא הָרִין לְמִימֵר : מַט פֶּק לְטוֹרָא דְעֲבָרָי הָרִין
 טוֹרָא דְנָבוּ דִּי בְּאַרְעָא דְמוֹאָב דִּי עַר אֲפִי יְרַחוּ וְחִזּוּ ית
 אֲרַעָא דְכְנַעַן דִּי אָנָּא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחְסָנָא : נ וּמוֹת
 בְּטוֹרָא דִּי אַתְּ סְדִיק לְתַמְן וְתַתְּכַנִּישׁ לְעַמְךָ כְּמָא דִּי מֵת
 אֶהֱרֹן אַחֻךְ בְּרוּר טוֹרָא וְאַתְּכַנִּישׁ לְעַמִּיה : נָא עַל דִּי
 שְׁקַרְתוֹן בְּמַמְרֵי בְנוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִי מַצוֹת רְקַם מִדְּבַרָא
 דְצִין עַל לֹא קִדְשָׁתוֹן יְתִי בְנוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל : נָב אָרִי מִלְקַבִּיל
 תְּחוּי

רש"י

אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו כוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה אמר הקב"ה הריני מכניסו בחזי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה במלרים נאמר בעצם היום הזה הולוא ה' לפי שהיו מלריים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחין אותם לזאת ולא עוד אלא אנו כוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם והומר הקב"ה הריני מוליחן בחזי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה אף כהן במיתתו של משה ואמר בעצם היום הזה לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו אדם שהולואנו ממלרים וקרע לנו את היס והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו אמר הקב"ה הריני מכניסו בחזי היום וכו': נ באשר מת אהרן אחיך: באותה מיתה שראית וחמדת אותה שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי וראה בנו בכבודו אמר לו משה אהרן אחי עלה למטה ועלה פשוט ידיך ופשוט פשוט דגליך ופשוט עזוס עיניך ועלס קמוץ פיך וקמוץ והלך לו אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו: נא על אשר מעלהם בי גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי גרמתם לי שלא אתקדש אמרתי לכם ודברתם אל הסלע והס הכוהו והזכרכו להכותו פעמים ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים שהיו ישראל אומרים ומה הסלע שאינו לשכר ולא לפורענות אם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו אינו לא כל שכן: נב כי מנגד תראה וגו' מרחוק תראה כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד בחיך: ושמה לא תבא וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה:

נתן לבני ישראל :

פ פ פ

לג ה וזאת הברכה אשר ברח משה
 אישהאלהיםאתבניישראלפני
 מותו : ב ויאמר יהוה מסיני בא וזרח
 משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה
 מרבבת קדש מימינו אשדת למו :
 ג אף חבב עמים כלקדשיו בידך והם
 תבו לרגלך ישא מדברתיך : ד תורה
 צוהלנו משה מורשה קהלת יעקב :
 ה ויהי בישרון מלך באתאסףראשי עם
 תרי מליון ק' יחד

בעל הטורים וזאת הברכה ג' (ע"ה) זו היא התורה בזכות התורה ברכס :
 משה איש האלהים ר"ת מאה וס"ק משה וזהו ה' אלהי אבותיכס
 יוסף עליוכס ככס אלף פעמים שאמר קני לו מאה ברכות בכל יום ובכל ברכה וברכס
 עשרה זהובים הרי אלף לכך אמר יוסף ה' עליוכס ככס אלף פעמים משלו ויברך אתכס
 משלו : מרבבות ב' במס' הכא' ואידך לא אירא מרבבות עם למה כי אהם מרבבות
 קדם לעזרנו : מורשה ב' במס' הכא' ואידך ונקתי אותם לכס מורשה והיינו ויתן
 להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ויכרו :

רש"י פרשת וזאת הברכה

א וזאת הברכה לפני מותו סמוך למיתתו שאם לא עכשיו
 אוימתי : ב ויאמר ה' מסיני בא פתח תחלה בשבחו של
 מקום ואחר כך פתח בברכיהם של ישראל ובשבח שפתח בו יש הזכרת
 זכות לישראל וכל זה דרך רצוי הוא כלומר כדי הם הלו שתחול עליהם
 ברכה : מסיני בא' ולא לקראתם כשבאו להתיבב בתחית ההר כחתן
 היוזא להקביל פני בלה שאמר לקראת האלהים למדנו שזא כנגדם :
 וזרח משעיר למו פתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רנו :
 הופיע

תחיו ית ארעא ויתמן לא תיעול לארעא די אנא יהיב
 לבני ישראל :

א ורא ברבתיא די כריך משה נביא דניו ית בני ישראל
 קדם מותיה : ב ויאמר יי מסיני אתגלי ויזרזר
 יקרניה משעיר אתחיו לנא אתגלי בנבורתיה על טורא
 דפארן ועמיה רבבת קרישין כרהב ימיניה מגו אישתא
 אורייתא יתב לנא : ג אף חביבינון לשבטיא כל קדישוהי
 בית ישראל בנבוכרא אפיקינון ממצרים ואינון מברכין תחות
 ענגך נטליון על ממרך : ד אורייתא יתב לנא משה מסרה
 ירותא לכנשת יעקב : ה והיה בישראל מלכא באתכנשות
 רש"י רש"י

הופיע מהר פארן : שהלך עם ופתח לבני ישראל שיקבלו ולא רנו :
 ואתה לישראל : מרבבות קדש : ועמו מקלת רבבות מלאכי קודש
 ולא כולם ולא רובם ולא כדרך אשר ודם שמראה כל כבוד עשרו
 ותפארתו ביום חופתו : אשרת' שהיתה כתובה מלוא לפניו באש שמורה
 על גבי אש לבנה נתן להם בלוחות כתב יד ימינו : דבר אחר אש דת
 כתרגומו שנתנה להם מתוך האש : ג אף חובב עמים : גם חכה ימירה
 חכב את השבטים כל אחד ואחד קרוי עם שהרי בנימן לבדו היה עתיד
 להולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך : כל פרשיו
 בידך : נפשות הלדיקים גנוזות אותו כענין שנאמר והיתה נפש אדוני
 כרורה כרור החיים את ה' אלהיך : והם תבו לרגליך : והם ראוים
 לכך שהרי תוכו עזמן לתוך תחית ההר לרגליך כסיני : תוכו ל' פעלו
 והתוכו לתוך מרגלותיך : ישא מדברותיך : נשאו עליהם עול תורתך :
 מדברותיך : המ"ס בו קרוב ליסוד כמו וישמע את הקול מדבר אליו
 והשמע קול מדבר אלי כמו מתדבר אלי אף זה מדברותיך מה שהיית
 מדבר להשמיעני לאמר להם טיטפורפלי דרוש בלעז : ואנקלוס תרגם
 שהיו נוסעים על פי דדריך והמ"ס בו שימוש משמשת לשון מן דבר
 אחר אף חבב עמים אף בשעת חיבתן של אומות העולם שהראיתם
 לאומות פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם : כל קדושו בידך :
 כל לדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך והתה שומרים : והם
 תוכו לרגליך : והם מתמנעים ומתכנסים לתחת לך : ישא מדברותיך :
 מקבלין גזירותיך ודתותיך בשמחה ואלה דבריהם : ד תורה : אשר
 כוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב : אחזניה ולא נעזבה : ה ויהי
 רברים יח 18 הקב"ה

יחד שבטי ישראל : ו יחי ראובן ואל-
מות ויהי מתיו מספר : ס וואת
ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה
ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר
מצריו תהיה : פ שני

ס וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך
אשר נסיתו במטה תריבהו על-מי
מריבה : ט האמר לאביו ולאמו לא
ראיתו ואת-אחיו לא הכיר ואת-בני
לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך
ינצרו : י יורו משפטך ליעקב ותורתך
לישראל בניו ק

בעל הטורים שמוע' קול ר"ת גי' יהושפט שהתפלל עליו על מלחמת רמות
גלעד :

רש"י

הקב"ה : בישראל מלך * תמיד עול מלכותו עליהם : בהאסף * בכל
התאסף ראשי חשבון הסיפתם : ראשי * כמו כי תשא את ראש ראויין
אלו שהכרס * דבר אחר בהתאסף בהתאסף יחד בהגודה אחת
ושלום ביניהם הוא מלכס ולא כשיש מחלוקת ביניהם : ו יחי ראובן *
בעו"ה : ואל ימות * לעו"ה ש לא יזכר לו מעשה בלה : ויהי מתיו
מספר * נמנין במנין שאר אחיו דוגמה היא זו כענין שנאמר וישכב
את בלה ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא יא' מן המנין : ו וואת
ליהודה * סמך יהודה לראובן מפני שניהם הודו על קלקול שבידם
שנאמר אשר חכמים ונידו וגו' להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם *
ועוד פירשו רבותינו ז"ל שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות
יהודה מתגלגלין בהרון מפני נדוי שקבל עליו שנאמר וחתתה לאבי
כל

דישי עמא בחדא שבטיא דישראל : ו יחי ראובן בחיי
עלמא ומותא תנינא לא ימות ויקברון בנוהי אחסנתהון
במנניהון : ו ודא ליהודה ויאמר קביר יי צלותיה דיהודה
במפקיה לאתא קרבא ולעמיה תתכיניה בשלם ירוהי
יעבדן ליה פורעניהא בסנאוהי וסעיד מבעיל דכביה חוי
ליה : ח וללוי אמר תומיך ואוריך אלבשתך לגבר
דאשתבח חסיד קדמך די נסיתוהי בנסתא והודו שלים
בתתוהי על מי מצותא ואשתבח מהימן : ט דעל אבוהי
ועד אמיה לא רחם בר חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי
לא נסיב ארי נטרו מטרת מך וקמך לא אשניאו :
י בשרין אליו דגלפון דינד ליעקב ואוריך דישראל ישוון
קטורת

רש"י

כל הימים אמר משה מי גרם לראובן שיודה יהודה וכו' : שמע' קול
יהודה * תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים ויהושפט מפני
העמונים וחזקיה מפני סנחריב : ואל עמו הביאו * לשלום מפני
המלחמה : ידיו רב לו * יריבו ריבו ינקמו נקמתו : ועזר מצריו תהיה *
על יהושפט נתפלל על מלחמת רהמות גלעד ויעק יהושפט וה'
עזרו * דבר אחר שמע' קול יהודה * כהן רמז ברכה לשמעון מתוך
ברכותיו של יהודה ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מהוך גורלו
של יהודה שנאמר מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון : ח וללוי
אמר * ועל לוי אמר : תומיך ואוריך * כלפי שכינה הוא מדבר : אשר
נסיתו במטה * שלא נתלוננו עם שאר המליכים : תריבו וגו' * כתרגומו
דבר אחר תריבהו על מי מריבה נסתקפת לו לבא בעליה אס משה
אמר שמעו נא הטורים אהרן ומרים מה עשו : ט האומר לאביו
ודאמו לא ראיתו * כשחטאו בעגל ואמרתי מה לה' אלי נאספו אלי
כל בני לוי וזויתם להרוג את אבי אמוהוא מישראל או את אחיו
מאמו או בן בתו וכן עשו ואי אפשר לפרש אביו ממנו ואחיו מאביו
וכן בניו ממנו שהרי לויס הם ומשפט לוי לא חטא אחד מהם שנאמר
כל בני לוי : כי שמרו אמרתך * לא יהיה לך אלהים אחרים : ובריתך
ינצורו * ברית מילה שאותם שנולדו במדבר של ישראל לא מלו את
בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם : ייד יורו משפטך * ראויין
אלו

לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קְטוֹרֶה בְּאַפְךָ וְכִלִּיר
 עַל־מִזְבְּחֶךָ: יֵא בְרַךְ יְהוָה חִילוֹ וּפְעֵל
 יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מַתָּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו
 מִן־יְקוּמוֹן: ס יב לְבַנְיָמִן אָמַר
 יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַח עָלָיו חֶפֶף עָלָיו
 כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כִּתְפוֹי שָׁכֵן: ס שְׁלוֹשִׁי
 יג וְלִיוֹסֵף אָמַר מְבֹרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ
 מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצֵת
 תַּחַת: יד וּמִמְּגֵד תְּבוֹאֵת שְׁמֵשׁ וּמִמְּגֵד
 גֵּרֵשׁ יִרְחִים: טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדֶם
 וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם: טז וּמִמְּגֵד אֲרֶץ
 וּמִלְּאֵה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סָגְרָה תְּבוֹאֲתָה

רראש

בעל הטורים וכליל ב' במס' הכה' ויודך זכאי דק עולה וכליל אע"פ
 סור מקריב בבמה אינו זכאי דק אלא מה שקרב בפניו ע"י
 כסן וזכו וכליל על מונחך אז תספוק זכאי דק עולה וכליל: וכן כתפיו סכן וליוסף
 רמז כי בחלה יהיה בחלקו של יוסף מסכן טילה:

רש"י

אלו לכך: וכליל: עולה: יא מחץ מתנים קמיו: מחץ קמיו מכת
 מתנים כענין שנאמר ומתניהם תמיד המעד ועל המעוררין על
 הכהונה אמר כן: ד"א ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים
 ותפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד
 כמה דבבות לכך נאמר בך ה' חילו ופעל ידיו תרצה: ומשנאיו מן
 יקומון: מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה: יב לבנימין אמר:
 לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש
 בחלקו מסכו זה לזה וסמך יוסף אחריו שאף הוא מסכן טילה יהיה
 בנוי

קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין קְרָמֶךָ וּנְמִיר לְרַעְיָא עַל מְרַבְחָךְ: יא בְּרִידֶךָ
 יי נְכֻסוֹהִי וְקוֹרְבָן יְרוּהִי תַקְבִּיל בְּרַעְיָא הַכֵּר חֲרָצָא
 דְּסִנְאוּהִי וּרְבַעְלֵי דְכְבוּהִי דְלֵא יְקוּמוֹן: יב לְבַנְיָמִן אָמַר
 רְחִימָא דְנֵי יִשְׂרָאֵל לְרוּחְצֵן עֲלוּהִי יְהִי מִנֵּן עֲלוּהִי כֹל יוֹמָא
 וּבְאַרְעִיהָ תִּשְׂרֵי שְׂכִינְתָא: יג וְלִיוֹסֵף אָמַר מְבֹרַכָא מִן־קָדֶם
 יי אֲרַעִיהָ עֲבָדָא מְגֵדָן מִטָּלָא דְשְׁמַיָא מְלַעִילָא וּמִמְּבֹעֵי
 עֵינָיו יִתְרוֹמֵין דְּנִגְדָן מִפְּעַמְקֵי אֲרַעָא מְלַרַע: יד וְעֲבָדָא
 מְגֵדָן וְעֲלִילָן מִיְכוּלֵי שְׁמַיָא וְעֲבָדָא מְגֵדָן מְרִישׁ
 יְרַח בִּירַח: טו וּמְרִישׁ טוּרֵיָא בְּבוּרֵיָא וּמִטּוֹב דְּמִרְמָן
 דְּלֵא פִסְקָן: טז וּמִטּוֹב אֲרַעָא וּמִרְאֵה וְרַעִי לֵיהּ
 דְּשְׂכִנְתוּהָ בְּשְׁמַיָא וְעַל מִשָּׁה אֲתַנְגִּי בְּאַסְנָא יִיתוּן כֹּל אֲלִין

ררישא

רש"י

בנוי בחלקו שנאמר וימאס באהל יוסף וגו' ולפי שבית עולמים חביב
 משילה לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו: מכסה אותו ומגין
 עליו: כל היום: לעולם ומשנחרב ירושלם לא שרתה שכינה במקום
 אחר: ובין כתפיו שכן: בנובה ארלו היה בית המקדש בנוי אלא שנמוך
 עשרים ושלש אמה מעין עיטס ושס היה דעתו של דוד לבנותו כדאיתא
 בשחיטת קדשים אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב: ובין כתפיו סכן
 איך לך נאה בשור יותר מכתפיו: יג מבורכת ה' ארצו: שלא היתה
 כנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד: לשון
 עדנים ומתק: ומתהום: שהתהום עולם ומלחלח אותה מלמטה אתה
 מוואל בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכת של יעקב: יד וממגד
 הבואות שמש: ד"א שהיתה ארצו פתוחה לחמה ומנתקת הפירות:
 גרש ירחים: יש פירות שהלבנה מבשלתן ואלו הן קשואין ודלועין:
 דבר אחר ירחים: שהארץ מגרשת ומוואיאה מחדש לחדש: טו ומראש
 הררי קדם: ומבורכת מראשית ביטול הפירות שהרריה מקדימין לבכר
 ביטול פירותיהם: דבר אחר מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים:
 גבעות עולם: גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעולד
 הנשמים: טז ורצון שוכני סנה: כמו שוכן סנה ותהא ארצו מבורכת
 רצונו ונחת רוחו של הקב"ה הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון: נחת
 ופיוס וכן כל רצון שבמקרא: תבואתה: ברכה זו לראש יוסף: גויר
 אחיו

לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו : י בבור
 שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם
 עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות
 אפרים והם אלפי מנשה : פ רביעי
 יח ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך
 ויששכר באהליך : יט עמים הר יקראו
 שם יזבחו זבחי צדק כי ישפע ימים יינקו
 וישפני טמוני חול : ס > ולגד אמר
 ברוך

בעל הטורים באהליך ב' במס' הכא ואורך אל תסכן באהליך תסכן בוטריקון
 קורה סטר קבובי' כנאים כמו שדרשו זה המטה בתיקו ספר
 שאינו מוגה ובני יששכר היו יושבי אהליו ועוסקים בקורא לכך מזהיר אוקס אל
 תסכן באהליך עולה :

רש"י

אחיו * שהופש מאחיו במכירתו : י' בבור שורו * יש בכור שהוא
 לשון גדולה ומלכות שנאמר אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי
 ישראל : בכור * מלך היוצא ממנו והוא יהושע : שורו * שכחו קשה
 כשור לכבוש כמה מלכים : הדר * נתון לו שנאמר ונתת מהודך עליו :
 וקרני ראם קרניו * שור כמו קשה ואין קרניו כמות אהל ראם קרניו
 כמות ואין כמו קשה נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרניו רחם : אפסי
 ארץ * שלשים ואחד מלכים אפשר שכלם מא"י היו אלא אין לך כל
 מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת בא"י שחשבה לכולם היא
 שנאמר נחלת זבי זבאות גויים : והם רבבות אפרים * אותם המנוגחים
 הם הרבבות שהרג יהושע שבה מאפרים : והם אלפי מנשה * הם
 האלפים שהרג גדעון במדין שנאמר וזבח וללמונע בקרקר וגו' :
 ח' ולזבולן אמר * אלו חמשה שבטים שדרך באחרונה זבולן גד דן
 ונפתלי והשר כפל שמותיהם להחזיקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים
 שבכל השבטים הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה שנאמר ומקפה אחיו
 לקח חמשה הנשים לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי
 מלחמתו

לרישא דיוסף ולגברא פרישא דאחיהו : י' רבא דבנהיה
 זינא ליה ונבירין דאתעבירא ליה מן קדם תוקפא ורומא
 דיליה בנבירתיה עממיא יקטל בתרא עד סיפי ארעא
 ואינון רבותא דבית אפרים ואינון אלפיא דבית מנשה :
 יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד דאנחא קרבא על
 בעלי דבךך ויששכר במדכךך למעבר זמני מועדיא
 בירושלם : יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא ויחבשו
 תמן יכסון נכסת קודשין דרעוא ארי נכסי עממיא ויכלון
 וסימן דמטמרא בחלא מתגליין להון : כ ולגד אמר בריך
 דאפתי

רש"י

מלחמתו : שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך * זבולן ויששכר עשו
 שותפות זבולן יושב לחוף ימים ויולא לפרקמטיא בספינות ומשתכר
 ונותך לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים
 זבולן ליששכר שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה : שמח זבולן
 בצאתך * הללח בזאתך לסוחרה : ויששכר * הללח ביטבת אהליך לתורה
 ולישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי
 דינה לעתיד ראשיהם מאתים ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך ועל
 פי קביעות עתיהם ועבוריהם : יט עמים * של שבטי ישראל : הר
 יקראו * להר המוריה יחספו כל אסיפה ע"י קריאה היה ושם יזבחו
 דרגלים זבחי דק : כי שפע ימים יינקו * יששכר זבולן ויהא להם פנאי
 לעסוק בתורה : ושפוני טמוני חול * כסוי טמוני חול טרית וחלוון
 וחוכיה לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקו של יששכר זבולן
 היה כמו שהמור במסכת מגילה זבולן עם חרף נפשו למות משום
 דנפתלי על מרומי שדה היה מתרעס זבולן על חלקו לאחי נתת שדות
 וכרמים וכו' : ושפוני * לשון כסוי כמו שנאמר ויספון את הביצה
 וספון בחרו ותרגומו ומטלל בכיסוי ארזא : דבר אחר עמים הר יקראו
 על ידי פרקמטיא של זבולן תגרי חומות העולם באים אל ארצו והוא
 עומד על הספר והם אומרים הואיל ונלטרנו ע"כ נלך על ירושלם
 ונראה יראתה של אומה זו ומה מעשיה והם רואים כל ישראל עובדים
 לאלה אחד והכלים מאכל אחד לפי שהנכרים אלוה של זה לא כאלוהו
 של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה והן אומרים אין אומה כשרה
 כזו ומתגיידין שם שנאמר שם יזבחו זבחי דק : כי שפע ימים יינקו *
 זבולן

ברוך מרחיב גדר כלביא שכן וטרף
 זרוע אף-קדקד : כא וירא ראשית לו
 כי-שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי
 עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם-
 ישראל : ס חמישי כב ולדן אמר דן גור
 אריה יונק מן-הבשן : כג ולנפתלי אמר
 נפתלי שבע רצון ומלא ברכת יהוה ים
 ודרום ירשה : ס כד ולא-אשר אמר ברוך
 מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן
 רגלו : כה ברזל ונחשת מנעלך וכימך

רבאך

בעל הטורים נפקלו שבע רזון ר"ת נטר שהיה קל כנסר לעשות רזון אביו
 טבטמים : מכנס אטר יהו רזון ר"ת מחיר ע"ש הסמן שהוא
 מחיר טבוס ומחיר למורה :

רש"י

זבולון ויש-שכר היה נותן להם ממון בשפע : ב ברוך מרחיב גדר מלמד
 שהיה תחומנו של גדר מרחיב והולך כלפי מזרח : כלביא שכן לפי
 שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל כהריות שכל סמוכים לספר זריכים
 להיות גבורים : וטרף זרוע אף קדקד : הרוגיהן היו נכרין חותכים
 הראש עם הזרוע במכה אחת : כא וירא ראשית לוי ראה ליטול לו חלק
 בארץ גוי וטוב שהיה ראשית כבוש הארץ : כי שם חלקת : כי ידע
 אשר שם נחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משם : ספון : אותה
 חלקה ספונה וטמונה מכל בריה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו :
 ויתא : גד : ראשי עם : הם היו הולכים לפני החלוק בכבוש הארץ לפי
 שהיו גבורים וכן הוא אומר והתם תעברו חלוצים לפני החיכס וגו' :
 צדקת ה' עשה : שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן
 עד שכבשו וחלקו : דבר אחר ויתא משה ראשי עם : צדקת ה' עשה :
 על משה אמור : כב דן גור אריה : אף הוא היה סמוך לספר לפיכך
 מושלו

דאפתיה לגד בליהא שרי ויקטור שלטונין עם מלכין :
 כא ויתקבל בקרמיתא דיליה ארי תמן באחסנתיה משה
 ספרא רבא דישאל קביר הוא נפק ועאל בריש עמא
 זכון קדם וי עבר ודינוהי עם ישראל : כב וידן אמר דן
 תקיף בגור אריון ארעיה שתא מן נחליא דנגדין מן מתנן :
 כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי ברכתא מן קדם
 וי מערב ים גינוסר ודרומא יורת : כד ולא-אשר אמר ברוך
 מבדרבת בניא אשר יהו רעוא לאחוחי ויתרבי בתפניקי
 מלכין : כה תקיף כפרזלא ונחשא אחר בית מותבך וכימי
 עולימותך

רש"י

מושלו כהריות : יונק מן הבשן : כתרנומו שהיה הירדן יולא מחלקו
 ממערב פמייאם והיה לשם שהיה בחלקו של דן שנאמר ויקראו ללשם
 דן ויזכרו ויקולחו מן הבשן : ד"א מה זינוק זה יולא ממקום אחד וחלק
 לשני מקומות כך שבעו של דן נטלו חלק בשני מקומות תחלה נטלו
 בצפוניות מערבית עקרון וסביבותיה ולא ספקו להם ובהו ונחלמו עם
 לשם שהיה פמייאם והיה בצפוניות מזרחית שהרי הירדן היוולא ממערב
 פמייאם והוא במזרח של ארץ ישראל ובה מהספון לדרום וכלה בקצה
 ים המלח שהוא במזרח יהודה שנעל בדרומה של ארץ ישראל כמו
 שמפורש בספר יהושע והוא שנאמר וילא גבול בני דן מהם ויבאו
 וילחמו עם לשם וגו' ילא גבולם בכל אותה הרוח שהתחילו לנחול
 בה : כג שבע רצון : שהיתה ארצו שבעה כל רזון ויטביה : ים ודרום
 ירשה : ים כנרת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוש
 חרמים ומכמורות : ירשה : לשון זווי עלה רש והטעם של מעלה
 ברי"ש מוכיח כמו ירש ידע לקח שמע כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם
 למעלה שמע ידעה סלחה לקחה אף כהן ירשה לשון זווי ובמסורת
 הגדולה מזינו בחלפא ביתא לשון זווי דטעמיהון מלעיל : כד ברוך
 מבנים אשר : ראיתי בספרי און לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר
 ואינו יודע כיצד : יהו רצוי אחיו : שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקנון
 ובקפלאות והם מרזין לו בתבואה : דבר אחר יהו רצוי אחיו שהיו בנותיו
 נאות והוא שנאמר בדברי הימים הוא אבי בריות שהיו בנותיו נשואות
 לכהנים גדולים הכמשחים בשמן זית : וטובל בשמן רגלו : שהיתה
 ארצו מושכת שמן כמעין : ומעשה שנצטרכו הנשי לודקיה לשמן מנו
 להם פולמוסו אחד וכו' כדאיתא במנחות : כה ברזל ונחשת מנעליך
 ינכסיו

דְּבָאֵךְ: כִּי אֵין כָּאֵל יִשְׂרָאֵל רֹכֵב שָׁמַיִם
בְּעֶזְרֶךָ וּבְגִאוֹתוֹ יִשְׁחָקִים: שְׁשִׁי כִּי מְעֹנָה
אֱלֹהֵי קָדֶם וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ
מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: כִּי וַיִּשְׁכַּן
יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדַד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ
דְּגֵן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמַיִם יַעֲרֹפוּ-טָר: כִּי
אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כַמוֹךְ עִם נוֹשֵׁעַ
בִּיהוּה מִגֵּן עֶזְרֶךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶךָ
וַיִּבְחָשׂוּ אוֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ
תִּדְרֹךְ: ס שְׁבִיעֵי לֵד הַ וַיַּעַל מִשָּׁה מֵעַרְבַת
מוֹאָב אֶל-הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי יַרְחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-

מֵלְעִיל
הָאָרֶץ
רִשׁוֹ

עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל שהיו נבזויהם וישיבים בערי הספרה ונועלים אותם שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במגעולים ובריחים של ברזל ונחשת דבר אחר ברזל ונחשת מנעליך ארלכס נעולה בהרים שחובבין בהם ברזל ונחשת שהרצו של אשר היתה מנעולה של א"י: וכימך רבאך וכימים שהם טובים לך שהן ימי תחלתך ימי נעורך כן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים זבים ומתמוטטים דבר אחר וכימך דבאך וכימים שהם טובים לך כמנין ימך דבאך כל הימים אשר אתם עושים רגוני של מקום יהיו דבאך שכל הארצות דובאות כסף והב לא"י שתהא מבורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כסף והבס אשקור"עו הכסף וההב כלה מהם שהן מויבות אותן לארלכס: בו אין כאל ישורון דע לך ישורון שאין כאל בכל אלהי העמים ולא כזורך לורס

עוֹלִימוֹתֶךָ תּוֹקֶפֶךָ: כִּי לִירַת אֱלֹהָא בְּאֶלְהָא דְיִשְׂרָאֵל
דְּשִׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲרָךְ וְתוֹקֶפִיָּה בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא: כִּי מְדוּר
אֱלֹהָא דְמַלְקֶדְמוֹן וּבְמִמְרִיָּה אֲתַעֲבִיד עֲלֵמָא וְתִרְיָךְ מִן
קְדָמָךְ סְנָאָרָה וַאֲמַר שִׁיְצִי: כִּי וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל רְרוּחָצִין
בְּלַחְוִירְהוֹן בְּעֵין בְּרַבְתָּא דְבְּרַבִּינוֹן יַעֲקֹב אַבְוִיהוֹן לְאַרְעָא
עֲבָרָא עֵיבוּר וְתַמֵּר אֶף שְׁמַיָא דְעִילְוִיָּהוֹן יִשְׁמָשׁוּן בְּטָלָא:
כִּי טוֹבְךָ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכֹתֶךָ עֲמָא דְפּוֹרְקִנְיָה מִן קָדֶם וַיִּ
תְּקוּף בְּסַעֲרָךְ וּמִן קְדָמוֹתֵי נֶצְחִין גְּבַרְתֶּךָ וַיִּתְּכִדְבוּן סְנָאָרָךְ
לָךְ וְאַתָּה עַל פְּרִיקֵי צְוֹאֲרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ: א וְסָלִיק מִשָּׁה
מִמְּשַׁבְּרָא דְמוֹאָב דְּטוֹרָא דִּי נָבוֹ רִישׁ רְמָתָא דִּי עַל אַפִּי
יַרְחוֹ

רִשׁוֹ

לורס: רוכב שמים * הוא אותו אלוה שבזורך ובגאותו הוא רוכב שחקים: כי מעונה אלהי קדם * למעון השחקים לאלהי קדם שקדם לכל אלהים וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרועות עולם * סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו ונבזרתו של עולם לפיכך על כרחם יחדרו ויוועו וכחם חלש מפניו לעולם חומת הנבזה על הנמוך והוא שהכח והגבורה שלו בזורך: ויגרש מפניך אויב * אמר לך השמד אותם: מעונה * כל תיבה של זריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"ה בסופה: בח בטח בדר * כל יחיד ויחיד איש תחת נפשו ותחת תאנתו מפוזרים ואין לריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב: עין יעקב * כמו ועינו כעין הסדולח כעין הברכה שברכס יעקב לא כדד שאמר ירמיה דד ישבתי אה כעין הבטחה שהבטיחם יעקב והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: יערפו * יטפו: אף שמיו יערפו טל * אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב ויתן לך האלהים מטל השמים: בט אשריך ישראל * לאחר שפרט להם ברכות אמר להם מה לי לפרוט לכם כלל הדבר הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוך * תשועתך בה אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך: ויבחשו אויביך לך * כגון הנבעונים שאמרו מארץ רחוקה באו עבדיך וגו': ואתה על במותימו תדרוך * כענין שנאמר שימו את רגליכם על צווארי המלכים האלה: א מערבות מואב אל הר נבו * כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת: את כל הארץ * הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה והמזיקין העתידיים להיות מזיקין לה:

הארץ את הגלעד עד דין: ב ואת כל
 נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת
 כל ארץ יהודה עד הים האחרון: ג ואת
 הנגב ואת הכפר בקעת ירחו עיר
 התמרים עד צער: ד ויאמר יהוה אליו
 זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם
 ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה
 הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר:
 ה וימת שם משה עבד יהוה בארץ מואב
 על פי יהוה: ו ויקבר אתו בני בארץ
 מואב מול בית פעור ולא ידע איש
 את קברתו עד היום הזה: ז ומשה
 בן מאה ועשרים שנה במתו לא
 כהתה עינו ולא נס לחה: ח ויבכו בני
 ישראל

בעל הטורים הראיתך מלא יוד כי עשרה פסוקים נקראה סתקוב בס אסר
 נשבע להם להביאם לארץ והראשו עשר קדושות שבארץ ישראל:

רשי"ו

עד דן * הראשו בני דן עובדי ע"ז שנאמר ויקימו להם בני דן את
 הפסל והראשו שמשון שעתיד ללאת ממנו למושיע: ב ואת כל נפתלי *
 הראשו ירצו בשלותה וחורבנה והראשו דבורה וברק מקדש נפתלי
 ללחמנים עם סיסרה וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה * הראשו ארלם
 בחורבנה ובשלותה והראשו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבה מאפרים
 ונדעון שבה ממנשה נלחם עם מדון ועמלק: ואת כל ארץ יהודה *
 בחורבנה

ירחו ואחיהו יי נת כל ארעא ית גלעד עד דין: ב וית כל
 נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה וית כל ארעא דיהודה
 על ימא בתראה: ג וית דרומא וית משרא בקעתא דירחו
 קרתא דנקליא עד צער: ד ויאמר יי ליה דא ארעא
 דקנימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר דבנדך אתנינה
 אחותך בעיניך ולחמן לא תעבר: ה ומית תמן משר
 עבדא דיי בארעא דמואב על ממרא דין: ו ויקבר יתיה
 בחילתא בארעא דמואב לקביר בית פעור וקא ידע אנש
 ית קבורתיה עד יומא דרין: ז ומשה בר מאה ועשרין
 שנין בר מית לא כהת עיניה וקא שגא ויו יקרא דאפוהי:
 ח וככו בני ישראל ית משרו במשריא דמואב תלתין
 יומין

רשי"ו

בחורבנה ובשלותה והראשו מלכות בית דוד ונלחמם: עד הים האחרון *
 ארץ המערב בחורבנה ובשלותה * ד"ה אל תקרי הים האחרון הלא
 היום האחרון הראשו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לומר אל
 עד שיחיו המתים: ג ואת הנגב * ארץ הדרום * ד"ה מערת המכפלה
 שנאמר ויעלו בנגב ויבא עד חברון: ואת הכפר * הראשו שלמה ואלק
 כלי בית המקדש שנאמר בכפר הירדן יקם המלך במעבד האדמה:
 ד לאמר לזרעך אתננה הראיתך * כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק
 וליעקב שבעה ששבע לכם הקב"ה קיימה * וזה לאמת לכך הראיתיה
 לך אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור שאלולי כך הייתי מקיימך
 עד שתראה אותם נטועים וקדושים בה ותלך ותגיד להם: ה וימת
 שם * אפשר משה מת וכתב וימת שם משה הלא עד כאן כתב משה
 מכהן ואילך כתב יהושע * רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר
 כלום והוא אומר לקוח את ספר התורה הלא הקב"ה אומר ומשה
 כותב בדמנו: על פי ה' * כנסיקה: ו ויקבור אותו * הקב"ה בכבודו
 רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו וזה אחד משלשה אתין שהיה
 רבי ישמעאל דורש כן כיוצא בו ביום מלאת ימי מרו יביא אותו
 הוא מביא את עצמו כיוצא בו והשיאו אותם עון השמה וכי אחרים
 משיאין אותם הלא הם משיאין את עצמם: מול בית פעור * קברו
 מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור וזה אחד מן
 הדברים שנכרתו בין השמשות בערב שבת: ז לא כהתה עינו * אף
 משמת

ישראל ית-משה בערבת מואב
 שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:
 ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כי-
 סמך משה את-ידיו עליו וישמעו אליו
 בני-ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה
 את-משה: וולא-קם נביא עוד בישראל
 כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:
 לכל-האמת והמופתים אשר שלחו
 יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה
 ולכל-עבדיו ולכל-ארצו: יב ולכל היר
 החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה
 משה לעיני כל-ישראל:

חוק

סבום פסוקי דספר הרברים תשע מאות וחמשים וחמשה הנ"ץ
 סימן * וחציו ועשית על פי הרבר אשר יגידו לך ופרשיותיו י"א
 אסרו ח"ג בעבותים סימן * וסרריו כ"ז יפיה אמונה יג"ד צדק
 סימן * ופרקיו ל"ד אודה ה' בכל לבב סימן * מנין הפתוחות
 שלשים וארבעה * והסתומות מאה ועשרים וארבעה *
 הכל מאה וחמשים ושמונה פרשיות * וכסא כבוד
 ינחילם סימן :

יומין ושלימו יומי בכיורא אבלא דמשה: ט ויהושע בר
 נון אתמכי רוח חוכמתא ארי סמך משה ית ידוהי עלוהי
 וקבילו מיניה בני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית
 משה: י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה דאתנני לי
 יי אפין באפין: יא לקל אתיא ומופתיא די שלחיה יי
 למעבר בארעא דמצרים לפרעה וקבר עבדוהי ולקל
 ארעיה: יב ולקל ידא תקיפתא ולקל חוונא רבתא די עבר
 משה לעיני בר ישראל:

חוק

רשי"י

משמת * ולא נס לחה * לחלוחית שבו לא שלטו בו רקבון ולא נהפך
 תאר פניו: ט בני ישראל * הזכרים אבל בלחרן מתוך שהיה רודף
 שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה נאמר כל בית
 ישראל זכרים ונקבות: יוד אשר ידעו ה' פנים אל פנים * שהיה לבו
 גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה כענין שנאמר ועתה אעלה אל
 ה' עמדו ואשמעה מה יאמר ה' לכם: יב ולכל היר החזקה * שקבל את
 התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול * נסים ונכורות שבמדבר
 הגדול והנורא: לעיני כל ישראל * שנשאו לבו לשכור הלוחות
 לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו
 שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת:

תם ונשלם ספר הדברים *
 תהלה לבורא הרים:

סכום כל פתוחות וסתומות שבתירה

מנין הפתוחות של ספר בראשית מ"ג

והפתוחות מ"ח הכל צ"א

מנין הפתוחות של ספר שמות נ"ט

והסתומות צ"ה הכל קס"ד

מנין הפתוחות של ספר ויקרא נ"ב

והסתומות מ"ו הכל צ"ח

מנין הפתוחות של ספר במדבר צ"ב

והסתומות ס"ו הכל קנ"ח

מנין הפתוחות של ספר דברים ל"ד

והסתומות קכ"ד הכל קנ"ה

מנין פרשיות כתובות של כל התורה מאתים ותשעים יכא
דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו סימן * והסתומות שלש מאות
שבעים ותשעה או אסרה אסר על נפשה בשבעה סימן *
נמצאו מנין כל פרשיות פתוחות וסתומות יש מאות וששים
ותשעה לא תחסר כל בה סימן * סדרי תורה נ"ד למען
יומרך כבוד ולא ידם סימן * סכום כל הפסוקים של כל התורה
חמשת אלפים ושמנה מאות וארבעים וחמשה ואור
החמה יהיה שבעים סימן * וחציו וישם עליו את החשן ויתן
אל החשן את האורים וארז התומים * מנין תיבות של ספר תורה
ע"ט אלפים ותתקע"ו עט סופר מהיר יפ"פית מכני
ארס סימן * מנין אותיות של ספר תורה ש"ד אלפים ות"ת
מאות וחמשה סימן ארצה-בו ואכברה אמר ה' גדול יהיה
כבור הבית הזה האחרון מן הראשון שיבנה במהרה כימינו

אכ"ר :

עשרת הדברות לקורא בצבור

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך
מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני לא תעשה לך
פסל כל תמונה אשר בשמים וממעל
ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת
לארץ לא תשתחוה להם ולא תעבדם
כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד
עון אבת עד בנים ועד שלישים ועל
רבעים לשנאי ועשה חסד לאלפים
לאהבי ולשמרי מצותו : ס לא תשא
את שם יהוה אלהיך לשוא כי לא
ינקה יהוה את אשר ישא את שמו
לשוא : ס שמור את יום השבת לקדשו
כאשר צוך יהוה אלהיך ששת ימים
תעבד ועשית כל מלאכתך ויום
השביעי שבת ליהוה אלהיך לא
תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל

בהמתך

דברים יט 19

בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח
 עבדך ואמרתי כמוך וזכרת כי עבד
 היית בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך
 משם ביד חזקה ובזרע נטויה עד כן
 צורך יהוה אלהיך לעשות את יום
 השבת : ס כבד את אביך ואת אמך
 כאשר צורך יהוה אלהיך למען י
 יארכון ימך ולמען ייטב לך על האדמה
 אשר יהוה אלהיך נתן לך : ס לא
 תרצח : ס ולא תנאף : ס ולא
 תגנב : ולא תענה ברעך עד שוא :
 ס ולא תחמד אשת רעך ס ולא
 תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו
 שורו וחסמו וכל אשר לרעך :

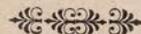
תרגום פרשת ואברהם זקן לחתן
 ברשות א חי אמת וקים * אומר פרשת
 ואברהם :
 ברשות אל חי אמת ויציב * אתרגם
 פרשת ואברהם סיב :
 ואברהם סיב עאל ביומין ויי בריך ית
 אברהם בכלא :
 ואמר אברהם לעבדיה סבא דביתיה
 דשליט בכר דיליה שוי כען ירך
 תחות ירכי :
 ואקיים ערך בממרי די אלה
 דשמיא ואלהא דארעא דלא
 תסב אתתא לברי מבנת
 כנענאי די אנא יתיב ביניהון :
 אלהין לארעי וללדותי תיזיל ותסב
 אתתא לברי ליצחק :
 ואמר ליה עבדא מאים לא תיבי
 אתתא למיתי בתרי לארעא
 דדא האתבא אתיב ית ברך
 לארעא

לארעא די נפקתא מתמן :
 ואמר ליה אברהם אסתמר לך דלמא
 תתיב ית ברי לתמן :
 אלהא דשמיא דדברני מבית אבא
 ומארע ילדותי ודי מליל לי ודי קיים
 לי למימר לבנך אתן ית ארעא
 הדא הוה ישלח מלאכיה קדמך
 ותיסב אתתא לברי מתמן :

חזור הקורא קודם שיברך החתן פסוק ה' אלהי השמים וגו'

אחר הפטרת השבוע וברכותיה מפטיר התינוק בשוש אשיש עד ישיש

עליך אלהיך :

איכה

א איכה ו ישבה בדר העיר רבתי עם היתה
 כאלמנה רבתי בגוים שרתי
 במדינות היתה למס : פכו תבכה בלידה ודמעתי
 על לחיה אינדה מנחם מפלאהביה פלרעיה
 בגדו בה היו לה לאיכים : גלתה יהודה מעני
 ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח
 כל רדפיה השיגוה בין המצרים : דרכי ציון
 אבלות מבלי באי מועד פלרשעריה שוממין
 כהניה נאנחים בתולתיה נוגות והיא מרלה :
 היו צריה לראש איביה שלו כיהוה רהוה על
 רבפשעיה עולליה הלכו שבי לפני צר : ויצא
 מן בת ציון פלרהדרה היו שריה כאילים לא
 מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף : זכרה
 ירושלם ימי עניה ומרודיה פל מחמדיה
 אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין
 עוזר לה ראה צרים שחקו על משבתה : חטא
 חטאה ירושלם על כן לנידה היתה פל מכבדיה
 הזלילה פיראו ערותה נסה היא נאנהרה ותשב
 אחור : טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה
 ותרד פלאים אין מנחם לה ראה יהוה את עני
 כי הנדיל אויב : ידו פרש צר על פל מחמדיה
 כיראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא

יבאו

מיכת ק' פ רפה

יבאו בקהל לך : כל עמה נאנחים מבקשים לחם
נתנו מחמודיהם באכל להשיב נפש ראה יהוה
והביטה פי הייתי זולתה : לוא אליכם כל עברי
דרך הביטו וראו אמיש מכאוב כמכאבי אשר
עולל לי אשר הוגה יהוה ביום חרוץ אפו : ממרום
שחח-אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי
הישיבני אחור נתנני שממה כל-היום דוח : נשקד
על פשעי בידו ישתרגו עלו על-צוארי הכשיל
כחי נתנני אדני בידי לא-אוכל קום : סלה כל-
אפירי אדני בקרפי קרא עלי מועד לשבר בחורי
גת הרך אדני לבתולת בת-יהודה : על-אלה א
אני כוכיה עיני עיני ירדה מים פירחק ממני
מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר אויב :
פרשה ציון בידיה אין מנחם לה צוה יהוה ליעקב
סביבו צריו היתה ירושלם לנדה ביניהם : צדיק
הוא יהוה כי-פיהו מריתי שמעו-נא כל-עמים
וראו מכאבי בתולתי ובחורי הלכו בשבי :
קראתי למאהבי המה רמוני כהני וקני בעיר
גועו כי-בקשו אבל למו וישיבו את-נפשם : ראה
יהוה כי-צר-לי מעי חמרמו גהפך לבי בקרבי כי
מרו מריתי מחוץ שכל-החרב בפית כמורת :
שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי כל-איבי שמעו
רעתי ששו כי אתה עשית הבאת יום-קראת ויהיו
כמני : תבא כד-רעתם לפניך ועולל למו כאשר
ו יתרה ל וערא העמים ק' כמו הפוך כמות בבית עוללת

עוללת לי על כל-פשעי פירבות אנהתי ולבי דוי :
ב איכה יעב באפו אדני את-בת-ציון השליך
משמים ארץ תפארת ישראל ולא-זכר
הדום-רגליו ביום אפו : בלע אדני לא חמל את
כל-נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי בת-יהודה
הגיע לארץ חלל ממלכה ושריה : גרע בחרי-אף
כל קרן ישראל השיב אחור ימינו מפני אויב ובער
ביעקב כאש להבה אכלה סביב : דרך קשתו
כאויב נצב ימינו כצר ויהרג כל מחמדי-עין באהל
בת-ציון שפך פאש חמתו : היה אדני פאויב
בלע ישראל בלע כל-ארמנותיה שחת מבצרו
וירב בבת-יהודה תאניה ואניה : ויחמם כגן שכו
שחת מועדו שפח יהוה בציון מועד ושבת וינאץ
בזעם-אפו מקד וכהן : זנח אדני מובחו נאר
מקדשו הסגיר ביד-אויב חומת ארמנותיה קול
נתנו בבית-יהוה כיום מועד : חשב יהוה להשחית
חומת בת-ציון נטה קו לא-השיב ידו מבלע-ויאבל-
חר וחומה יחדו אמללו : טבעו בארץ שעריה אפר
ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גס-
נביאיה לא-מצאו חזון מיהוה : ישבו לארץ ידמו
זקני בת-ציון העלו עפר על-ראשם חגרו שקים
הורידו לארץ ראשן בתולת ירושלם : פלו בדמעות
עיני חמרמרו מעי נשפך לארץ כבדי על-שבר-בת-
עמי בעטף עולל וינוק ברחבות קריה : לאמתם
ולא ק' ט וערא

יאמרו

יאמרו אייה דגן ויין בהתעטפם כחלל ברהבות
 עיר בהשתפך נפשם אלחיק אמתם : מה אעודך
 מה ארמה לך הברת ירושלם מה אשוה לך
 ואנחמך בתולת בת ציון כי גדול כים שברך מי
 ירפא לך : נביאיך חזו לך שוא ותפר ולא נגדו על-
 עונך להשיב שבתך וחזו לך משאות שוא
 ומדוחם : ספקו עליך בפנים כל עברי דרך שרקו
 וינעו ראשם על רבת ירושלם הזאת העיר שאמרו
 כלילת יפי משוש לכל הארץ : פצו עליך פיהם
 כל איביך שרקו ויחרקו שן אמרו בלענו אך זה
 היום שקוינהו מצאנו ראינו : עשה יהוה אשר זמם
 בצע אמרתו אשר צנה מימי קדם הרס ולא חמל
 וישמח עליך אויב הרים קרו צריך : צעק לבס
 אר אדני חומת בת ציון הורדי כנחל דמעה
 יומם ולילה אר תתני פוגת לך אר תדם בת-
 עינך : קומי רני בליל לראש אשמרות שפכי
 כמים לבך נכח פני אדני שאי אליו כפיך על-
 גפש עוללך העטופים ברעב בראש כרחוצות :
 ראה יהוה והביטה למי עוללת בה אסתאכלנה
 גשים פרים עלי טפחים אסיהרג במקדש אדני
 כהן ונביא : שכבו לארץ חוצות נער וזקן בתולתי
 ובחורי נפלו בחרב הרגת ביום אפך טבחית לא
 חמלת : תקרא כיום מועד מגורי מסכיב ולא
 היה ביום אף יהוה פליט ושריד אשר טפחתי
 אעודך ק' שבותך ק' כס"ם חסר י בלילה ק' ורביתי

ורביתי איבי כלם :
 ג אני הנבר ראה עני בשבט עברתו : אותי
 נהג וילך חשה ולא יאור : אך בי ישב
 יהפך ידו כל היום : בלה בשרי ועורי שבר
 עצמותי : בנה עלי ויקף ראש ותלאה : במחשבים
 הושיבני כמתי עולם : גדר בעדי ולא אצא
 הכביד נחשתי : גם כי אועק ואשוע שתם תפלתתי :
 גדר דרכי בגזית נתיבתי עוה : דב ארב הוא
 לי אריה במסתרים : דרכי סורר ופשחני שמני
 שומם : דרך קשתו ויצביני כמטרא לחץ : הביא
 בכליתי בני אשפתו : הייתי שחק לכל עמי
 נגיתם כל היום : השביעני במרורים הרוני לענה :
 ויגרם בחצץ שני הכפישני באפר : ותגח משלום
 נפשי נשיתי טובה : ואמר אבד נצחי ותוחלתתי
 מיהוה : זכר עני ומרודי לענה וראש : זכור
 תזכור ותשיח עלי נפשי : זאת אשיב אל לבי
 על כן אוחיל : חסדי יהוה כי לא תמנו כי לא-
 כרו רחמיו : חדשים לבקרים רבה אמונתך :
 חלקי יהוה אמרה נפשי על כן אוחיל לו : טוב
 יהוה לקו נפש תדרשנו : טוב ויחיל ודומם
 לתשועת יהוה : טוב לנבר כיישא על בנעוריו :
 ישב בדר וידם כי נטר עליו : יתן בעפר פיהו
 אוכי יש תקוה : יתן למכהו לחי ישבע בחרפה :
 כי לא יזנח לעולם אדני : כי אסיהוגה ורחם
 ארי ק' ותשוה ק' כרוב

כרוב חסדו : כי לא ענה מלפני וינה בני-איש :
 לדבא תחת תגליו כל אסירי ארץ : להטית
 משפט-גבר נגד פני עליון : לשורת אדם ברינו
 אדני לא ראה : מי זה אמר ותהי אדני לא צוה :
 מפני עליון לא תצא הרעות והטוב : מה-יתאונן
 אדם חי גבר ער-חטאו : נחפשה דרכינו ונחקרה
 ונשובה ער-יהוה : נשא לבבנו אל כפים אל-
 אל בשמים : נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת :
 ספותה באף ותרדפנו הרגת לא חמלת : סכתה
 בענו לך מעבור תפקרה : סחי ומאוס השימנו
 בקרב העמים : פצו עלינו פיהם כל-איבינו :
 פחד ופחת היה לנו השאת והשבר : פלגני-
 מים תרד עיני ער-שבר בת-עמי : עיני ננררה
 ולא תדמה מאין הפגות : ער-ישקיף וירא יהוה
 משמים : עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי :
 צוד צרוני בצפר איבי חנם : צמתו בבור חי
 וידו-אבן כי : צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי :
 קראתי שמך יהוה מבור תחתיות : קולי שמעת
 אל-תעלם אונה לרווחתי לשועתי : קרבת ביום
 אקראך אמרת אל-תירא : רבת אדני ריבי נכשי
 גארת חיי : ראיתה יהוה עותתי שפטה משפטי :
 ראיתה כל-נקמתם כל-מהשבתם לי : שמעת
 חרפתם יהוה כל-מהשבתם עלי : שפתי קמי
 והגיונם עלי פל-היום : שבתם וקמתם הביטה

חסדיו ק' חצי הספר ע' זעירא בא"ב חטאיו ק' אני

אני מנגינתם : תשיב להם גמול יהוה כמעשה
 ידיהם : תתן להם מגנת-לב תאלתך להם :
 תרדף באף ותשמידם מתחת שמי יהוה :
 ד איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב ונשתפכנה
 אבני-קדש בראש כר-חוצות : בני
 ציון היקרים המסלאים בפני איכה נחשבו לנבל-
 חרש מעשה ידי יוצר : גס-תנין חלצו שר
 היניקו גזריהן בת-עמי לאכור כי ענים במדבר :
 דבק לשון יונק אל-חכו בצמא עולדים שארו
 לחם פרש אין לחם : האכלים למעדנים נשמו
 בחוצות האמנים ערי תולע חבקו אשפתות :
 ויגדל עון בת-עמי מחטאת סדם ההפוכה כמו-
 רנע ולא-חלו בה ידיים : זכו נזיריה משלג צחו
 מחלב אדמו עצם מפנינים ספיר גזרתם : חשך
 משחור תארם לא נכרו בחוצות צפד עורם ער-
 עצמם יבש היה כעין : טובים היו חללי-חרב
 מחללי רעב שהם יזבו מדקרים מתנובות שדי :
 ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו
 בשבר בת-עמי : כלה יהוה את-חמתו שפך
 חרון אפו ויצת-אש בציון ותאכל יסדתיה : לא
 האמינו מלכי-ארץ וכל ישבני תבל כי יבא צר
 ואויב בשערי ירושלם : מחטאת נביאיה עונת
 כהניה השפכים בקרבה דם צדיקים : געו עורים
 בחוצות נגאלו בדם בלא יוכלו יגעו בלבשיהם :

תנים ק' כיענים חר' ק' בב' טעמים כל ק' סורו

סורו טמא קראו למו סורו סורו אל-תגעו כי נצו
 גם-געו אמרו בגוים לא יוסיפו לגור : פני יהוה
 חלקם לא יוסיף להביטם פני כהנים לא נשאו
 זקנים לא חננו : עודנה תכלינה עינינו אל-
 עזרתנו הבר בצפיתנו צפינו אל-גוי לא יושע :
 צדו צעדינו מלכת ברהכותינו קרב קצנו מלאו
 ימינו כי-בא קצנו : קלים היו רדפינו מנשרי
 שמים על-ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו : רוח
 אפינו משיח יהוה נלכד בשחיתותם אשר אמרנו
 בצלו נחיה בגוים : שישי ושמחי בת-אדום
 יושבת בארץ עוז גם-עליך תעכר-פוס השפרי
 ותתערי : תס-עונך בת-ציון לא יוסיף להגלותך
 פקד עונך בת-אדום גלה על-חטאתיך :

ה זכר יהוה מה-היה לנו הביט וראה את-
 חרפתנו : נחלתנו נהפכה לזרים בתינו
 לנכרים : יתומים היינו אין אב אמתינו כאלמנות :
 מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבאו : על
 צוארנו נרדפנו יגענו לא הונח לנו : מצרים
 נתנו יד אשר לשבע לחם : אבתנו חטאו אינם
 אנהחו עונתיהם סבלנו : עבדים משרו בנו
 פרק אין מידם : בגפישנו נביא לחמנו מפני הרב
 המדבר : עזרנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב :
 נשים בציון ענו בתלת בערי יהודה : שרים בידם

זקנים ק' ערנו ק' יושבת ק' הביטה ק'
 ואין ק' ולא ק' נ' רנושה ואינם ק' ואנחנו ק'

נחלו

נתלו פני זקנים לא נהדרו : בחורים טחון נשאו
 ונערים בעין כשלו : זקנים מי-ער שבתו בחורים
 מנגינתם : שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו :
 נפלה עטרת ראשנו אוי-נא לנו כי חטאנו : על-
 זה היה דוה לבנו על-אלה השכו עינינו : על
 הר-ציון ששמש שועלים הקורבו : אתה יהוה
 לעולם תישב כסאך לדור ודור : למה לנצח
 תשכחנו תעובנו לארץ ימים : השיבנו יהוה
 ארץ ונשוב. חדש ימינו כקדם : כי אס-מאם
 מאסתנו קצפת עלינו עד-מאד :

השיבנו יהוה ארץ ונשובה חדש ימינו כקדם :

סכום פסוקי דספר איכה הם מאה וחמשים וארבעה וסימן טוב ויהוה
 ודומם לתשועת ה' והקאפוטולי הם המושה והרמו בן בג בנ אומר
 לפום צערא אגרא וחציו לרכא תחת רגליו :

קהלת

א דברי קהלת בן-דוד מלך בירושלים :
 הכל הבלים אמר קהלת הבר
 הבלים הפל הבל : מה-יתרון לאדם בכל-עמלו
 שיעמל תחת השמש : דור הולך ודור בא והארץ
 לעולם עמדת : זורח השמש ובא השמש ואל-
 מקומו שואף זורח הוא שם : הולך אל-דרום
 וסובב אל-צפון סובב סבב הולך הרוח ועל-
 סביבתיו שב הרוח : כל-הנחלים הלכים אל-הים
 והים איננו מלא אל-מקום שהנחלים הלכים שם
 הם שבים ללכת : כל-הדברים יגיעם לא-יוכר

איש

ונשובה ק'

אִישׁ לְדַבֵּר לֹא־תִשְׁבַּע עֵין לְרֵאוֹת וְלֹא־תִמְלֹא
 אֶזְנוֹ מִשְׁמֵעַ מִה־שִׁהְיָה הוּא שִׁהְיָה וּמִה־שִׁנְעֵשָׂה
 הוּא שִׁנְעֵשָׂה וְאִין בְּלִחְדָּשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ : יֵשׁ
 דְּבַר שִׁיאֵמַר רֵאֵה־זֶה חֲדָשׁ הוּא כְּבָר הִיָּה
 לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הִיָּה מִלְּפָנֵינוּ : אִין זְכוּרֹן לְרֵאשִׁינִים
 וְגַם לְאַחֲרֹנִים שִׁהְיוּ לֹא־יִהְיֶה לָהֶם זְכוּרֹן עִם
 שִׁהְיוּ לְאַחֲרֹנָה : אֲנִי קִהַלְתִּי הֵייתִי מִלֶּךְ עַל־
 יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם : וְנָתַתִּי אֶת־לִבִּי לְדְרוּשׁ וּלְתוֹר
 בַּחֲכָמָה עַל־כִּלְאֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם הוּא
 עֵינִי רַע נָתַן אֱלֹהִים לְבַנֵּי הָאָדָם לְעֲנוּת בּוֹ :
 רֵאִיתִי אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים שִׁנְעֵשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם
 וְהִנֵּה הַכֹּל הַכֹּל וְרַעוּת רוּחַ : מַעֲוֹת לֹא־יֻכַל
 לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא־יֻכַל לְהַמְנוֹת : דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם־
 רַבִּי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הַגְּדַלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חֲכָמָה עַל־
 כָּל־אֲשֶׁר־הִיָּה לִפְנֵי עַל־יְרוּשָׁלַם וְלִבִּי רֵאֵה הַרְבַּח
 חֲכָמָה וְדַעַת : וְאִתְּנָה לִבִּי לְדַעַת חֲכָמָה וְדַעַת
 הַלְלוֹת וּשְׂכֻלוֹת יְדַעְתִּי שְׁנַס־זֶה הוּא רַעֲיוֹן רוּחַ : כִּי
 בָּרַב חֲכָמָה רַב־כַּעַם וְיוֹסִיף דַּעַת וְיוֹסִיף מִכָּאוֹב :
ב אִמַּרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי לְכַהֲנָא אֲנַסְכָּה בְּשִׂמְחָה
 וְרֵאֵה בְּטוֹב וְהִנֵּה גַם־הוּא הַכֹּל :
 לְשַׁחֹק אִמַּרְתִּי מִהוֹלֵל וּלְשִׂמְחָה מִה־זֶה עֲשָׂה :
 תַּרְתִּי בְּלִבִּי לְמִשׁוֹף בֵּינָן אֶת־בְּשָׂרִי וְלִבִּי נִהַג
 בַּחֲכָמָה וְלֹאֲחוֹ בַּסְּכָלוֹת עַד : אֲשֶׁר אֵרְאֶה אִי־זֶה
 טוֹב לְבַנֵּי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם מִסֵּפֶר

ימי

יְמֵי חַיֵּיהֶם : הַגְּדַלְתִּי מַעֲשֵׂי בְנֵיתִי לִי בְּתַיִם נִמְעַתִּי
 לִי בְּרַמִּים : עֲשִׂיתִי לִי גְּנוֹת וּפְרָדִים וְנִמְעַתִּי
 בָּהֶם עֵין בְּלִפְרִי : עֲשִׂיתִי לִי בְּרֻכּוֹת מִיַּם לְהַשְׁקוֹת
 מֵהֶם יַעַר צוֹמַח עֲצִים : קִנִּיתִי עֲבָדִים וְיֵשׁ חוֹת
 וּבְנֵי־בֵית הִיָּה לִי גַם מִקְּנֵה בְּקָר וְצֹאן הַרְבֵּה הִיָּה
 לִי מִכָּל שִׁהְיוּ לִפְנֵי בִירוּשָׁלַם : כְּנַסְתִּי לִי שָׂרִים
 וְזָהָב וּסְגֻלַּת מַלְכִים וְהַמְדִינוֹת עֲשִׂיתִי לִי שָׂרִים
 וְשָׂרוֹת וְתַעֲנֻגוֹת בְּנֵי הָאָדָם שָׂדֶה וְשִׂדוּר :
 וְגַדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי מִכָּל שִׁהְיָה לִפְנֵי בִירוּשָׁלַם אֶף
 חֲכָמָתִי עֲמַדָה לִי : וְכָל אֲשֶׁר שָׂאֲלוּ עֵינִי רֵא
 אֲצַלְתִּי מֵהֶם לֹא־נִמְעַתִּי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה
 כִּי־לִבִּי שָׂמַח מִכָּל־עֲמָלִי וְוַהֲיִיָּה חֲלָקִי מִכָּל־
 עֲמָלִי : וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל־מַעֲשֵׂי שַׁעֲשֻׂו יְדִי וּבַעֲמַל
 שַׁעֲמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה הַכֹּל הַכֹּל וְרַעוּת רוּחַ
 וְאִין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמַיִם : וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת
 חֲכָמָה וְהוֹלְלוֹת וּסְכָלוֹת כִּי מִה הָאָדָם שִׁבּוֹא
 אַחֲרַי הַמֶּלֶךְ אֶת אֲשֶׁר כְּבָר עֲשׂוּהוּ : וְרֵאִיתִי
 אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֲכָמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּי־תְרוֹן הָאוֹר
 מִן־הַחֹשֶׁךְ : הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ
 הוֹלֵךְ וְיִדְעָתִי גַם־אֲנִי שִׁמְקַרְהָ אַחַד יִקְרָה אֶרֶץ־
 כָּלָם : וְאִמַּרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כְּמִקְרָה הַכְּסִיל גַם־אֲנִי
 יִקְרָנִי וְלִמָּה חֲכָמָתִי אֲנִי אִין יִתֵּר וְדִבַּרְתִּי בְּלִבִּי
 שְׁנַס־זֶה הַכֹּל : כִּי אִין זְכוּרֹן לְחֲכָם עִם־הַכְּסִיל
 לְעוֹלָם בְּשִׁכְבָּר הַיָּמִים הַבָּאִים הַכֹּל נִשְׁכַּח וְאִין

ימות

ימות החכם עם הכסיל : ושנאתי את התנים כי
 רע עלי המעשה שנעשה תחת השמש כי הפל
 הבל ורעות רוח : ושנאתי אני את כל עמלי
 שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה
 אחרי : ומי יודע החכם יהיה או סכל וישלט
 בכר עמלי שעמלתי ושחכמתי תחת השמש גם
 זה הבר : וסכותי אני ליאש את לבי על כל
 העמל שעמלתי תחת השמש : כי יש אדם
 שעמלו בחכמה וברעת ובכשרון ולאדם שלא
 עמל בו יהננו חלקו גם זה הבל ורעה רבה :
 כי מה הוה לאדם בכר עמלו וברעיון לבו שהוא
 עמל תחת השמש : כי כל ימיו מכאבים וכעס
 ענינו גם בלידה לא שכב לבו גם זה הבל
 הוא : אין טוב באדם שיאכל ושתה והראה את
 גפשו טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד
 האלהים היא : כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני :
 כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ורעת ושטחה
 ולחוטא נתן ענין לאסף ולכנוס לתת לטוב לפני
 האלהים גם זה הבל ורעות רוח :

ג לכל זמן יעתי לכל חפץ תחת השמים :
 עת לרדת ועת למות
 עת לטעת ועת לעקור נטוע
 עת להרג ועת לרפוא
 עת לפרוץ ועת לבנות :
 עת ש כשוא

עת לבכות ועת לשחוק
 עת ספור ועת רקוד
 עת להשליך אבנים ועת בנוס אבנים
 עת לחבוק ועת לדחק מחבק
 עת לבקש ועת לאבד
 עת לשמור ועת להשליך
 עת לקרוע ועת לתפור
 עת לחשות ועת לדבר
 עת לאהב ועת לשנא
 עת מלחמה ועת שלום

מה יתרון העושה באשר הוא עמל : ראיתי את
 הענין אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו :
 את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן
 ברבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה
 אשר עשה האלהים מראש ועד סוף : ידעתי כי
 אין טוב בס כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו :
 וגם כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל
 עמלו מתת אלהים היא : ידעתי כי כל אשר
 יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף
 וממנו אין לגרוע והאלהים עשה שראו מפניו :
 מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה
 והאלהים יבקש את נרדף : ועוד ראיתי תחת
 השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק
 שמה הרשע : אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת

הַרְשִׁיעַ יִשְׁפֹּט הָאֱלֹהִים כִּי־עַתָּה לְכַל־חַפְּזֵי וְעַל
 כָּל־הַמַּעֲשֵׂה שֵׁם : אָמַרְתִּי אֲנִי בְלִבִּי עַל־דְּבַר־תְּ
 בְּנֵי־הָאָדָם לְבָרֵם הָאֱלֹהִים וּלְרֹאֲוֹת שְׁהִם־בְּהִמָּה
 הִמָּה לָהֶם : כִּי מִקְרָה בְּנֵי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהִמָּה
 וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כָּמוֹת זֶה בֶּן כָּמוֹת זֶה וְרוּחַ
 אֶחָד לִכָּל וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהִמָּה אֵין כִּי הַכֹּל
 הֵבֵל : הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל־מְקוֹם אֶחָד הַכֹּל הִיָּה מִן־
 הָעֶפֶר וְהַכֹּל שָׁב אֶל־הָעֶפֶר : מִי יוֹדַע רוּחַ בְּנֵי
 הָאָדָם הַעֲלָה הִיא לְמַעְרָה וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הִירְדָתָה
 הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ : וְרֹאֲוִיתִי כִּי אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר
 יִשְׁמַח הָאָדָם בַּמַּעֲשִׂיו כִּי־הוּא חִלְקוֹ כִּי מִי יבִיאֵנּוּ
 לְרֹאֲוֹת בְּמָה שִׁיְהִיָּה אַחֲרָיו :

ד וְשִׁבְתִּי אֲנִי וְאֶרְאֶה אֶת־כָּל־הַעֲשׂוּקִים אֲשֶׁר
 נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְהִנֵּה דַמְעַת
 הַעֲשׂוּקִים וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם וּמִי־דַע עֲשִׂקֵיהֶם כִּי וְאֵין
 לָהֶם מְנַחֵם : וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת־הַמַּתִּים שֶׁכֶּבֶר מֵתוֹ
 מִן־הַחַיִּים אֲשֶׁר הִמָּה חַיִּים עֲדָנָה : וְטוֹב מִשְׁנֵיהֶם
 אֶת־אֲשֶׁר־עָדָן לֹא הִיָּה אֲשֶׁר לֹא־רָאָה אֶת־הַמַּעֲשֵׂה
 הָרַע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ : וְרֹאֲוִיתִי אֲנִי אֶת־
 כָּל־עֹמֵר וְאֶת כָּל־בִּשְׂרוֹן הַמַּעֲשֵׂה כִּי הִיא קִנְאֶת־
 אִישׁ מִרְעֵהוּ גַם־זֶה הֵבֵל וְרַעוּת רוּחַ : הַכֹּסֶל הַבֶּקַע
 אֶת־יָדָיו וְאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ : טוֹב מֵלֹא כֶף נַחַת מִמֶּלֶא
 חַפְּזִים עֹמֵר וְרַעוּת רוּחַ : וְשִׁבְתִּי אֲנִי וְאֶרְאֶה הֵבֵל
 תַּחַת הַשָּׁמַשׁ : יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שְׁנַיִם גַּם בֶּן וְאָח אֶיךָ

לֹא וְאֵין קֶץ לְכָל־עֲמָלוֹ גַם־עֵינָיו לֹא־תִשְׁבַּע עֹשֶׂר
 וְלִמֵּי אֲנִי עֹמֵל וּמַחֲסֵר אֶת־נַפְשִׁי מִטּוֹבָה גַם־זֶה הֵבֵל
 וְעֵינָיו רַע הוּא : טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן־הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ־לָהֶם
 שְׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם : כִּי אִם־יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת־
 חֲבֵרוֹ וְאֵילוֹ הָאֶחָד שִׁיפֹל וְאֵין שְׁנַיִם לְהַקִּימוֹ : גַּם אִם־
 יִשְׁכָּבוּ שְׁנַיִם וְחָס לָהֶם וּלְאֶחָד אֶיךָ חָס : וְאִם יִתְקַפּוּ
 הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמְדוּ נִגְדּוֹ וְהַחוּט הַמִּשְׁלֵשׁ לֹא
 בְּמַהֲרָה יִנְתַק : טוֹב יֶלֶד מִסֶּכֶן וְחָכֵם מִמֶּלֶךְ וְקוֹן
 וְכֹסֶל אֲשֶׁר לֹא־יִדַּע לְהוֹזֵר עוֹד : כִּי־מִבֵּית הַסּוּרִים
 יֵצֵא לְמֶדְיָה כִּי גַם־בְּמַלְכוּתוֹ נֹזֵד רֶשׁ : רֹאֲוִיתִי אֶת־
 כָּל־הַחַיִּים הַמְּהַלְכִים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ עִם הַיָּלֶד הַשְּׁנַיִ
 אֲשֶׁר יַעֲמֹד תַּחְתָּיו : אֵיזֶקֶץ לְכָל־הָעָם לְכָל־אֲשֶׁר־
 הִיָּה לְפָנֵיהֶם גַּם הָאֲחֻרּוֹנִים לֹא יִשְׁמַחוּ־בּוֹ כִּי־גַם־זֶה
 הֵבֵל וְרַעֲיוֹן רוּחַ : שְׁמֵר רִגְלֶיךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֶךְ אֶל־
 בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לִשְׁמַע מִתַּת הַכֹּסְלִים זָבַח
 כִּי־אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רַע :

ה אֶל־תִּבְהַל עַל־פִּיךָ וּלְבָבְךָ אֶל־יְמִינְךָ לְהוֹצִיא
 דָּבָר לְפָנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים
 וְאֵתָה עַל הָאָרֶץ עַל־כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מַעֲטִים : כִּי
 בָּא הַחֲלוֹם בְּרַב עֵינָן וְקוֹל כֹּסֶל בְּרַב דְּבָרִים :
 כַּאֲשֶׁר תִּדְרֹךְ נֹדֵד לְאֱלֹהִים אֶל־תֵּאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי
 אֵין חַפְּזֵי בְּכֹסְלִים אֶת־אֲשֶׁר־תִּדְרֹךְ שְׁלָם : טוֹב אֲשֶׁר
 לֹא־תִדְרֹךְ מִשְׁתַּדְּדוֹר וְלֹא תִשְׁלָם : אֶל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ
 לְחַטִּיא אֶת־בִּשְׂרֶךָ וְאֶל־תֵּאָמֵר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי
 עֲנוּק מַלְרַע יִתְרַחַה

שגגה היא למה יקצף האלהים על-קולך וחבל
את-מעשה ידיך : כי ברב חלמות והבלים ודברים
הרבה כי את-האלהים ירא : אם-עשק רש וגזר
משפט וצדק תראה במדינה אל-תתמה על-החפץ
כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם : ויתרון
ארץ בכל היא מוך לשרה נעבד : אהב כסף לא-
ישבע כסף ומי-אהב בהמון לא תבואה גם-זה
הבל : ברבות הטובה רבו אוכליה ומה-כשרון
לבעליה כי אם-ראית עיניו : מתוקה שנת העבד
אם-מעט ואם-הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו
מניח לו לישון : יש רעה חולה ראיתי תחת השמש
עשר שמור לבעליו לרעתו : ואבד העשר ההוא
בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה : כאשר
יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא ומאומה
לא-ישא בעמלו שילך בידו : וגם-זה רעה חולה
כל-עמת שבא בן יקח ומה-יתרון לו שיעמל לרוח :
גם כלי-מיו בחשך יאכל וכעם הרבה וחליו וקצף :
הנה אשר-ראיתי אני טוב אשר-יפה לאכור
ולשתות ולראות טובה בכל-עמלו שיעמל תחת-
השמש מספר מי-חיו אשר-נתן-לו האלהים כי-
הוא חלקו : גם כל-האדם אשר נתן-לו האלהים
עשר ונכסים והשליטו לאכל ממנו ולשאת את-
חלקו ולשמה בעמלו זה מתת אלהים היא : כי
לא הרבה יזכר את-ימי חיו כי האלהים מענת
הוא ק' ראות ק' מלרע

בשמחת

בשמחת לבו :

ו יש רעה אשר ראיתי תחת השמש ורבה היא
על-האדם : איש אשר יתן-לו האלהים עשר
ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל אשר--
יתאזה ולא-ישליטנו האלהים לאכל ממנו כי איש
נכרי יאכלנו זה הבל וחלי רע הוא : אם יליד
איש מאה ושנים רבות יהיה רב שיהיו ימי-שנו
ונפשו לא-תשבע מן-הטובה וגם-קבורה לא-היתה
לו אמרתי טוב ממנו הנפר : כי-בהבל בא ובחשך
ילך ובחשך שמו יכסה : גם-שמש לא-ראה ולא
ידע גת לזה מזה : ואלו היה אלף שנים פעמים
וטובה לא ראה הלא אל-מקום אחד הכל הולך :
כל-עמל האדם לפיהו וגם-הנפש לא תמלא : כי
מה-יותר לחכם מן-הכסיל מה-לעני יודע להלך
נגד החיים : טוב מראה עינים מהקד-נפש גם-זה
הבל ורעות רוח : מה-שהיה כבר נקרא שמו
ונודע אשר-הוא אדם ולא-יוכל לדון עם שהתקוף
ממנו : כי יש-דברים הרבה מרבים הבל מה-יותר
לאדם : כי מי-יודע מה-טוב לאדם בחיים מספר
ימי-חי הבלו ויעשם כצל אשר מי-יניד לאדם מה-
יהיה אחריו תחת השמש :

ז טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו :
טוב ללכת אל-בית-אבל מלכת אל-בית
משתה באשר הוא סוף כל-האדם והחי יתן אל-
מלרע חצי הקפר ה יתירה ט רבתי
לבו

לבו : טוב בעם משחוק כי ברע פנים ייטב לב :
 לב חכמים בבית אכל ולב פסילים בבית שמחה :
 טוב לשמע גערת חכם מאיש שמע שיר פסילים :
 כי כקול פסילים תחת הסור בן שחוק הפסיל וגם-
 זה הבל : כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב
 מתנה : טוב אחרית דבר מראשיתו טוב ארץ רוח
 מגבה רוח : אלתבהל ברוחך לכעוס כי כעס
 בתיק פסילים ינוח : אלתאמר מה היה שהימים
 הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שארת
 ערוה : טובה חכמה עם נחלה ויתר לראי השמש :
 כי בצל החכמה בצל הפסל ויתרון דעת החכמה
 תחיה בעליה : ראה את מעשה האלהים כי מי
 יוכל לתקן את אשר עותו : ביום טובה היה
 בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה
 האלהים עד דברת שלא ימצא האדם אחריו
 מאומה : את הכל ראיתי בימי חבלי יש צדיק
 אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו : אלתהי
 צדיק הרבה ואלתחכם ויתר למה תשומם : אר-
 תרשע הרבה ואלתהי סכל למה תמות בלא
 עתה : טוב אשר תאחו בזה וגם מזה אלתנה
 את ירך כי ירא אלהים יצא את כלם : החכמה
 תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר : כי
 אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא :
 גם לכל הדברים אשר ידברו אלתתן לבך אשר
 לא

לא תשמע את עבדך מקללך : כי גם פעמים
 רבות ידע לבך אשר גם את קללת אחרים : כל
 זה נסיתי בחכמה אמרתי אהבמה והיא רחוקה
 ממני : רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו :
 סבותי אני ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון
 ילדעת רשע כסל והסבלות הוללות : ומוצא
 אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים
 וחרמים לבה אסורים ידה טוב לפני האלהים
 ימלט ממנה וחטא ילכד בה : ראה זה מצאתי
 אמרה קהלת אחת לאחת למצא חשבון : אשר
 עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאריך
 מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי : לבד ראה-
 זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר
 והמה בקשו השבנות רבים :

ח מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם
 תאיר פניו ועז פניו ישנא : אני פי מלך
 שמר ועל דברת שבועת אלהים : אלתבהל
 מפניו תלך אלתעמד בדבר רע כי כל אשר
 יחפץ יעשה : באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר
 לו מה תעשה : שומר מצוה לא ידע דבר רע
 ועת ומשפט ידע לב חכם : כי לכל חפץ יש עת
 ומשפט פירעת האדם רבה עליו : כי איננו ידע
 מה שהיה כי כאשר יהיה מי יגיד לו : אין אדם
 שגיט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום
 ל רפויח אתה ק' ק רפויח ק רפויח
 המות

הַמּוֹת וְאִין מְשַׁלַּחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא יִמְלֹט רִשְׁעִי
 אֶת-בְּעָלָיו : אֶת-כְּלוֹה רֵאִיתִי וְנָתַן אֶת-לִבִּי לְכָל-
 מַעֲשֵׂה אִישׁ נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ עֵת אִשׁ שֶׁ-ט
 הָאָדָם בָּאֲדָם לָרַע לוֹ : וּבִכֵּן רֵאִיתִי רִשְׁעִים קְבָרִים
 וּבָאוּ וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְיוּ וַיִּשְׁתַּכְּחוּ כַּעִיר אִישׁ
 בְּיָעָשׂוּ גַם-זֶה הִבֵּל : אִישׁ אִין-נַעֲשֶׂה פִתְגָם מַעֲשֵׂה
 הָרַעָה מַהֲרָה עַל-כֵּן מֵלֵא לֵב בְּנֵי-הָאָדָם בְּהֵם
 לַעֲשׂוֹת רָע : אִישׁ חָטָא עֲשֵׂה רָע מֵאֵת וּמֵאֲרִיךְ
 לוֹ כִּי גַם יוֹדַע אֲנִי אִישׁ יִהְיֶה-טוֹב לִירְאֵי הָאֱלֹהִים
 אִישׁ יִירָאוּ מִלִּפְנָיו : וְטוֹב לֹא-יִהְיֶה לְרִשְׁעִי וְלֹא-
 יֵאָרֶךְ יָמָיו כִּצֹּר אִישׁ אִין-נֹו יִרָא מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים :
 יִשְׁ-הִבֵּל אִישׁ נַעֲשֶׂה עַל-הָאָרֶץ אִישׁ יֵשׁ צְדִיקִים
 אִישׁ מִנִּיעַ אֱלֹהִים כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים וַיֵּשׁ רִשְׁעִים
 שִׁמְגִיעַ אֱלֹהִים כְּמַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים אִמְרָתִי שְׁגַם-זֶה
 הִבֵּל : וַיִּשְׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת-הַשִּׁמְחָה אִישׁ אִין טוֹב
 לָאֲדָם תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי אִם-לֹאכֹל וְלִשְׁתוֹת וְלִשְׁמוֹחַ
 וְהוּא יִכְוֹנוּ בְּעַמְלוֹ יָמָיו חַיִּין אִישׁ-נָתַן-לוֹ הָאֱלֹהִים
 תַּחַת הַשָּׁמַשׁ : כֹּאֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת-לִבִּי לְדַעַת חֲכָמָה
 וְלִרְאוֹת אֶת-הָעִנְיָן אִישׁ נַעֲשֶׂה עַל-הָאָרֶץ כִּי גַם
 בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שְׁנָה בְּעֵינָיו אִין-נֹו רָאָה : וְרֵאִיתִי
 אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְמַצּוֹא
 אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אִישׁ נַעֲשֶׂה תַּחַת-הַשָּׁמַשׁ בְּשֵׁל אִישׁ
 יַעֲמַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם אִם-יֵאֵמַר
 הַחֲכָם לְדַעַת לֹא יוֹכֵל לְמַצּוֹ :

ט כ

ט כִּי אֶת-כָּל-זֶה נָתַתִּי אֶל-לִבִּי וְלִבּוֹר אֶת-כָּל-
 זֶה אִישׁ הַצְּדִיקִים וְהַחֲכָמִים וְעַבְדֵיהֶם בִּיד
 הָאֱלֹהִים גַּם-אֶהְבֶּה גַם-שְׂנֵאָה אִין יוֹדַע הָאָדָם הַכֹּל
 לִפְנֵיהֶם : הַכֹּל כֹּאֲשֶׁר לְכָל מִקְרָה אֶחָד לְצְדִיק
 וְלְרִשָׁע לְטוֹב וְלְרָע וְלְטָהוֹר וְלְטָמֵא וְלְזָבָח וְלֹא-אִישׁ
 אִין-נֹו זָבַח כְּטוֹב כְּחָטָא הַנִּשְׁבַּע כֹּאֲשֶׁר שְׁבוּעָה
 יִרָא : זֶה רָע כָּל אִישׁ-נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי-
 מִקְרָה אֶחָד לְכָל וְגַם לֵב בְּנֵי-הָאָדָם מִלֵּא-רָע
 וְהוֹלֵלוֹת בְּלִבְבָם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֶל-הַמֵּתִים : כִּי-
 מִי אִישׁ יִבְחַר אֵל כְּרֵחִים יֵשׁ בְּטָחוֹן כִּי-לִכְלָב הִי
 הוּא טוֹב מִן-הָאֲרִיָּה הַמֵּת : כִּי חַיִּים יוֹדַעִים שִׁמְתוֹ
 וְהַמֵּתִים אִינָם יוֹדַעִים מְאוּמָה וְאִין-עוֹד לָהֶם
 שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זְכָרָם : גַּם אֶהְבֶּתֶם גַּם-שְׂנֵאָתֶם
 גַּם-קִנְיָתֶם כְּכֹר אֶבְרָה וְחֵלֶק אִין-לָהֶם עוֹד
 לַעוֹלָם כָּל אִישׁ-נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ : לֵךְ
 אֶכֶל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֵךְ וְשִׂתָּה בְּלִבְ-טוֹב יִינֶה כִּי
 כְּכֹר רֵצָה הָאֱלֹהִים אֶת-מַעֲשִׂיךָ : כָּל-עַתָּה יִהְיוּ
 בְּגִדֶיךָ לְבָנִים וְשִׁמֹן עַל-רֵאשֶׁיךָ אֶל-יַחֲסֹר : רָאָה
 חַיִּים עַם-אִשָּׁה אִישׁ-אֶהְבֵּת כָּל-יָמָיו חַיִּי הַבְּלָקָה
 אִישׁ נָתַן-לָךְ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כֹּל יָמֵי הַבְּלָקָה כִּי הוּא
 חֲלֻקָּךְ בְּחַיִּים וּבְעַמְלֶךָ אִישׁ אֶתָּה עֹמֵל תַּחַת
 הַשָּׁמַשׁ : כֹּל אִישׁ תְּמַצָּא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת כְּכַחַךְ עֲשֵׂה
 כִּי אִין מַעֲשֵׂה וְחִשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשֵׂאוֹל אִישׁ
 אֶתָּה הַלֵּךְ שְׂמָה : שְׁבַתִּי וְרָאָה תַּחַת-הַשָּׁמַשׁ כִּי

לא

יחבר ק

לא זקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם
לא לחכמים לחם וגם לא לנבנים עשר וגם לא
לידעים חן כיעת ופגע יקרה את כלם : כי גם
לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה
רעה וכצפרים האחוזות בפח בהם יוקשים בני
האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאם : גם
זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי :
עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול
וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדולים : ומצא
בה איש מסבן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו
ואדם לא זכר את האיש המסבן ההוא : ואמרתי
אני טובה חכמה מגבורה וחכמת המסבן בזויה
ודבריו אינם נשמעים : דברי חכמים בנחת נשמעים
מועקת מושר בפסילים : טובה חכמה מפלי קרב
וחוטא אחר יאבד טובה הרבה :

• זבובי מות יבאיש יביע שמן ווקח יקר מחכמה
מכבוד סבלות מעט : לב חכם למינו
ולב כסיל לשמאלו : וגם בדרך כשהסכל הך
לבו חסר ואמר לכל סכל הוא : אסרווח המושר
תערה עליך מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים
גדולים : יש רעה ראיתי תחת השמש כשגגה
שיצא מלפני השליט : נתן הסכל במרומים רבים
ועשירים בשפל ישבו : ראיתי עבדים על סוסים
ושרים הלכים בעבדים על הארץ : חפר גומין בו

ה יתירה רש אהר שורק

יפול

יפול ופרץ נדר ישכנו נחש : מסיע אכנים יעצב
בהם בוקע עצים יסכן כס : אסקהה הברזל והוא
לא פנים קדקל וחילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה :
אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל
הלשון : דברי פי חכם חן ושפתות כסיל תבלענו :
תחלת דברי פיהו סבלות ואחרית פיהו הוללות
רעה : והסכל ירבה דברים לא ידע האדם מה
שיהיה ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו : עמר
הכסילים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר :
אילך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו :
אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו
בגבורה ולא בשתי : בעצלתים ימך המקרה
ובשפלות ידים ילך הבית : לשחוק עשים לחם
ויין ישמח חיים והכסף יענה את הכל : גם במדעך
מלך אל תקלל ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר כי
עוף השמים יליך את הקול ובעל הכנפים יגיד דבר :
יא שלח לחמך על פני המים פי כרב הימים
תמצאנו : תן חלק לשבעה וגם לשמונה

כנפים ק' חג' כצירי את

את-הכל : בפקך זרע את-זרעך ולערב אל-תנח
 ידיך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או-זה ואם-
 שניהם באחד טובים : ומתוך האור וטוב לעינים
 לראות את-השמש : כי אם-שנים הרבה יהיה
 האדם בכלם ישמח ויזכר את-ימי החשך כי
 הרבה יהיו כל-שבא הכל : שמח בחור בילדותך
 ויטיבך לבך בימי בחורותיך ותלך בדרךי לבך
 ובמראי עיניך ידע כי על-כל-אלה יביאך האלהים
 במשפט : והסר בעם מלבך והעבר רעה מבשרך
 כי-הילדות והשחרות הכל :

יב וזכר את-בוראיך בימי בחרותיך עד אשר
 לא-יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר
 תאמר איני-לי בהם חפץ : עד אשר לא-תחשך
 השמש והאור והירח והכוכבים וישבו העינים
 אחר הגשם : ביום שיזעו שמרי הבית והתענותו
 אנשי החיל ובטלו השחנות כי מעטו והשכו
 הראות בארבות : וסגרו דלתים בשוק בשפר
 קול השחנה ויקום לקול הצפור וישחו כל-בנות
 השיר : גם מגבה יראו וחתחתים בדרך וינאץ
 השקר ויסתבר החגב ותפר האבינה כידהך
 האדם אל-בית עלמו וסכבו בשוק הסופדים :
 עד אשר לא-ירחק הכל הפסך ותריץ גלת הזהב
 ותשבר כד על-המבוע ונרץ הגלגל אל-הבור :
 וישב העפר על הארץ כשהיה והרנח תשוב אל-
 ל פתח ואמראה ק' מלא י' כחולם ירתק ק' האלהים

האלהים אשר נתנה : הכל הכלים אמר הקהלת
 הכל הכל : ויתר שהיה קהלת חכם עוד למד-
 דעת את-העם ואזן וחקר תקן משלים הרבה :
 בקש קהלת למצא דברי-חפץ וכתוב ישר דברי
 אמת : דברי חכמים כד-בנות וכמשמרות נטועים
 בעלי אספות נתנו מרעה אחד : ויתר מהמה בני
 הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה
 יגיעת בשר : סוף דבר הכל נשמע את-האלהים
 ירא ואת-מצותיו שמור כי-זה כל-האדם : כי את-
 כל-מעשה האלהים יבא במשפט על-כר-נעלם
 אם-טוב ואם-רע :

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת
 מצותיו שמור כי זה כל האדם :

ס רבתי

סכום פסוקי דספר קהלת הם מאתיים ועשרים ושנים וסימן מה שהיה
 כבר נקרא שמו וחציו מה שהיה כבר והקאפיטולי חם שנים עשר כי
 זה כל האדם :

ברכות ההפטרה

קודם ההפטרה יכרך

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת ברוך אתה יהוה הבוחר בתורה במשה
עבדו ובנישאל עמו ובנביאי האמת והצדק :

הספרדים והאשלייאני אחר ההפטרה אומרים

גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל :

ואחר קריאתה יכרך ארבע ברכות אלו

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם צור כל
העולמים צדיק בכל הדורות האל הנאמן
האומור ועושה מדבר ומקים פי כל דבריו אמת
וצדק נאמן אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים
דבריה ודבר אחד מדבריה אחר לא ישוב ריקם
כי אל מלך נאמן אתה ברוך אתה יהוה האל
הנאמן בכל דבריו :

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש
תושבע במהרה בימינו ברוך אתה יהוה
משמח ציון בבניה :

שמחנו יהוה אלהינו באליהו הנביא עבדך
ובמלכות בית דוד משיחך במהרה יבא
ויגל לבנו (על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו
עוד אחרים את כבודו) כי בשם קדשך נשבעת

לו

לו שרא יכבה נרו לעולם ועד ברוך אתה
יהוה מגן דוד :

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועד
יום השבת הזה שנתת לנו יהוה אלהינו
לקרושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת על הכל
יהוה אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך
יתברך שמה בפי כל חי תמיד לעולם ועד ברוך
אתה יהוה מקדש השבת :

לפסח ולשבועות ולשמיני עצרת

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום
(השבת הזה ועל יום) (לפסח חג המצות הזה)

(לשבועות חג השבועות הזה) (לשמיני עצרת שמיני
חג עצרת הזה) ועל יום טוב מקרא קדש
הזה שנתת לנו יהוה אלהינו (לקרושה ולמנוחה)
לששון ולשמחה לכבוד ולתפארת על הכל
יהוה אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך
יתברך שמה בפי כל חי תמיד לעולם ועד ברוך
אתה יהוה מקדש (השבת ו) ישראל והזמנים :

הפטרות כל השנה

כמנהג כל קהלות הקדש

הפטרת דברים ישעיה סימן א'

חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּן אֲשֶׁר חָזַר עַל-יְהוּדָה
 וירושלם בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו
 מלכי יהודה : שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוּה
 דָּבַר בְּנִים גְּדֹלָתִי וְרוֹמְמֹתַי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי : יָדַע
 שׁוֹר קָנְהוּ וְחֲמוֹר אָבוֹם בְּעֵלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע
 עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן : רְהוּי גֹי חָטָא עִם כְּבֹד עוֹן
 וְרַע מַרְעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוּה נֶאֱצַו
 אֶת-קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֲזֹר : עַל-מָה תָּבוּ עוֹד
 תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵבֶב דָּוִי : מִבְּךָ-
 רָגַל וְעַד-רֹאשׁ אֵיזְבוּ מֵתֶם פָּצַע וְחִבּוּרָה וּמִכָּה
 טָרִידָה לֹא-זָרוּ וְלֹא חֲכָשׁוּ וְלֹא רִכְכָּה בִשְׁמֹן :
 אֲרֻצְכֶם שָׁמְמָה עֵרִיכֶם שְׂרָפוּרָה אִשׁ אֲדַמְתֶּכֶם
 לַנְּגֹדְכֶם זָרִים אָכְלִים אֶתְהָ וּשְׁמָמָה בְּמַהֲפַכְתָּ
 זָרִים : וְגוֹתְרָה בַת-צִיּוֹן כְּסִכָּה בְּכַרֶּם כְּמִלוּנָה
 בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נִצּוּרָה : לֹלִי יְהוּה צְבָאוֹת הוֹתִיר
 לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעַט כְּסֹדֶם הֵינּוּ לַעֲמֹרָה דְּמִינוּ :
 שָׁמְעוּ דְבַר-יְהוּה קָצִינֵי סֹדֶם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ
 עִם עַמְרָה : לְמָה לִי רִבְזוּכִיכֶם יֹאמֵר יְהוּה
 שְׂבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֲלָב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים
 וּכְבָשִׂים וְעֲתוּדִים לֹא חֲפַצְתִּי : כִּי תָבֹאוּ לְרֹאשׁוֹת
 פְּנֵי

פְּנֵי מִי-בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדָכֶם רַמֶּס חֲצֵרִי : לֹא תוֹסִיפוּ
 אָבִיא מִנְחַת-שׂוֹא קָטְרַת תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֲדָשׁ
 וְשִׁבְתָּ קְרָא מִקְרָא לֹא-אוֹכֵל אוֹן וְעֲצָרָה : חֲדָשִׁיכֶם
 וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטָרַח נְלֵאֲתִי
 נִשְׂאָ : וּבִפְרֹשְׁכֶם כְּפִיכֶם אֲעִלִים עֵינֵי מַכֶּם גַּם
 כִּי תִרְבוּ תִפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ :
 רָחֲצוּ הַזְּכוֹת הַסִּירוּ רַע מִעַלְיֵיכֶם מִנְגֵד עֵינֵי הַדְּלוּ
 הָרַע : לְמַדּוֹ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־וּ חֲמוּן
 שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבּוֹ אֶלְמָנָה : לְכוּ-נָא וּנְכַחְחָה יֹאמֵר
 יְהוּה אִם-יְהִיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשָׁרָה יִלְבִּינוּ אִם-
 יֹאדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצִמְרֵי יְהִיוּ : אִם-תֵּאָבֹדוּ וּשְׁמַעְתֶּם
 טוֹב הָאֶרֶץ תֹּאכְלוּ : וְאִם-תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חֲרִב
 תֹּאכְלוּ כִּי פִי יְהוּה דָּבַר : אֵיכָה הִיִּתָּה לְזוֹנָה קְרִיָּה
 נֹאמְנָה מִלֵּאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יִלֵּן בָּהּ וְעֵתָה מִרְזָחִים :
 כְּסַפֵּךְ הִיָּה לְסִיגִים סְבֹאךָ מֵהוֹל בְּמִיָּם : שְׂרִידָה
 סוֹרְרִים וְחֲבָרִי גְּנָבִים כָּלוּ אֶהֱבֶה שְׁחָד וְרִדְף שְׁלֹמֹנִים
 יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא-יָבֹא אֵלֵיהֶם :
 לָכֵן נֹאֵם הָאֲדוֹן יְהוּה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּי
 אֲנַחֶם מִצְרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבָי : וְאִשְׁבֵּה יָדִי עֲלֵיךָ
 וְאֲצַרְךָ כְּכֹר סִנְיָ וְאִסִּירָה כָּל-בְּדִילֵיךָ : וְאִשְׁבֵּה
 שִׁפְטֵיךָ כְּכֹרֵאשְׁנָה וְעֲצִיךָ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא
 לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קְרִיָּה נֹאמְנָה : צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְרָה
 וְשִׁבְיָה בְּצֶדֶקָה :

הפטרות ואחנן ישעיה סימן מ'

נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם : דברו על-לב
ירושלם וקראו אליה כי מלאה צבאה
כי נרצה עונה כי לקחה מיד יהוה כפלים בכל-
חטאתיה : קול קורא במדבר פגו הרך יהוה ישרו
בערבה מסלה לאלהינו : כרניא ינשא וכל-הור
וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים
לבקעה : ונגלה כבוד יהוה וראו כל-בשר יהיו
כי פי יהוה דבר : קול אמר קרא ואמר מה אקרא
כר-הבשר חציר וכל-חסדו כציץ השדה : יבש
חציר נבל ציץ כי רוח יהוה נשבה בו אכן חציר
העם : יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום
לעולם : על הר-גבה עליך מבשרת ציון הרימי
בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל-תיראי
אמרי לעבי יהודה הנה אלהיכם : הנה אדני
יהוה בחזק יבא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו
ופעדתו ל פניו : ברעה עדרו רעה בורעו יקבץ
טלאים ובהיקו ישא עלות ינהל : מי-מדד בשעלו
מים ושמים בזרת תבן וכל בשלש עפר הארץ
ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים : מי-תבן את-
רוח יהוה ואיש עצתו יודיענו : ארת-מי נועץ
ויבינורו וילמדוהו בארח משפט וילמדוהו דעת
ודרך תבונות יודיענו : הן גוים כמר מדלי וכשחק
מאזנים נחשבו הן איים כדק יטור : ולבנוז אין די
בער

בער וחיתו אין די עולה : כל-הגוים כאין נגדו
מאפס ותהו נחשבו לו : ואל-מי תדמיון אל ומה
דמות תערכו-לו : הפסל נסך חרש וצרף בזהב
ירקענו ורהקות כסף צורף : המסכן תרומה עץ
לא-ירקב יבחר חרש חכם יבקש-לו להכין פסל
לא ימוט : הלא תדעו הלא תשמעו הלא הגד
מראש לכם הלא הבינותם מוסדות הארץ :
הישב על-חוג הארץ וישביה כחגבים הנוטה
כדק שמים וימתחם פאהל לשבת : הנותן רוזנים
לאין שפטי ארץ בתהו עשה : אף בר-נפשו אף
בל-זרעו אף בר-שרש בארץ גועס וגם-נשף בהם
ויבשו וסערה פקש תשאם : ואל-מי תדמיוני
ואשוח יאמר קדוש : שאו-מרום עיניכם וראו מי-
ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם
יקי מרב אונים ואמין פח איש לא נעדר :

הפטרות עקב ישעיה סימן מ"ט

ותאמר ציון עזבני יהוה ואדני שכחני : התשכח
אשה עולה מרחם בן-בטנה גם-אלה
תשכחנה ואנכי לא אשכחך : הן ער-פנים חקתיך
חומתיך נגדי תמיד : מהרו בניך מהרסיך ומחריביך
ממך יצאו : שאי-סביב עיניך וראי פלס נקבצו
באורך חיאני נאם-יהוה כי כלם בעדי תלבישי
ותקשרים כפלה : כי חרבתיה ושממתיך וארץ
הרסתיך כיעתה תצרי מישב ורחקו מבלעך :

עוד

ב הגושה ובלרע

עוד יאמרו באזניך בני שבלך צר-לי המקום
 גשה-לי ואשבה ואמרת בלבך מי ילד-לי את-
 אלה ואני שכורה וגלמודה גלה וסורה ואלה
 מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם :
 כה-אמר אדני יהוה הנה אשא אר-גוים ידי ואל-
 עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנתך ער-
 כתך תנשאנה והיו מלכים אמניך ושרותיהם
 מיניקתיך אפים ארץ ישתחוו-לך ועפר רגליך
 ילחכו וידעת כי-אני יהוה אשר לא-יבשו קני :
 היקח מגבור מלקוח ואם-שבי צדיק ימלט : כי-
 כה אמר יהוה גם-שבי גבור יקח ומלקוח עריץ
 ימלט ואר-יריבך אנכי אריב ואת-בניך אנכי
 אושיע : והאכלתי את-מוניך את-בשרם וכעסים
 דמם שברון וידעו כל-בשר כי אני יהוה מושיעך
 וגאלך אביר יעקב : כה אמר יהוה אי זה ספר
 בריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר-
 מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם
 ובפשעיכם שלחה אמכם : מדוע באתי ואין איש
 קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפרות ואם-
 איז-בי כח להציל הן בנערתי אחריב ים אשים
 נהרות מדבר תבאש דגתם מאין מים ותמת בצמא :
 אלביש שמים קדרות ושק אשים בסותם : אדני
 יהוה נתן לי לשון למודים לדעת לעות את-יעף
 דבר יעיר בפקר בפקר יעיר לי און לשמע
 כלמודים

כלמודים : אדני יהוה פתח-לי און ואנכי לא מריתי
 אחור לא נסוגתי : גוי נתתי למכים ולחיי למרטים
 פני לא הסתרתי מכלמות ורק : ואדני יהוה יעור-
 לי ער-בן לא נכלמתי ער-בן שמתו פני כחלמיש
 ואדע כילא אבוש : קרוב מצדיקי מי-יריב אתי
 נעמדה יחד מי-בעל משפטי יגש אלי : הן אדני
 יהוה יעור-לי מי הוא ירשיעני הן כלם כבגד יבלו
 עש יאכלם : מי בכם ירא יהוה שמע בקור עבדו
 אשר הקך השכים ואין נגה לו יבטח בשם יהוה
 וישען באלהיו : הן כלכם קדחי אש מאורי זיקות
 לבו באור אשכם ובזיקות בערתם מדי היתה
 זאת לכם למעצבה תשכבון : שמעו אלי רדפי
 צדק מבקשי יהוה הביטו אל-צור הצבתם ואל-
 מקבת בור נקרתם : הביטו אל-אברהם אביכם
 ואל-שרה תחוללכם כי-אחד קראתי ואברכהו
 וארבהו : כי-נחם יהוה ציון נחם כל-חרבתיה וישם
 מדברה בערן וערבתה בגן-יהודה ששון ושמחה
 ימצא כה תודה וקול זמרה :

הפטרת ראה ישעיה סימן נ"ד

עניה סערה לא-נחמה הנה אנכי מרביץ בפורך
 אבניך ויסדתיך בספירים : ושמתו כרכד
 שמשונך ושעריך לאבני אקדה וכל-גבוקך לאבני-
 חפץ : וכל-בניך למודי יהוה ורב שלום בניך :
 בצדקה תכונני רחקי מעשק כי-לא הירא
 וממחה

רגושה ב רגושה

וּמְמוֹתֶיהָ כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ : הֲזֵן גֹּר יְגוֹר אַפֶּס
מֵאוֹתֵי מִיַּגְר אֶתְךָ עֲלֶיךָ יִפּוֹל : הֲזֵן אֲנֹכִי בְרֵאתִי
חֹרֵשׁ נֶפֶחַ בְּאֵשׁ פָּחַם וּמוֹצִיא כְּלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאֲנֹכִי
בְרֵאתִי מִשְׁחִית לְחֹבֵל : כְּדַכְּלִי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא
יִצְלַח וְכָל־לִשׁוֹן תִּקְוֶם־אֶתְךָ לְמִשְׁפַּט תִּרְשִׁיעֵנִי זֹאת
נִחַלְתָּ עִבְדִּי יְהוָה וְצַדִּיקְתָּם מֵאֵתִי נֹאס־יְהוָה : הוֹי
כָּל־צִמָּא לִכּוּ לַמִּים וְאִשׁר אֵיזְלוּ כֶסֶף לִכּוּ שִׁבְרוּ
וְאָבְלוּ וּלְכּוּ שִׁבְרוּ בְלוּ־כֶסֶף וּבְלוּ־אֶ־מַחִיר יוֹן
וְחֹלֵב : לִמָּה תִשְׁקְרוּ כֶסֶף בְּלוּ־לַחֵם וַיִּגְעַבְכֶם
בְּלוּ לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֲלֵי וְאִכְלוּ־טוֹב
וְתִתְעַנְּגוּ בְדִישׁן נַפְשְׁכֶם : הֲטוֹ אֲזַנֵּיכֶם וּלְכּוּ אֵלַי
שְׁמֵעוּ וּרְחִי נַפְשְׁכֶם וְאִכְרַתְּהָ לְכֶם בְּרֵית עוֹלָם
חֲסֵדִי רֹד הַנְּאֻמָּנִים : הֲזֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתוּן נָגִיד
וּמִצִּוָּה לְאֻמִּים : הֲזֵן גֹּי לֹא־תִדַּע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא
יִדְעֶךָ אֵלֶיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקַדּוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פֹאֲרֶךְ :

הפטרת שפטים כמנהג הספרדים והאשכנזים ישעיה סימן נ"א

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמְכֶם מִי־אֵת וּתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ
יְמוּרָת וּמִבְּן־אָדָם חֲצִיר יִנְתָּן : וְתִשְׁכַּח
יְהוָה עֵשֶׂךָ נוֹטָה שְׁמִים וַיִּסַּד אֶרֶץ וַתִּפְחַד תְּמִיד
כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמִּצִּיק בְּאִשׁר בּוֹנֵן לְהִשְׁחִית
וְאִיָּה חֲמַת הַמִּצִּיק : מֵהַר צִעָה לְהַפְתִּיחַ וּלֹא־יָמוּת
לְשַׁחַת וְלֹא יִחַסֵּר לְחִמוֹ : וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע
הַיּוֹם וַיְהִימוּ גְלוּי יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ : וְאִשֶּׁם דְּבַרִּי

הנה ק' רגש אחר שורק

בפך

בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדֵי כְּסִיתֶיךָ לְנִטְע שְׁמַיִם וְלִיסוֹד אֶרֶץ
וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אֲתָה : הַתְּעוֹרְרֵי הַתְּעוֹרְרֵי קוֹמֵי
יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ
אֶת־קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה שְׁתִּית מִצִּירָתִי : אֵיךְ־
מְנַחֵל לֵה מְכַל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵיזֵן מַחֲזִיק בְּיָדָה מְכַל־
בָּנִים גְּדָלָה : שְׁתִּים הִנֵּה קָרָאתִיךָ מִי יְגוֹד לָךְ
הַשֵּׁד וְהַשִּׁבְר וְהַרְעֵב וְהַחֲרֹב מִי אֲנַחֲמֶךָ : בְּנִיךָ
עֲלִפוּ שִׁכְבוּ בְּרֵאשׁ כְּרֵ־חֻצוֹת כְּתוּא מְכַמֵּר
הַמְּלֹאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעַת אֱלֹהֶיךָ : לִכֵּן שְׁמַע־
נָא זֹאת עֲנִיה וּשְׁכַרְתָּ וּלֹא־מִיּוֹן : כִּה־אָמַר אֲרֻנֶּךָ
יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרִיב עִמּוֹ הִנֵּה לִקְחַתִּי מִיָּדְךָ אֶת־
כּוֹס הַתְּרַעְלָה אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמַתִּי לֹא־חֹסִיפִי
לְשִׁתוֹתָה עוֹד : וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד מוֹגִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ
לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבֵרָה וּתְשִׁימֵי כְּאֶרֶץ גֹּזֵל וּכְחוּץ
לְעֵבְרִים : עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֵץ צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יִבְאֵ־
בָּךְ עוֹד עֵרֶל וּשְׂמָא : הַתְּנַעֲרֵי מַעַפֵּר קוֹמֵי שְׁבִי
יְרוּשָׁלַם הַתְּפַתְּחוּ מוֹסְרֵי צִנְאוֹרְךָ שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן :
כִּי־יִכָּה אָמַר יְהוָה חֲנַם נִמְכַרְתֶּם וְרָא בְּכֶסֶף
תִּגְאָלוּ : כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מְצָרִים יִרְדֵּ־עִמִּי
בְּרֵאשִׁנָּה לְגוֹר שֵׁם וְאִשׁוֹר בְּאֶפֶס עֲשָׂקוֹ : וְעַתָּה
מֵה־לִּי־פָה נֹאס־יְהוָה כִּי־לִקַּח עִמִּי חֲנַם מִשְׁרֹן
יְהִלִּילוּ נֹאס־יְהוָה וְתִמִּיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ :
לִכֵּן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי־אֲנִי־הוּא

מ רפויה התפתחי ק' משליו ק' המדבר

הַמְדַבֵּר הַנְּנִי : מִה־נֶּאֱוֹו עַל־הַהָרִים רָגְלִי מִבִּשְׂר
 מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבִּשְׂר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר
 לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ : קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאָו קוֹל יַחֲדוּ
 יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב יְהוָה צִיּוֹן : פָּצְחוּ
 רִנְנוּ יַחֲדוּ חֲרֻבֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם יְהוָה עַמּוֹ
 גֵּאל יְרוּשָׁלַם : חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי
 כָּל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל־אֲפָסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ :
 סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשֵּׁם טָמֵא אֶל־תִּנְעוּ צֵאוּ מִתּוֹכָהּ
 הַבְּרוּ נִשְׁאֵי כָּלִי יְהוָה : כִּי לֹא בַחֲפוֹזֹן תֵּצֵאוּ
 וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן כִּי־הִלַּךְ לַפְּנִיכֶם יְהוָה
 וּמֵאֲסַפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :

הפטרות שפטים כמנהג האיטליאני שמואל א' סימן ח'

וַיְהִי כַאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל וַיִּשֶׂם אֶת־בָּנָיו שְׁפָטִים
 לְיִשְׂרָאֵל : וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יִזְאֵל וְשֵׁם
 מִשְׁנֵהוּ אֲבִיהַ שְׁפָטִים בְּבֶאֱר שֶׁבַע : וְלֹא־הָלְכוּ
 בָנָיו בְּדַרְכּוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצֵעַ וַיִּקְחוּ־שֹׁחַד וַיִּטּוּ
 מִשְׁפָּט : וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־
 שְׁמוּאֵל הַרְמַתָּה : וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זָקֵנָה
 וּבְנֶיךָ לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶיךָ עֲתָה שִׁימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ
 לְשֹׁפְטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם : וַיַּרְע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל
 כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תִנְהַלְנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ וַיִּתְפַּלֵּל
 שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
 בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֲתָךְ
 מֵאֲסוּ כִּי־אֲתִי מֵאֲסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם : כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים
 כִּרְכוּי ק' אֲשֶׁר

אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הָעָרַתִּי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם
 הַזֶּה וַיַּעֲזֹבֵנִי וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים בֶּן הַמָּה
 עֲשִׂים גַּם־לָךְ : וְעַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלִם אֲךָ כִּי־הָעַד
 תֵּעַד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ לָּהֶם מִשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ
 עֲלֵיהֶם : וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֶל־
 הָעָם הַשְּׂאֵלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ : וַיֹּאמֶר זֶה יְהִיה מִשְׁפָּט
 הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בָּנֵיכֶם יִקַּח וְשֵׁם לוֹ
 בְּמִרְכַבְתּוֹ וּבִפְרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מִרְכַבְתּוֹ : וְלִשְׁוֹם
 לוֹ שְׂרֵי אֲדָפִים וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרָשׁ חֲרִישׁוֹ וְלַקָּצֵר
 קָצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּל־מְלַחְמָתוֹ וְכָלִי רִכְבוֹ : וְאֶת־
 בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרִקְחוֹת וְלַטְּבָחוֹת וְלֵאֲפוֹת : וְאֶת־
 שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־בְּרִמְיֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח
 וְנָתַן לְעַבְדָּיו : וְזֹרְעֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְנָתַן
 לְסָרִיסָיו וְלַעַבְדָּיו : וְאֶת־עַבְדֵיכֶם וְאֶת־שְׁפֹחוֹתֵיכֶם
 וְאֶת־בְּחֹרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמוֹרֵיכֶם יִקַּח וְעָשָׂה
 לְמִלְאכָתּוֹ : צֹאנְכֶם יַעֲשֶׂר וְאִתָּם תְּהִי־לוֹ לְעַבְדִּים :
 וְזַעֲקָתְם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מִלְּפָנֶיךָ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּם
 לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא : וַיִּמְאֲנוּ
 הָעָם לִשְׁמַע בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם־
 מֶלֶךְ יְהִיה עֲלֵינוּ : וַהֲיִינוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם
 וְשֹׁפְטֵנוּ מִלִּפְנֵינוּ וַיֵּצֵא לִפְנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְּחַמְתֵּינוּ :
 וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דְּבָרֵי הָעָם וַיְדַבֵּרס בְּאָזְנוֹ
 יְהוָה : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹלִם
 וְהַמְלִכְתָּ לָּהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אֲנָשֵׁי
 מִלְּרַע ל דְּנוּשָׁה יִשְׂרָאֵל

ישראל לבו איש לעירו :

הפטרות כי תצא ישעיה סימן נ"ד

רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא-חלה
 ביי-רבים בני-שוממה מבני בעולה אמר
 יהוה : הרחיבי מקום אהלך וריעות משכנותיך
 יטו אר-תחשבי האריכי מיתריך ויתדתיך חוקי :
 כי-ימין ושמאול תפרצי ורעה גוים יירש וערים
 נשמות יושבו : אל-תיראי כי-לא תבושי ואל-
 תכלמי כי-לא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי
 וחרפת אלמנותיך לא תזכרי-עוד : כי בעליך
 עשיך יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל
 אלהי כד-הארץ יקרא : כי כאשה עוובה ועצובת
 רוח קראך יהוה ואשת נעורים כי תמאס אמר
 אלהיך : ברגע קטן עזבתך וברחמים גדלים
 אקבצך : בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך
 ובחסד עולם רחמתך אמר גאלך יהוה : כי-מי
 נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי-נח עוד על-
 הארץ בן נשבעתי מקצף עליך ומגע-רבך : כי
 ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך
 לא-ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך
 יהוה :

הפטרות כי תצא ככונה האיטליאני שמואל א' זימן י"ז

ויאספו פלשתים את מחניהם למרחמה ויאספו
 שכה אשר ליהודה ויחגו בין-שוכה ובין
 עוקה

עוקה באפס דמים : ושאול ואישי-ישראל נאספו
 ויחגו בעמק האלה ויערכו מלחמה לקראת
 פלשתים : ופלשתים עמדו אל-ההר מזה וישראל
 עמדו אל-ההר מזה והגיא ביניהם : ויצא איש-
 הבנים ממחנות פלשתים גלית שמו מנת גבהו
 שש אמות וורת : וכובע נחשת ער-ראשו ושריון
 קשקשים הוא לבוש ומשקל השריון חמשת
 אלפים שקלים נחשת : ומצחת נחשת ער-גוליו
 וכידון נחשת בין כתפיו : וחץ חניתו כמנור ארגים
 ולהבת חניתו שש-מאות שקלים ברזל ונשא
 הצנה הלך לפניו : ויעמד ויקרא אל-מערכות
 ישראל ויאמר להם למה תצאו לערך מלחמה
 הלא אנכי הפלשתי ואתם עבדים לשאול ברו-
 לכם איש וירד אלי : אם-יוכל להלחם אתי והפני
 והיינו לכם לעבדים ואם-אני אוכל-לו והכיתיו
 והייתם לנו לעבדים ועבדתם אתנו : ויאמר
 הפלשתי אני חרפתי את-מערכות ישראל היום
 הזה תגורלי איש ונלחמה יחד : וישמע שאול
 וכל-ישראל את-דברי הפלשתי האלה ויחתו
 ויראו מאד : ודוד בן-איש אפרתי הזה מבית
 לחם יהודה ושמו ישי ודוד שמנה בנים והאיש
 בימי שאול זקן בא באנשים : וילכו שלשת בני-
 ישי הגדלים הלכו אחרי-שאול למרחמה ושם
 שלשת בניו אשר הלכו במלחמה אליאב הבכור

ישן ק

ומשנהו

וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִישִׁי שְׁמָה : וְדוֹד הוּא הַקָּטָן
 וְשִׁלְשָׁה הַגְּדֹלִים הִלְכוּ אַחֲרֵי שְׂאוֹל : וְדוֹד הִרְךָ
 וַיֵּשֶׁב מֵעַר שְׂאוֹל לְרַעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיו בֵּית לָחֶם :
 וַיֵּגֶשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשָּׂבָם וְהָעֶרֶב וַיִּתְצַב אַרְבָּעִים
 יוֹם : וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְדוֹד בְּנֹו קַחנָא לְאַחִיךָ אִיפֹת
 הַקָּלִי' הַזֶּה וְעִשְׂרָה לָחֶם הַזֶּה וְהִרְיָן הַמַּחֲנֶה
 לְאַחִיךָ : וְאֵת עֶשְׂרֵת חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא
 לְיֶשֶׁר הָאֶלֶף וְאֶת־אַחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־
 עֲרֵבְתָם תִּקַּח : וְשְׂאוֹל וְהָמָה וְכָר אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 בְּעַמֶּק הָאֵלֶּה גִלְחָמִים עַם־פְּלִשְׁתִּים : וַיִּשְׂבֶּם דוֹד
 בְּבִקְרָו וַיִּטֵּשׁ אֶת־הַצֹּאן עַל־שֹׁמֵר וַיֵּשֶׂא וַיִּרְךָ כַּאֲשֶׁר
 צִוָּהוּ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֵא הַמַּעֲנֶלָּה וְהַחִיל הַיָּצֵא אֶל־הַמַּעֲרָכָה
 וְהִרְעוּ בַּמַּלְחָמָה : וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה
 לְקִרְיַת מַעֲרָכָה : וַיִּטֵּשׁ דוֹד אֶת־הַכְּלִים מֵעָלָיו
 עַרְיָד שׁוֹמֵר הַכְּלִים וַיִּרְיָן הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֵא וַיִּשְׂאֵל
 לְאַחִיו לְשָׁלוֹם : וְהוּא ! מְדַבֵּר עִפְּיָם וְהִנֵּה אִישׁ
 הַבָּנִים עוֹלָה גִלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי שָׂמוּ מִנֵּת מִמַּעֲרֹת
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּדְבֹּר בְּדַבְרֵים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דוֹד :
 וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרֹאוֹתָם אֶת־הָאִישׁ וַיִּנְסוּ מִפָּנָיו
 וַיִּרְאוּ מָאֹד : וַיֹּאמֶר ! אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֲרֹאִיתֶם הָאִישׁ
 הָעֹלָה הַזֶּה כִּי לְהִרְךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלָה וְהִיָּה הָאִישׁ
 אֲשֶׁר־יִכְנֹו יַעֲשֶׂרְנֹו הַמֶּלֶךְ ! עֹשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת־כֶּתֹו
 יִתְּלוּ וְאֵת בֵּית אֲבִיו יַעֲשֶׂה הַבָּשִׂי בְּיִשְׂרָאֵל :
 וַיֹּאמֶר דוֹד אֶל־הָאֲנָשִׁים הַעֲמִידִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה־
 יַעֲשֶׂה

מלמד ממערכות ק' ר הגושה

יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלְוִי וְהַסִּיר
 חֲרֵפָה מֵעַר יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרֶל הַזֶּה
 כִּי הִרְךָ מַעֲרֹכֹות אֱלֹהִים חַיִּים : וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם
 כְּדַבֵּר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכְנֹו :
 וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אַחִיו הַגְּדוֹל בְּדַבְרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים
 וַיַּחֲרִיף אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר ! לְמַה־זֶּה יִרְדֹת וְעַל־
 מִי נִטְשֶׁת מֵעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בְּמַדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי
 אֶת־זִדְוֹנְךָ וְאֵת רַע לִבְכָּךְ כִּי לְמַעַן רֹאוֹת הַמַּלְחָמָה
 יִרְדֹת : וַיֹּאמֶר דוֹד מַה עֲשִׂיתִי עִתָּה הֲלוֹא דִבַּר
 הוּא : וַיִּסַּב מֵאֲצִלוֹ אֶרְמוֹל אַחֵר וַיֹּאמֶר בְּדַבֵּר
 הַזֶּה וַיִּשְׁכַּחוּ הָעָם דְּבַר בְּדַבֵּר הָרִאשׁוֹן : וַיִּשְׁמַעוּ
 הַדַּבְרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר דוֹד וַיִּגְדּוּ לְפָנָיו שְׂאוֹל וַיִּקְחֵהוּ :
 וַיֹּאמֶר דוֹד אֶל־שְׂאוֹל אֶל־יִפְל לִב־אָדָם עָלָיו
 עֲבַדְךָ יִלְךָ וְגִלְחָם עִם־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה : וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל
 אֶל־דוֹד לֹא תוּכַל לִלְכֹּת אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְחַחֵם
 עִמּוֹ כִּי־נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מַלְחָמָה מִנַּעֲרָיו :
 וַיֹּאמֶר דוֹד אֶל־שְׂאוֹל רַעַה הִיָּה עֲבַדְךָ לְאֲבִיו
 בְּצֹאן וּבָא הָאָרִי וְאֶת־הַדּוֹב וְנִשְׂאָ שֶׁה מִהַעֲרָר :
 וַיִּצְאָתִי אַחֲרָיו וְהִכְתִּיו וְהִצַּלְתִּי מִפְּיֹו וַיִּקַּם עָלַי
 וְהִחֲזַקְתִּי בְּזַקְנֹו וְהִכְתִּיו וְהִמִּיתִיו : גַּם אֶת־הָאָרִי
 גַּם־הַדּוֹב הִכָּה עֲבַדְךָ וְהִיָּה הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרֶל הַזֶּה
 כַּאֲחֵר מֵהֶם כִּי הִרְךָ מַעֲרֹכֹות אֱלֹהִים חַיִּים : וַיֹּאמֶר
 דוֹד ! הִיָּה אֲשֶׁר הִצַּלְנִי מִיַּד הָאָרִי וּמִיַּד הַדּוֹב הוּא
 יִצִּילְנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־דוֹד

ת הגושה

לך

לך ויהיה יהיה עמך :

הפטרת כי תבא לספרדים ולאשכנזים ישעיה סימן ס'

קוּמִי אֹרִי כִּי־בָא אֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה עִלְיָךְ זָרַח :
כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֵיִם
וְעִלְיָךְ יִרְחַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עִלְיָךְ יִרְאֶה : וְהִלְכּוּ גוֹיִם
לְאֹרֶךְ וּמַלְכִים לְלִנְגָה זָרְחָךְ : שְׂאֵי־סִבִּיב עֵינֶיךָ
וּרְאֵי כָל־סָם נִקְבְּצוּ בְּאֹר־לְךָ בְּנֵיךָ מֵרְחוֹק יִבְאוּ
וּבְנֵיךָ עַד־צַד תֵּאֱמַנָה : אִז תֵּרְאֵי וְנִהְרַת וּפְחַד
וְרַחֵב לִבְבְּךָ כִּי־יִהְיֶה עִלְיָךְ הַמִּזֶּן יִם חֵיל גוֹיִם
יִבְאוּ לְךָ : שִׁפְעַת גְּמִלִים תִּכְסֶּךָ בְּכִרֵי מִדִּין וְעִפְפָה
כָּל־סָם מִשְׁבֵּא יִבְאוּ זָהָב וּלְבֹנָה יִשְׂאוּ וְתַהֲלוֹת יְהוָה
יִבְשְׂרוּ : כֹּל־צֵאֵן קָדֵר יִקְבְּצוּ לְךָ אֵילֵי נְבוֹיֹת
יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַד־רִצּוֹן מִזִּבְחֵי וּבֵית תִּפְאֳרֹתֵי
אֶפְאָר : מִי־אֵלֶּה כַּעֲב תַעֲוִפִּינָה וּכְיוֹנִים אֶל־
אַרְבְּתֵיהֶם : כִּי־לִי אֵיִם יִקְוּ וְאַנְיוֹת תִּרְשִׁישׁ
בְּרֵאשִׁינָה לְהִבִּיא בְּנֵיךָ מֵרְחוֹק כִּסְפָם וְזָהָבִם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרֶךְ :
וּבְנֵי בְנֵי־נֹכַח חֲמַתֶּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ כִּי בְקִצְפִי
הִכִּיתֶיךָ וּבְרִצּוֹנִי רַחַמְתֶּיךָ : וּפְתַחוּ שַׁעֲרֶיךָ תַמִּיד
יוֹמָם וּלְיָלֵה לֹא יִסְגְּרוּ לְהִבְיִיא אֵלֶיךָ חֵיל גוֹיִם
וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים : כִּי־הִגֹּי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־
יַעֲבֹדוּךָ יִאֲבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרַב יַחֲרֹבוּ : כְּבוֹד הַלְבַנּוֹן
יֵאֲלֶיךָ יִבֵּא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר וּתֵאשׂוּר יַחֲדוּ לַפִּאֲרֹ
מְקוֹם מְקַדְשֵׁי וּמְקוֹם רִגְלֵי אֲכַבֵּד : וְהִלְכּוּ אֵלֶיךָ
שְׁחוֹח

שְׁחוֹחַ בְּנֵי מַעֲזִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־
מִנְאֻצֶיךָ וּקְרָאוּ לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל :
תַּחַת הַיְוִתֶךָ עֹזֵבָה וּשְׁנוּאָה וְאִין עֹבֵר וּשְׂמִתֶּיךָ
לְגִאֹן עוֹלָם מִשׁוֹשׁ דּוֹר וָדוֹר : וַיִּנְקַת חֶלֶב גוֹיִם
וְשֹׁד מַלְכִים תִּינְקֵי וַיִּדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ
וּנְאֻךְךָ אֲבִיר יַעֲקֹב : תַּחַת הַנְּהַשֶּׁת אֲבִיא זָהָב
וְתַחַת הַבְּרוֹז אֲבִיא כֶסֶף וְתַחַת הַעֲצִים נְהַשֶּׁת
וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרוֹז וּשְׂמֵתִי פְקַדְתֶּךָ שְׁלוֹם וּנְגִישׁוּךָ
צִדְקָה : לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאֶרֶץךָ שׁוֹד וְשֹׁבֵר
בְּגִבּוֹלֶיךָ וּקְרָאת יִשׁוּעָה חוֹמַתֶּיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְיֶה :
לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשְּׂמֵשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְלִנְגָה הַיָּרֵחַ
לֹא־יֵאֵיר לְךָ וְהַיְוִתֶיךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ
לְתִפְאֳרֹתֶיךָ : לֹא־יִבּוֹא עוֹד שְׂמִשָּׁךְ וּיְרַחֵךְ לֹא יֵאֱסֹף
כִּי־יְהוָה יְהִי־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וּשְׁלָמוֹ יָמֵי אֲבֹלֶךָ :
וְעַמְּךָ כָּל־סָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ נָצַד מִטַּעַן
מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר : הַקָּטָן יְהוָה לְאֵלֶיךָ וְהַצֶּעִיר
לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעַתָּה אֲחִישֶׁנָּה :

הפטרת כי תבא כמנהג האיטליאני יהושע סימן ח'

אִז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
בְּחַר עֵיבֵל : כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּכְּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ
אֲבָנִים שְׁלָמוֹת אֲשֶׁר לֹא־הֵנִיף עֲלֵיהֶן בְּרוֹז וַיַּעֲלוּ
עֲלֵיוּ עֹלוֹת לַיהוָה וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים : וַיִּכְתַּב־שֵׁם
עַל־הָאֲבָנִים אֵת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר כָּתַב
לפני מטע ק'

לפני בני ישראל : וכל ישראל וקניו ושטרים ו
 ושפטיו עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים ו
 הלויים נשיאי ארון ברית יהוה כגד פאזרח חציו
 אל מול הר גרזים והחציו אל מול הר עיבל
 כאשר צוה משה עבד יהוה לברך את העם
 ישראל בראשנה : ואחרי כן קרא את כל דברי
 התורה הברכה והקללה בכל הכתוב בספר
 התורה : לא היה דבר מכל אשר צוה משה אשר
 לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל והנשים
 והטף והגר הזולת בקרבם : והיו כשמע כל
 המלכים אשר בעבר הירדן בהר ובשפלה ובכל
 חוף הים הגדול אל מול הלבנון החתי והאמרי
 הכנעני הפרזי החוי והיבוסי : וירתקבצו יחדו
 להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד : וישבו
 גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי :
 ועשו גם המה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים
 בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים ומבקעים
 ומצורים : ונעלות בלות ומטלאת ברגליהם
 ושרמות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה
 נקדים : וילכו אל יהושע אל המחנה הגדול
 ויאמרו אליו ואל איש ישראל מארץ רחוקה
 באנו ועתה ברתו לנו ברית : ויאמרו אישי ישראל
 אל ריחוי אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות
 לך ברית : ויאמרו אל יהושע עבדיך אנחנו
 אכרת ק' ויאמר ק'

ויאמר

ויאמר אליהם יהושע מי אתם ומאין תבאו :
 ויאמרו אליו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך לשם
 יהוה אלהיך כי שמענו שמעו ואת כל אשר עשה
 במצרים : ואת כל אשר עשה לשני מלכי האמרי
 אשר בעבר הירדן לסיחון מלך חשבון ולעוג
 מלך הבשן אשר בעשתרות : ויאמרו אלינו זקינינו
 וכל יושבי ארצנו לאמר קחו בידכם צידה לדרך
 ודכו לקראתם ואמרתם אליהם עבדיכם אנחנו
 ועתה ברתו לנו ברית : זה לחמנו חם הצמידנו
 אתו מבתינו ביום צאתנו לכבר אליכם ועתה
 הנה יבש והיה נקדים : ואלה נאדות היו אשר
 מלאנו חרשים והנה התבקעו ואלה שלמותינו
 ונעלינו בלו מרב הדרך מאד : ויקחו האנשים
 מצידם ואת פי יהוה לא שארו : ועש להם יהושע
 שלום ויכרת להם ברית לחיותם וישבעו להם
 נשיאי העדה : והיו מקצה שלשת ימים אחרי
 אשר ברתו להם ברית וישמעו כי קרבים הם
 אליו ובקרבו הם יושבים : ויסעו בני ישראל ויבאו
 אר עריהם ביום השלישי ועריהם גבעון והכפירה
 ובארות וקרית יערים : ולא הכוס בני ישראל
 כי נשבעו להם נשיאי העדה ביהוה אלהי ישראל
 וילנו כל העדה עד הנשיאים : ויאמרו כל
 הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו להם
 ביהוה אלהי ישראל ועתה לא נוכל לנגע בהם :

זאת

דברים כב 22 ראשונה יתירה

זאת נעשה להם והחיה אותם ולא יהיה עלינו קצף ער-השבועה אשר-נשבענו להם : ויאמרו אליהם הנשיאים יהיו והיו חטבי עצים ושאבי-מים לכה-העדה כאשר דברו להם הנשיאים : ויקרא להם יהושע וידבר אליהם לאמר למה רמיתם אתנו לאמר רחוקים אנחנו מכם מאד ואתם בקרבנו ישיבים : ועתה ארורים אתם ולא-יברת מכם עבד וחטבי עצים ושאבי מים לבית אלהי : ויענו את-יהושע ויאמרו כי הנד הנד לעבדיך את אשר צוה יהוה אלהיך את-משה עבדו לתת לכם את-כל-הארץ ולהשמיר את-כרישבי הארץ מפניכם ונידא מאד לנפשתינו מפניכם ונעשה את-הדבר הזה : ועתה הננו בידך בטוב וכישר בעיניך לעשות לנו עשה : ויעש להם בן ויצל אותם מיד בני-ישראל ולא הרגום : ויתנם יהושע ביום ההוא חטבי עצים ושאבי-מים לעדה ולמזבח יהוה עד-היום הזה אר-המקום אשר יבחר :

הפטרות נצבים כמנהג הספרדים והאשכנזים ישעיה סימן ס"א

והאיטליאני אומרים אותה בשבת התונה ומתחילים מזה הספוק קודם

ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל-ראיהם יבירום כי הם זרע ברך יהוה :

כאן מתחילים הספרדים

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּירוּחַ תַּגַּל נִפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי

הרבישני

מלעיל

הלבישני בגדי-ישע מעיר צדקה יעטני פחתן יכהו פאר וכפלה תעדה כליה : כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח בן אדני יהוה יצמיח צדקה ותהלה נגד כל-הגוים : למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד-יצא כגנה צדקה וישועתה כלפיד יבער : וראו גוים צדקך וכר-מלכים כבודך וקרא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו : והיית עטרת תפארת ביד-יהוה וצנוף מלוכה בכף-אלהיך : לא-יאמר לך עוד עזובה ולא-רצף לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי-כה ולא-רצף בעולה פי-חפץ יהוה בך וארצך תבעד : כי-יבעל בחור בתולה יבעלך בגוף ומשוש חתן על-כלה ישיש עליך אלהיך : על-חומתיך ירושלם הפקדתי שמרים כל-היום וכל-הלילה תמיד לא יחשו חמוכירים את-יהוה אר-דמי לכם : ואר-תתנו דמי לו עד-יכונו ועד-ישים את-ירושלם תהלה בארץ : נשבע יהוה בימינו ובזרוע עזו אסאתן את-דגנך עוד מאכל לאיביך ואם-ישתו בני-נכר תירושך אשר יגעת בו : כי מאספיו יאכלהו והלדו את-יהוה ומקבציו ישתהו בחצרות קדשי : עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על-העמים : הנה יהוה השמיע אל-קצה הארץ אמרו לבת-ציון הנה ישעך בא הנה

וצנוף ק'

שכרו

שכרו אתו ופעלתו לפניו : וקראו להם עס־הקדש
 גאולי יהוה וקר יקרא דרושה עיר לא נעובה :
 מִי־זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור
 בלבשו צעה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב
 להושיע : מדוע אדם לכוּשֶׁךְ ובגדיה כדרך
 בגת : פורה ! דרכתי לבדי ומעמים אין־איש אתי
 ואורכם באפי וארמסם בחמתי ויו נצחם על־
 בגדי וכל־מלבושי אנאלתי : כי יום נקם לבדי
 ושנת גאולי באה : ואביט ואין עזר ואשתומם
 ואין סומך ותושיע לי זרעי וחמתי היא סמכתיני :
 ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי ואוריד
 לארץ נצחם : חסדי יהוה ! אזכיר תהלות יהוה
 כעל כל אשר־גמלנו יהוה ורב־טוב לבית ישראל
 אשר־גמלם ברחמי וקרב חסדיו : ויאמר אֶדְעָמִי
 המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע : בכל־
 צרתם ! לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו
 ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאים פ־יָמֵי
 עולם :

הפטרת נצבים כמנהג האשלייאני יהושע סימן כ"ד

וַיֹּאסֶף יהושע את־כל־שבטי ישראל שכמת
 ויקרא לוקני ישראל ויראשיו ולשפטיו
 ולשטריו ויתיצבו לפני האלהים : ויאמר יהושע
 אל־כל־העם כה־אמר יהוה אלהי ישראל בעבר
 הנחר ישבו אבותיכם מעולם תרח אני אנרחהם
 לו ק' ואבי

ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים : ואקה את־
 אביכם את־אברהם מעבר הנהר ואוקף אותו
 בכל־ארץ כנען וארפֶּ את־זרעו ואתן־לו את־
 יצחק : ואתן ליצחק את־יעקב ואת־עשו ואתן
 לעשו את־הר שעיר ררשֶׁ־ה אתו ויעקב ובניו
 ירדו מצרים : ואשלח את־משה ואת־אהרן ואנף
 את־מצרים באשר עשיתי בקרבן ואחר הוצאתי
 אתכם : ואוציא את־אבותיכם ממצרים ותבאו
 הימה וירדפו מצרים אחרי אבותיכם ברכב
 ובפרשים יס־סוף : ויצעקו אל־יהוה וישם מאפל
 ביניכם ! ובין המצרים ויבא עליו את־הים ויכסהו
 ותראינה עיניכם את אשר־עשיתי במצרים ותשבו
 במדבר ימים רבים : ואבאיה אתכם אל־ארץ
 האמרי היושב בעבר הירדן וילחמו אתכם ואתן
 אותם בידכם ותירשו את־ארצם ואשמידם
 מפניכם : ויקם בלק בן־צפור מלך מואב וילחם
 בישראל וישלח ויקרא לבלעם בן־בעור לקלל
 אתכם : ולא אביתי לשמע לבלעם ויכרה ברוך
 אתכם ואצל אתכם מידו : ותעברו את־הירדן
 ותבאו אל־יריחו וילחמו בכם בעלי־יריחו האמרי
 והפרזי והכנעני והחתי והגרנשי החוי והיבוס
 ואתן אותם בידכם : ואשלח לפניכם את־הצרעה
 ותגרש אותם מפניכם שני מלכי האמרי לא
 בחרבה ולא בקשתך : ואתן לכם ארץ אשר לא

וארכה ק' ואביא ק'

יגעת

יַעֲתָה בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתֶם וַתִּשְׁבוּ בָהֶם
 כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַתֶם אֹתָם אֲכָלִים :
 וְעַתָּה יִרְאוּ אֶת-יְהוָה וְעִבְדוּ אוֹתוֹ בַּתְּמִים וּבְאֵמֶת
 וְהִסִּירוּ אֶת-אֱלֹהִים אֲשֶׁר עִבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר
 הַנְּהַר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת-יְהוָה : וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם
 לְעַבֵּד אֶת-יְהוָה בַּחֲרוּ לְכֶם הַיּוֹם אֶת-מִי תַעֲבֹדוּ
 אִם אֶת-אֱלֹהִים אֲשֶׁר-עִבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
 הַנְּהַר וְאִם אֶת-אֱלֹהֵי הָאָמְרֵי אֲשֶׁר אִתְּם יֹשְׁבִים
 בְּאַרְצָם וְאִנְכִי וּבֵיתִי נֹעֲבֵד אֶת-יְהוָה : וְעַן הָעַם
 וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לָנוּ מֵעֹזב אֶת-יְהוָה לְעַבֵּד אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים : כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלֶה אֶתְנוּ וְאֶת-
 אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וְאֲשֶׁר עָשָׂה
 לְעֵינֵינוּ אֶת-הָאֵתוֹר הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ
 בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר-הֲלַכְנוּ בָּהּ וּבְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר
 עִבְרָנוּ בְּקִרְבָּם : וַיַּגִּדֵשׁ יְהוָה אֶת-כָּל-הָעַמִּים וְאֶת-
 הָאָמְרֵי יֹשֵׁב הָאֶרֶץ מִפְּנֵינוּ גַם-אֲנַחְנוּ נֹעֲבֵד אֶת-
 יְהוָה כִּי-הוּא אֱלֹהֵינוּ :

הפטרות וילך כמנהג הספרדים הושע סימן י"ד

שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיהָ כִּי
 כִּשְׁלַת בְּעֹנֶיהָ : קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
 וְשׁוּבוּ אֶל-יְהוָה אֱמְרוּ אֵלָיו כִּלְיָתָא עוֹן וְקַח-
 טוֹב וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפַתֵינוּ : אִשׁוּר ! לֹא יוֹשִׁיעֵנו
 עַל-סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא-נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לַמַּעֲשֵׂה
 יְדֵינוּ אֲשֶׁר בְּךָ יִרְחַם יְתוֹם : אֲרַפָּא מִשׁוֹבְתָם
 א נחה מעבר ק' אהבם

אֲהַבֶם נִדְבָה כִּי שֶׁב אָפִי מִמֶּנּוּ : אֱהִיָּה כְּטָר
 לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח בְּשׁוֹשְׁנָה וַיֵּךְ שְׂרָשׁוּי כְּלִבְנוֹן :
 יִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כְּבֵית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ כְּלִבְנוֹן :
 יִשְׁבוּ יוֹשְׁבֵי בְצֵלוֹ יַחֲיוּ דַגְּן וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן זָכְרוּ בֵּין
 לִבְנוֹן : אֲפָרִים מֵה־לֵּי עוֹד לְעֻצְבִים אֲנִי עֲנִיתִי
 וְאִשׁוּרָנוּ אֲנִי כְּבוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְרִיָּה נִמְצָא :
 מִי חֲכָם וַיִּבֶן אֵלֶּה נִבּוֹן וַיִּדְעַם כִּי-יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי
 יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁרוּ בָּם :

ואומרים אלו ג' פסוקים שבסוף מיכה

מִי-אֵל כְּמוֹד נִשְׂאָ עוֹן וְעֵבֶר עַל-פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית
 נַחֲלָתוֹ לֹא-יִחְזֹק לְעַד אָפוּ כִּי-חַפֵּץ חֶסֶד הוּא :
 יִשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת
 יָם כָּל-חַטָּאתָם : תִּתֵּן אֵמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם
 אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעַת לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם :

הפטרות וילך כמנהג האשכנזים ישעיה סימן נ"ח

דְּרִשׁוּ יְהוָה בְּחַמְצָאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ קְרוֹב :
 יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכָו וְאִישׁ אֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ
 וַיִּשָּׁב אֶל-יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל-אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה
 לְסֻלּוֹחַ : כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתֵי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא
 דְּרִכֵּיכֶם דְּרָכֵי נֹאם יְהוָה : כִּי-גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאֶרֶץ
 כֵּן גִּבְהוּ דְּרָכֵי מְדַרְכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבּוֹתֵי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם :
 כִּי כַּאֲשֶׁר יִרְד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה
 לֹא יִשׁוּב כִּי אִם-הִרְוָה אֶת-הָאֶרֶץ וְהוֹלִידָהּ
 וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֵרַע וְלֶחֶם לְאֹכֵל : כֵּן יְהִיָּה
 דְּבָרֵי כב' טעמים

דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם
עשה את-אשר הפצתי והצלח אשר שרחתיו:
כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים
והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה
ימחאו-כף: תחת הנעצוץ יעלה ברוש תחת
הסרפד יעלה הרם והיה ליהוה לשם לאות עולם
לא יכרת: כה אמר יהוה שמרו משפט ועשו
צדקה כי-קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות:
אשרי אנוש יעשה-זאת ובן-אדם יחויק בה שמר
שבת מחללו ושמר ידו מעשות כדורע: ואל-
יאמר בן-הנכר הנלוה אל-יהוה לאמר הבדל
יבדילני יהוה מעל עמו ואל-יאמר הסרים הן אני
עץ יבש: כי-כה אמר יהוה לסריסים אשר ישמרו
את-שבתתי ובחרו באשר הפצתי ומחזיקים
בבריתי: ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם
טוב מבנים ומבנות שם עולם את-לו אשר לא
יכרת: ובני הנכר הנלוים על-יהוה לשרתו
ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל-
שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי: והביאותים
אל-הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עלותיהם
וזבחייהם לרצון על-מוצחי כי ביתי בית-תפלה
יקרא לכל-העמים: נאם אדני יהוה מקבץ גרתי
ישראל עוד אקבץ עליו לנקבצו:

ותחת ק'

הפטרת

הפטרת האוינו כמנהג הספרדים שמואל ב' סימן כ"ב

וידבר דוד ליהוה את-דברי השירה הזאת ביום
הציל יהוה אתו מכף כל-איביו ומכף שאול:
ויאמר יהוה סלעו ומצודתי ומפלט-ידי: אלהי
צורי אחסה-בו מגני וקרן ישעי משגבי
ומנוסי משעי מחמם תשיעני: מהלל
אקרא יהוה ומאיביו אושע: כי אפפוני משברי-
מות נחלי בליעל יבעתני: חבלי
שאול סבני קדמני מקשי
מות: בצר-לי אקרא יהוה ואר-
אלהי אקרא וישמע מהיכלו
קולי וישועתי באזניו: ויתנעש
ויתרעש הארץ מוסדות השמים
ירגזו ויתנעשו כי-חרה לו: עדה
עשן באפו ואש מפיו
תאכל גחלים בערו ממנו: ויט
שמים וירד וערפל תחת
רגליו: וירפב על-כרום ויעף וירא
על-כנפי-רוח: וישת חשה סבינתיו
סבות חשרת-מים עבי שחקים: מנה
נגדו בערו נחלי-אש: ירעם מן-שמים
יהוה ועליון יתן קולו: וישלח
חצים ויפיצם ברק ויהמם: ויראו אפיקי
ים יגלו מסדות תבל בגערת
יהוה ויתנעש ק' ויהם ק'

יהוה מנשמת רוח אפו : ישלה ממרום
 יקחני : ימשני ממים רבים : יצילני
 מאיבי עז : משנאי כי אמצו
 ממני : יקדמני ביום אירי ויהי
 יהוה משען לי : ויוצא למרחב
 אתי : יחלצני כיהפין בי : יגמלני
 יהוה בצדקתי : כבר ידי ישיב
 לי : כי שמרתי דרכי יהוה ולא
 רשעתי מאלהי : כי כד-משפטו
 לנגדי : וחקתיו לא-אסור ממנה : ואהיה
 תמים לו ואשתמרה מעוני : וישב יהוה לי
 בצדקתי : כבר לנגד עיניו : עם-
 חסיד תתחסד : עם-גבור תמים
 תתמם : עם-נבר תתבר : ועם-
 עקש תתפל : ואת-עם עני
 תושיע : ועיניך על-רמים תשפיל : כי-
 אתה נרי יהוה : ויהוה יגיה
 חשבי : כי בכה ארוץ גרוד בארתי
 אדלג-שור : האל תמים
 דרבו : אמרת יהוה צרופה מגן
 הוא לכל החסים בו : כי מי-אל מבלעדי
 יהוה : ומי-צור מבלעדי אלהינו : האל
 מעוזי חיל : ויתר תמים
 דרכו : משה רגליו כאילות ועל

משפטיו ק

במותי

במתי יעמידני : מלמד ידי
 למרחמה : ונחת קשת-נחושה זרעתי : ותתן
 לי מגן : ישעך וענתך
 תרביני : תרחיב צערי תחתני ולא
 מעדו קרסלי : ארדפה איבי
 ואשמידם : ולא אשוב עד-כלותם : ואכלם
 ואמחצם ולא יקומון : ויפלו תחת
 רגלי : ותזרני חיל למלחמה תכריע
 קמי תחתני : ואיבי תמה לי
 ערך : משנאי ואצמיתם : ישעו
 ואין משיע : אליהוה ולא
 ענם : ואשחקם בעפר-ארץ כטיט
 חוצות אדקם ארקעם : ותפלסני מריבי
 עמי : תשמרני לראש גוים עם
 לא-ידעתי יעבדני : בני נכר יתבכשו
 לי : לשמוע און ישמעו לי : בני
 נכר יבלו ויחגרו ממסגרותם : חי-יהוה וברוך
 צורי : וירום אלהי צור ישעי : האל
 הנתן נקמת לי : ומריר עמים
 תחתני : ומוציאי מאיבי ומקמי תרוממני מאיש
 חמסים תציקני : על-כן אודה יהוה
 בגוים : ולשמך אומר : מגדיל
 ישועות מלבו : ועשה-חסד
 למשיחו : לדוד ולזרעו : עד-עולם :

דרכי ק' רגלי ק' מגדול ק'

הפסרת

הפטרת האוינו כמנהג האשכנזים שוכה ישראל עד יכשלו כם ואחר

כך אומרים אלו הפסוקים כיואל סימן ב'

תקעו שופר בציון קדש-צום קראו עצרה :
 אספודעם קדשו קהל קבצו זקנים אספוד
 עוללים ויונקי שדים יצא חתן מחדרו וכלה
 מחפתה : בין האולם ולמזבח יכבו הפהנים
 משרתי יהוה ויאמרו חוסה יהוה על-עמך ואר-
 תתן נחלתך לחרפה למשל-בם גוים רמה יאמרו
 בעמים איה אלהיהם : ויקנא יהוה לארצו ויחמל
 על-עמו : ויען יהוה ויאמר לעמו הנני שלח לכם
 את-הדגן והתירוש והיצהור ושבעתם אתו ולא-
 אתן אתכם עוד חרפה בגוים : ואר-הצפוני
 ארחיק מעליכם והרחתיו אל-ארץ ציה ושממה
 את-פניו אל-הים הקדמני וסופו אל-הים האחרון
 ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות :
 אל-תיראי אדמה גילי ושמחי כיהגדיל יהוה
 לעשות : אל-תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות
 מדבר כיעין נשא פרו תאנה וגפן נתנו חילם :
 ובני ציון גילו ושמחו ביהוה אלהיכם כי נתן לכם
 את-המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומקוש
 בראשון : ומלאו הגרנות בר והשיקו היקבים
 תירוש ויצהר : ושלמתי לכם את-השנים אשר
 אכל הארבה היק והחמיל והגזם חילי הגדול
 אשר שלחתי בכם : ואכלתם אכול ושבעו והללתם

ב רפויח את

את-שם יהוה אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא
 ולא יבשו עמי לעולם : וידעתם כי בקרב ישראל
 אני ואני יהוה אלהיכם ואין עוד ולא יבשו עמי
 לעולם :

הפטרת האוינו כמנהג איטאליאני יחזקאל סימן י"ו

כה אמר אדני יהוה ולקחתי אני מצמרת הארו
 הרמה ונתתי מראש ינקותיו בך אקטף
 ושתלתי אני ער הר-גבה ותלול : בהר מרום
 ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי והיה לארו
 אדיר ושכנו תחתיו כל צפור כל-בנף בצל דליותיו
 תשכנה : וידעו כל-עצי השדה כי אני יהוה
 העשיתי : עץ גבה הגבהתי עץ שפל הובשתי
 עץ רח והפרחתי עץ יבש אני יהוה דברתי
 ועשיתי : והי דברי-הוה אלי לאמר : מה-לכם
 אתם משלים את-המשל הזה על-אדמת ישראל
 לאמר אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה :
 חי-אני נאם אדני יהוה אם-יהיה לכם עוד משל
 המשל הזה בישראל : הן כל-הנפשות לי הנה
 בנפש האב וכנפש הבן ליהנה הנפש החמאת
 היא תמות : ואיש כיהיה צדיק ועשה משפט
 וצדקה : אלההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל-
 גלולי בית ישראל ואת-אשת רעהו לא טמא
 ואל-אשה נדה לא יקרב : ואיש לא יונה חבלתו
 חוב ישיב גזקה לא יגול לחמו לרעב יתן ועולם

ב רגושה יכסה

יִכְסֶה-בְּגָד : בְּנִשְׁךָ לֹא יִתֶן וְתִרְבִּית לֹא יִקַּח מֵעוֹד
 יָשׁוּב יָדוֹ מִשְׁפָּט אִמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ :
 בַּחֲקוֹתַי יִהְלֹךְ וּמִשְׁפָּטִי שָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אִמֶת צְדִיק
 הוּא חַיָּה יְחִיה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה : וְהוֹלִיד בֶּן-פְּרִיז
 שִׁפְךָ דָּם וַעֲשֶׂה אֶח מֵאֶחָד מֵאלֹהִים : וְהוּא אֶת-
 כָּל-אלֹהִים לֹא עֲשֶׂה כִּי גַם אֶל-הַהַרִים אָכַל וְאֶת-
 אִשֶׁת רַעְהוּ טָמֵא : עֲנִי וְאִבְיוֹן הוֹנֶה גְזֹלוֹת גְּזוֹל-
 חֲגֹל לֹא יָשׁוּב וְאֶל-הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו תוֹעֵבָה
 עֲשֶׂה : בְּנִשְׁךָ נָתַן וְתִרְבִּית לֶקַח וְחַי לֹא יְחִיה אֶת
 כָּל-הַתּוֹעֵבוֹת הָאלֹהִים עֲשֶׂה מוֹת יוֹמֵת דָּמָיו בּוֹ
 יְחִיה : וְהוֹנֶה הוֹלִיד בֶּן וִירָא אֶת-כָּל-חַטָּאת אִבְיוֹ
 אֲשֶׁר עֲשֶׂה וִירָא וְלֹא יַעֲשֶׂה כְּהֵן : עַל-הַהַרִים
 לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל-גְּלוּלֵי בַיִת יִשְׂרָאֵל
 אֶת-אִשֶׁת רַעְהוּ לֹא טָמֵא : וְאִישׁ לֹא הוֹנֶה חֲגֹל
 לֹא חָבַל וְגִזְרָה לֹא גִזַּר לְחַמוֹ לְרַעַב נָתַן וְעָרוֹם
 כִּסֶּה-בְּגָד : מֵעֲנֵי הַשִּׁיב יָדוֹ נִשְׁךָ וְתִרְבִּית לֹא לֶקַח
 מִשְׁפָּטִי עֲשֶׂה בַּחֲקוֹתַי הִרְךָ הוּא לֹא יָמוּת בְּעוֹן
 אִבְיוֹ חַיָּה יְחִיה : אִבְיוֹ כִּי-עֲשֶׂק עֲשֶׂק גְּזוֹל גְּזוֹל אֶת
 וְאֲשֶׁר לֹא-טוֹב עֲשֶׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה-מֵת בְּעוֹנוֹ :
 וְאִמְרָתֶם מִדַּע לֹא-נִשְׂא הַבֵּן בְּעוֹן הָאָב וְהַבֵּן
 מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה עֲשֶׂה אֶת כָּל-חֲקוֹתַי שָׁמֵר וַיַּעֲשֶׂה
 אַתֶּם חַיָּה יְחִיה : הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תָמוּת בֶּן
 לֹא-יִשָּׂא בְּעוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בְּעוֹן הַבֵּן
 צַדִּיקָה הַצְדִּיק עָלָיו תְּהִיָּה וְרִשְׁעָה רִשְׁעָה עָלָיו
 ב צִירוֹ וִירָאָה ק' הַרְשַׁע' תְּהִיָּה

תְּהִיָּה : וְהַרְשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל-חַטָּאתָו אֲשֶׁר עָשָׂהוּ
 וְשָׁמֵר אֶת-כָּל-חֲקוֹתַי וַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה חַיָּה
 יְחִיה לֹא יָמוּת : כָּל-פִּשְׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ
 לוֹ בְּצַדִּיקָתוֹ אֲשֶׁר-עֲשֶׂה יְחִיה : הַחֲפִץ אַחֲפִץ מוֹת
 רָשָׁע נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה הֲלֹא בְּשׁוֹבוֹ מִדְּרָכָיו וְחַיָּה :
 וּבְשׁוֹב צְדִיק מִצַּדִּיקָתוֹ וַעֲשֶׂה עוֹל כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת
 אֲשֶׁר-עֲשֶׂה הַרְשָׁע יַעֲשֶׂה וְחַי כָּל-צַדִּיקָתוֹ אֲשֶׁר-
 עֲשֶׂה לֹא תִזְכְּרֶנָּה בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר-מַעַל וּבַחַטָּאתוֹ
 אֲשֶׁר-חַטָּא בְּסִי מוֹת : וְאִמְרָתֶם לֹא יִתְכַן דְּרָךְ
 אֲדַנִּי שְׁמַעוּ-נָא בַיִת יִשְׂרָאֵל הַדְּרָכִי לֹא יִתְכַן הֲלֹא
 דְּרָכֵיכֶם לֹא יִתְכַנו : בְּשׁוֹב צְדִיק מִצַּדִּיקָתוֹ וַעֲשֶׂה
 עוֹל וּמֵת עֲלֵיהֶם בְּעוֹלוֹ אֲשֶׁר-עֲשֶׂה יָמוּת : וּבְשׁוֹב
 רָשָׁע מִרִשְׁעָתוֹ אֲשֶׁר עֲשֶׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה
 הוּא אֶת-נַפְשׁוֹ יְחִיה : וִירָאָה וַיָּשׁוּב מִכָּל-פִּשְׁעָיו
 אֲשֶׁר עֲשֶׂה חַיָּה יְחִיה לֹא יָמוּת : וְאִמְרוּ בַיִת יִשְׂרָאֵל
 לֹא יִתְכַן דְּרָךְ אֲדַנִּי הַדְּרָכִי לֹא יִתְכַנו בַיִת יִשְׂרָאֵל
 הֲלֹא דְּרָכֵיהֶם לֹא יִתְכַן : לִכֵּן אִישׁ בְּדְרָכָיו אֲשַׁפֵּט
 אַתְכֶם בַיִת יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה שׁוֹבוּ וְהִשִּׁיבוּ
 מִכָּל-פִּשְׁעֵיכֶם וְלֹא-יְחִיָּה לְכֶם לְמַכְשׁוֹר עוֹן .
 הַשְׁלִיכוּ מֵעַלְיֶכֶם אֶת-כָּל-פִּשְׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם
 בָּם וַעֲשׂוּ לְכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וּלְמָה תָמוּתוּ
 בַיִת יִשְׂרָאֵל : כִּי לֹא אַחֲפִץ בְּמוֹת הַמֵּת נָאִם
 אֲדַנִּי יְהוָה וְהִשִּׁיבוּ וְחַיָּה :

קריאת מפטיר ליום שמוני של פסח

והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים
 ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו
 לכם : ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה
 עשרנים לפר ושני עשרנים לאיל תעשו :
 עשרון עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת
 הכבשים : ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם :
 מלבד עדה הבקר אשר לעלת התמיד
 תעשו את-אלה : כאלה תעשו ליום שבעת
 ימים לחם אשה ריח-ניחח ליהוה על-עולת
 התמיד יעשה ונספו : וביום השביעי מקרא-
 קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו :

הפטרת יום שמוני של פסח ישעיה סימן י'

עוד היום בנב לעמד ינפף ידו הר בית-ציון
 גבעת ירושלים : הנה הארון יהוה צבאות
 מסעף פארה במערצה ורמי הקומה גדעים
 והגבהים ישפלו : ונקף סבכי היער בפרזל והלבנון
 באדיר יפול : ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו
 יפרה : ונחה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה
 רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יהוה : והריחו
 ביראת יהוה ולא-למראה עיניו ישפוט ולא-
 למשמע אזניו יוכיח : ושפט בצדק דלים והוכיח
 במישור לענוי-ארץ והכה-ארץ בשבט פיו וברוח
 שפתיו ימית רשע : והיה צדק אזור מתניו והאמונה

אזור

בת ק'

אזור חלציו : וגר זאב עם-כבש ונמר עם-גדי ירבען
 ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בם :
 ופרה ודב תרענה יחדו ירבעו ילדיה ואריה
 כבקר יאכל-תבן : ושעשק יונק על-חר פתו ועל
 מאורת צפעוני נמול ידו הדה : לא-ירעו ולא-
 ישחיתו בכל-הער קדשי כי-מלאה הארץ דעה
 את-יהוה בפנים לים מכסים : והיה ביום ההוא
 שרש ישי אשר עמד לגם עפים אליו גוים ידרשו
 והיתה מנחתו כבוד : והיה ביום ההוא יוסף
 אדני שנית ידו לקנות את-שאר עמו אשר ישאר
 מאשור וממצרים ומפרתרוס ומכוש ומעילם
 ומשנער ומחמת ומאיי הים : ונשא גם לגוים ואסף
 נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות
 הארץ : וסרה קנאת אפרים וצררי יהודה יכרתו
 אפרים לא-יקנא את-יהודה ויהודה לא-יצר את-
 אפרים : ועפו בכתף פלשתים ימה יחדו יבזו את-
 בני-קדם ארום ומואב משלוח ידם ובני עמון
 משמעם : והחרים יהוה את לשון ים-מצרים
 והניף ידו על-הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה
 נחלים והדרין בנעלים : והיתה מסלה לשאר עמו
 אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל ביום
 ערתו מארץ מצרים : ואמרת ביום ההוא אורך
 יהוה כי אנפת בי ישב אפק ותנחמני : הנה אל
 ישועתי אבטח ולא אפחד כי עני וזמרת יה יהוה

ויהי

דברים כג 28

ויהי לי לישועה : וישאבתם-מים בששון ממעני
 הישועה : ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה קראו
 בשמו הודיעו בעמים עלילתו הזכירו כי נשגב
 שמו : זמרו יהוה כי גאות עשה מידעת זאת
 בכל-הארץ : צהלי ורני וישבת ציון כי גדול
 בקרבך קרוש ישראל :

קריאת מפטיר ליום שני של שבועות

וביום הכפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה
 בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה לכם פרמלאכת
 עבודה לא תעשו : והקרבתם עולה לריח ניחח
 ליהוה פרים בני-בקר שנים איל אחד שבעה כבשים
 בני שנה : ומנחתם סלת בלוגה בשמן שלשה
 עשרנים לפר האחד שני עשרנים לאיל האחד :
 עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים :
 שעיר עזים אחד לכפר עליכם : מלבד עלת
 התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהי-לכם
 ונסכיהם :

הפטרת יום שני של שבועות הבקוק סימן ב'

ויהוה בהיכל קדשו הם מפניו כל-הארץ :

כאן מתחילים האשכנזים והאיטליאני

תפלה לחבקוק הנביא על שגינות : יהוה שמעתי
 שמעך יראתי יהוה פעלך בקרב שנים היירו
 בקרב שנים תודיע ברנז רחם תזכור : אלוה מתימן
 יבוא וקדוש מהרפארן סלה פסה שמים הודו

מודעת ק'

ותהלתו

ותהלתו מלאה הארץ : ונגה פאור תהיה קרנים
 מידו לו ושם חביון עזה : לפניו יקף דבר ויצא
 רשף רגליו : עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים
 ויתפצצו הררי-עד שחו נבעות עולם הליכות
 עולם לו : תחת און ראיתי אהלי כושן רגזון
 יריעות ארץ מדין : הכנהרים חרה יהוה אם-
 בנהרים אפך אם-בים עברתך כי תרכב על-סוסיה
 מרכבתך ישועה : עריה תעור קשתך שבעות
 מטות אמר סלה נהרות תבקע-ארץ : ראוך יחילו
 הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידחו
 נשא : שמש ירח עמד זבלה לאור הציף יהלכו
 לנגה ברק חניתך : בזעם תצעד-ארץ באף תרוש
 גוים : יצאת לישע עמך לישע את-משיחה מחצת
 ראש מבית רשע ערות יסוד עד-צואר סלה :
 נקבת במטיו ראש פרזו יסערו להפיצני עליצתם
 כמו-לאכל עני במסתר : דרכת בים סוסיה חמר
 מים רבים : שמעתי ותרננו בטני לקול צללו שפתי
 יבוא רקב בעצמי ותחתי ארגז אשר אנוח ליום
 צרה לעזות לעם יגודנו : פי-תאנה לא-תפרח
 ואין יבול בגפנים כחש מעשה-זית ושרמות לא-
 עשה אכל גזר ממכלה צאן ואין בקר ברפתים :
 ואני ביהוה אעלוזה אנילה באלהי ישעי : יהוה
 אדני חילי וישם רגלי כאילות ועל-במותי ידריכני
 למנצח בגנינות :

שזו ק' מלרע ר רגושה פרזיו ק' הפטרת

הפטרה לשחרית תשעה באב ורמיה סימן ח'

אֶסְרָךְ אֲסִיפֶם נֹאֵם יְהוָה אֵין עֲנָבִים בְּנֶפֶן וְאֵין
 תַּאֲנִים בְּתַאֲנָה וְהַעֲרָה נָבֵל וְאַתָּן לֵהֶם
 יַעֲבֹרוּם : עַל מַה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבֵי הָאָסָפוֹ וְנִבְא אֶל־
 עַרְי הַמִּבְצָר וְנִדְמָה שֵׁם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִדְמָנוּ
 וַיִּשְׁקֵנוּ מִיִּרְאֵשׁ כִּי חֲטֵאנוּ לַיהוָה : קוּה לְשִׁלוֹם
 וְאֵין טוֹב לַעַת מִרְפָּה וְהִנֵּה בַעֲתָה : מִדֶּן נִשְׁמַע
 נִחְרַת סוּסִיו מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו רַעֲשָׁה כִּל־
 הָאָרֶץ וַיִּבְוֹאוּ וַיֹּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָה עֵיר וַיּוֹשְׁבֵי
 בָּהּ : כִּי הִנְנִי מִשְׁלַח בְּכֶם נְחֹשִׁים צַפְעִנִים אֲשֶׁר
 אֵין לָהֶם לַחֵשׁ וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נֹאֵם יְהוָה : מִבְּלִיגִיתִי
 עָלַי יִגּוֹן עָלַי לְבִי דָוִי : הִנְהַקֹּל שׁוֹעַת בַּת עַמִּי
 מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוּה אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מִלְכָּה אֵין
 בָּהּ מִדּוֹעַ הַכְּעִסוֹנִי בַפְּסֻלֵיהֶם בְּהַבְרִי נִכְר : עֵבֶר
 קָצִיר כֹּלָה קִיץ וְאֲנַחְנוּ לֹא נוֹשְׁעֵנוּ : עַל־שֶׁבֶר
 בַּת־עַמִּי הַשְּׁבֵרֶתִי קָרַרְתִּי שְׁמַה הַחֲזִיקְתִּנִּי : הַצִּירִי
 אֵין בְּגִלְעָד אִם־רַפָּא אֵין שֵׁם כִּי מִדּוֹעַ לֹא עֲלִתָה
 אֲרֻכַת בַּת־עַמִּי : מִיִּיתָן רֵאשִׁי מִיָּם וְעֵינַי מִקּוֹר
 דְּמַעַה וְאַכְפָּה יוֹמָם וְלֵילָה אֶת חֲלָלִי בַת־עַמִּי :
 מִיִּיתַנְנִי בְּמִדְבַר מְלוֹן אֲרָחִים וְאַעֲוֹבָה אֶת־עַמִּי
 וְאַלְכָּה מֵאַתֶּם כִּי כֹלָם מִנֶּאֱפִים עֲצַרַת בְּגָדִים :
 וַיִּדְרְכוּ אֶת־לְשׁוֹנָם קִשְׁתָּם שֶׁקֶר וְלֹא לֵאמֹנָה נִבְרָו
 כְּאֶרֶץ כִּי מַרְעָה אֶל־רַעַה יִצְאוּ וְאוֹתִי לֹא־יִדְעוּ
 נֹאֵם יְהוָה : אִישׁ מַרְעָהוּ הִשְׁמֵרוּ וְעַל־כֵּל־אֶחָ אֶל־

תבטחו

ח' בשוא י' כלי שוא

קעט

תִּבְטְחוּ כִּי כָל־אֶחָ עֵקֹב יַעֲקֹב וְכָל־רַע רָכִיל
 יִחַלֶּךְ : וְאִישׁ בְּרַעְהוּ יִתְּלֹו וְאַמֶּת לֹא יִדְבְּרוּ לְמַדּוּ
 לְשׁוֹנָם דְּבַר־שֶׁקֶר הַעוּרָה גִלְאוּ : שְׁבַתְךָ בַּתּוֹךְ
 מִרְמָה בְּמִרְמָה מֵאֲנוּ רַעַת־אוֹתִי נֹאֵם יְהוָה : לִכֵּן
 כֹּה אָמַר יְהוָה צְבֹאוֹת הַנְּנִי צוֹרֶפֶס וּבַחֲנָתִים כִּי־
 אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בַת־עַמִּי : חֵץ שׁוֹחֵט לְשׁוֹנָם
 מִרְמָה דְּבַר כְּפִיו שְׁלוֹם אֶת־רַעְהוּ יִדְבֵר וּבִקְרָבוֹ
 יִשִּׁים אֲרָבוֹ : הַעֲלֵ־אֱלֹהִי לֹא־אֶפְקְדֶבֶם נֹאֵם־יְהוָה
 אִם בְּנוֹי אֲשֶׁר־כִּזְּבוּ לֹא תִתְּנַקֶּם נַפְשִׁי : עַל־הַהָרִים
 אֲשֶׁא כְּבִי וְנִהִי וְעַל־נְאוֹת מִדְּבַר קִינָה כִּי נִצַּתוּ
 מִבְּלִי־אִישׁ עוֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנָה מַעוֹף
 הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה נִדְּדוּ הִלְכוּ : וְנִתְּתִי אֶת־
 יְרוּשָׁלַם לְגוֹלִים מַעוֹן תְּנִים וְאַת־עַרִי יְהוּדָה אֶתָּן
 שְׁמִמָּה מִבְּלִי יוֹשֵׁב : מִי־הָאִישׁ הַחֲכָם וַיִּבֶן אֶת־
 זֹאת וְאֲשֶׁר־דָּבַר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיִּגִּידָה עַל־מָה
 אֲבָרָה הָאָרֶץ נִצַּתָּה כַּמִּדְּבַר מִבְּלִי עֵבֶר : וַיֹּאמֶר
 יְהוָה עַד־עוֹבָם אֶת־תּוֹרַתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהִם
 וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא־הִלְכוּ בָּהּ : וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי
 יִשְׂרָיִרוֹת לֶבֶם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּס אֲבוֹתָם :
 לִכֵּן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבֹאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּנִי
 מֵאֲכִילִם אֶת־הָעֵס הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים מִיִּדְּאִשׁ :
 וְהַפִּיצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ הֵמָּה וְאַבּוֹתָם
 וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֲרָב עַד פְּלוֹתִי אוֹתָם :
 כֹּה אָמַר יְהוָה צְבֹאוֹת הַתְּבוֹנְנִי וְקִרְאוּ לְמַקּוֹנְנוֹת
 ע' בשוא ל' רגושה שחוט ק' ותבואינה

ותבואינה ואל-החכמות שלהו ותבואנה :
 ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה
 ועפעפינו יזרו-מים : כי קול נהי נשמע מציון איה
 שדדנו בשנו מאד כי-עובנו ארץ כי השליכו
 משכנותינו : כי-שמענה נשים דבר-יהוה ותקח
 אזנכם דבר-פיו ולמדנה בנותיכם נהי ואשה
 רעוהה קינה : כי-ערה מות בחלונינו בא
 בארמנותינו להכרית עולל מחוץ בחורים
 מרחבות : דבר כה נאס-יהוה ונפלה נבלת האדם
 כדמן על-פני השדה וכעמיר מאחרי הקוצר ואין
 מאסף : כה אמר יהוה אל-יתהלל חכם בחכמתו
 ואל-יתהלל הגבור בגבורתו אל-יתהלל עשיר
 בעשרו : כי אס-בזאת יתהלל המתהלל השפל
 וידע אתי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה
 בארץ כי-באלה הפצתי נאס-יהוה :

קריאה מפטיר לשמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבודה
 לא תעשו : והקרבתם ערה אשר ריח ניחח
 ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה
 תמימם : מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים
 במספרם כמשפט : ושעיר חטאת אחד מלבד
 עלת התמיד ומנחתה ונסכה : אלה תעשו
 ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתים
 לעלתיכם וקמחתיכם ולנסכיהם ולשלמיכם :

ויאמר

הסר א

ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה
 את-משה :

הפטרת שמיני עצרת מלכים מ' סימן א'

ויהי ככלות שלמה להתפלל אל-יהוה את
 כר-התפלה והתחנה הזאת קם מלפני
 מזבח יהוה מברע ער-ברכיו וכפיו פרשות השמים :
 ועמד ויברך את כל-קהל ישראל קול גדול לאמר :
 ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל
 אשר דבר לא-נפל דבר-אחד מכל דברו הטוב
 אשר דבר ביד משה עבדו : יהי יהוה אלהינו
 עמנו כאשר היה עם-אבותינו אל-עובנו ואל-
 יטשנו : להטות לבבנו אליו ללכת בכל-דרכיו
 ולשמר מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את-
 אבותינו : ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני
 יהוה קרבים אל-יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות
 משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי-יום ביומו :
 למען דעת כל-עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים
 אין עוד : והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו
 ללכת בחקיו ולשמר מצותיו ביום הזה : והמלך
 וכר-ישראל עמו זבחים זבח לפני יהוה : ויזבח
 שלמה את-זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר
 עשירים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף
 ויחנכו את-בית יהוה המלך וכר-בני ישראל :
 ביום ההוא קדש המלך את-תוף החצר אשר
 לפני

לפני בית יהוה כי עשה שם את העלה ואת
 המנחה ואת חלבי השלמים כי מנחה הנחשת
 אשר לפני יהוה קטן מהכיל את העלה ואת
 המנחה ואת חלבי השלמים: ויעש שלמה בעת
 ההוא את החנו וכל ישראל עמו קהל גדול
 מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני יהוה אלהינו
 שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום:
 ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך
 וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה
 אשר עשה יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו:

עד כאן מנחת הספרדים * יוש מוספיין זה הפסוק

ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהוה ואת
 בית המלך ואת כל חשק שלמה אשר חפץ
 לעשות:

הפטרת שמחת תורה יהושע סימן א'

ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה
 אלי יהושע בן נון משרת משה לאמר:
 משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה
 אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן
 להם לבני ישראל: כל מקום אשר תדרך בך
 רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אלי משה:
 מהמדבר והלבנון הזה ועד הנחל הגדול נהר
 פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא
 השמש יהיה גבולכם: לא יתיצב איש לפניך כל
 ב רפיה וכן חברו שבפסוק מלעיל ימי

ימי חיך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא
 ארפך ולא אעזובך: חזק ואמץ כי אתה תנחיל
 את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם
 לתת להם: רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות
 ככל התורה אשר צוה משה עבדי אל תסור
 ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך:
 לא ימוש ספר התורה הזה מפיה והגית בו ומב
 ולילה למען תשמר לעשות ככל הכרתוב בו כי
 אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל: הלא צויתיך
 חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך יהוה
 אלהיך בכל אשר תלך:

כאן מסיימים הספרדים

ויצו יהושע את שטרי העם לאמר: עברו בקרב
 המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה
 כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן
 הזה לבוא לרשת את הארץ אשר יהוה אלהיכם
 נתן לכם לרשתה: ודראובני ולגדי ולחצי שבט
 המנשה אמר יהושע לאמר: זכור את הדבר
 אשר צוה אתכם משה עבד יהוה לאמר יהוה
 אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת:
 נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן
 לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים
 לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: עד
 אשר יניח יהוה לאחיכם ככם וירשו גסה מר

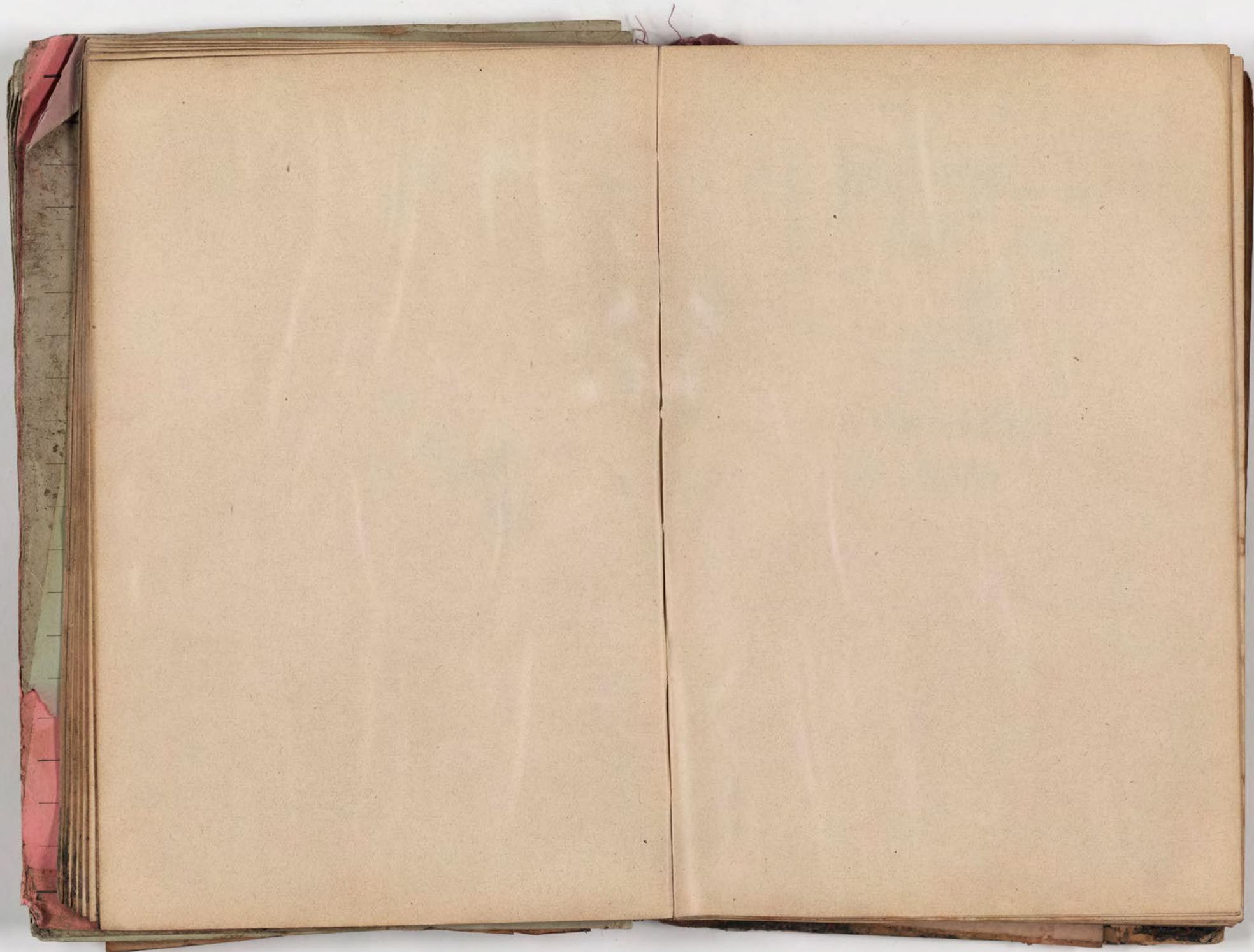
א נתח מ רפה את

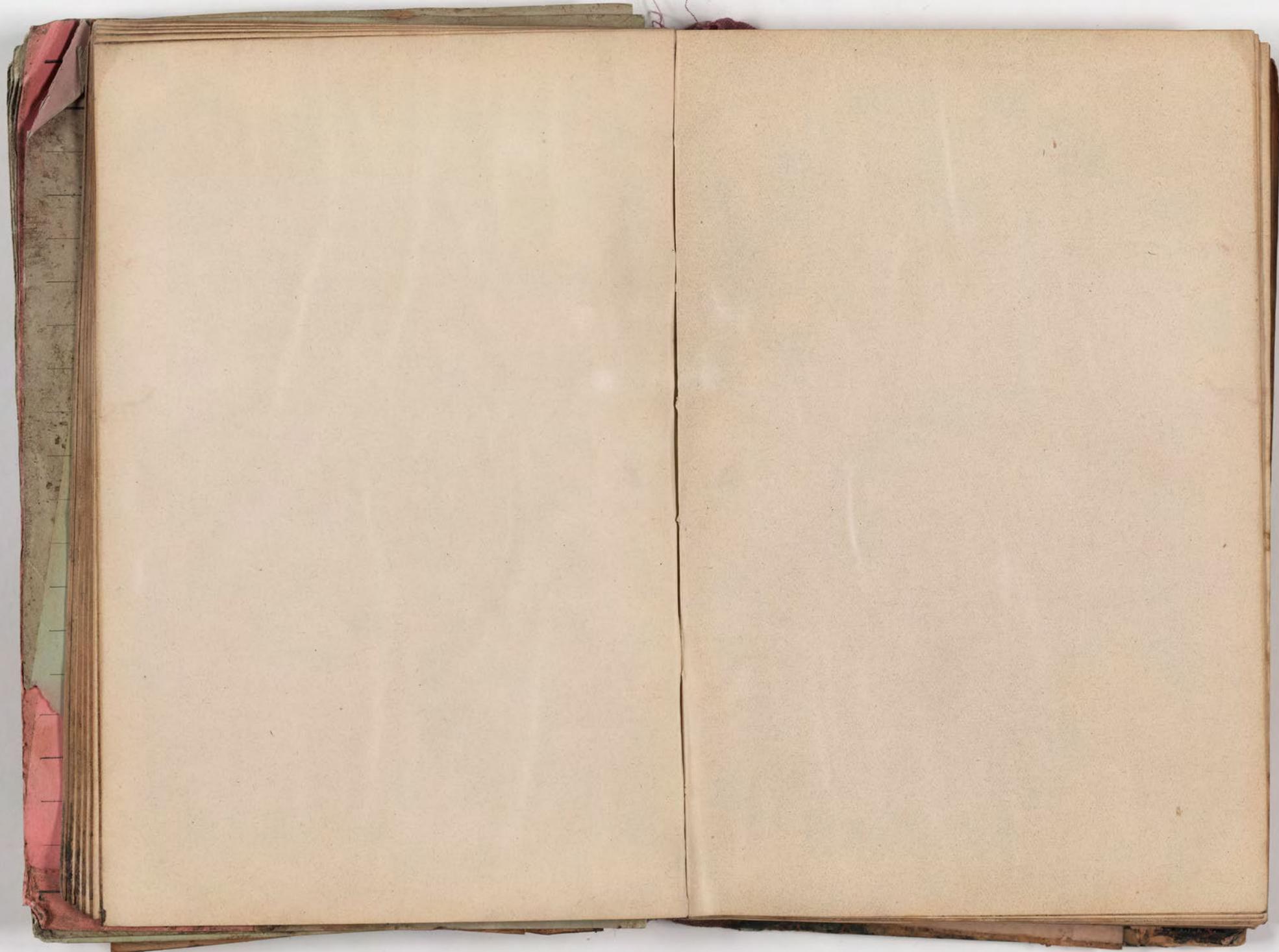
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׂבָתָם
לְאָרֶץ יִרְשָׁתְכֶם וּירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מִשֵּׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ׃
וַיַּעֲנוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה
וְאֵל-כָּל-אֲשֶׁר תִּשְׁלַחַנוּ נִלְךְ׃ כִּכְלֵל אֲשֶׁר-שָׁמְעָנוּ
אֶל-מֹשֶׁה בֶּן נֹשָׁמַע אֵלֶיךָ כִּי יָהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם-מֹשֶׁה׃ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יָמְרָה
אֶת-פִּיךָ וְלֹא-יִשְׁמַע אֶת-דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר-תִּצְוֶנוּ
יִמָּת רַק חֹזֵק וְאַמֵּץ׃

† תם ונשלם ספר הדברים

תהלה לכורא הרים׃

תפלה שחרית לשבת

סדר קימה

כשיעור משנתו יקום ויאמר

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחֲחִוֵּרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה
רַבָּה אֲמוּנָתְךָ :

קודם סנינוב אחר סנטילה יתחיל לנרד כרכם זו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל גְּמִילַת יְדִים :

כל סיום כשעושה לרכיו בין גדולים בין קטנים יאמר

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם
בְּחֶכְמָה וּבְרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חַלּוּלִים חַלּוּלִים גְּרָו
וְדוּעַ לְפָנָי כִּסָּא כְּבוֹדְךָ שְׁאֵם יִפְתָּח אַחַד מֵהֶם . אוֹ אֵם
יִפְתָּח אַחַד מֵהֶם . אוֹ אֶפְשֶׁר לְהִתְקַיֵּם אֶפִּילוֹ שְׁעָה אַחַת .
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ רֹפֵא כָּל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת .

ברכת ארכבע כנפות

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת צִיצִית :

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּהִי תְּשׁוּבָה
מִצִּיצֵי צִיצִית לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ קִימְתִּיהָ . בְּכָר פְּרִשְׁתָּהּ
וְדִקְדוּקֶיהָ וּכְבוֹנֹתֶיהָ וְתַרְוִיג מִצִּיצֵי הַתְּלוּיִם בָּהּ אֲמֵן סְלָה :

עטיפת טלית גדול

כשעת כדוקת טלית של גדול קודם כרכם יאמר אלו סמסוקים

בְּרַכֵּי נַפְשִׁי אֶת יְיָ אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד הוֹד וְהַדָּר לְבִשְׁתָּ :
עוֹטָה אוֹר בְּשִׁלְמָה נוֹטָה שְׁמִים בְּיָרִיעָה :

קודם עטיפת טלית יאמר זס

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיה בְּדַחֲרוֹ וְדַחֲמוֹ
א שבת ליהר

פתיחת אליהו

דאמחרכ בני מקדשא דעאלנא דביתא דילי ועאלנא כשונא . לאו הכי ללא
עאלנא כל זמנא דאנת בנלותא . הרי לך סימנא טראסי נמלא טל . ה"א
שכינתא בנלותא שלימו דילת וחייס דילס ה"א ט"ל . ודא חיסו יו"ד ה"א ו"ו .
וה"א חיסו שכימא דלא מחוסנן ט"ל חלא יו"ד ה"א ו"ו דסליקו חתיון
לחוסנן ט"ל . דחיסו מליא לשכינתא מנכישו דכל מקורין עלאין . מיד קס
רעיה מהימנא ודכסן קדיסין עמיה ע"כ רזא דיחודא . כיל"ו :

לשם יחוד קודשא ברך רוא ושכינתיה ברחילו ורחימו
ורחימו ורחילו ליחרא שם י"ה בוי"ה ביחודא ש"ים
בשם כל ישראל הריני מתפלל תפלת (שחרית) . (מוסף) .
ליחד ספירות העליונות ולהמשיך שפע וברכה עריהן ומשם
אל המדרגות התחתונות ומשם יושפע על נפשנו רוחנו
ונשמתנו לעבדה וליראה ולהבה את שמך נצח סלה ועד .
ויהיה תפלתנו מקבלת ומרוצה לפני כסא כבודך להעלות
על ידי תפלתנו פירוני ניצוצי הקדושה אשר נתפורו בין
הקליפות חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל ובלע המות
לנצח ותצרה תפלתנו עם שאר תפלות הצדיקים היודעים
והמכונים כל בנות צירופי שמותיך הקדושים וכל היחודים
ויוני מדות העליונות הבאים על ידי התפלות והברכות .
ותפלתנו זו אנו מכונים ררך כלל לדעת רבי שמעון בר
יוחאי הקדוש ודדעת רבי אלעזר בנו ולדעת יותם בן עזריה
הקדוש ופינו כפיהם ותפלתנו כתפלתם וכונתנו ככונתם
ותרי אנו סומכים עליהם בכל מכל כל יהיו לרצון אמרי
פינו והניזון לבנו לפניך יהוה צורנו וגואלנו :

ידיד נפש אב הרחמן . משוך עבדך אל רצונך . ירוץ עבדך
כמו אגל ושתתה מול הררך . כי יערב לו ידירודך .
מנופת צוף וכל מעם :

הרור נאה זיו העולם . נפשי חולת אהבתך . אנא אל נא
רפא נא לה . בהראות לה נועם ויך . או תתחוק ותתפאר .
והיתה

קודם התפלה

נ

והיתה לך שפחת עולם :

ותיק יהמו רחמיך . וחיסה נא על עם אהיבך . כי זה כמה
בכסוף נכסף . לראות בתפארת ענך . אנא אלי חמדת לבי .
וחוסה נא ואל תתעלם :

הגלה נא ופרוש חביב . עלי את סבת שלומך . האיר ארץ
מכבודך . נגילה ונשמחה בך . מהר אהוב כי בא מועד .
והננו כימי עולם :

קודם שכתב לכתוב סכסכת ושתחום ויאמר זס

סה פבו אהליך ועקב משבנתיך ישראל : ואני ברב חסדך
אבא ביתך אשתחודה אל היכל קדשך ביראריך : יי
אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך | ואני אשתחודה
ואברעה אברכה לפני יי עשי : ואני תפילתי לך יי עת רצון
אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך :

ארזן עולם אשר מך . בטרים כל יציר נכרא : לעת נעשה
כחפצו כל . אזי מלך שמו נקרא : ואחרי ככלות הכל

רברו ימלוד נורא : והוא היה והוא הוה : והוא יהיה
בתפארה : והוא אחר ואין שני . להמשילו להחבירה : והוא

ראשון והוא אחרון לכל חומר ולכל צורה . בלי ראשית
בלי תכלית . וזו העוזה והמשרה : בלי ערך בלי רמיון . בלי

שנוי והתמורה : בלי חבור בלי פירוד . גדול כח והגבורה :
הוא אלי וחי גואלי . וצור חבלי ביום צרה . והוא נסי

וסנוסי . מנת כוסי ביום אקרא : והוא רופא והוא מרפא .
והוא צופר והוא עורר . בידו אפקיד רוחי . בעת אישן

ואעירה : ועם רוחי גייתי . אדני לי ור"א אירא : כמקדשו
תגל נפשי . משיתנו ישלח מהרה : ואז נשיר בבית קדשי .

אמן אמן שם הגורא :

אברך

בקשות

אברך את שם ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי: שויתי ה' לנגדו
תמיד כי מימיני כל אמוש: לכן שמח לבי ויגל כבודי אף כשרי
ישכון לכסח: כי לא תשוב נפשי לשאול לא תתן הסירך לראות שחת:
תודיעני אורח היום שובע שמהות את פניך נעימות כימינך נצח: מי יתן
מצויי ישועת ישראל כשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל:

שְׁעָרֶיךָ בְּדַפְקֵי יְהוָה פָּתַחַהּ • וּלְדַל שׂוֹאֵל לִפְנֵיךָ יְהוָה סִלַּחַהּ •
לֵךְ תְּבוֹאָה תִּפְלְתִי וְשׁוּעִי • מְקוֹם כְּבֹשׁ וְעִשְׂרוֹן
וּמְנַחָה • שְׁעִירֶיךָ מְאֹר עֵינַי רִצְרָה וְשִׁמּוֹר לְשׁוֹנֵי • וְאִם אֲשַׁגְרָה
לִפְנֵיךָ יְהוָה סִלַּחַהּ: שְׁעִירֶיךָ הִרְמוֹתַי לֵךְ לִבִּי וְעֵינַי נִטְרָה אֵינִן
וְגַם עֵין פְּקַחָהּ: שְׁעִירֶיךָ שָׁמַע קוֹלִי וְשׁוּעַתִּי הִקְשִׁיבָה • וּתְפַלְתִּי
מְקוֹם קָרְבָן לִקְחָהּ: שְׁעִירֶיךָ עָנָה קוֹלִי וְשׁוּעַתִּי וְנִיבִי • וְעֵינֶיךָ
עַל עַם נִכְאָה פְּקַחָהּ: שְׁעִירֶיךָ רָאָה כִּי נִכְנַעְרָה רוּחִי בְּקִרְבִּי •
וְנִשְׁמַתִּי מְאֹד הִלַּח וְשָׁחָה: שְׁעִירֶיךָ רַחוּם וְחַנּוּן לִפְנֵיךָ הִטְאֵנִי •
סִלַּח לִנְי וְשִׁלַּח לִנְי הִרוּחָהּ: שְׁעִירֶיךָ חוּס וְרַחֵם עַל פְּלִיטַת
אֲרִיאֵל: וְהוֹצִיאֵם מִצְרָה לְרוּחָהּ: שְׁעִירֶיךָ מְקוֹם מְקַדֵּשׁ מְכוּן
מֵאֵז עוֹלָמִים • וְשֵׁם נִעְלָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחָה: שְׁעִירֶיךָ הַשִּׁיבֵם
יְהוָה עִם אֲדַמְתָּם וּמְכוֹנֵם • וְהַשְׁבִּיבֵם בְּהַשְׁקֵט וּבְכִטְחָה:
שְׁעִירֶיךָ מַחַה עֵין וּפְשַׁע וְגַם חֲטָאָה • וּדְוִינְנוּ בְּרַחֲמֶיךָ יְהוָה סִלַּחַהּ:
שְׁעִירֶיךָ לֵךְ עֵינַי וּתְחַנּוּנֵי יְיָ • הוֹצִיאֵנוּ מִצְרָה לְרוּחָהּ: שְׁעִירֶיךָ
אֲדוֹן עוֹלָם לֵךְ תְּמִיד אֲקוּהָ • יְשׁוּעַתְךָ לְעַם עֵנִי שִׁלַּחַהּ: שְׁעִירֶיךָ
בְּנֵי אוֹלָם וּמְלוֹךְ לְעַד לְעוֹלָם • וְאִירְךָ עַל הַר צִיּוֹן וְרַחֲמֵהּ:
שְׁעִירֶיךָ יִרְגְּנוּ שׁוֹכְנֵי אֶרֶץ וְעֶרְץ • וְיֹאמְרוּ לֵךְ יְיָ תִּמְמֹלְכָהּ:
שְׁעִירֶיךָ פָּתַח שַׁעַר לְקַבְּלֵי הַתְּחַנְּנָה • וְהַשְׁמִיעֵנוּ קוֹל שִׁשׁוֹן
וְשִׁמְחָה: שְׁעִירֶיךָ

זה השער לה' צדיקים יבואו בו: אורך כי עניתי ותהי לי לישועה: אבך
מאסו הבונים היתה לראש פנה: מאת ה' היתה זאת היא נפלאת כענינו:
זה היום עשה ה' נבילה ונשמחה בו:
כל בריאי מעלה ומטה: יעידון יגידון כלם כאחד: יהוה
אחד ושמו אחד: שלשים ושתים נתיבות שכיילך: וכל
מבין

בקשות

מבין סודם יספרו את גדלך: והם יכירו כי הכל שלך: ואתה
האל המלך המיוחד: יעידון לכבוד בחשבם עולם
בנוי: ימצאו כל יש בלתיך שנוי: במספר במשקל הכל
מנוי: כלם נתנו מרועה אחד: יעידון מראש ועד סוף יש
לך סימן: צפון וים וקדם ותימן: שחק ותכל לך עד נאמן:
טוה אחד ומוה אחד: יעידון הכל ממך נזכר וזכור: אתה
תעמד והם יאבדו אבוד: לכן כל יצור לך יתן כבוד: כי
מראש ועד סוף הלא אב אחד: יעידון
ובתורתך יי אלהינו כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו
יי אחד: וידעת היום והישובות אל לבבך כי יי
הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:
יגדל אלהים חי וישתבח נמצא ואין עת אל מצויאיתו:
אחד ואין יחיד ביהוה: נעלם וגם אין סוף לאהריותו:
אין לו דמות הגוף ואינו גוף: לא נערוך אליו קדושתו:
קדמון לכל דבר אשר נברא: ראשון ואין ראשית לראשיתו:
הגו ארון עולם לכל נוצר: יורה גדלתו ומלכותו: שפע
נבואתו נתנו אל: אנשי סגלתו ותפארתו: לא קם בישראל
במשנה עוד: נביא ומביט את תמונתו: תורת אמת נתן
לעמו אל: על יד נביאו נאמן ביתו: לא יחליף ה' אל ולא
ימיר: דתו לעזרמים לוולתו: צופר ויודע סתרינו: מביט
לסוף דבר בקדמותו: גומל לאיש חסיד במפעלו: נוהג
לרשע רע ברשעתו: ישלח לקץ ימין משיחנו: לפדות
מחבי קץ ישועתו: מתים יחיה אל ברוב חסדו: ברוך עדי
עד שם תהלתו: אלה שלש עשרה לעקרים: הן הם יסוד
דת אל ותורתו: תורת משה אמת ונבואתו: ברוך עדי עד
שם תהלתו:

וּתְהַלֵּל תִּנְהַר וְתִאמַר עֲלֵךְ לִבִּי בְּיַד רְמוֹהַ קָרְנֵי בְּיַד רֶחֶב
 פִּי עַל אֹיְבֵי כִי שִׂמְחֵתִי בִישׁוּעָתְךָ : אִין קְדוּשׁ כִּין
 כִּי אִין בְּלִתֵּךְ וְאִין צוּר בְּאֱלֹהֵינוּ : אֵל תְּרַבּוּ תְּרַבְּרוּ גְבוּרָה
 גְּבוּהָ יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת יִי וְלוֹ נִחְבְּנוּ עֲלִילוֹת :
 קָשֶׁת גְּבוּרִים תַּחֲסִים וּגְבָשִׁים אֲזוּרֵי הַיָּם : שְׂבָעִים בְּלַחֲסֵם
 נִשְׁכְּרוּ וּרְעָבִים חָדְרוּ עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׂבָעָה וּרְבַת בָּנִים
 אֲמַלְלָה : יִי מִמִּית וּמַחִירָה מוֹרִיד שְׂאוּל וְיַעַל : יִי מוֹרִישׁ
 וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל אֶף מְרוֹמִים : מִקִּים מַעֲפָר הֵל מֵאֲשָׁפוֹת
 יָרִים אֲכִיוֹן לְהוֹשִׁיב עֵם נְדִיבִים וְכֹסֵף כְּבוֹד וּנְחִילִים כִּי לִוִּי
 מִצָּקִי אֲרָץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְלֵ : רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹד וּרְשָׁעִים
 בַּחֲשָׁךְ יִדְמוּ כִי לֹא כִכַח יִגְבַר אִישׁ : יִי יַחֲזוּ מְרִיבָיו עֲלָיו
 בְּשָׂמִים יִרְעֵם יִי יִדְוִן אֲפָסֵי אֲרָץ וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוּ וַיִּרַם קַרְן
 מִשִּׁיחוֹ : אֲרִזוּהֵי כְמוֹהֵי רִבְרִבִּין וְתַמְהוּרֵי כְמוֹהֵי רִנְקִיפִין
 מַלְכוּתֵיהֶם מַלְכוּת עֲלֵם וְשִׁלְמָנִיָּה עִם דָּר וְדָר : וְאַנְחֵנוּ עֲמָךְ
 וְצֵאן מְרַעֲתֵךְ נוֹדָה לְךָ לְעוֹלָם לְדוֹר וְדוֹר נִסְפָר תִּהְיֶה לְךָ :
 עָרַב וְכוֹקֵר וְצִהְרִים אֲשִׁיחָה וְאֵהֵמָה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי : בְּרַךְ יַחַד
 בּוֹכְבֵי בּוֹקֵר וַיִּרְעוּ כָל בְּנֵי אֱלֹהִים : לֹא אִירָא מְרַבְּבוֹת עִם
 אֲשֶׁר סָבִיב שְׁתֵּי עָלָי : וְאַנִּי בִיהוָה אֲצַפֵּה אוֹחִילָה לְאֱלֹהֵי
 יִשְׁעֵי יִשְׁמַעֲנֵי אֱלֹהֵי : אֵל תִּשְׁמַחֵי אִיבַתֵּי לִי כִי נִפְלַתִי קִמַּתִּי כִי
 אֲשַׁב בַּחֲשָׁךְ יִי אֹזֵר לִי : כִּי דָךְ יִי הוֹחֵלֵתִי אֶתָּה תַעֲנֶה אֲדָנִי
 אֱלֹהֵי רַגְלֵי עַמְדָה כְּמִישׁוֹר בְּמִקְהָלִים אֲבָרְךָ יִי :
 תְּהַלֵּת יִי יִדְבַר פִּי וּיְבָרְךָ כָּל בָּשָׂר שֶׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד :
 וְאַנְחֵנוּ נִבְרַךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :
 אֱלֹהֵי נִשְׁמָה שְׁנַתָּת כִּי טְהוּרָה (הִיא) אֶתָּה בְּרָאתָה : אֶתָּה
 יִצְרַתָּה : אֶתָּה נִפְחַתָּה כִּי : וְאֶתָּה מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי .
 וְאֶתָּה

וְאֶתָּה עֲתִיד לְפָלֵה מִמֶּנִּי וּלְהַחְוִירָה כִּי לְעֲתִיד לְבֹא : כָּל
 זְמַן שֶׁהִנְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יִי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתַי שְׂאֵתָה הוּא רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים : אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת :
 מוֹשֵׁל בְּכָל הַכְּרִיּוֹת : חַי וְקַיִם לְעַד : בְּרוּךְ אַתָּה יִי הַמַּחְוִיר
 נְשָׁמוֹת לַפְּגָרִים מֵתִים :
 בְּרוּךְ אַתָּה יִי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם רַבּוֹתָן לְשִׁכְנוּ בֵּינָה
 לְהַכְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה :
 בָּאִי אֲמִיָּה פִּקְחַ עוֹרִים :
 בָּאִי אֲמִיָּה מִתִּיר אֲסוּרִים :
 בָּאִי אֲמִיָּה זֹקֵף כְּפוּפִים :
 בָּאִי אֲמִיָּה מַלְבִּישׁ עְרוּמִים :
 בָּאִי אֲמִיָּה הַנּוֹתֵן לַיַּעַף כֹּחַ :
 בָּאִי אֲמִיָּה רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם :
 בָּאִי אֲמִיָּה הַמְכִּין מַצְעָדֵי גֵבַר :
 בָּאִי אֲמִיָּה שֹׁעֵשָׂה לִי כָּל צָרָכִי :
 בָּאִי אֲמִיָּה אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה :
 בָּאִי אֲמִיָּה עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאֲרָה :
 בָּאִי אֲמִיָּה שְׂרָא עֲשָׂנִי גוֹי (סלשס קוֹמַרַת גוֹיָה)
 בָּאִי אֲמִיָּה שְׂרָא עֲשָׂנִי עֶבֶד (סלשס קוֹמַרַת שְׂפַחַח)
 בָּאִי אֲמִיָּה שְׂרָא עֲשָׂנִי אִשָּׁה (סלשס קוֹמַרַת שְׁעֵשְׂנִי כְּרַצוֹנוֹ) :
 בָּאִי אֲמִיָּה חֲמַעְבִּיר חֲכָלִי שׁוֹנָה מַעֲיִנֵינוּ וְתַנּוּמָה מַעֲפַעֲפִינוּ :
 וַיְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּרְגַּלְנוּ
 בְּתוֹרָתְךָ : וְתִרְדְּבִיקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאֵל תְּבִיאֵנוּ לִירֵדֵי
 חַטָּא : וְלֹא לִירֵדֵי עֲבָרָה וְלֹא לִירֵדֵי נִסְיוֹן : וְלֹא לִירֵדֵי כְּזוּזִין :
 וְתִרְחִיקֵנוּ מִיֵּצֵר הָרָע וְתִרְדְּבִיקֵנוּ בְּיֵצֵר הַטּוֹב : יִתְנַנְנוּ לְאַהֲבָה
 לְחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים כְּעֵינֶיךָ : וּכְעֵינֵי כָּל רוֹאֵינוּ : וְנִמְלֵנוּ
 חֲסִידִים

חֲסִדִים טוֹבִים • בְּרוּךְ אַתָּה יי נֹמַל חֲסִדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל :

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּצִילֵנוּ הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם : מַעֲוֵי פָּנִים וּמַעֲוֹת פָּנִים : מֵאֲדָם רַע •
מֵאִשָּׁה רָעָה • מֵיֵצֵר רַע • מִחֹבֵר רַע • מִשָּׂכֵן רַע • מִפְּנַע רַע •
מִעֵז רַע • מִלְּשׁוֹן הָרַע • מִמְּלִשְׁנוֹת • מִמְּדוֹת שָׂקָר • מִשְׁנֵאת
הַבְּרִיּוֹת • מֵעֲלִילָה • מִמִּיתָה מְשׁוּגָה • מִחֹלָזִים רָעִים •
מִמְקָרִים רָעִים • מִדִּין קָשָׁה • וּמִבְּעַל דִּין קָשָׁה • בֵּין שֶׁהוּא
בֵּין בְּרִית וּבֵין שְׂאִינוֹ בֵּן בְּרִית וּמִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה : וְהֵעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת

דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפּוֹרֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל • וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי צִאֲצֵאֵינוּ בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׂמֶךְ וּלְמִדּוֹ

תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה • בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ • בְּרוּךְ אַתָּה יי נוֹתֵן הַתּוֹרָה :

וַיְדַבֵּר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל אֶהֱרָן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר
כֹּה תִכְרַבּוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם : יִבְרַכְךָ יי

וַיִּשְׁמְרְךָ : יֵאָר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ : וַיִּשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם
לְךָ שְׁלוֹם : וַיִּשְׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ זְכַרְנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מִלְּפָנֶיךָ וּפְקַדְנוּ
בְּפִקּוּדֵי יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מִשְׁמֵי שָׁמַי קָדְשׁ • וְזִכּוֹר

לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֲהַבְתָּ הַקְּדֻמוֹנִים • אֲבָרְכֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל
עֲבָדֶיךָ • אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֲסֵד • וְאֶת הַשְּׂבֻעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ

לְאֲבָרְכֶם אֲבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה • וְאֶת הָעֲקֵרָה שֶׁעָקַדְתָּ אֶת
יִצְחָק בְּנוֹ עַל גְּבֵי הַמּוֹבֵחַ כִּכְתוּב בַּתּוֹרָתְךָ :

וַיְהִי

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסַח אֶת אֲבָרְכֶם וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֲבָרְכֶם וַיֹּאמֶר הִנְנִי : וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת

יִצְחָק אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּדְבָּר
וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעוֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ :

וַיִּשְׁכַּם אֲבָרְכָהּ בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו
אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֵו וַיִּבְקַע עֲצֵי עוֹלָה וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמְּקוֹם

אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים : בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אֲבָרְכָהּ אֶת
עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַמְּקוֹם מְרֻחָק : וַיֹּאמֶר אֲבָרְכָהּ אֵל נְעָרָיו

שָׂבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמֹר וְאֵנִי וְהַנְּעַר גִּלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה
וְנִשְׁכַּח אֲלֵיכֶם : וַיִּקַּח אֲבָרְכָהּ אֶת עֲצֵי הָעוֹלָה וַיִּשֶׂם עַל

יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בִּידוֹ אֶת הָאִשׁ וְאֶת הַמַּאֲכָלֹת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם
יַחְדָּו : וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אֲבָרְכָהּ אֲבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר

הִנְנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאִשׁ וְהָעֵצִים וְאִיֶּה הִשֶּׁה לְעוֹלָה :

וַיֹּאמֶר אֲבָרְכָהּ אֱלֹהִים יִרְאֵה לּוֹ הִשֶּׁה לְעוֹלָה בְּנִי וַיִּלְכוּ
שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו : וַיָּבֹאוּ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן

שָׁם אֲבָרְכָהּ אֶת הַמּוֹבֵחַ וַיַּעֲרוֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק
בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹרֶז עַל הַמּוֹבֵחַ מִמַּעַל לְעֵצִים : וַיִּשְׁלַח אֲבָרְכָהּ

אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֹת לְשַׁחֹט אֶת בְּנוֹ : וַיִּקְרָא אֵלָיו
מִלְּאֶךָ יי מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבָרְכָהּ אֲבָרְכָהּ וַיֹּאמֶר הִנְנִי :

וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֵל הַנְּעַר וְאֵל תַּעֲשׂ לוֹ מְאִימָה כִּי
עָתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְא אֱלֹהִים אַתָּה וְלֹא חִשַּׁבְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת

יִצְחָק מִפְּנֵי : וַיִּשָּׂא אֲבָרְכָהּ אֶת עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אֵיל אַחֲרֵי
נִאֲוֹה בְּסִבְבָּךְ בְּקִרְבֵּי וַיֵּלֶךְ אֲבָרְכָהּ וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ

לְעוֹלָה תַּחַת בְּנוֹ : וַיִּקְרָא אֲבָרְכָהּ שֵׁם הַמְּקוֹם הַהוּא יי יִרְאֵת
אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהַר כְּהַר יי יִרְאֵה : וַיִּקְרָא מִלְּאֶךָ יי אֵל אֲבָרְכָהּ

שְׁנֵית מִן הַשָּׁמַיִם : וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם יי כִּי יַעַן אֲשֶׁר
עֲשִׂית

עשית את הדבר הזה ולא חשבת את בנך את יחידך : כי
ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים
וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו :
והתברכו בזרעך כל גווי הארץ עקב אשר שמעת בקולי :
וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אך באר שבע
וישב אברהם בכאר שבע :

לשחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יי וזרקו בני אהרן
הכהנים את דמו על המזבח סביב :

רבנו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמי
לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את פסוק
ויגורו רחמיך על מדותיך ותתנהג עמנו יי אלהינו
במדת החסד ובמדת הרחמים ותכנס לנו לפני משורת
הדין ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעריך

ומאריך ומנחלתך וקיים לנו יי אלהינו את הדבר
שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור : וזכרתי
את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי
אברהם אויביו והארץ אויבו : ונאמר ואף גם זאת בהיותם
בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר
בריתי אתם כי אני יי אלהיהם : ונאמר וזכרתי להם ברית
ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לפני הגוים
להיות להם לאלהים אני יי ונאמר ושכ יי אלהיך את
שבותך ורתמך ושכ וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי
אלהיך שפה : אם יהיה נהדך בקצה השמים משם יקבצך
יי אלהיך ומשם יקחד : והביאך יי אלהיך אל הארץ אשר
ילשו אבותיך וירשיתה והטיבך והרבך מאבותיך : ונאמר
על ידי נביאך יי חננו לך קיינו דיה ורועם לבקרים אף
ישועתנו

ישועתנו כעת צרה : ונאמר : ועת צרה היא ליעקב ומצבה
ישע : ונאמר : בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם
באהבתו ובחמלתו הוא נאלם וינשלים וינשאם כל ימ עולם :
ונאמר : מי אל כמוך נשא עין ועובר על פשע לשארית
נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא : ישוב ירחמנו
יכבוש עינותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם : תתן
אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי
קדם : ונאמר : והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית
הפלתו עלותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית
הפלה יקרא לכל העמים :

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיין
וגמילות חסדים ותלמוד תורה : אלו דברים שאדם
עושה אותם אוכל מפרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו
לעולם הבא : וארו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים
ובקור חולים והכנסת אורחים והשכמת בית הכנסת והכאת
שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה
בנגד כלם :

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי ומודה על
האמת ודובר אמת בלבבו וישכים ויאמר רבון העולמים
ואדוני האדונים לא על צדקותינו אנחנו מפילים
תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים : אדני שמעה אדני
סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי
שמך נקרא על עירך ועל עמך : מה אני מה חיינו מה
חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה נכחותנו
מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הנבונים
באין לפניך ואנשי השם בלא היו וחכמים כבלי מדע
ונבונים

ונבונים כבלי השֶׁבֶר . כי רוב מעשינו תהו . וימי חיינו הכל
לפניך ומתיר האדם מן הכהמה און כי הכל הכל : לבר
הנשמה שההורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא
כבודך . וכד הגוים כאין נגדך . שנאמר הן גוים כמר מדלי
וכשחק מאונים נחשבו הן אים כדק ישול . אבל אנחנו עמך
בני בריתך בני אברהם איהך שנשבעת לו בחר המוריה
זרע יצחק עקדך שנעקר על גבי המזבח עדת יעקב בנדך
כבודך שמאחבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו
קראת אותו ישראל וישרון :

לפיכך אנחנו חייבים להודות לך . ולשבחך ולפארך
ולרוממך . ולתן שיר שבח והודאה לשמך הגדול
וחיבים אנחנו לומר לפניך שירה בכל יום תמיד . אשרנו
מה טוב הלקנו . מה נעים גירלנו . ומה יפה מאד ירושתנו .
אשרנו כשאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמים
באהבה . שמע ישראל יי אלהינו יי אחד : כלת ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד : ע"כ

אתה הוא אחר קידם שבראת העולם ואתה הוא אחר
לאחר שבראת העולם . אתה הוא אל בעולם הזה .
ואתה הוא אל בעולם הבא . ואתה הוא ושנותיך לא יתמו .
קדש שמך בעולמך על עם מקדשי שמך ובישועתך מלכנו
תרום ותגביה קרננו . ותושיענו בקרוב למען שמך . ברוך
המקדש שמו ברבים :

אתה הוא יי האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
בשמי השמים העליונים והתחתונים . אתה הוא
ראשון ואתה הוא אחרון . ומכלעריך אין אלהים . קבץ
נפוצות

נפוצות קורך מארבע כנפות הארץ . וכירו נודעו כל באי
עולם כי אתה הוא אלהים לבדך עליון לכל ממלכות הארץ .
אתה עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר
בם . ומוי ככל מעשי ידיך בעליונים ובתחתונים שי אמר
לך מח תעשה ומה תפעל : אבינו שבשמים חי וקים עשה
עמנו צדקה וחסד בעבירה כבוד שמך הגדול הגבור והנורא
שנקרא עלינו . וקיים לנו יי אלהינו את הדבר שהבטחתנו
על ידי צפניה חורך כאמור . בעת תהיא אביא אתכם ובעת
קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ
בשוכי את שכותיכם לעיניכם אמר יי :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו
ותמחול לנו את כל חטאתינו . ותכפר לנו את כל
עונותינו ותמחול ותסלח לכל פשעינו ושתכנה בית המקדש
במהרה בימינו ונקריב לפניך קרבן תמיד שיכפר בעדנו
כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור :
ונדבר יי אל משה לאמר : צו את בני ישראל ואמרת
אלהם את קרבני לחמי ריח ניחוחי תשמרו
להקריב לי במועדו : ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו
לוי כבשים בני שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד : את
הכבש אחר תעשה כבקר ואת הכבש השני תעשה בין
הערבים : ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן בתית
רביעית ההין : עולת תמיד תעשה בחר סיני לריח ניחוח
אשה לוי : ונסכו רביעית ההין לכבש האחר בקדש הסף
נסך שכר לוי : ואת הכבש השני תעשה בין הערבים במנחת
הבקר ובנסכו תעשה אשה ריח ניחוח לוי :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשורונים
סלת

סֵלַת מְנַחָה בְּלֵילָה בְּשִׁמּוֹן וְנִסְכּוֹ: עֲלַת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל
עֲלַת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה:

אֲתָה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לִפְנֵיךָ אֶת קִטְרֵת
הַפְּסִיִּים בְּזִמְנֵי שְׁבִיִּת חֲמֻקְדֵּשׁ קָיִים כְּאֲשֶׁר צִוִּית אֹתָם
עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךְ בְּכַתוּב בְּתוֹרָתְךָ: וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה
קַח לְךָ סַמִּים נְטֹף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבֵּנָה סַמִּים וְלִבְנָה זֶבֶח בֶּדֶךָ
בְּכַד יִהְיֶה: וְעֲשִׂית אֹתָהּ קִטְרֵת רִקַּח מַעֲשֵׂה רִקַּח מִמֶּלֶךְ
טָחוֹר קָדֵשׁ: וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הֲדַק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הַעֲדֹת
בְּאֶהַל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַר לְךָ שִׁמְהָ קָדֵשׁ קָרְשִׁים תִּהְיֶה לְכֶם:
וְנֹאמַר וְהִקְטִיר עֲדִיו אֲתֵרֶן קִטְרֵת סַמִּים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה
בְּהִיטְיִבוֹ אֶת הַנְּרוֹת וְקִטְרֵרְנָה: וְבַהֲעֲלַת אֲתֵרֶן אֶת הַנְּרוֹת
בֵּין הָעֲרָפִים וְקִטְרֵרְנָה קִטְרֵת תְּמִיד לִפְנֵי יי לְדֹרֹתֵיכֶם:

תְּנוּ רִבְנָן פְּטוּם הַקִּטְרֵת כִּי־צַדִּיר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁמְנָה
מָנִים הָיוּ בָּהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה כִּמְנִין יִמּוֹת
הַחֲמָה וְשִׁלְשָׁה מָנִים יִתְרִים שִׁמְהֶם מְכַנִּים בְּהֵן גְּדוֹל מְלֹא
חֲפָנָיו בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּמְחֻוֹרֵן לְמַכְתָּשֶׁת בְּעֶרְבַיּוֹם
הַכַּפּוּרִים כְּדִי לְקוּיִם מִצֹּת הָקָה מִן הַדָּקָה וְאַחַר עֲשֶׂר
סַמָּנִים הָיוּ בָּהּ וְאֵלוֹ הֵן הַצָּרִי וְהַצְּפוּרִן וְהַחֲלִבָּנָה
וְהַלְּבֹנָה מִשְׁקַל שְׁבַעִים שְׁבַעִים מִנָּה מוֹד וְקִצִּיעָה
וְשִׁבּוֹלֵת נֶרְדֵּי וְכִרְכּוּם מִשְׁקַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵי מִנָּה
הַקִּשְׁטֵי שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי קְלוּפֵה שְׂרֵשָׁה קִנְמוֹן תְּשַׁעָה בּוֹרִית
בְּרִשְׁיָנָא תְשַׁעָה קִבּוּן ייִן קִפְרִיסִין סֵאִין תְּלַת וְקִבּוּן תְּלַתָּה
וְאִם לֹא מִצָּא ייִן קִפְרִיסִין מִבִּיא חֲמַר חִוּר עֲתִיק מֵלַת
סְדוּמִית רוֹבַע מַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל שֶׁהוּא רַבִּי נִתָּן הַכְּבֵלִי אִמְרָה
אִף מִכֶּפֶת הִירְדֵן כָּל שֶׁהוּא אִם נִתָּן בָּהּ דְּבִשׁ פְּסָלָה וְאִם
חֲסַר אַחַת מִכָּל סַמָּנֵיהָ חַיִּיב מִיתָה:

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנוֹטֵף
מֵעֲצֵי הַקִּטְפָּה בּוֹרִית כְּרִשְׁנָא לְמָה הוּא כְּאֵה כְּדִי
לְיִפּוֹת בָּהּ אֶת הַצְּפוּרִן כְּדִי שֶׁתֵּהָא נָאֵה ייִן קִפְרִיסִין לְמָה
הוּא כְּאֵה כְּדִי לְשֵׁרוֹת כּוֹ אֶת הַצְּפוּרִן כְּדִי שֶׁתֵּהָא עֵינָה וְהֵלֵא
מִי רַגְלִים יִפּוֹן לָהּ אֶלָּא שְׂאִין מְכַנִּיסִין מִי רַגְלִים בְּמַקְדֵּשׁ
מִפְּנֵי הַכְּבוֹד:

תְּנִיא רַבִּי נִתָּן אִמְרָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אִמְרָה הֲדַק הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב
הֲדַק מִפְּנֵי שֶׁהִקּוּל יִפָּה לְבִשְׁמִים פְּטָמָה לְחֻצָּאִין
כְּשֶׁרָה לְשָׂדִישׁ וְלִרְבִיעֵי לֹא שְׁמַעְנוּ אִמְרָה רַבִּי יְהוּדָה זֶה
הַכְּלָל אִם כְּמִדְתָּהּ כְּשֶׁרָה לְחֻצָּאִין וְאִם חֲסַר אַחַת מִכָּל
סַמָּנֵיהָ חַיִּיב מִיתָה:

תְּנִי בַר קִפְרָא אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשֶׁבַעִים שְׁנָה הִיְתָה כְּאֵה
שֶׁל שִׁירִים לְחֻצָּאִין וְעוֹד תְּנִי בַר קִפְרָא אֵלוֹ הָיָה נִיתָן
בָּהּ קִרְטוּב שֶׁל דְּבִשׁ אִין אֲדָם יָכוֹל לְעִמּוֹד מִפְּנֵי רִיחָה
וְלִמָּה אִין מְעַרְבִין בָּהּ דְּבִשׁ מִפְּנֵי שֶׁתְּתוֹרָה אִמְרָה כִּי כָל
שְׂאוֹר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לְוִי: לְוִי הוֹשִׁיעָה
עַל עַמְּךָ בְּרַכְתֵּךָ סֵלָה: יי צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵינוּ
יַעֲקֹב סֵלָה: יי צְבָאוֹת אֲשֶׁרֵינוּ אֲדָם כִּטְחַת כֶּךָ: יי הוֹשִׁיעָה
תְּמַלֵּךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קִרְאָנוּ: הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשׁוּבָה חֲרִישׁ
יִמִּינוּ כְּקִדְשׁ וְעֶרְכָה לְוִי מְנַחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּי־מִי עוֹלָם
וּכְשָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת:

אֲבִי הוּא מְסַדֵּר סֵדֶר הַמְעַרְכָּה מִשְׁמָא רַגְמָרָא וְאֶלְכָא
דְּאֲבָא שְׂאוּל מְעַרְכָּה גְדוּלָה קוֹדֶמֶת לְמְעַרְכָּה שְׁנִיָּה
שֶׁל קִטְרֵת וּמְעַרְכָּה שְׁנִיָּה שֶׁל קִטְרֵת קוֹדֶמֶת לְסְדוּר שְׁנִי
גְזִירֵי עֲצִים וְסְדוּר שְׁנִי גְזִירֵי עֲצִים קוֹדֶם לְרִשׁוֹן מְזֻבַּח
הַפְּנִימִי וְרִשׁוֹן מְזֻבַּח הַפְּנִימִי קוֹדֶם לְהַשְׁכַּת חֲמִשׁ גְּרוֹת

והטבת חמש נרות קודמת לרם התמיד ורם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטרת וקטרת קודמת לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכין ונסכין למוספין ומוספין לבזיכין ובזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים שנאמר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל תקרבנות כרם :

אנא בלח גדולת ימינד תתיר צרורה קבל רנת עמך שנבנו טהרנו נורא נא גבור הורשי יחודך ככבת שמרם ברכם טהרם רחמי צדקתך תמיד גמלם חסין קדוש ברוב טובך נהל עתך יחיד גאה לעמך פנה וזכרי קדושתך שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע העלומות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו :

לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא זרה שיח שפתותינו חשוב ומקביל ומרוצה לפניך כאילו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו ער מעמדו ונאמר ושחט אתו על ירך המזבח צפונה לפני יי וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב ונאמר ואת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמולאים ולזבח השלמים איזהו מקומן של זבחים קדשים שחיתתן בצפון פר ושעיר של יום הכפירים שחיתתן בצפון וקבול דמן בכלי

בכלי שרת בצפון ודמן טעון הויר על בין הכדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב מהנה אחת מהן מעכבת שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ואם לא נתן לו עכב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיתתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הויר על הפרוכת ועל מזבח הזהב מהנה אחת מהן מעכבת שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ואם לא נתן ראו עכב אלו ואלו נשרפין בבית הרשן חטאת הצבור והיחיד אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי הרשים ושל מועדות שחיתתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מהנות על ארבע קרנות כיצר עלה בכבלש ופנה לסוכב ובא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית שיירי הדם היה שופך על יסוד הדרומי ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות העירה קדש קדשים שחיתתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתות וכליד לאשים זבחי שלמי צבור ואשמות אלו הן אשמות אשם גולות אשם מעילות אשם שפחה חרופה אשם נזיר אשם מצורע אשם הלוי שחיתתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מהנות שהן ארבע ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות התורה ואיל נזיר קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעורה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות המורס מהם כיוצא בהם אלא שהמורס נאכל לכהנים לנשוחם

לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם. שלמים קדשים קלים שחיטתן
 בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מהנות שהן ארבע
 ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולידה
 אחר: המורס מהם כיוצא בהם אלא שהמורס נאכל לכהנים
 לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: הככור והמעשר והפסח.
 קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון מתנה
 אחת ובכל שיתן כנגד היסוד. שנה באכילתן. הככור
 נאכל לכהנים. והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר
 בכל מאכל. לשני ימים ולידה אחר. הפסח אינו נאכל
 אלא בקידה. ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא
 למנוויו. ואינו נאכל אלא צלי:

דבי ישמעאל אומר. בשלש עשרה מדות התורה נדרשת
 מקל וחומר. מגזרה שוח. מבנין אב וכתוב אחר.
 מבנין אב ושני כתובים. מכלל ופרט. מפרט וכלל. כלל
 ופרט וכלל. אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא
 צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל. וכל דבר שהיה
 בכקר ויצא מן הכלל ללמד. לא ללמד על עצמו יצא.
 אלא ללמד על הכלל כלו יצא. וכל דבר שהיה בכלל.
 ויצא לטעון טעון אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא
 להחמיר. וכל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טעון אחר
 שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר. וכל דבר שהיה בכלל.
 ויצא לדון בדבר חדש. אי אתה יכול להתחירו לכללו עד
 שיתחירו הכתוב לכללו בפירוש. ודבר הלמד מענינו.
 ודבר הלמד מסופו. וכן שני כתובים המכחישים זה את
 זה. עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהודה בן תימא אומר. הוי עו כנמר וקל כנשר ורץ כצבי
 ונבור

ונבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. הויא היר
 אומר עו פנים לגיהנם ובשת פנים לגן עדן:
 יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתכנה בית
 המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך לעשות
 רצונך בלבב שלם:

ואומר קדיש דרבנן

הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: שירי לו
 זמרו לו שיריו בכל נפלאותיו: התהלכו בשם קדשו
 ישמה לב מבקשי יי: דרשו יי ועשו בקשו פניו תמיד: זכרו
 נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיהו: זרע ישראל
 עבדו בני יעקב בחיריו: הוא יי אלהינו בכל הארץ משפטיו:
 זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלה הוד: אשר כרת את
 אברהם ושבעתו ליצחק: ויעמידה ליעקב לחק לישראל
 ברית עולם: לאמר לך אתן ארץ פגען חבל נחלתכם:
 בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה: ויתהלכו מגוי אל
 גוי ומממלכה אל עם אחר: לא הניח לאיש לעשקם ויובח
 עליהם מלכים: אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו:
 שירו ליי כל הארץ בשרו מיום אל יום ישועתו: ספרו
 בגוים את כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל
 מאד ונורא הוא על כל אלהים: כי כל אלהי העמים
 אילילים: ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז וחרור
 במקומו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועזו: הבו
 ליי כבוד שמו שאו מנחה וכאו לפניו השתחוו ליי בהדרת
 קדש: חילו מלפניו כל הארץ אף תבון תכל כל תמוט:
 ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: ירעם
 הים ומלואו יעלוץ השדה וכל אשר בו: אז ירננו עצי היער

מלפני

מִלִּפְנֵי יי כִּי בָא לְשׁוּפֹט אֶת הָאָרֶץ : הוֹדוּ לַיי כִּי טוֹב כִּי
 לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ : כִּיפּ וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו וּקְבָצֵנו
 וְהַצִּילֵנו מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתַהֲלֻתְךָ :
 בְּרוּךְ יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל
 הָעַם אָמֵן וְהַקֵּל לַיי : רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַדָּם
 דְּגִלְיוֹ קְדוֹשׁ הוּא : רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַר קְדִישׁ
 כִּי קְדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ : וְהוּא רַחוּם יַכְפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית
 וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ : אַחַהּ יי לֹא תִכְלָא
 רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חֲסֵדְךָ וְאַמְתָּךְ תָּמִיד יִצְרוּנִי : זְכוּר רַחֲמֶיךָ יי
 וְחֲסִדֶיךָ כִּי מַעֲלָם הֵמָּה : תִּגְוֵ עוֹן לְאַלְהִים עַל יִשְׂרָאֵל גְּאוּתוֹ
 וְעוֹ בְּשִׁחְקִים : נוֹרָא אֱלֹהִים מִמֶּקְדָּשֶׁךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא
 נוֹתֵן עוֹן וְתַעֲצוּמוֹת לְעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים :

אֵל נִקְמוֹת יי אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ : הַנְּשֵׂא שׁוֹפֵט הָאָרֶץ הַיָּשֵׁב
 גְּמוּל עַל גְּאוִים : לַיי הַיְשׁוּעָה עַד עַמְּךָ בְּרַכְתְּךָ סֶלָה :
 יי צְבָאוֹת עֲפָנוּ מִשִּׁנְבֵּל נֵנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה : יי צְבָאוֹת
 אֲשֶׁרֵי אָדָם בּוֹטַח בְּךָ : יי הַיְשׁוּעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ :
 הַיְשׁוּעָה אֶת עַמְּךָ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלֶתְךָ וְרַעַם וּנְשָׂאֵם עַד הָעוֹלָם :
 נַפְשֵׁנוּ חֲבָתָה לַיי עֲוֹנוֹ וּמִנִּנְנוּ הוּא : כִּי כוּ יִשְׁמַח לִבְנוּ כִּי
 בְּשֵׁם קְדִישׁוֹ בְּטַחְנוּ : יְהִי חֲסִדְךָ יי עֲלֵינוּ כְּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לְךָ :
 הִרְאֵנוּ יי חֲסִדְךָ וַיִּשְׁעֶךָ תַּתֵּן לָנוּ : קוּמָה עוֹרְתָה לָנוּ וּפְדֵנוּ
 לְמַעַן חֲסִדְךָ : אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֹב
 פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ : אֲשֶׁרֵי הָעַם שָׂכְבָה לוֹ אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁי אֱלֹהוּ :
 וְאַנִּי בַחֲסִדְךָ בְּטַחְתִּי יִגַּל לִבִּי בִישׁוּעֶתְךָ אֲשִׁירְךָ לַיי כִּי
 גָּמַל עָלַי :

(כחנכס אומרים מזמור שיר חנכת הבית לדוד :)

אֲרוֹמְמֶךָ יי כִּי רָלִיתִנִּי וְרֹא שְׂמַחַת אוֹיְבֵי לִי : יי אֱלֹהֵי
 שׁוּעֵתִי

שׁוּעֵתִי אֱלֹהֵי וְתַרְפָּאֵנִי : יי הַעֲלִיכֵךְ מִן שְׂאוֹר נַפְשִׁי
 חִייתִנִּי מִיַּרְדֵי בּוֹר : זְמִרוּ לַיי חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזִכֹּר קְדִישׁוֹ :
 כִּי רָנַע בְּאָפּוֹ חַיִּים בְּרָצוֹנוֹ כַּעֲרֵב יָדוֹן כִּבִּי וּלְבַקֵּר הַנֶּהָר :
 וְאַנִּי אֲמַרְתִּי בְשִׁלְוִי כִּד אָמוּט לְעוֹדָם : יי בְּרָצוֹנְךָ הַעֲמַדְתָּה
 לְהַרְרִי עוֹן הַסְתַּרְתָּ פְּנֶיךָ הוֹיְתִי נִבְהַל : אֱלֹהֵי יי אֶקְרָא וְאֵל
 יי אֲתַחֲנֵן : מִרָה בַצַּע כְּדָמִי בְרַדְתִּי אֵל שַׁחַת הַיּוֹדֶךָ עֶפֶר
 הַיִּגְדִּיר אֲמַתְךָ : שְׁמַע יי וְחַנְּנִי יי הִיָּה עוֹזֵר לִי : הַפְּכֵת מִסַּפְדֵי
 לְמַחֲזוֹר לִי פַתַּחַת שְׁקִי וְתֹאזְרֵנִי שְׂמַחָה : לְמַעַן יוֹמַרְךָ כְּבוֹד
 וְלֹא יְהוּם יי אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶרְךָ :

לְדוֹר בְּרַכְוִי נַפְשִׁי אֶת יי וְכֵל קִרְבִּי אֶת שֵׁם קְדִישׁוֹ : בְּרַכְוִי
 נַפְשִׁי אֶת יי וְאֵל תִּשְׁכַּחֵי כָל גְּמוּלוֹ : הַסּוֹלַח לְכָל עֲוֹנֵיכִי
 הַרּוֹפֵא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי : הַגּוֹאֵל מִשַׁחַת חַיִּיכִי הַמַּעֲטַרְכִּי חֲסֵד
 וְרַחֲמִים : הַמְּשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב עֲדוּךָ תַתְּחַדֵּשׁ כְּנִשְׂר נַעֲוִירֵיכִי :
 עוֹשֵׂה צְדָקוֹת יי וּמְשַׁפְּטִים לְכָל עֲשׂוּקִים : יוֹדִיעַ דְּרָכוֹ לְמִשְׁה
 לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו : רַחוּם וְחַנּוּן יי אֶרְךָ אַפִּים וְרַב חֲסֵד :
 לֹא לַנֶּצַח יִרִיב וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר : לֹא כַחֲטָאֵינוּ עֲשֵׂה לָנוּ
 וְלֹא כַעֲוֹנוֹתֵינוּ גְּמַר עֲלֵינוּ : כִּי כִנְבוּהָ שְׂמִים עַל הָאָרֶץ גִּבֹּר
 חֲסֵדוֹ עַל יִרְאָיו : בְּרַחוּק מִזְרַח מִמַּעַרְב הַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת
 פְּשַׁעֵינוּ : בְּרַחֲסֵם אָב עַל בְּנֵים רַחֲסֵם יי עַל יִרְאָיו : כִּי הוּא
 יִדַּע יִצְרָנוּ זְכוּר כִּי עֶפֶר אֲנַחְנוּ : אָנוּשׁ כַּחֲצִיר יִמּוֹ כְּצִיץ
 הַשָּׂדֶה בֵּן יִצִּיץ : כִּי רוּחַ עֲבָרָה כּוּ וְאִינְנוּ וְלֹא יִכִּירֵנוּ עוֹד
 מִקוּמוֹ : וְחֲסֵד יי מַעֲלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאָיו וְצַדִּיקוֹתָיו לְבַנֵּי
 בְּנֵים : לְשִׁמְרֵי כְרִיתוֹ וְלוֹזְכְרֵי פִקְדוֹ לְעֲשׂוֹתָם : יי בְּשִׂמְיִם
 הַכִּין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁה : בְּרַכְוִי יי מְלֹאכֵי גִבּוֹרֵי
 כַּח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ : בְּרַכְוִי יי כָּל צְבָאוֹ
 מְשַׁרְתָּיו עֲשֵׂי רָצוֹנוֹ : בְּרַכְוִי יי כָּד מַעֲשֵׂיו בְּכָל מְקוֹמוֹת
 מַמְשַׁלְתּוֹ

מְמַשְׁלֵתוּ בְּרַכְי נַפְשֵׁי אֶת יי :

(כשנת תשובת אומרים יי הוא האלהים יי הוא האלהים : ב"פ)

יי מֶלֶךְ יי מֶלֶךְ יי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : ב"פ

וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַד כָּל הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהִיָּה יי אֶחָד וְשֵׁמוֹ

אֶחָד : הוֹשִׁיעֵנו יי אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּלֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת

לְשֵׁם קְדוֹשׁ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתַהֲלֻתְךָ : בְּרוּךְ יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל הָעַם אָמֵן הַלְלוּיָהּ : כָּל

הַנְּשָׁמָה תַּהֲלֵל יְהִי הַלְלוּיָהּ : וְשׁ כוֹסֵנוּ לְזִמְרָה

לְמַנְצָה בְּנִינְנוֹת מוֹמֹר שִׁיר : אֱלֹהִים יַחַנְנוּ וְיִבְרַכְנוּ יָאֵר

פָּנָיו אֲהַנּוּ סִלְרָה : לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָבְךָ כָּכֵל גּוֹיִם

יִשְׁעֲתֶךָ : יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּכֵם : יִשְׁמְחוּ

וְיִרְנְנוּ לְאֲמִים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מוֹיִשׁוֹר וּלְאֲמִים בְּאֶרֶץ תְּנַחֵם

סִלְרָה : יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּכֵם : אֶרֶץ נִתְּנָה

יְבוּלָה וְיִבְרַכְנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ : יִבְרַכְנוּ אֱלֹהִים וְיִירָאוּ אוֹתוֹ

כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ : ע"ב

לְמַנְצָה מוֹמֹר לְדוֹד : הַשְּׁמִים מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה

יָדָיו מְגִיד רַקִּיעַ : יוֹם לְיוֹם יִבְיַע אֱמֶר וּלְיִלְדָה

לְלִילָה יַחֲוֶה דַעַת : אִין אֱמֶר וְאִין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלָם :

כָּכֵל הָאָרֶץ יִצָא קוֹם וּבְקִצָה תִכַּל מְלִיחָם לְשִׁמְשׁ שֵׁם אֱהֵל

בְּהֵם : וְהוּא כְּחַתָּן יוֹצֵא מִחַפְתּוֹ יִשִּׁישׁ כְּנֹכַח לְרוּץ אֶרֶץ :

מְקִצָה הַשְּׁמִים מוֹצֵאוֹ וְתַקּוּפְתּוֹ עַל קִצּוֹתָם וְאִין נִסְתַּר

מִחַמְתּוֹ : תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נַפְשׁ עֲדוֹת יי נִאֲמָנָה

מִחֲכִימַת פְּתִי : פְּקוּדֵי יי יִשְׂרָיִם מְשִׁמְחֵי לֵב מְצוֹת יי בְּרָה

מְאִירַת עֵינָיִם : יִרְאֵת יי טְהוֹרָה עוֹמְדַת לְעַד מִשְׁפָּטֵי יי

אֲמַת צְדָקוֹ יַחְדוֹ : הַנְּחַמְדִּים מוֹחֵב וּמְפּוֹ רַב וּמְתוֹקִים מְדַבֵּשׁ

יִנְפַת צוֹפִים : גַּם עֲבָדְךָ נִזְהָר בְּהֵם בְּשִׁמְרָם עֲקֵב רַב :

שְׁנֵי אֵיזוֹת מִי יִכִּין מִנְּסֻתְרוֹת נִקְנִי : גַּם מוֹדִים חֲשַׁךְ עֲבָדְךָ אֵל

יִמְשְׁלוּ כִי אִזּוֹ אֵיתָם וְנִקְיִתִי מִפֶּשַׁע רַב : יְהִי לְרִצּוֹן אֱמֶרִי פִי

וְהַגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְנִגְאָלִי :

רְנְנוּ צְדִיקִים בְּיִי לְיִשְׂרָיִם נִאֻוָּה תַּהֲלָה : הוֹדוּ לִי בְּכֹנֹר

כְּנֹכַח עֲשׂוֹר וְזִמְרוּ לוֹ : שִׁירוּ לוֹ שִׁיר חֲדָשׁ הִיטִיבוּ

נִגֵּן בְּתִרְעוּעָה : כִּי יִשָּׂר דְּבַר יי וְכֵל מַעֲשֵׂהוּ בְּאִמּוֹנָה : אֲדוֹב

צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יי מְלֵאָה הָאָרֶץ : בְּרַבֵּר יי שְׁמִים נַעֲשׂוּ

וּכְרוּחַ פִּי כָל צְבָאָם : כִּינֵם כְּנֹד מִי הִים נוֹתֵן כְּאוֹצְרוֹת

תְּהוֹמוֹת : יִירָאוּ מִי כָל הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יִגּוֹרוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל :

כִּי רְוָא אֱמֶר וְיְהִי צִוָּה וְיַעֲמֹד : יי הַפִּיר עֲצַת גּוֹיִם

הֵנִיא מִחֲשָׁבוֹת עַמִּים : עֲצַת יי לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מִחֲשָׁבוֹת לְבוֹ

לְדַר וְדָר : אֲשֶׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר יי אֱלֹהָיו הָעַם כְּחַר לְנַחֲלָה לוֹ :

מִשְׁמִים רִבִּיט יי רָאָה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָרֶץ : מִמְּכוֹן שְׁכַתּוֹ

הִשְׁנִיחַ אֵל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : הַיּוֹצֵר יַחַד לְכֵם הַמְּבִיֵן אֵל

כָּל מַעֲשֵׂיהֶם : אִין הַמֶּלֶךְ נוֹשַׁע בְּרַב־חֵיל גְּבוּרָה לֹא יִנְצַל

בְּרַב־כַּח : שְׁקָר הַסּוֹס לְתִשׁוּעָה וּבְרוֹב חֵילוֹ לֹא יִמְלֹט : הֵנָּה

עֵינֵי יי אֵל יִרְאוּ לְמִיחֲלִים לְחֶסֶדוֹ : לְהַצִּיל מִמוֹת נַפְשָׁם

וּלְחַיּוֹתָם בְּרַעֲב . נַפְשָׁנוּ חֲבַתָּה לִי עוֹרְנוּ וּמִנְּנוּ הוּא : כִּי

בוֹ יִשְׁמַח לְבַנּוֹ כִּי בְשֵׁם קְדוֹשׁ בְּטַחְנוּ : יְהִי חֶסֶדְךָ יי עֲלֵינוּ

כְּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לְךָ :

לְדוֹד בְּשִׁנּוֹתָ אֶת טַעֲמוֹ לְפָנֵי אֲבִימֶלֶךְ וְיִגְרֶשְׁרוּ וְיִלְךָ :

אֲבִרְכָה אֶת יי כָּכֵל עַרְתִּי תַּהֲלֵתוֹ כְּפִי : בְּיִי

תַּתְּהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וְיִשְׁמְחוּ : גִּדְלוּ לִי אֱהִי וְנִרְוִמָמָה

שְׁמוֹ יַחְדוֹ : דְּרָשְׁתִּי אֶת יי וְעֲנֵנִי וּמְכַל מְגוֹרֹתֵי הַצִּילָנִי :

הַכִּיטוּ אֱלֹיו וְנִהְרֹו וּפְנִיחָם אֵל יַחְפְּרוּ : זֶה עֵינִי קְרָא וְיִי שְׁמַע

וּמְכַל צְרוּתֵי הוֹשִׁיעוּ : הֵנָּה מְלֶאךְ יי סְבִיב לִירְאֵיו וְיַחֲלֵצֵם :

טַעֲמוֹ וּרְאוּ כִּי טוֹב יְיָ אֲשֶׁרֵי הִגְבֵּר יַחֲסֶה כּוֹ : יֵרְאוּ אֶת יְיָ
 קִדְּשׁוּ כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו : כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְבוּ וְרוּחֵי
 יְיָ לֹא יַחֲסְרוּ כָּל טוֹב : לְכוּ בָנִים שְׁמְעוּ לִי יִרְאתִי יְיָ אֲלֹמְרָכֶם :
 מִי הָאִישׁ הַחֲפִיץ חַיִּים אֲהֵב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב : נִצּוֹר לְשׁוֹנֵךְ
 מִרַע וּשְׁפַתְךָ מִדְּבַר מִרְמָה : סוֹר מִרַע וְעֲשֵׂה טוֹב בְּקִשׁ
 שְׁלוֹם וּרְדִפְהוּ : עֵינֵי יְיָ אֵל צְדִיקִים וְאֵזְנוֹ אֵל שׁוֹעֲתִים : פְּנֵי
 יְיָ בַעֲשֵׂי רַע לְתַכְרִית מֵאֶרֶץ זָכָרָם : צַעֲקוּ וַיִּשְׁמַע וּמִבֶּל
 צָרוֹתֶם הִצִּילֶם : קְרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֵת דְּבַאי רוּחַ וְיִשְׁעֵי :
 רַבּוֹת רַעוֹת צְדִיק וּמִבְּלָם יִצְלָנוּ יְיָ : שׁוֹמֵר כָּל עֲצֻמוֹתָיו
 אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבְּרָה : הַמּוֹתֵת רַשָׁע רַעֵה וּשְׂנְאֵי צְדִיק
 יִאֲשָׁמוּ : פּוֹרֵה יְיָ נֶפֶשׁ עַבְדּוֹ וְלֹא יֵאֲשָׁמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ :
 תִּפְלָה לְמִשְׁרַה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדַנִּי מֵעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ
 בְּדַר וְדַר : בְּטָרֶם הָרִים יִדְרוּ וְתַחֲלֹל אֶרֶץ וְתַבֵּל
 וּמַעֲוֹלָם עַד עוֹרֶם אַתָּה אֵל : תֵּשֵׁב אָנוּשׁ עַד דְּבֹא וְתֵאמֶר
 שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם : כִּי אֶרֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כִּיֹּס אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר
 וְאֲשִׁמּוּרָה בְּכִילָה : זֶרְמָתָם שָׁנָה יִהְיוּ בְּבִקְרָה בְּחִצִּיר יַחְלוּף :
 בְּבִקְרָה יִצְיִן וְחִלָּף לְעֵרֵב יִמּוֹלֵל וַיִּבֹשׁ : כִּי כְרִינוּ בְּאֶפְדָּךְ
 וּבְחִמְתְּךָ נִבְהַלְנוּ : שָׁתַח עֲוֹנוֹתֵינוּ לְנִגְדֶךָ עֲלַמְנוּ לְמֵאוֹר
 פְּנֶיךָ : כִּי כָּל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ כְּלִינוּ שְׁנִינוּ כְּמוֹ הַגֵּחַ :
 יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ כָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה
 וְרַחֲבָם עֲמַל וְאֵין כִּי גֹ הַיֵּשׁ וְנִעְפָּה : מִי יוֹדַע עוֹן אֶפְדָּךְ
 וּכִירְאֲתָךְ עִבְרַתְךָ : לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כִּן הוֹדַע וְנִבְיֵא לְכֵב חֲכָמָה :
 שׁוֹכֵה יְיָ עַד מָתַי וְהִנָּחֵם עַל עַבְדֶּיךָ : שִׁבְעֵנוּ בְּבִקְרָה חֲסִדְךָ
 וְנִרְנְנָה וְנִשְׁמַחַח בְּכָל יָמֵינוּ : שְׁמַחְנוּ בִּימּוֹת עֵינֹתֵנוּ שְׁנוֹת
 רֵאִינוּ רַעֵה : יִרְאֵה אֵל עַבְדֶּיךָ פְּעִלְךָ וְהַרְדֵּךְ עַל בְּנֵיהֶם :
 וַיְהִי נֹעֵם אֲדַנִּי אֱלֹהֵינוּ עֲרִינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עֲרִינוּ
 וּמַעֲשֵׂה

וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה :

יֵשֵׁב בְּסִתְרֵי עֲרִיזִין בְּצֵל שִׁדֵי יִתְלוּזִן : אֲמַר לִי מַחְסֵי וּמַצּוֹדֹתַי
 אֱלֹהֵי אֲבֹטָה כּוֹ : כִּי הוּא יִצְלָךְ מִפַּח יָקוּשׁ מִדְּבַר
 חַיּוֹת : בְּאִבְרַתְּךָ יִכְךָ לָךְ וְתַחַת כְּנַפְיֹו תַחֲסֶה צָנָה וְסוֹחַרְרָה
 אַמְתּוֹ : לֹא תִירָא מִפַּחַד לִילָה מַחֵץ יַעֲוֶה יוֹמָם : מִדְּבַר
 כְּאֶפֶל יִחְלוֹךְ מִקְטָב יִשׁוֹר צְהָרִים : יִפּוֹל מִצְדָּךְ אֶלְךָ וְרַכְבָּה
 מִיִּמֶינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ : רַק בְּעֵינֶיךָ תְּכִיט וּשְׁלַמַת רַשָׁעִים
 תִּרְאֶה : כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסֵי עֲרִיזִין שְׁמַת מְעוֹנֶךָ : לֹא תֵאָנֶה
 אֵלֶיךָ רַעֵה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאִחְלָךְ : כִּי מִלְּאֲכָיו יִצְוֶה לָךְ
 לְשִׁמְרֶךָ כְּכֹל דְּרָכֶיךָ : עַל בְּפִיֹם יִשְׁאוּנֶךָ פִּן הַגּוֹף בְּאֶבֶן
 רִגְלֶךָ : עַל שַׁחַל וּפְתָן הַדְּרוֹךְ תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין : כִּי כִּי
 חָשַׁק וְאִפְלִטְהוּ אֲשַׁבְּרוּ כִּי יִדַע שְׁמִי : יִקְרָאֵנִי וְאִעֲנֶהוּ עֲמֹ
 אֲנִכִּי בְצָרָה אֲחַלְצֶהוּ וְאֲכַבְּרָהוּ : אֲרַךְ יָמִים אֲשַׁבְּעֵהוּ
 וְאִרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי :
 מְזֻמָּר שִׁירוֹ לִיֹו שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עֲשֵׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ
 יָמֵינוּ וּזְרוּעַ קִדְּשׁוּ : הוֹדִיעַ יְיָ יִשְׁוֹעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
 גְּדָה צְדָקָתוֹ : זָכַר חֲסִדוֹ וְאִמּוֹנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָּל
 אֲפָסֵי אֶרֶץ אֵת יִשְׁוֹעַת אֱלֹהֵינוּ : הֲרִיעוּ לִיֹו כָּל הָאֶרֶץ פִּצְחוּ
 וְרִנְנוּ וּזְמְרוּ : זְמְרוּ לִיֹו בְּכִנּוֹר וְקוֹל זְמֵרָה : בְּחִצּוֹצְרוֹת
 וְקוֹל שׁוֹפָר הֲרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יְיָ : יִרְעֶם הַיָּם וּמִלְאוּ תַבֵּל
 וַיִּשְׁבִּי בָהּ : נְהַרוֹת יִמְחֲאוּ כַף יַחַד הָרִים יִרְנְנוּ : לִפְנֵי יְיָ כִּי
 בָּא לְשַׁפֵּט הָאֶרֶץ יִשְׁפֹּט תַבֵּל בְּצַדֵּק וְעַמִּים בְּמִישְׁרִים :
 שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׂא עֵינֵי אֵל הַתְּהִרִים מֵאֵין יָבֹא עוֹרִי : עוֹרִי
 מַעַם יְיָ עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ : אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֵל
 יָנוּם שְׁמֶרְךָ : הַגֵּרָה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל : יְיָ
 שׁוֹמֵרְךָ יְיָ צִלָּךְ עַל יַד יְמִינֶךָ : יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְבֶּה וַיִּרַח
 בְּכִילָה

בְּלִילָה : יי וְיִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע וְיִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ : יי וְיִשְׁמַר צִאתְךָ וּבֹאֶיךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחֲתֵי בְּאוֹמְרִים לִי בַיּוֹם יי נֶלְךְ : עוֹמְדוֹת הָיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵיךָ יְרוּשָׁלַם : יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְּרָה לָהּ יַחְדוֹ : שֵׁשׁ עָלוּ שְׁבַטִים שְׁבַטֵי יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹרֹת לְשֵׁם יי : כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפַּט כִּסְאוֹת לְבַיִת דָּוִד : שְׂאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִיחוּ אֶת־כִּיבֹד : וְהִי שְׁלוֹם כְּחִילְךָ שְׁלוֹהַ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ : לְמַעַן אַחֲזִיק וּרְעֵי אֲרֻבָּה נָא שְׁלוֹם בְּךָ : לְמַעַן בֵּית יי אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לְךָ :

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נִשְׁאַתִּי אֶת עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם : הִנֵּה כְּעֵינַי עֹבְרִים אֶל יַד אֲרוֹנֵיהֶם כְּעֵינַי שֹׁפְחִי אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ כִּן עֵינַי אֶל יי אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ : חֲנַנּוּ יי חֲנַנּוּ כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹ : רַב־תְּשַׁבְּעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹ לְגֵאֵי יוֹנִים :

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יי שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל : לְלוֹי יי שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אֲדָם : אוֹי חַיִּים בְּרַעֲיוֹנוֹ בְּחַרְזוֹת אָפֶס בָּנוּ : אוֹי הַמִּים שִׁטְפוּנוּ נַחֲלָה עָבַר עַל נַפְשֵׁנוּ : אוֹי עָבַר עַל נַפְשֵׁנוּ הַמִּים הַיּוֹדוּנִים : בְּרוּךְ יי שְׂרָא נִתְּנָנוּ טָרֶף לְשִׁנְיָהֶם : נַפְשֵׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים הַפֶּחַ נִשְׁבַּר וְאֲנַחְנוּ נִמְלָטָנוּ : עוֹרָנוּ בִשֵׁם יי עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ : הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יי הַלְלוּ עֲבָדֵי יי : שְׁעוֹמְדִים בְּבַיִת יי בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ : הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יי זָמְרוּ לְשִׁמּוֹ כִּי נָעִים : כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לּוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ : כִּי אָנֹכִי יִרְעֵתִי כִּי גֵרֹד יי וְאֲלֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים : כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ יי עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיּוֹם וּכְלֵי תְהוֹמוֹת : מַעֲלָה נִשְׂאֵם

מקצה

מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרַקִּים לְמַטָּר עֲשֵׂה מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו : שֶׁחִבְּרָה כְּכוֹרֵי מַצְרִיִם מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה : שְׁלַח אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מַצְרִיִם בְּפִרְעָה וּבְכָל עֲבָרָיו : שֶׁחִבְּרָה גִּוִּים רַבִּים וְהִרְגַּ מְלָכִים עַצוּמִים : לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמּוֹרִי וְלַעֲזֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן וְכָל מַמְלָכוֹת כְּנָעַן : וְנָתַן אֶרֶצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ : יי שִׁמְךָ לְעוֹלָם יי זְכָרְךָ לְדָר וְדָר : כִּי יִדְוֶן יי עַמּוֹ וְעַל עֲבָרָיו יִתְנַחֵם : עַצְבֵי הַגּוֹיִם כִּסְף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם : פֶּה לֹהֵם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לֹהֵם וְלֹא יִרְאוּ : אֲנָשִׁים לֹהֵם וְלֹא יֹאזִינוּ אִף אִין יֵשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם : כִּמְזוּהָם יִהְיוּ עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר בּוֹטַח בָּהֶם : בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַכּוֹ אֶת יי בֵּית אֶהֱרֹן בְּרַכּוֹ אֶת יי : בֵּית הַרְוֵי בְּרַכּוֹ אֶת יי וְרֵאֵי יי בְּרַכּוֹ אֶת יי : בְּרוּךְ יי מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ :

- הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב
- הוֹדוּ לַאלֹהֵי הָאֱלֹהִים
- הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדָנִים
- לְעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדָה
- לְעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה
- לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם
- לְעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים
- אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם
- אֶת הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשֶׁלוֹת בְּלִילָה
- לְמַכָּה מַצְרִיִם כְּכַזְרוּיהֶם
- וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכֶם
- בְּיַד חֹזֶקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה
- לְגוֹזֵר יָם סוּף לְגוֹזֵרִים
- וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכֵם

ונער

וְנָעַר פְּרָעָה וְחִילָו בֵּים סוּף
 לְמִוּלָךְ עָמֹ בְמַדְבָּר
 לְמַכָּה מַלְכִים גְּדֹלִים
 וַיַּהֲרוֹג מַלְכִים אֲדִירִים
 לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
 וּלְעֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן
 וַנִּתֵּן אֶרְצָם לְנַחֲלָה
 נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדָה
 שְׁבַשְׁפָּלְנוּ זָכַר לָנוּ
 וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ
 נִתַּן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר
 הֹזְרוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם

בְּרוּךְ שְׂאֵמֶר וַהֲיָה הָעוֹלָם בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה בְּרוּךְ גֹּזֵר
 וּמַקְיָם בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית בְּרוּךְ מֵרַחֵם עַל
 הָאָרֶץ בְּרוּךְ מֵרַחֵם עַל הַכְּרִיּוֹת בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב
 לִירֵאָיו בְּרוּךְ מַעֲבִיר אַפְלָה וּמְבִיא אוֹרָה בְּרוּךְ אֵל חַי
 לְעַד וְקַיָּם לְנֶצַח בְּרוּךְ שְׂאִין קִפְנֵי עוֹלָה וְלֹא שִׁכַּחַהּ וְלֹא
 מִשׁוּא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד צְדִיק הוּא בְּכָל דְּרָכָיו וְחֹסֵד
 בְּכָל מַעֲשָׂיו בְּרוּךְ פּוֹדֶה וּמְצִיל בְּרוּךְ הַמְּנַחֵל מְנוּחָה
 לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׂמוֹ
 וּבְרוּךְ זָכָר לְעוֹלָמֵי עַד בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 הָעוֹלָם הַמְּלַךְ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ אֵב הַרְחֵמֵן מְהֵלָּה בְּפִי עַמּוֹ
 מְשַׁבַּח וּמְפֹאָר בְּלִשׁוֹן כָּל חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו וּבְשִׁירֵי הַדּוֹד
 עֲבָדֶיךָ נְהַלְלֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת וּבְזִמְרוֹת נְהוֹדֶיךָ
 וְנַגְדֶיךָ וְנִשְׁבַּחֶיךָ וְנִפְאָרֶיךָ וְנִזְמַמְדֶיךָ וְנִמְלִיכֶיךָ וְנִקְדֵּשְׁךָ
 וְנַעֲרִיצֶיךָ וְנִזְכִּיר שְׂמֶךָ מְלַכְנוּ אֱלֹהֵינוּ יְחִיד חַי הָעוֹלָמִים

משבח

מְשַׁבַּח וּמְפֹאָר שְׂמוֹ עַד עַד : בְּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֵלָּה
 בְּתִשְׁבָּחוֹת :

יש אומרים ברוך שאמר זה על דרך סקלה סוף פיו תיבות

בְּרוּךְ שְׂאֵמֶר וַהֲיָה הָעוֹלָם בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה
 בְּרוּךְ גֹּזֵר וּמַקְיָם בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית בְּרוּךְ
 מֵרַחֵם עַל הָאָרֶץ בְּרוּךְ מֵרַחֵם עַל הַכְּרִיּוֹת בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם
 שְׂכָר טוֹב לִירֵאָיו בְּרוּךְ חַי לְעַד וְקַיָּם לְנֶצַח בְּרוּךְ פּוֹדֶה
 וּמְצִיל בְּרוּךְ שְׂמוֹ בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַאֵל
 אֵב הַרְחֵמֵן הַמְּהֵלָּל בְּפִה עַמּוֹ מְשַׁבַּח וּמְפֹאָר בְּלִשׁוֹן חֲסִידָיו
 וְעַבְדָּיו וּבְשִׁירֵי הַדּוֹד עֲבָדֶיךָ נְהַלְלֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת
 וּבְזִמְרוֹת וְנִשְׁבַּחֶיךָ וְנִפְאָרֶיךָ וְנִזְמַמְדֶיךָ וְנִמְלִיכֶיךָ וְנִקְדֵּשְׁךָ
 מְלַכְנוּ אֱלֹהֵינוּ יְחִיד חַי הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ מְשַׁבַּח וּמְפֹאָר עַד
 עַד שְׂמוֹ הַגָּדוֹל בְּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֵלָּל בְּתִשְׁבָּחוֹת עַיִב

מוֹמֵר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת : טוֹב לְהוֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ
 עֲלֵינוּ : לְהַגִּיד בְּכִקְר חֲסִדֶיךָ וְאִמּוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת : עֲלֵי
 עֲשׂוֹר וְעֲלֵי נִכְדַּי עֲלֵי הַגִּיּוֹן בְּכִנּוֹר : כִּי שִׁמְחַתְנִי יי בְּפַעֲלֶיךָ
 בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן : מִרָה גָּדְלוֹ מַעֲשֶׂיךָ יי מֵאֵד עֲמָקוֹ
 מַחֲשֻׁבוֹתֶיךָ : אִישׁ בְּעַד רֹא יֵדַע וּכְסִיל רֹא יִכִּין אֶת זֹאת :
 בְּפִרְיֵה רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּוַעֲלֵי אֲוֶן לְהַשְׁמֵרֵם
 עַד עַד : וְאַתָּה מְרוֹם לְעוֹלָם יי : כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יי כִּי הִנֵּה
 אוֹיְבֶיךָ יֵאָבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פְּעֲלֵי אֲוֶן : וְתָרַם כְּרֹאֵם קִרְנֵי
 כְּלוֹתֵי בִשְׁמֵן רַעְנָן : וְהִבֵּט עֵינָי בְּשׂוֹרֵי בְּקָמִים עֲלֵי מַרְעִים
 הַשְׂמַעְנָה אֲוֶנִי : צְדִיק כְּתָמֶר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁנֶה :
 שְׂתוּלִים כְּבִית יי בְּחֻצוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ : עוֹד יִנּוּכּוּן
 בְּשִׁיבָה דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ : הַגִּיד כִּי יִשְׂרָאֵל יי צִדְדֵי וְלֹא
 עוֹלָתָה

וְיִמְלֹךְ גֵּאוֹת לְבַשׁ לְבַשׁ וְיִעַן הַתְּאֵנָה אֶף תִּכּוֹן תִּבְלַל בַּל
תְּמוּזַט : נִכּוֹן כְּסֵאֵךְ מֵאֵי מַעֲלֵם אַתָּה : נִשְׂאוּ נְהָרוֹת וְיִ
נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלֵם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת הַכֵּיִם : מִקּוֹלוֹת מִיֵּם רַבִּים
אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אֲדִיר בְּמָרוֹם וְיִ : עֲדִיתִךְ נִגְמְנוּ מֵאֵד
לְבֵיתִךְ גֵּאוֹה קִדְשׁ וְיִ לְאַרְךְ יָמִים :

יְהִי כְבוֹד וְיִ לְעוֹלָם יִשְׂמַח וְיִ בְּמַעֲשָׂיו : יְהִי שֵׁם וְיִ מְבוֹרָךְ
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם : מִמְּוֹרַח שְׁמֵשׁ עַד מְבוֹאוֹ מֵהַל שֵׁם
וְיִ : רֵם עַל כָּל גּוֹיִם וְיִ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹרוֹ : וְיִ שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וְיִ וְכִרְךָ לְדֹר וְדֹר : וְיִ בְּשָׁמַיִם הַכֵּין כְּסֵאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל
מְשָׁלָה : יִשְׂמַחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וְיִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם וְיִ מְלֶכֶךְ :
וְיִ מְלֶכֶךְ וְיִ מְלֶכֶךְ וְיִ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וְעַד : וְיִ מְלֶכֶךְ עוֹלָם וְעַד
אֲבָדוֹ גּוֹיִם מֵאַרְצוֹ : וְיִ הַפִּיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים :
רַבּוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְעֲצַת וְיִ הֵיִא תְקוּם : עֲצַת וְיִ
לְעוֹלָם תִּעֲמַד מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ לְדֹר וְדֹר : כִּי הוּא אֲמַר וְיִהִי
הוּא צוּרָה וְיִעֲמַד : כִּי בַחַר וְיִ בְּצִיּוֹן אֹהֶל לְמוֹשֶׁב לוֹ : כִּי
יַעֲקֹב בַּחַר לוֹ יְהִי יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ : כִּי לֹא יִשָּׁשׁ וְיִ עַמּוֹ
וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזוֹב : וְהוּא רַחוּם יִכַּפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבֵּה
לְהַשִּׁיב אָפוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ : וְיִ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
כִּיּוֹם קָרָאנוּ :

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִחַלְלוּךָ סֵלָה : אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂכַכָּה
לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁי אֱלֹהִיו :

תְּהַלֵּה לְדָוִד אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאִבְרַכָּה שִׁמְךָ לְעוֹלָם
וְעַד : בְּכָל יוֹם אִבְרַכְךָ וְאִחַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וְעַד :
גְּדוֹל וְיִ וּמַהֲלָל מֵאֵד וְלִגְדַלְתוֹ אֵין חֶקֶר : הוֹד לְדָוִד יִשְׁבַּח
מַעֲשֵׂיךָ וְגִבּוֹרְתֶיךָ גִּירוֹ : הַדָּר כְּבוֹד הוֹבֵךְ וְדַכְרֵי נַפְלְאוֹתֶיךָ
אִשִּׁיחָה

אִשִּׁיחָה : וְעוֹזוּ נִזְרָאוֹתֶיךָ יִאֲמְרוּ וְגִדּוֹלְתֶךָ אִסְפְּרָנָה : זִכְרֵךְ
רַב טוֹבְךָ יִבְעִי וְצִדְקָתֶךָ יִרְנְנוּ : חֲנוּן וְרַחוּם וְיִ אֶרְךָ אִפְיִם
וְגִדְל־חֶסֶד : טוֹב וְיִ לְכָל וְרַחֲמוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו : יוֹדֶךָ וְיִ
כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶיךָ יִבְרַכּוּכָה : כְּבוֹד מִלְּכוּתֶךָ וְיִאֲמְרוּ
וְגִבּוֹרְתֶךָ יִדְבְּרוּ : לְהוֹדִיעַ לְבִנְיָ הָאָדָם גִּבּוֹרוֹתָיו וְכְבוֹד הַדָּר
מְלָכוֹתוֹ : מְלָכוֹתֶךָ מְלָכוֹת כָּל עוֹלָמִים וּמַמְשְׁלֶיךָ בְּכָל דּוֹר
וְדֹר : סוֹמֵךְ וְיִ לְכָל הַנוֹפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים : עֵינֵי
כָּל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֵלֵם בְּעַתּוֹ : פּוֹתַח
אֶת יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן : צַדִּיק וְיִ בְּכָל הַדְּכָוִי וְחִסְדֶךָ
בְּכָל מַעֲשָׂיו : קְרוֹב וְיִ לְכָל קוֹרְאָיו לְכָר אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ
בְּאֵמַת : רִצּוֹן יִרְאִי יַעֲשֶׂה וְאַת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיִוִּשְׁעֵם :
שׁוֹמֵר וְיִ אֶת כָּל אֲהַבָיו וְאַת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד : תְּהַלֵּת
וְיִ יִדְבַר פִּי וּיְבַרְךָ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וְעַד : וְאַנְחֵנוּ
נְבַרְךָ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּיָהּ נַפְשֵׁי אֶת וְיִ : אִחַלְלָה וְיִ בְּחַיֵּי אֲוִמְרָה לֵאלֹהֵי
בְּעוֹרֵי : אֵל תִּכְטְחוּ בְּנִדְבִים בְּבֵן אָדָם שְׂאִין לוֹ
תְּשׁוּעָה : תִּצַּא רֹחוֹ יִשׁוּב לְאַרְמְתוֹ כִּיּוֹם הָרוּא אֲבָרוֹ
עֲשִׂתוֹנוֹתָיו : אֲשֶׁרִי שְׂאֵל יַעֲקֹב בְּעוֹרֵי שְׁבָרוֹ עַד וְיִ אֱלֹהִיו :
עֲשֵׂה שָׁמַיִם וְאַרְצָן אֶת הַיָּם וְאַת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשׁוֹמֵר אֵמַת
לְעוֹלָם : עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְעַשׂוֹקִים נֹתֵן לָחֶם לְרַעֲבִים וְיִ מַתִּיר
אֲסוּרִים : וְיִ פּוֹקֵחַ עוֹרִים וְיִ זוֹקֵף כְּפוּפִים וְיִ אֹהֵב צַדִּיקִים :
וְיִ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יְתוּם וְאַלְמָנָה יַעֲזִיר וְדֶרֶךְ רַשָּׁעִים יַעֲזוּת :
יִמְלוֹךְ וְיִ לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זְמֵרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נַעִים נִאוֹה תְּהַלֵּה : בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַם וְיִ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס : רְדוּפָא לְשִׁכּוּרֵי
לֵב וּמַחְבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם : מוֹנֵה מִסְפָּר לְכוֹכְבִים לְכָלֵם שְׁמוֹת

יִקְרָא : גִּדּוּד אֲרֻנְנוּ וְרַב כֹּחַ לְתַכּוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר : מַעֲרֹד
 עֲנִיּוֹם יי מִשְׁפִּיר רִשְׁעִים עֲרֵי אֶרֶץ : עֵנו לִי כַתּוּדָה זְמִירוֹ
 לְאֱלֹהֵינוּ בְּכִנּוּר : הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמְכִיז לְאֶרֶץ מִטָּר
 הַמְצַמֵּחַ הָרִים חֲצִיר : נוֹתֵן לְבַהֲמָה לַחֲמָה לְבִנֵי עֵרֶב אֲשֶׁר
 יִקְרָאוּ : לֹא בְּגִבּוֹרַת הַכּוֹס יִהְפֵּץ לֹא בְשִׁיקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה :
 רוֹצֵה יי אֵת יִרְאִיו אֵת הַמִּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ : שִׁבְחֵי יְרוּשָׁלַם
 אֵת יי הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן : כִּי חוֹק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בְּרֹךְ בְּנֶיךָ
 בְּקִרְבֶּךָ : הַשֶּׁם גְּבוּלְךָ שְׁלוֹם חֶלֶב חַטָּיִם יִשְׁבִּיעֶךָ : הַשְׁלַח
 אֲמַרְתּוּ אֶרֶץ עַד מִהַרְרֵי יְרוּשָׁה דְּבָרוּ : רַגְזוֹתֵיךָ שָׁלַג בְּצִמּוֹר
 כְּפֹר כְּאֶפֶר יָפוּר : מִשְׁלֵיךְ קָרְחוּ כַפְתִּים לִפְנֵי קָרְתוֹ מִי
 יַעֲמֹד : יִשְׁרַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֵם יִשָּׁב רוּחוֹ יוֹרֵו מַיִם : מְגִיד
 דְּבָרָיו רַיַעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל : לֹא עֲשֶׂה בֶן לְכָל
 גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בָּל יַדְעוּם הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵת יי מִן רַשְׁמִים הַלְלוּהוּ בְּמִרוֹמִים :
 הַלְלוּהוּ בָל מְלֶאכִיו הַלְלוּ כָל צְבָאוֹ : הַלְלוּהוּ
 שְׁמֵשׁ וּרְחַם הַלְלוּהוּ כָל כּוֹכְבֵי אוֹר : הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
 וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל הַשָּׁמַיִם : יַהֲלִלוּ אֵת שֵׁם יי כִּי הוּא צִוָּה
 וַיִּבְרָאוּ : וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם חֲקֻנָתוֹ וְלֹא יַעֲבֹד : הַלְלוּ
 אֵת יי מִן הָאָרֶץ הַיְבֵינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת : אֲשֶׁר וּבִרְדֵי שָׁלַג וְקִיטוֹר
 רוּחַ סַעֲרָה עוֹשֶׂה דְּבָרוֹ : הַהָרִים וְכָל גְּבְעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל
 אֲרָזִים : הַחֲתִיָּה וְכָל בְּהֵמָה רִמֵּשׁ וְצִפּוֹר כָּנָף : מִלֵּכֵי אֶרֶץ
 וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שׁוֹפְטֵי אֶרֶץ : בַּחוּרִים וְגַם בַּתּוֹלוֹת
 וְקָנִים עִם גְּעָרִים יַהֲלִלוּ אֵת שֵׁם יי כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבָדוֹ
 הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם : וַיִּרְם קָרֵן לְעַמּוֹ תְהַלֵּה לְכָל חֲסִידָיו
 לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרוֹבֵי הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ שִׁירָו לִי שִׁיר חֲדָשׁ תְהַלְתּוּ בְקִהֶל חֲסִידִים : וַיִּשְׁמַח
 יִשְׂרָאֵל

יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יִגִּירוּ בְּמַלְכָם : יַהֲלִלוּ שְׁמוֹ
 בְּמַחּוֹל בַּתּוֹף וּבְנֹזֵר וַיִּמְרוּ לוֹ : כִּי רוֹצֵה יי בְּעַמּוֹ וַיִּפְאֵר
 עֲנִיּוֹם בִּישׁוּעָה : יַעֲזוּוּ חֲסִידִים כְּכַבּוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתֵם :
 רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם וַחֲרֹב פִּיפּוּיֹת בְּיָדָם : לַעֲשׂוֹת נִקְמָה
 בְּגוֹיִם הוֹכַחֹת בְּלֵאמִים : לְאֲסוֹר מִלִּכְיָהֶם בּוֹקִים וּנְכַבְרֵיהֶם
 בְּכַבְלֵי בְרוֹל : לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כַּרְתוֹב הַדָּר הוּא לְכָל
 חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בְּרַקִּיעַ עֻז : הַלְלוּהוּ
 בְּנִבְרוֹתָיו הַלְלוּהוּ בְּרֹזֵב גְּדֻלוֹ : הַלְלוּהוּ בְּחִקְעַ
 שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנִבְל וּבְנֹזֵר : הַלְלוּהוּ בַתּוֹף וּמַחּוֹל הַלְלוּהוּ
 בְּמִנִּים וְעֵנַב : הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שְׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי
 תְרוּעָה : כָּל הַנְּשָׁמָה תְהַלֵּל יְהִי תְהַלְלוּיָהּ : כַּהֲתִיָּה

בְּרוּךְ יי לְעֵלְמִם אָמֵן וְאָמֵן : בְּרוּךְ יי מְצִיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלַם
 הַלְלוּיָהּ : בְּרוּךְ יי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה
 נִפְלְאוֹת לְבָדוֹ : וּבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ
 אֵת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן :

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֵת יי לְעֵינָיו כָּל תְּקֵהֶל נִיאֲמַר דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה
 יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מַעֲיֵלִם וְעַד עוֹלָם : לֵךְ יי
 הַגְּדֵלָה וְהַגְּבֹרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם
 וּבְאֶרֶץ לֵךְ יי הַמְּמַלְכָה וְהַמְּנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ : וְהַעֲשֵׂה
 וְהַכְּבִיד מְלַפְנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִידֶךָ כָּח וּנְבוּרָה וּבִידֶךָ
 לְגַדֵּל וּלְחַנּוּק לְכָל : וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ וּמְהַלֵּל
 לְשֵׁם תְּפָאֶרֶתְךָ : וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וַיִּרְוִמְסוּ עַל כָּל בָּר : זֶה
 וְתַהֲלֵה : אַתָּה הוּא יי לְבִדְךָ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֵת הַשָּׁמַיִם שֵׁם יי
 הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָרִיָּה הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר
 בָּהֶם וְאַתָּה מְתִיָּה אֵת בְּרַם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לֵךְ מִשְׁתַּחֲוִיִּים :

אתה

אתה הוא יי האלהים אשר בחרת פאברם והוצאתו מאור
 בשדים ושמת שמו אברהם : ומצאת את לבבו נאמן לפניך
 וזרות עמו הבירית לתת את ארץ הכנעני החתי האמורי
 והפרוי והיבוס והגרגשי לתת לזרעו ותקם את הבריד כי
 צדיק אתה : ותרא את עני אבותינו במצרים ואת ועקתם
 שמעת על ים סוף : ותתן אתות ומופתים כפרעה וכל
 עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי הוירי עליהם ותעש לה
 שם כתיים הוה : והים בקעת לפניהם ועברו בתוך הים
 ביבשה ואת רודפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים עזים :
 ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל
 את מצרים מת על שפת הים : וירא ישראל את
 הירד הגדלה אשר עשה יי במצרים ויראו העם את יי
 ויאמינו ביי ובמשה עבדו :
 אז ישיר משה ובני ישראל את השירה
 הואת ליי ויאמרו לאמר
 אשריה ליי כי גאה גאה סוס ורכבו רמת
 בים : עני וזמרת יה
 ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי
 וארוממנהו : יי איש
 מלחמה יי שמו : מרכבות פרעה וחילו
 ירה בים ומבחר שלשיו
 טבעו בים סוף : תהמות יכסימו ירדו
 במצולות כמו אבן :
 ימינך יי נאדרי בכח ימינך יי תרעץ אויב :
 וכרוב גאונך תהרס קמיד
 תשלח חרונך יאכלמו בקש : וברוח אפיך
 נערמו

נערמו מים נצבו כמו נר
 גזולים קפאו תהמות בלב ים : אמר אויב
 ארדוף אשיג אחלק שלל
 תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ירי :
 נשפת ברוחך בפסו ים
 צללו בעופרת במים אדירים : מי כמכה
 כאלים יי מי כמכה
 נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא :
 נטית ימינך תבלעמו
 ארץ : נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוד
 אל נוה קדשך : שמעו
 עמים ירגזון חיל אחו ישרי פלשת : אז נכהלו
 ארופי אדום אידי מואב
 יאחזמו רעד נמנו כל ישרי כנען : תפור
 עליהם אימתה ופחד
 בגלל רועך ידמו כאבן עד ועבור עמך יי
 עד ועבור עם זו קניית :
 תבאמו ותמעמו בהר נחלתך מכון
 לשבתך פעלת יי
 מקדש אדני בוננו ידיך : יי ימלוך לעולם ועד :
 יי ימלוך לעולם ועד :
 יי מלכותיה קאים לעם ולעלמי עלמיה :
 כי כא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יי עליהם את
 מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים :
 כי ליי המלוכה ומושל בגוים : ועלו מושיעים בהר ציון
 לשפוט את הר עשו והיתה ליי המלוכה : והיה יי למלך
 על

על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אהר ושמו אהר :
נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר
תפאר ותרום וזכרך מלכנו תמיד מן העולם ועד
העולם אתה אל ומבד עריך אין לנו מלך נואל ומושיע
פורח ומציר ועוניה ומרחם בכל עת צרה וצוקה אין
לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה :

אלהי הראשונים והאחרונים אלוה כר בריות ארון כל
הוללות המהלך בכל התשבחות המנהג עולמו
בחסד ובריותיו ברחמים ויו ער לא ינום ולא יישן המעורר
ישנים והמקיץ נרדמים מחיה מתים ורופא חולים פוקח
עורים וזוקף כפופים המשיח אלמים והמפענח נעלמים
ולך לברך אנחנו מודים :

ואלו פינו מלא שירה כים ולשונונו רנה כהמון נקיו
ושפתותינו שבח במרחבי קניע ועינינו מאירות כשמש
וכירח וירינו פרושות כנשרי שמיט ורגלינו מלות כאילות
אין אנו מספיקין להודות לך יי אלהינו ולברך את שמך
מלכנו על אחת מארף אלפי אקפים ורוב רכי רכבות
פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עמנו ועם אבותינו
מלפנים ממצרים גאלתנו יי אלהינו מבית עבדים פדיתנו
ברעב ונתנו ובשבע כלבלתנו מחרב הצלתנו ומדבר
מלטתנו ומחללים רעים ורבים דליתנו עד הנה עזרנו
רחמך ולא עזבונו חסדיך על כן אבדים שפלתנו בנו
ורוח ונשמה שנפחת באפני ולשון אשר שמת בפינו הן
הם יורו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו את שמך מלכנו
תמיד כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבח וכל עין
לך תצפה וכל ברכך לך תכרע וכל קומה לפניך תשתחוה
והלכות

והלכות ייראוך וכר קרב וכליות יזמרו לשמך כדבר
שנאמר כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך מציל עני מחוק
ממנו ועני ואכיון מגוללו : שועת עניים אתה תשמע צעקת
הדל תקשיב ותושיע : וכרוכ רננו צדיקים בני לישרים
נאווה תהלה :

בפי	י	שרים	תת	ר	ומם :
ובשפתו	צ	דיקים	תת	ב	רך :
ובלשון	ח	סידים	תת	ק	דש :
ובקרב	ק	דושים	תת	ה	לל :

במקהלות רבבות עמך בית ישראל שבן חובת כל היצורים
לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות
להלל לשבח לפאר לרום להדר ולנצח עד כל
דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך : ובכן
ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש
בשמים ובארץ כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו
לעולם ועד שיר ושבחה תהר וזמרה עוז וממשלה
נצח גדולה גבורה תהלה ותפארת קדושה ומלכות
ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם
אתה אל ברוך אתה יי מלך גדול ומהלל בתשבחות אל
ההודאות ארון הנפלאות בורא כל הנשמות רבון כל
המעשים הבוחר בשירי זמרה מלך (אל) חי העולמים
אמן :

יתגדל ויתקדש שמויה רבא בעדמא די ברא ברעותיה
וימליך מלכותיה ויצמח פורקניה ויבע קץ
משיחיה וישכלל היכליה ויפרוק עמיה בחיובין ובימיכון
ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן :
יהא

יְהִי שְׁמִיחָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמֵי עֲלְמֵיא יְהוֹבְרַךְ .
וְיִשְׁתַּחֲבַד וְיִתְפָּאֵר . וְיִתְרוֹמֵם . וְיִתְנַשֵּׂא . וְיִתְהַדָּר . וְיִתְעַלֶּה .
וְיִתְהַלֵּל . שְׁמִיחָה דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא . לְעֵילָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
שִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא . וְנַחֲמָתָא . דְאֲמִירָן בְּעֵלְמָא וְאֲמְרוּ אָמֵן :
וְאוֹמֵר סְחוּן בְּרַכּוּ אֶת יְיָ הַמְּבֹרָךְ : וְאוֹמֵר סִקְלָא כְּלַמֵּשׁ

ישתבח
ויתפאר שמו של מלך מלכו המלכים הקדוש כדוך סוף . סוף
לאשון וסוף אחרון ומכלל עדין און אלפים . ימי סס ס' מבורך
מנמנם ועד עולם . ושמו מרומם על כל כרכה ותהלה :

וענין בקול רס ברוך יי המבורך לעולם ועד :
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך .
עשה שלום ובורא את הכל . הכל יודוך והכל
ישבחוך . והכל יאמרו אין קדוש כני הכל ירוממוך סלה
יוצר הכל . ריאל הפורתח בכל יום הלותח שערי מורח
ובוקע חלוני רקיע מוציא חמה ממקומה . ולבנה ממכון
שבתה . ומאיר לעולם כרו ודיושביו שברא במדת רחמים
המאיר לארץ ודברים עליה ברחמים . ובטובו מחדש בכל
יום תמיד מעשה בראשית . מרה רבו מעשיך יי . ברכם
בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך . המלך המרום לבהו
מאז . המשבח והמפואר והמתנשא מימרת עולם . אלהי
עולם ברחמך הרבים רחם עלינו . ארון עוני . צור משגבנו
מגן ישענו . משגב בעדנו . אין ערוך לך . ואין זולתך . אפס
בלתך ומי דומה לך . אין ערוך לך יי אלהינו בעולם הוה
ואין זולתך מלבנו לחיי העולם הבא . אפס בלתך גאלנו
לימות המשיח . ומי דומה לך גושיענו לתחית המתים :
אל ארון על כל המעשים . ברוך ומבורך בפי כל נשמה :
גדרו וטובו מלא עולם . העת ותבונה סוכבים הודו :

המתנאה

המתנאה על חיות הקדש . ונהדר בכבוד על המרכבה :
זכות ומישור לפני כסאו . חסד ורחמים מלא כבודו : טובים
מאורות שבראם אלהינו . יצרם ברעו כבינה ובהשגל .
כח וגבורה נתן בהם . להיות מושלים בקרב הכל . מלאים
זיו ומפיקים נינה . נאה זיום בכל העולם : שמחים בצאתם
ששים בבואם . עושים באימה רצון קנייהם : פאר וכבוד
נותנים לשמו . צהלה ורנה לומר מלכותו : קרא לשמש
ויורה אור . ראה והתקין צורת הלבנה : שבת יתנו לו כל
צבא מרום . הפארת וגדולה שרפים ואיפנים וחיות הקדש :
לאל אשר שבת מכל המעשים . וביום השביעי נתעלה
וישב על כסא כבודו . הפארת עטה ליום המנוחה .
עונג קרא ליום השבת . זה שיר שבת של יום השביעי שבו
שבת אל מכל מלאכתו . ויום השביעי משבח ואומר מזמור
שיר ליום השבת : לפיכך יפארו לאל כל יצוריו שבת ויקר
וגדולה וכבוד יתנו למלך יוצר כל . המנחיל מנוחה לעמו
ישראל ביום שבת קדש :

שמך יי אלהינו יתקדש ויכרך יתפאר מלבנו בשמים
מפעל ועל הארץ מתחת על כל שבת מעשי ידיך
ועד מאורי אור שיצרת המה יפארוך סלה :
יתברך לנצח צורנו מלבנו וגואלנו בורא קדושים ישחבח
שמך לעד מלבנו יוצר משרתים . ואשר משרתיו
כלם עומדים כרום עולם . ומשמיעים ביראה יחד בקול
דברי אלהים חיים ומלך עולם . כלם אהובים . כלם
ברורים . כלם גבורים . כלם קדושים . כלם עושים באימה
וביראה רצון קנייהם . וכלם פותחים את פיהם בקדושה .
ובטהרה . בשירה ובזמרה מברכין משבחין מפאריין .
ומקרישין

וּמְקַדְשֵׁינוּ . וּמַעֲרִיצֵינוּ . וּמְמַלְכֵינוּ אֶת שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל
הַגְּבוּר הַנּוֹרָא קְדוֹשׁ הוּא . וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל
מַלְכוּת שְׁמִים זֶה מוֹרֵה . וְנוֹתְנִים רְשׁוֹת זֶה לֹוֹה . לְהַקְדִּישׁ
לְיוֹצֵרֵם בְּנַחַת רוּחַ . בְּשֵׁפֶה בְרוּרָה וּבְנַעֲיֻמָּה קְדוֹשָׁה כָּלֵם
כְּאַחַד עוֹנִים בְּאִימָה וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה . קְדוֹשׁ . קְדוֹשׁ . קְדוֹשׁ
יְיָ צְבָאוֹת מְלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . וְהַאֲפָנִים וְחֵיוֹת הַקִּדְשׁ
בְּרַעַשׁ גְּדוֹל מִתְנַשְׂאִים . לְעַמְתָּם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ
כְּבוֹד יְיָ מִמְקוֹמוֹ :

לְאֵל בְּרוּךְ נַעֲיֻמֹת יִתְּנוּ . לְמֶלֶךְ יֵאל חַי וְקַיִים זְמִירוֹת
יֵאמְרוּ וְתִשְׁבַּחֹת יִשְׁמְעוּ . כִּי הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקְדוֹשׁ .
פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת . עוֹשֵׂה תְּרַשׁוֹת . בַּעַל מַלְחָמוֹת וְזֵרַע צְדָקוֹת .
מְצַמִּיחַ יְשׁוּעוֹת . בּוֹרֵא רְפוּאוֹת . נוֹרָא תְּהִלּוֹת . אֲרוֹן
הַנִּפְלְאוֹת הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ כָּכֵל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית .
כְּאִמּוֹר לְעוֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ . וְהַתְקוּן
מְאֻרֹת מְשַׁמֵּחַ עוֹלָמוֹ אֲשֶׁר בְּרָא . בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר
הַמְּאֻרֹת :

אַהֲבַת עוֹלָם אַהֲבָתֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ . חֲמִלָה גְּדוֹלָה וְיִתְרָה
חֲמִלָה עֲלֵינוּ אֲבִינוּ מֵרַבְּנוּ בְּעִבּוֹר שְׁמֶךְ הַגְּדוֹל
וּבְעִבּוֹר אֲבוּרֵינוּ שְׁבַטְחוּ בְךָ וְתִלְמַדְמוּ חֲקֵי חַיִּים לְעִשׂוֹת
רְצוֹנֶךָ בְּלִבְבֵנו שְׁלֵם כִּן הַחֲנּוּ אֲבִינוּ אֲב הַרְחֵמֵנוּ . הַמְּרַחֵם
רַחֵם נָא עֲלֵינוּ . וְחַן בְּלִבְנוּ בִינְךָ לְהַבִּין לְהַשְׁכִּיל לְשִׁמּוֹעַ
לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעִשׂוֹת וּלְקַיִם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה . וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ וּרְבֵק לִבְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ .
וְיִחַד לְבָבֵנו לְאַהֲבָה וְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךְ לֹא נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכְלֵם
וְלֹא נִכְשָׁל לְעוֹלָם וְעַד . כִּי בְשֵׁם קְדֻשַׁךְ הַגְּדוֹל הַגְּבוּר
וְהַנּוֹרָא בְּטַהֲרֵנוּ . נְנִיחָה וְנִשְׁמַחְרֵה בִישׁוּעָתְךָ . וְרַחֲמֵיךָ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ

אֱלֹהֵינוּ וְחֲסִידֶיךָ הַרְבִּיבִים אֵל יַעֲזֹבֵנוּ נִצַּח סִלְּהָ וְעַד מֵהַר
וְהַבָּא עֲלֵינוּ בְּרַכָּה וְשָׁלוֹם מֵהַרָּה מֵאַרְבַּע כַּנְּפוֹת כָּל הָאָרֶץ
וְשָׁבוֹר עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַד צִוְּאָרְנוּ . וְהוֹלִיכֵנוּ מֵהַרָּה קוֹסְמִיּוֹת
לְאַרְצֵנוּ . כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אַתָּה וּבְנוּ בְּחַרְתָּ מִכָּל עַם
וְלִשׁוֹן . וְקִרְבָּתֵנוּ מִלִּבְנוּ לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל בְּאַהֲבָה . לְהוֹרוֹת
לְךָ וּלְיִחַדְךָ לְיִרְאָה וּלְאַהֲבָה אֶת שְׁמֶךְ . בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
הַבוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה :

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד . בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעַד . וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבַבְךָ
וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ . וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבַבְךָ . וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בֵּם בְּשִׁבְתְּךָ
בְּבִיתְךָ וּבְלַחְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ . וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת
עַל יָדְךָ וּרְוִי לְטוֹטְפוֹתַי בֵּין עֵינֶיךָ . וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת
בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ :

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֵל מִצִּוְּתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ כְּכֹל לְבַבְכֶם
וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם . וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹדֵה וּמִלְקוֹשׁ
וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְחִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ . וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ
וְאֲכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ . הַשְּׁמִרוֹ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם
וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם . וְחָרָה אַף יְיָ
בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן
אֶת יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם . מֵהַרָּה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ
נָתַן לְכֶם . וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱדָה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם
וּקְשַׁרְתֶּם . אֲתֶם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם .
וּלְמַדְתֶּם . אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בֵּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבִיתְךָ
וּבְרִחְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ . וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת

ביתך

ביתך ובשעריך : למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבעתי לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ : ויאמר יי אל משה לאמר : דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי כנריהם לדרותם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת : והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם : למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם : אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכם :

ס"ז חול ה' אלהיכם אמת למשלים רמ"ח מיכות

אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב : ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל ומזב ויפה והקבר הזה עלינו לעולם ועד אמת אלהי עולם מלבנו צור יעקב מגן ישענו לדור ודור הוא קים וישמו קים ובסאו נכון ומלכותו ואמנתו לעד קימת : ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים על אבותינו עלינו ועל בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות ודע ישראל עבדיך : על רראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקים באמת ובאמונה חזק ולא יעבור : אמת שאתה רוא יי אלהינו ואלהי אבותינו מלבנו מלך אבותינו גאל אבותינו צורנו צור ישועתינו פורנו ומצילנו מעולם הוא שמך ואין לנו עוד אלהים וולתך סלה : עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור ברום עולם מושבך ומשפטך וצדקתך עד אפסי ארץ : אמת אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך

ותורהך ודברך ישים על לבו : אמת שאתה רוא ארץ לעמך ומלך גבור לריב ריבם לאבות ובנים : אמת אתה הוא ראשון ואתה רוא אחרון ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע : אמת ממצרים גאלתנו יי אלהינו מבית עבדים פדיתנו כל בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת וים סוף להם בקעת יודים טבעת ויודים עברו ים ויכפו מים צריהם אחר מהם לא נותר : על זאת שבחו אהובים ורוממו לאל ונתנו ידירים ומירות שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך אל חי וקים רם ונשא גדול גבור ונורא משפיל גאים עדי ארץ מנביה שפלים עד מרום מוציא אסירים פודה עניים עוזר דלים העונה לעמו ישראל בעת שועם אליו תהלות לאל עליון גאלם ברוך הוא ומבורך משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו בקם : מי כמכה באלם יי מי כמכר נאדר בקדש נורא תהלות עשה פלא : שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד בקם הודו והמליכו ואמרו יי ימלך לעולם ועד : ונאמר גואלנו יי צבאות שמוקדוש ישראל ברוך אתה יי גאל ישראל :

אדני שפתי הפתח ופי יגיד תהלתך :

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה :

(בשבת תשובה אומרים וזכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כתכנו בספר חיים למענך אלהים חיים) :

מלך עוזר ומושיע ומגן ברוך אתה יי מגן אברהם :

אתה

אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע
(בקין מוריד הטל) (ובחורף משיב רוח ומוריד
הגשם) מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים
סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ומקום אמונתו
לישני עפר מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך מלך
ממית ומחיה ומצמיח ישועה :

(בשבת תשובה אומרים מי כמוך אב הרחמן וזכר יצוריו
ברחמים לחיים)

ונאמן אתה להחיות מתים ברוך אתה יי מחיה המתים:
כחזים אומר שלום לבר

נקדישך ונעריצך בנועם שית סוד שרפי קדש חמשישים
לך קדושה וכן כתוב על יד נביאך וקרא זה
אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ
בכבודו : לעמכם משבחים ואומרים ברוך כבוד יי ממקומו :
וזכרי קדשך כתוב לאמר ומלוק יי לעולם אלהיך ציון
לדר ודר הללויה : ע"כ

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך סלה
(כי אל מלך גדול וקדוש אתה) ברוך אתה יי האל
הקדוש : (בשבת תשובה אומרים המלך הקדוש :)
שמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו כליל
תפארת בראשו נתת בעמדו לפניך על הר סיני
ושני לחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת
וכן כתוב בתורתך : ושמרו בני ישראל את השבת לעשות
את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל את
דיא לעולם כי יששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ
וביום רשביעי שבת וינפש : ולא נתתו יי אלהינו לנויי
הארצות

הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי אלילים גם במנוחתו
לא ישבנו עלים כי לעמך ישראל נתת באהבה לורע
יעקב אשר כם בחרת :

שמחו במר כותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי
שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך והשביעי רצית
בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו
במצותיך שים חלקנו בתורתך שבענו מטובך
שמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנהילנו
י אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך ויניחו בו כל ישראל
מקדשי שמך ברוך אתה יי מקדש השבת :

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב
העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה
באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל
עמך :

כשכת וראש חדש אומרים

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא יגיע יראה וירצה ישמע
יפקד ויזכר וזכרוננו חכרון אבותינו וזרון ירושלם
עירך וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון כר עמך בית
ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן ולחסד ולרחמים ביום
ראש החדש הוה ביום מקרא קדש הוה לרחם בו עלינו
ולהושיענו וזכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה
ורושיענו בו לחיים טובים בדבר ישועה ורחמים חוס
עזבנו וחמול ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי אל
מלך חנון ורחים אתה : ע"כ

אתה ברחמך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו ותחיונה עינינו
בשובך

בְּשׂוֹכֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים · בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְחַיֵּי

שְׂכִינְתּוֹ לְצִיּוֹן :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ שְׂאֵתָהּ הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד צוֹרְנוּ צוֹר חַיֵּינוּ וּמַגֵּן וְשֹׁעֵנו אַתָּה הוּא
לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְךָ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ · עַל חַיֵּינוּ הַמְסוּרִים
בְּיָדְךָ · וְעַל נַשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוֹדֶשׁתׁ לְךָ · וְעַל נַפְשׁוֹךְ שֶׁכָּבַל
יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נַפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁכָּבַר עִת עָרַב וּבִקְרָה
וְצַהֲרִים · הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ בְּחַמְיֶךָ הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תִמּוּ
חֲסִדֶיךָ כִּי מַעֲלָם קוֹיֵנו לְךָ :

מודים דרכן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ שְׂאֵתָהּ הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
יְיָ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצֵרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרַחֲמֶיךָ
וְהוֹדָאתָ לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל שְׂרָחִייתֵנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ
בֵּן חַיֵּינוּ וְתַחֲנוּנוּ וְתַאֲסוּף גְּלוּיֵתֵנוּ לְחַצְרוֹת קִדְשֶׁךָ לְשִׁמּוֹר
חֲקִיד וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְלַעֲבֹדְךָ בְּלִבְכָּ שְׁלֵם עַד שְׁאֵנוּ מוֹדִים
לְךָ בְּרוּךְ אַל הַהוֹדָאתָ :

ששבת חניכס אומרים

עַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל
הַנְּפִלְאוֹת וְעַל הַנְּחֻמּוֹת שְׁעִשִׁית לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָרִים
בְּזִמְנֵי הַזֶּה : בַּיָּמִי מִתְּחִילָה בֵּן יוֹחֵן כִּהֵן גְּדוֹל חֲשׂוֹנוֹ וּבְנָיו
בְּשַׁעֲמֹדָה מַלְכוּת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְשִׁכְחָם
מִחִזְרֶיךָ וְלַהֲעִבִירָם מִחֲקֵי רְצוֹנְךָ וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים
עֲמַדְתָּ לָּחֵם בַּעַת צַרְתָּם רַבַּת אֵת רִיבָם דָּגַת אֵת דִּינָם ·
נִקְמַתָּ אֵת נִקְמַתָּם מִסַּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד
מְעֻשִׂים וְרַשָּׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים וּמַמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים וְזוֹרִים
בְּיַד עוֹשֵׂי תוֹרָתְךָ דָּךְ עֲשִׂיתָ שָׁם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ ·
וְלַעֲמֶךָ

וְלַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפְרָקָן בְּהַיּוֹם הַזֶּה ·
וְאַחַר כֵּךְ בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר בְּיַתְד · וּפְנֵנו אֵת הַיְכָלְךָ וְטַהַר
אֵת מִקְדָּשְׁךָ וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בְּחַצְרוֹת קִדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ
שְׂמוֹנֵה יָמִים אֲלוֹי כְּהִלֵּד וּכְהוֹדָאָה · וְעֲשִׂיתָ עִמָּהֶם נְסִים
וְנִפְלְאוֹת · וְנוֹדֶה לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל סְלָה :
וְעַל כָּל־יְהוָה וְיִהְיֶה שֵׁם תְּמִיד שִׁמְךָ מַלְכֵנוּ
לְעוֹלָם וָעֶד · וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סְלָה :

(כשית אומרים וכתוב לחיים טובים כל בני ברייתך) :
וְיִהְיֶה לָנוּ וּיְבָרְכֵנוּ אֵת שִׁמְךָ הַגְּדוֹל בְּאֵמֶת לְעוֹלָם כִּי טוֹב
הָאֵל יִשׁוּעַתָּנוּ וְעוֹרַתָּנוּ סְלָה הָאֵל הַטּוֹב בְּרוּךְ
אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וְלָךְ נֶאֱחָה הַהוֹדוֹת :

כחזס שלח לבור אומר

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בְּתוֹרָה
הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אֶהְרֹן
וּבְנָיו כְּהֻנִּים עִם קְדוּשֶׁיךָ בְּאֲמוֹר : יְבָרְכֶךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ : יָאֵר
יי פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ : יִשָּׂא יי פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשְׁלַח לְךָ שְׁלוֹם :
וְשִׁמוּ אֵת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם :

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה חַיִּים חֵן וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים
עֲרִינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ · וּבְרַכְנוּ אֲבוֹתֵינוּ כְּלָנוּ
בְּאַחַד כְּאוֹר פְּנֵיךָ כִּי כְּאוֹר פְּנֵיךָ נִתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ הוֹרָה
וְחַיִּים אֶהְבֶּה וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם וְטוֹב
בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ וּלְבָרְךָ אֵת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרוּב עוֹז
וְשְׁלוֹם : (כשבת תשובה אומרים

וּבְסַפֵּר חַיִּים בְּרַכָּה וְשְׁלוֹם וּפְרָנְסָה טוֹבָה וּישׁוּעָה וְנַחֲמָה
וְגִירוֹת טוֹבוֹת נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ

ישראל לחיים טובים ולשלום :

כְּרִיד אַתָּה יי המְכַרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם אָמֵן :

יְהִי לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּינוּ לְבִי לִפְנֵיךָ יי צוּרִי וְנֹאֲלִי :

אֱלֹהֵי נַצּוֹר לְשׁוֹנֵי מַרְעַ וְשִׁפְחוֹתַי מִדְּבַר מַרְמֶה וְלִמְקַלְצֵי

נַפְשֵׁי תְּדוּם וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכֹל תְּהוִיָּה פֶתַח לְבִי

כְּתוּרְךָ וְאַחֲרֵי מִצּוּתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי וְכֹל הַקָּמִים עָלַי

לְרַעַה מִהֲרֵה הַפֵּר עֲצָתְךָ וּקְלַקְל מַחְשְׁבוֹתַי : יְהִי כַמוֹץ

לִפְנֵי רוּחַ וּמִלֵּאךְ יי הַדּוּחָה : עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן

יְמִינֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרְתֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן קְרוֹשֶׁתְךָ לְמַעַן

יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעֵה יְמִינֶךָ וְעַנְנֵי : יְהִי לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי

וְהִגִּינוּ לְבִי לִפְנֵיךָ יי צוּרִי וְנֹאֲלִי :

עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַד

כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :

כשכת חנוכה אומרים כאן סגל

סדר ההלל

כְּרִיד אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו

וַיַּצִּנוּ לְקַרְא אֶת הַהֵלֵל :

(כשכת חנוכה אומרים לנמור את ההלל .

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יי הַלְלוּ אֶת שֵׁם יי : יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ

מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמְזַרְח שֶׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ מִהַלֵּל

שֵׁם יְהוָה : רֵם עַל כָּל גּוֹיִם יי עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ : מִי בְּיָ

אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיהוּ לְשַׁבַּת : הַמְּשַׁפִּיל לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ :

מְקִימֵי מַעַרְךָ דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן : לְהוֹשִׁיבֵי עַם נְדִיבִים

עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ : מְשִׁיבֵי עַקְרָה הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמֹרֵה

הַלְלוּיָהּ :

כצאת

בְּצִאֵר יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז : הִיְתָה יְהוּדָה

לְקִרְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו : הַיּוֹם רָאָה וַיְנַוֵּם הַיְרֵדָן

יָסוּב לְאַחֹר : הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבִנֵי צֹאן : מָה

לָךְ הַיּוֹם כִּי תִנּוּם הַיְרֵדָן תְּסוּב לְאַחֹר : הַהָרִים תִּרְקְדוּ

כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבִנֵי צֹאן : מִלִּפְנֵי אַרְזֵן חוּלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב : הַהוֹפְכֵי הַצּוּר אַגַּם מִיֵּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מִיֵּם :

כשכת חנוכה אומרים

לֹא לָנוּ יי לֹא לָנוּ כִּי לְשִׂמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל חֲסִדְךָ עַל אִמְתְּךָ :

לְמָה יִאֲמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךְ נָא אֱלֹהֵיהֶם : וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם

כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עֲשֵׂה : עֲצִבֵיהֶם בְּסֶף וְזָהַב מֵעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם :

פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ : אוֹנִים לָהֶם וְלֹא

יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם וְלֹא יִרְיֹחוּן : יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְשֹׁן רַגְלֵיהֶם

וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא יִהְיוּ בְּגִדָם : כְּמוֹתֵם יְהִי עֲשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר

בְּטַח בָּהֶם : יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּיָ עֲזָרְךָ וּמִגִּנָּם הוּא : בֵּית אֶהְרֹן

בְּטַחוּ בְּיָ עֲזָרְךָ וּמִגִּנָּם הוּא : יִרְאִי יי כְּטַחוּ בְּיָ עֲזָרְךָ וּמִגִּנָּם

הוּא : עֵיב

יי זְכַרְנוּ יְכַרְךָ יְכַרְךָ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְכַרְךָ אֶת בֵּית אֶהְרֹן :

יְכַרְךָ יִרְאִי יי הַקְּטָנִים עִם הַגְּדוֹלִים : יִסַּף יי עֲלֵיכֶם

עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם : בְּרוּכִים אַתֶּם לֵי עֲשֵׂה שָׁמַיִם וְאָרֶץ :

הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵי וְהָאָרֶץ נָתַן לְבִנֵי אָדָם : לֹא הַפְּתִיחַ

יְהַלְלוּ יְהִי וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דִימָה : וְאַנְחֵנוּ נִכְרַךְ יְהִי מִעַתָּה

וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

כשכת חנוכה אומרים אסכתי

אֶחְבְּתִי כִּי יִשְׁמַע יי אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנֵי : כִּי הִטָּה אֲזוּנוֹ לִי

וּבִימֵי אֶקְרָא : אֶפְפוּנֵי חֲבֵלֵי מוֹת וּמְצָרֵי שְׂאוּל

מִצְאוּנֵי צָרָה וַיְנַוֵּם אֶמְצָא : וּבִשְׁם יי אֶקְרָא אֲנִי יי מִלְּטָה

נַפְשִׁי

נפשי : חנון יי וצדיק ואלהינו מרחם : שמר פתאים יי
 דלותי ולי יהושע : שובי נפשי למנוחכי כי יי גמל עליכי :
 כי חלצת נפשי ממות את עיני מן המעה את רגלי מדחי :
 אתהרף לפני יי בארצות החיים : האמנתי כי ארבר אני
 עניתי מאד : אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב : עיב
 מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי : כוס ישועות אשא ובשם
 יי אקרא : נדרי ליי אשם נגדה נא לכל עמו : יקר
 בעיני יי המותה לחסדיי : אנא יי כי אני עבדך אני עבדך
 כן אמתך פתחת למוסרי : דך אובח ובה תודר : ובשם יי
 אקרא : נדרי ליי אשם נגדה נא לכל עמו : בחצרות בית
 יי בתוככי ירושלם הללויה :

הללו את יי כל גוים שבחוהו כל האמים : כי גבר עלינו
 חסדו ואמת יי לעולם הללויה :

הודו ליי כי טוב
 יאמר נא ישראל
 יאמרו נא בית אהרן
 יאמרו נא יראי יי
 מן המצר קראתי יה ענני במרחביה : יי לי לא אירא מה
 יעשה לי אדם : יי לי בעוזי ואני אראה בשנאי : טוב
 לחסות ביי מבטוח באדם : טוב לחסות ביי מבטוח בנדיבים :
 כל גוים סבבוני בשם יי כי אמילם : סבוני גם סבבוני בשם
 יי כי אמילם : סבוני כבזורים דועכו כאש קוצים בשם יי
 כי אמילם : דחה דחיתני לנפל ויי עזרני : עזי וזמרת יה ויהי
 לי לישועה : קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין יי עשה
 חיל : ימין יי רזממה ימין יי עשה חיל : לא אמות כי אחיה
 ואספר מעשי יה : יפור יפרני יה ולמורת לא נתנני : פתחו

לי שערי צדק אבא כם אודה יה : זה השער ליי צדיקים
 יבאו בו : אודך כי עניתני ותהי לי לישועה : אורך אבן
 מאסו הבונים היתה לראש פנה : אבן מאת יי היתה זאת
 היא נפלאות בעינינו : מאת זה היום עשה יי נגילה ונשמחה
 בו : זה אנא יי הושיעה נא : אנא אנא יי הצליחה נא : אנא
 ברוך הבא בשם יי ברכנוכם מבית יי : ברוך אל יי ויאמר
 לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח : אל אלי
 אתה ויאודך אלהי ארוממך : אלי הודו ליי כי טוב בי
 לעולם חסדו :

יהללוד יי אלהינו כל מעשיך וחסדיך וצדיקים עושי רצונך
 ועמך בית ישראל כלם ברגה יודו ויברכו וישבחו
 ויפארו את שם כבודך : כי דך טוב להודות ולשמך געים
 לומר ומעולם ועד עולם אתה אל :

ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות : אמן :
 ואומר סחון קריש תקבל וקודם שילאפו ספר תורס ואמר

אתה הראת לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו :
 אין כמוד באלהים יי ואין כמעשיך : יהי יי אלהינו
 עמנו כאשר הורה עם אבותינו אל יעזבנו ואר יששנו :
 הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם :
 ויהי בנסוע הארץ ויאמר משה קומה יי ופצו אויביך ונסו
 משנאיך מפניך : קומה יי למנוחתך אתה וארון ענך :
 כהניך ולבשו צדק וחסדיך ירגנו : בעבור דוד עבדך אל
 תישב פני משיחך :

ברוך שמייה המארי ערמא בריך כתרך ואתרך : יהא
 רעיתך עם ישראל עמך לערם : ופרקן ימנך אתיו
 לעמך בביר : מקדשך לאמטווי לגא משוב נהורך ולקבלא
 צלותא

שחרית לשבת

צְלוֹתֵינוּ בְּרַחֲמֵי יְהוָה בְּעֵינֵי קְדֻמָּךְ דְּתוֹרִיךְ לִן חַיִּין בְּטוֹבוֹ
וְלַהּוִי אֲנִי עֹבֵדְךָ פְּקוּדָא בְּגוֹ צְדִיקָא לְמַרְחָם עָלַי וְלִמְנַטְר
יְתִי וְיִת כֹּר דִּילִי וְדִי לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל אֲנִתְּ הוּאִין לְכֻלָּא
וּמְפָרְנָם לְכֻלָּא אֲנִתְּ הוּא שְׁלִיט עַל כֻּלָּא אֲנִתְּ הוּא
דְּשְׁלִיט עַל מַלְכֵיָא וּמַלְכוּתָא דִּילְךָ הוּא אֲנִי עֹבֵדָא דְקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא דְסַגִּידָנָא קַמֵּיהּ מוֹקְמִי דִּיקַר אִירִיתִיהּ בְּכָל עֵדָן
וְעֵדָן לֹא עַל אֲנִשׁ רַחֲוִיצָנָא וְלָא עַל כֹּר אֱלֹהִין סְמִיכָנָא
אַרְא בְּאַלְהָא דְשָׁמַיָא דְהוּא אֱלֹהָא דְקֻשְׁיִי וְאַזְרִיתִיהּ
קֻשְׁיִי וּנְבִיאֵיהּ קֻשְׁיִי וּמִסְגֵּי דְמַעְבַּר טְבוּן וְקֻשְׁיִי בֵיהּ
אֲנִי רַחֲוִין וְלִשְׁמִיהּ וְקִרְבָּא קְדִישָׁא אֲנִי אִימַר תְּשַׁבְּחֵן
יְהוָה בְּעֵינֵי קְדֻמָּךְ דְּתַפְתַּח לְבִי בְּאַזְרִיתְךָ וְתִירְבֵּן לִי בְּנִין
דְּכִרְוִין דְּעֵבְדִין רַעוּתְךָ וְתַשְׁלִים מִשְׁאַלִין דְּלִבָּא וְלִבָּא דְכָל
עַמְךָ יִשְׂרָאֵל לְטוֹב וְלַחַיִּין וְלִשְׁלָם אָמֵן :

וויאלי ספר תורה וסגלות כבוד אומנו

כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלם :

ברוך המקום שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא :

אשרי העם שבכה לו אשרי העם שיי אלהיו : גדלו לוי
אתי ונרוממה שמו יתהו : וסקל אומר

רוממו יי אלהינו והשתחונו להם רגליו קדוש הוא : רוממו
יי אלהינו והשתחונו להם קדשו כי קדוש יי אלהינו :

אין קדוש ביי כי אין ברהך ואין צור באלהינו : כי מי
אלוה מבלעדי יי ומי צור וזלתי אלהינו : תורה צוה לנו
משה מורשה קהלת יעקב : עץ חיים היא למחויקים פה
ותומכיה מאשר : דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום :
שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול : יי עז לעמו יתן
יי יברך את עמו בשלום :

כי

שחרית לשבת

כח

כי שם יי אקרא הכו גדל לאלהינו : הבל תנו עוז לאלהים
ותנו כבוד לתורה :

ומנכוס ספר תורה ומראס סכתב לנעס ואומרים

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל תורה צוה
לנו משה מורשה קהלת יעקב :

האל תמים דרכו אמרת יי צרופה מנן הוא לכל החוסים בו :
וקורין ספר תורה ומפניו :

כשכת שלפני ראש חדש אומרים

יהי רצון מלפני אלהי השמים : לכוונן את בית חיינו
ולהשיב שכינתו לתוכו במהרה בימינו ואמרו אמן :

יהי רצון מלפני אלהי השמים : לרחם על פליטינו
ולעזור המגפה : והמשחית : והחרב : והרעב : והשבי
והבזה : מעלינו ומעל עמך ישראל ואמרו אמן :

יהי רצון מלפני אלהי השמים : לקיים לנו את כל חכמי
ישראל : הם וגשריהם ובניהם ותלמידיהם בכל מקומות
מושבותיהם ואמרו אמן :

יהי רצון מלפני אלהי השמים שגשמע ונתבשר בשורות
טובות : בשורות ישועות ונחמות : מארבע בנפות הארץ
ואמרו אמן :

מי שעשה נסים לאבותינו וממצרים גאדם : הוא יגאל
אותנו וישיב בנים לגבולם : בסימן טוב יהא לנו ראש
חדש (פלוגי) ביום (פלוגי ופלוגי) יחדשהו הקדוש ברוך הוא
עלינו ועל עמו ישראל בכל מקום שהם : לטובה ולברכה :
לששון ולשמחה : לישועה ולנחמה : לפרנסה ולכלכלה :
לשמועות טובות : ולבשורות טובות : ולגשמים בעתם :
ולרפואה

וְלִרְפוּאָה שְׁלֵמָה וְלִגְאוּלָּה קְרוּבָה וְאָמְרוּ אָמֵן :

כשכת שלפני ראש חדש אב כמקום ימי רלון אומרים

מְחַדֵּשׁ חֲדָשִׁים . יִקְבֹּץ קְרוֹשִׁים : אֲנָשִׁים וְנָשִׁים . לְעֵד
הַבְּנוּיָה : וְיִהְיֶה זֶרֶת הַחֲדָשׁ . לְטוֹבָה יַחֲדָשׁ . וְרָצוֹן יָצוּ אֵל .
רַב הַעֲלִילָיָה :

ואמר כך ואמר מי שעה נסוס לאכותנו סכ"ל :

כשכת קודם עשרם בטבת ושכטם עשר בתמוז סס"ן מכרח

אחינו בית ישראל שמעו . צום (פלוגי) יהיה יום (פלוגי)
והפוך אותו הקדוש ברוך הוא לששון ולשמחה
בדכתיב . כה אמר יי צבאות צום הרביעי וצום החמישי
וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבירת יהודה לששון
ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו :

ומכך למלך ולקטל

הנותן השועה למלכים וממשלה לגסיכים ומלכותו מלכות
כל עולמים . הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה .
הנותן בים דרך . ובמים עוים נתיבה . הוא יברך וישמור .
וינצור . ויעזור . וירומם ויגדל . וינשא למעלה למעלה .
לארוננו המך :

מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יִשְׁמְרֵהוּ וַיְחַיֶּהוּ . וּמִכָּל צָרָה
וְנֹזֵק יַצִּילֵהוּ . מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יְרוּם וַיְגַבִּית
כּוֹכַב מַעְרַכְתּוֹ . וַיֶּאֱרִיךְ יָמָיו עַל מַמְלַכְתּוֹ . מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יִתֵּן בְּלִבּוֹ וּבְלֵב כָּל יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו רַחֲמָנוּת
לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמָּנוּ וְעִם כָּל יִשְׂרָאֵל אַחֵינוּ . בְּיָמָיו וּבְיָמֵינוּ
תִּשְׁעַ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכּוֹן לְבַטָּח . וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל . וְכֵן
יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן :

מִי שִׁבְרָךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְדָוִד
וְשְׁלֹמֹה . וְכָל הַקְּהֹלֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת . הוּא

יְבָרֵךְ אֶת כָּל הַקְּהָל הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה . גְּדוּלִים וְקַטְנִים . הֵם
וּבְנֵיהֶם . וְנָשִׁיהֶם . וְתַלְמִידֵיהֶם . וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם . מַלְכָּא
דְּעֻלְמָא הוּא יְבָרֵךְ יִתְכּוֹן וַיִּזְכֶּה יִתְכּוֹן . וְיִשְׁמַע בְּקֹל צְלוֹתְכֹן .
תְּתַפְּרָקוּן וְתִשְׁתַּזְּבֹּן מִכָּל צָרָה וְעַקְתָּא . וַיְיָהּ אֵל מִמְּרֵא דִּי
בְּסַעְדְכֶם . וַיְגַן בְּעַדְכֶם . וַיִּפְרוֹשׂ סִבְתַּ שְׁלוֹמוֹ עֲלֵיכֶם . וַיִּשְׁע
בְּיַנְיָכֶם אֲתַכְּהָ וְאַתְּוָה שְׁלוֹם וְרִיעוּת . וַיִּסְלַק שְׁנֵאת חֲנָם
מִבְּיַנְיָכֶם . וַיִּשְׁבֹּר עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַל צוּאֲרֵיכֶם . וַיִּקְיִים בְּכֶם
מִקְרָא שְׁבַתוֹב . וַיִּי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹהֵי
פְעָמִים וַיְבָרֵךְ אֲתַכְּבֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם . (בשבת תשובה
אומרים ויכתבנו האל בספר חיים טובים .) וְכֵן יְהִי רָצוֹן
וְנֹאמַר אָמֵן :

יהי סדרך יי עלינו כאשר יתלנו לך :

אֲשֶׁרִי וַיִּשְׁבִּי בֵיתְךָ עוֹד יִתְלָדוּךְ סֵלָה : אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂכֻכָּה
לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂוִי אֲדָהּוּ :

תְּהַלֵּל לְדָוִד אֱרוֹמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׂמֵךְ לְעוֹלָם
וְעַד : בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָ וְאַהֲלֵךְ שְׂמֵךְ לְעוֹלָם וְעַד :
גְּדוּל יי וּמַהֲלֵל מְאֹד וּלְגַדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר : דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח
מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יַגִּידוּ : הַדָּר כְּבוֹד הוֹדֵךְ וְדַבְּרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ
אֲשִׁיחָה : וְעוֹז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וְגִדְלוֹתֶךָ אֲסַפְּרָנָה : זָכַר
רַב טוֹבְךָ יִבְעִי וְצַדִּיקְתֶּךָ יִרְנְנֵנוּ : חֲנוּן וְרַחוּם יי אֲרַךְ אַפַּיִם
וְגִדְל־חֶסֶד : טוֹב יי לְכָל וְרַחֲמָיו עַד כָּל מַעֲשָׂיו : יוֹדוּךָ יי
כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶיךָ יְבָרְכֻכָּה : כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ
וְגִבּוֹרָתֶךָ יְדַבְּרוּ : לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הַדָּר
מַלְכוּתוֹ : מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמוֹם וּמַמְשְׁלֶתֶךָ בְּכָל דוֹר

וְדָר : סוּמֵךְ יי לְכֹל הַנוֹפְלִים וְזוֹקֵף לְכֹל הַכְּפוּפִים : עֵינֵי
כֹּל אֱלֹהִים יִשְׁפְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בְּעֵתוֹ : פּוֹתַח
אֶת יָדְךָ וּמִשְׁפִּיעַ לְכֹל חַי רְצוּן : צְדִיק יי בְּכֹל הַדְּבָרִים וְחַסִּיד
בְּכֹל מַעֲשָׂיו : קְרוֹב יי לְכֹל קוֹרְאָיו לְכָר אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ
בְּאֵמֶת : רְצוּן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שְׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם :
שׁוֹמֵר יי אֶת כָּל אֲהָבָיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד : הַחֶלֶת
יי יִדְבַר פִּי וַיְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד : וְאַנְחֵנוּ
נְבָרֵךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

בְּרִיךְ יי אֲשֶׁר נִרְצָן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר
לֹא נִפְל דְּבַר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
מֹשֶׁה עַבְדְּךָ : יְהִי יי אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ
אֵל יַעֲזֹבֵנוּ וְאֵל יִשְׁלַח : לְהַטּוֹת לְבַבְנוּ אֱלֹהֵינוּ לְלֶכֶת בְּכֹל
הַדְּבָרִים וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת
אֲבוֹתֵינוּ : וַיְהִי דְּבָרֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לִפְנֵי יי קְרוֹבִים
אֵל יי אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדְּךָ וּמִשְׁפָּט
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ : לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
יי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד : רֵא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת מִפִּיךָ
וְהַגִּית בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹר הַבְּרִית
בּוֹ כִּי אֵין תְּצַלִּיחַ אֶת הַדְּרִיכֶיךָ וְאֵין תִּשְׁכֹּל : הֲלֹא צִוִּיתִיךָ חֻק
וְאֵין אֵל תַּעֲרוֹץ וְאֵל תַּחַת כִּי עִמָּךְ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ :

ואומר מחון כקיל רס שני פעמים

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה :

ומזוידין ספר תורה למקומו ואומרים

מזמור לדוד הבו ליי בני אלים הבו ליי כבוד ועזו : הבו
לוי כבוד שמו השתחוו לוי בהדרת קדש : קול יי

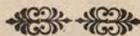
על

עַד הַמַּיִם אֵל הַכְּבוֹד הַרְעִים יי עַל מַיִם רַבִּים קוֹל יי בַּכַּחַ
קוֹל יי בְּרִדְרֵךְ : קוֹל יי שׁוֹבֵר אֲרָזִים וַיִּשְׁבֵּר יי אֶת אֲרָזֵי
הַלְּבָנוֹן : וַיִּרְקִידֵם כְּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וַיִּשְׁרִיץ כְּמוֹ בֶן אַמִּים :
קוֹל יי חוֹצֵב לְהַבֹּת אֵשׁ : קוֹל יי יַחִיל מִדְּבַר יַחִיל יי מִדְּבַר
קִדְשׁ : קוֹל יי יַחֲלֹל אֵילֹת וַיַּהַשֵּׁף יַעֲרוֹת וּבְהִיכְלוֹ כְּלוֹ
אוֹמֵר כְּבוֹד : יי לְמַבּוֹל יִשָּׁב וַיִּשָּׁב יי מִדֶּךְ לְעוֹלָם : יי עֵז
לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם :

כאמכסטין ספר תורה למוכל לומר מחון

שׁוֹבָה לְמַעֲוֵנְךָ וּשְׂכוֹן בְּבֵית מְאֹוֶיךָ . כִּי כָּל פֶּה וְכָל לִשׁוֹן
יִתְּנוּ הוֹד וְהַדָּר לְמַלְכוּתְךָ : וּבְנַחַח יֹאמַר שׁוֹבָה יי
רַבְבוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : הַשִּׁיבֵנוּ יי אֱלֹהֵיךָ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשִׁימֵינוּ
בְּקִדְשׁ :

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמִיָּהּ רַבָּא . בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתִיָּהּ .
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתִיָּהּ . וַיַּצְמַח פּוֹרְקַנְיָהּ . וַיִּקְרַב
מְשִׁיחִיָּהּ . כְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָא וּבְזַמַּן קָרִיב וְאָמְרוּ אַמֵּן : יְיָ אֱלֹהֵי רַבָּא מְבָרֵךְ
לְעַלְמָא לְעַלְמֵי עַלְמֵיָא יְהַבְרֵךְ . וַיִּשְׁהַבַּח וַיִּתְפָּאֵר . וַיִּתְרוֹמֵם .
וַיִּתְנַשֵּׂא . וַיִּתְהַדָּר . וַיִּתְעַלֶּה . וַיִּתְהַלֵּל . שְׁמִיָּהּ דְּקוֹדְשָׁא
כְּרִיד הוּא . לְעֵילָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא .
וְנַחְמָתָא . דְּאָמִירָן בְּעֶלְמָא וְאָמְרוּ אַמֵּן :

מוסף לישבת

אדני שפתי הפתח ופי יגיד תהלתך :
ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלה
יצחק ואלהי יעקב . האל הגדול הגבור וה
אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל וזוכר חסד
ומכיא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה
(בשבת תשובה אומרים וזכרנו לחיים מלך הפ
כתבנו בכפר חיים למעןך אלהים חיים)
מלך עוזר ומושיע ומגן . ברוך אתה יי מגן אברהם :
אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע
(בקיץ מזריח השל) (ובחורף משיב רוח ומזריח
הגשם) מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים
סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים . ומקים אמונת
לישני עפר . מי כמוך בעד גבורות ומי דומה לך מלך
ממית ומחיה ומצמיח ישועה :
(בשבת תשובה אומרים מי כמוך אב רחמן וזכר יצורי
ברחמים לחיים)

ונאמן אתה להחיות מתים . ברוך אתה יי מחיה המתים

כחורס אומר סגלית לכו

כתר יתנו לך יי אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך
ישראל קבוצי משה . יחד בלם קדושה לך ישלשי
בדבר האמור על יד נביאך . וקרא זה אל זה ואמר קדוש
קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו : כבוד
מלא עולם ומשרתיו שואלים איה מקום כבודו לרע יצו :
לעמם משבחים ואומרים . ברוך כבוד יהוה במקומו :
ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו . המיתרים שמו ערב ובקר
בכל

מוסף לשבת לא

בכל יום תמיד ואומרים פעמים באהבה . שמע ישראל
יי אלהינו יי אחד : הוא אלהינו . הוא אבינו . הוא
מלכנו . הוא מושיענו . הוא יושיענו . ויגאלנו שנית .
וישמיענו ברחמי לעיני כל חי לאמר . הן גאלתי אתכם
אחרית בראשית : להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכם :
ויברכי קדשך כתוב לאמר . ימלוך יי לעולם אלהיך ציון
לדר ודר הללויה : עיב

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך סלה .
(כי אל מלך גדול וקדוש אתה) . ברוך אתה יי האל
הקדוש : (בשבת תשובה אומרים המלך הקדוש) :
למשה ציית על הר סיני מצות שבת זכור ושמור ובו
צוייתנו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת
כראוי :

יש אומרים כמקום למשם למה תכנת סגור

תכנת שבת רצית קרבנותיה ציית פירושיה עם סדורי
נסכיה מענניה לעולם כבוד ינחלו טועמיה חיים
זכו וגם האותכי דבריה גדולה בחרו אז מסיני נצטוו ציווי
פעליה כראוי . ותצונו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף
שבת כראוי : יהו רצון וכו

יהו רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו
בשמחה לארצנו ותמענו בגבולנו ושם נעשה לפניך
את קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין בהלכתן . את
מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות
רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך
כאמור :

וביום

ויביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשורים
סלת מנחה ברולה בשמן ונסכו : עלת שבת בשבתו
על עלת התמיד ונסכה :

ישמחו במר כותך שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי
שביעי כלם ישבעו ויתענגו משיבך והשביעי רצית
בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת : זכר למעשה
בראשית :

אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו קדשנו
במצותך שים חלקנו בתורתך שבענו משיבך
שמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנהיגנו
י אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך ויגוהו כו כל ישראל
מקדשי שמך ברוך אתה יי מקדש השבת :

רצה יי אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב
העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם מהרה
באהבה תקבל ברצון ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל
עמך :

ואתה ברחמיך הרבים תחפץ בנו ותרצנו ותחיונה עינינו
בשובך לציון ברחמים ברוך אתה יי רמחור שכינתו
לציון :

מודים אנתנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו
לעולם ועד צורנו צור היינו ומנן ישענו אתה הוא
לדור דור נודה לך נספר תהלתך על חיינו המסורים
בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסוף שבבל
יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שככר עת ערב וכך
וצהרים השוכ כי לא כלו רחמיך מרחם כי לא תטו
תסדיך כי מעולם קנינו לך :

מודים אנתנו לך שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו
אלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות
והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחיותנו וקנימתנו
בן תחינו ותחננו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור
חקיך ולעשות רצונך ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודים
לך ברוך אל ההודאות :

כשכת חנוכה אומרים

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל
הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם
בזמן הזה : כימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו
כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם
מהדתך ולהעבירם מחקי רצונך ואתה ברחמיך הרבים
עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את ריבם
נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד
מעטים ורשעים ביד צדיקים וממאים ביד טהורים וזרים
ביד עוסקי תורתך דך עשית שם גדול וקדוש בעולמך
ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה
ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופגנו את היכלך וטהרו
את מקדשך והדליקו גרות בתצרות קדשך וקבעו
שמונה ימים אלו בהלל ובהודאה ועשית עמם נסים
ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה :

ועל ככם יהי ברכך ויתרומם ויתנשא תמיד שמך מלכנו
לעולם ועד וכל החיים יודוך סלה :

בשית אומרים וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך :
ויהגלו

ויהללו ויברכו את שמך הגדול באמת לעולם כי טוב
האל ישועתנו ועזרתנו סלה האל הטוב ברוך
אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות :

כחזק שלום לבור אומר

אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשלשת בתורה
הכתובה על ידי משה עבדך האמונה מפי אהרן
ובניו כהנים עם קדושך באמור : וברוך יי וישמך : יאר
יי פניו אליך ויחנך : ישא יי פניו אליך וישם לך שלום :
ושמו את שמו על בני ישראל ואני אברכם :

שים שלום טובה וברכה חיים חן וחסד צדקה ורחמים
עלינו ועל כל ישראל עמך וברכנו אבינו כלנו
באחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו יי אלהינו תורה
וחיים אהבה וחסד צדקה ורחמים ברכה ושלוש וטוב
בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל ברוב עוז
ושלום : (כשבת תשובה אומרים

ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה וישועה ונחמה
וגזרות טובות נזכר ונכתב לפניך הנחנו וכל עמך
ישראל לחיים טובים ושלום :)

ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום אמן :
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי :
אלהי נצור לשוני מרע ושפחתי מדבר מרמה ולמקללי
נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי
בתורתך ואחרי מצותיך תרהף נפשי וכל הקמים עלי
לרעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם יהיו כמין
לפני ריח ומלאך יי היתה : עשה למען שמך עשה למען
ימנך

לג
ימנך עשרה למען תורתך עשרה למען קדושתך למען
והלצון וירידת הושיעה ימנך וענני : יהיו לרצון אמרי פי
והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי :

טוב לומר שיר למעלות אשף עימי

עושה שלום במרומי הוא ברחמי עשה שלום עלינו וער
כל עמו ישראל ואמרו אמן :

מוסף לשבת וראש חדיש

אומר אבות ונכורות וקדישת השם ובמקום למטה לזית אומר

אתה יצרת עולמך מקדם כלית מלאכתך ביום השביעי
בחרת בנו מכל האמות ורצית בנו מכל הלשונות
וקדשתנו במצותיך וקרכתנו מלכנו לעבודתך ושמך
הגדול והקדוש עלינו קראת : ותתן לנו יי אלהינו באהבה
שבתות למנוחה וראשי חדשים לכפרה ולפי שחטאנו
לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הרבה עירנו ושמים
מקדשנו ונגלה יקרנו ונשל כבוד מבית חינו ואין אנו
יכולין להקריב לפניך קרבן ולא כהן שיכפר בעדנו :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו
בשמחה לארצנו ותטענו בנבולנו וישם נעשה לפניך
את קרבנות חובותינו המידין כסדרן ומוספין בהלכתן את
מוספי יום השבת הזה ויום ראש החדש הזה נעשה
ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו
בתורתך על ידי משה עבדך באמור :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשורונים
סלת מנחה ברולה בשמן ונסכו : עלת שבת בשבתו
על עלת התמיד ונסכה :

וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם
וְאִיל אֶחָד בְּכֹשִׁים בְּנֵי שְׁנָה שְׁבַע הַמִּימִים :
וּמִנְחָתְכֶם וּנְסֻכֵיהֶם כַּמִּדְבָר שֶׁלֹּא עֲשׂוּנִים לְפָנָי וּשְׁנֵי
עֲשָׂרֹנִים לְאִיל וְעֲשָׂרֹן לְבָבֶשׂ וַיִּזֶן כְּנֶסֶכוֹ וְשַׁעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי
תְּמִידֵי כַהֲלֶכֶתָן :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חֲדָשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה
וְדַבְרָכָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה לִישׁוּעָה וּלְנַחֲמָה
לְפָרְנֶסָה וּלְכַלְכֵּלָה לְמַחִילַת חַטָּא וּלְסְלִיחַת עֲוֹן וַיְהִי־אֵל
הַחֲדָשׁ הַזֶּה סוּף וְקֵץ לְכָל צְרוּרֵינוּ תַחֲלָה וְרֵאשׁ לְפָדְיוֹן
נַפְשֵׁנוּ כִּי בַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל מְכַל הָאֻמוֹת בְּחַרְתָּ וַתַּחֲקֵי רֵאשֵׁי
חֲדָשִׁים לְהֵם קִבְעַת :

וְשִׁמְחוּ בַמִּדְבָר כִּתְּךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבַּת וְקוֹרְאֵי עֲוֹנָה עִם מַקְדָּשֵׁי
שְׁבִיעֵי כָרֶם וְשַׁבְעֵי וַיִּתְעַנְּנוּ מִשׁוֹבֵךְ וְהַשְׁבִּיעֵי רֵצִית
כִּי נִקְדַּשְׁתָּ חֲמֵדַת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ זָכָר לְמַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית :

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רֵצָה נָא בְּמִנוּחַתֵּנוּ קִדְשֵׁנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ שִׁים חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ שְׁבַענוּ מִשׁוֹבֵךְ
שִׁמַּח נַפְשֵׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ וְטַהַר לְבָבוֹ לְעַבְדְּךָ בְּאֵמֶת וְהַנְחִילֵנוּ
יְי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרֵצוֹן שַׁבַּת קִדְשְׁךָ וַיְנַוְחוּ כִּי כָל יִשְׂרָאֵל
מַקְדָּשֵׁי שְׁמֶךָ בְּרוּךְ אַתָּה יְי מַקְדָּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי
חֲדָשִׁים :

רֵצָה יְי אֱלֹהֵינוּ בַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל וּלְתַפְלָתְךָ שַׁעֲרָה וְהַשֵּׁב
הַעֲבוּדָה לְדַבְרֵי בֵיתְךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְתַפְלָתְךָ מֵהַרְהָה
כְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרֵצוֹן וְתִהְיֶה לְרֵצוֹן תְּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
עִמָּךְ :

וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים תַּחֲפוּץ בְּנוֹ וְתִרְצַנּוּ וְתַחֲוִינָה עֵינֵינוּ
בְּשׁוֹבֵךְ

בְּשׁוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים בְּרוּךְ אַתָּה יְי הַמְּחַוֵּיר שְׁכִינָתְךָ
לְצִיּוֹן :

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ שְׂאֵתָה הוּא יְי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד צִוְּנוֹ צוּר חַיֵּינוּ וּמִן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא
לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְךָ וְנִסְפֵר תְּהִלָּתְךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים
בְּיָדְךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוֹרוֹת לְךָ וְעַל נִסְיָךְ שֶׁבָבַל
יָוֵם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבָבַר עַת עָרַב וּבָקָר
וְצִהָרִים הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ רַחֲמֶיךָ כִּי לֹא תָמוּ
חֲסֵדֶיךָ כִּי מַעֲלָם קוִינֵי לְךָ :

מנוים ורכנ

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ שְׂאֵתָה הוּא יְי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
יְי אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצֵרֵנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית בְּרִכּוֹת
וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל שֶׁתְּחִייתֵנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ
בֶּן תְּחִינֵנוּ וְתַחֲנֵנוּ וְתַאֲסֵף גְּלוּיֵינוּ לְחַצְרוֹת קִדְשְׁךָ לְשִׁמּוֹר
חֲקִיךָ וְלַעֲשׂוֹת רֵצוֹנְךָ וְלַעֲבֹדְךָ בְּלִבְךָ שְׁלֵם עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים
לְךָ בְּרוּךְ אַל הַהוֹדָאוֹת :

כשבת חכום אומרים

עַל הַנְּסִיּוֹת וְעַל הַפְּרָקוֹן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל
הַנְּפִלְאוֹת וְעַל הַנְּחִמּוֹת שְׁעִשִׂית לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמֵם הָרִים
בְּיָמֵי הַזֶּה בְּיָמֵי מַתְתִּיָּה בֶּן יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוֹל חֲשִׁמּוֹנָאֵי וּבְנָיו
בְּשַׁעֲמֹדָה מְלָכוֹת יִזוּ הַרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְחָם
מִחוּרְתְּךָ וּלְתַעֲבִירָם מִחֲקֵי רֵצוֹנְךָ וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים
עֲמַדְתָּ לְהֵם בַּעַת צַרְתָּם רִבַּת אֶת רִיבָם הִנֵּת אֶת רִיבָם
נִקְמַת אֶת נִקְמָתָם מִסַּרְתָּ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד
מַעֲשִׂים וְרַשָּׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים וּמַמְאִים בְּיַד טוֹהָרִים וְיָרִים
בְּיַד עֹסְקֵי תוֹרָתְךָ לְךָ עֲשִׂית שֵׁם גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ
יִלְעַמְךָ

וְלַעֲמֵד יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפְרָקוּן בְּחַיּוּם הַיָּהֳרָה
וְאַחַר כֵּךְ בָּאוּ בְנֵיךְ לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ וּפְנֹנוּ אֶת הַיְכָלְךָ וְיִטְהַרוּ
אֶת מִקְדָּשְׁךָ וְהִדְלִיקוּ נְרוֹת בַּחֲצוֹת קִדְשְׁךָ וְקִבְעוּ
שְׁמוֹנָה יָמִים אֵלָיו בְּהַלֵּל וּבְהוֹדֶאָה וְעֲשִׂיתָ עִמָּהֶם נְסִים
וּנְפִלְאוֹת וְנִזְדָּה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סְלָה :

וְעַל בְּרָכּוֹם יִתְפָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא תְּמִיד שְׁמְךָ מִלְּבָנֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד וְכָל הַחַיִּים יוֹדִיךָ סְלָה :

(בשית אומרים וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך) :

וְיִתְלַל וְיִבְרַכּוּ אֶת שְׁמְךָ הַגָּדוֹל בְּאַמֶּת לְעוֹלָם כִּי טוֹב
הָאֵל וְשׁוֹעֲתֵנוּ וְעוֹרֵתֵנוּ סְלָה הָאֵל הַטּוֹב בְּרוּךְ
אַתָּה יי הטוב שְׁמְךָ וְלֵךְ נָאָה הַהוֹדוֹת :

כמוסע שלח ספר אומר

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ בְּבְרָכָה הַמְּשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה
הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אֱהָרֹן
וּבְנָיו בְּהַגִּים עִם קְדוּשַׁיְךָ כְּאֲמֹר : יְבָרְכְךָ יי וְיִשְׁמְרְךָ : יֵאָדָר
יי פָּנָיו אֱלֹהֶיךָ וְיִתְנַךְ : יֵשֵׂא יי פָּנָיו אֱלֹהֶיךָ וְיֵשֵׂם לְךָ שְׁלוֹם :
וְשִׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם :

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים
עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וּבְרַכְנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ
בְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרָה
וְחַיִּים אֱהָבָה וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם וְטוֹב
בְּעֵינֶיךָ לְבְרַכְנוּ וּלְבָרְךָ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרוּב עוֹז
וְשְׁלוֹם : (בשבת תשובה אומרים

וּבְסִפְּרָה חַיִּים בְּרָכָה וְשְׁלוֹם וּפְרִנְסָה טוֹבָה וְיִשׁוּעָה וּנְחָמָה
וְנִזְרוֹת טוֹבוֹת נִבְכָר וּנְכַתֵּב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשְׁלוֹם :) :

ברוך

לח
בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלוֹם אָמֵן :
יְהִיו לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרֵי וְנֹאֲלֵי :
אֱלֹהֵי נִצּוּר לְשׁוֹנֵי מַרְעֵי וְשִׁפְתוֹתַי מִדְּבַר מַרְמָה וְלִמְקַלְלֵי
נַפְשֵׁי תַדּוּסִים וְנַפְשֵׁי כַּעֲפָר לְכֹל תְּהוֹרָה פִּתַח לִבִּי
בְּתוֹרָתְךָ וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי וְכָל הַקָּמִים עָלַי
לְרַעָה מִהֲרֵה הַפֵּךְ עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם : יְהִיו כְּמוֹץ
לְפָנֶיךָ רֶנַח וּמִלֶּאֱדָךְ יי הַיּוֹחָה : עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן
יִמְיֶנְךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתְךָ עֲשֵׂה לְמַעַן קְדוּשַׁתְךָ לְמַעַן
יִחַלְצוּן יִדְרִידֶיךָ הוֹשִׁיעֵרָה יִמְיֶנְךָ וְעַנְנֵי : יְהִיו לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי
וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרֵי וְנֹאֲלֵי :

טוב לומר שיר למעלות אשא עיני

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמוֹיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַד
כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֲמָרוּ אָמֵן :

אמר תורת הטעם סתם אומר קדיש תחלה ואחר כך אומרים

בָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא שְׁנֵאמַר וְעַמְּךָ כָּלֵם
צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶד מַטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי
לְהַתְּפָאֵר : אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁעֲמַלָּו בַּתּוֹרָה
וְעוֹשֶׂה נְחִת רֵיחַ לְיוֹצְרוֹ גֵּרֵל בְּשֵׁם טוֹב וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב
מִן הָעוֹלָם וְעָלְיוֹ אָמַר שְׁלֵמָה בַּחֲכָמָתוֹ טוֹב שֵׁם מִשְׁמָן
טוֹב וְיִיּוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַיְלָדוּ : לְמוֹד תּוֹרָה הִרְבָּה וְיִתְנֶה
לְךָ שֶׁכֶר הִרְבָּה וְרַע מִתּוֹן שֶׁכָּרָן שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא :
רַבִּי חֲנַנְיָה בֶן עֲקִישָׁא אָמַר רַצְיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזִכּוֹת
אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁנֵאמַר
יי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדָר :

אין באלהינו אין בארוננו אין במלכנו אין במושיענו :

מי באלהינו מי בארוננו מי במלכנו מי במושיענו :

נודה

נודה לאלהינו . נודה לארוננו . נודה למלכנו . נודה
למושיענו : ברוך אלהינו . ברוך ארוננו . ברוך מלכנו :
ברוך מושיענו : אתה הוא אלהינו . אתה הוא ארוננו .
אתה הוא מלכנו . אתה הוא מושיענו : אתה רבושיענו .
אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד :

יש נוספים לומר פגוס סקטורת

תנא דבי אליהו . כל השנה הלכות בכל יום מובטח לו
שהוא בן העולם הבא . שנאמר הליכות עולם לו .
אל תקרי תליכות . אלא הלכות . אמר רבי אלעזר . אמר
רבי חנינא . תלמידיו חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר .
וכל בנגד למורי יי ורב שלום בנגד . אל תקרי בנגד אלא
בנגד . יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך : למען אחי
ורעי אדברה נא שלום בך : למען בית יי אלהינו אבקשה
טוב לך : וראה בניס לבניך שלום על ישראל : שלום רב
לאהבי תורתך ואין למו מכשול : יי עוז לעמו יתן יי וברך
את עמו בשלום : ולאמר סחון

יתגדל ויתקדש שמייה רבא . בעלמא די ברא ברעותיה .
וימליך מלכותיה . ויצמח פורקניה . ויקרב
משיחיה . כתיבון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמייה רבא מברך
לעלם לעלמי עלמיא יתברך . וישתבח ויתפאר . ויתרומם .
ויתנשא . ויתחדר . ויתעלה . ויתהלל . שמייה הקודשא
ברוך הוא . לעילא מן כל ברכתא שירתא השבתתא .
ונחמתא . ראמירן בעלמא ואמרו אמן :

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידיו
תלמידיהון דעסקין באורייתא קדישתא די בארתא
הרין

הרין ודי בכל ארת ואתר . יהא לנא ולהון ולכון שלמא .
תנא וחסדא ורחמי ומוזני רויחי מן קדם אלתא מאריה
שמיא וארעא ואמרו אמן :

יהא שלמא רבא מן שמיא . חיים ושבע וישועה ונחמה
ושיזבא ורפואה ונאולה וכליחה וכפרה ורינוח והצלה לנו
ולכל עמו ישראל ואמרו אמן : עושה שלום במרומי הוא
ברחמי יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו
אמן :

ברכו את יי המבורך :

וענינס בקול רם

ברוך יי המבורך לעולם ועד :

עלינו לשבח לארון הכל . לתת גדרה ליוצר בראשית .
שרא עשנו כגויי הארצות . ולא שמנו כמשפחות
הארמה שלא שם חלקנו בהם . וגורלנו ככל המונם .
(שהם משתחיים להכל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע)
ואנחנו משתחיים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא . שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ . ומושב יקרו בשמים
ממעל . ושכינת עוז כנבחי מרומים . הוא אלהינו ואין עוד
אחר . אמת מלכנו ואפס זולתו . ככתוב בתורה . וידעת
היום והשבות אל לבבך . כי יי הוא האלהים בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד :

יש נוספים לומר על כן נקום לך וארון עולם :

יי נחני בצדקתך למען שררי הישר לפני דרךך : ויעקב
הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים : ויאמר יעקב
כאשר ראם מתנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא
מתנים :

לשבת זכור

נוסחא פה ליוורנו יע"ף לומר קודם מי כמנך זס סמוך

אך זה היום קויתו
בו מצאתי ראיתי
אנילה אנדילה
מחרב היונה

לשיר את נקמת צר
ישע מן המצר
אל צור אלי מבצר
בשמחה וברננה :
אנילה

בבסוף אז קנני
צאן לטבח שמני
אך שקר בד חקר
חי אל אויב פנה

איש זר צורר הרע
כי צדיק לא כרע
הכל רוח זרע
בשמחה וברננה :
אך שקר

רשע נחש כריח
פתח מלך הדיח
תם רשע בא ישע
על יד איש תרבונו

אז בכת ואל
לשמיד את ישראל
מלא השבית גואל
בשמחה וברננה :
תם רשע

המן ובני הבית
הודי עלי ביות
זמרו דברו
עד שיבה עד זקנה

כלם על עץ נתלו
אך שרים נבהלו
חסדי אל לא וכלו
בשמחה וברננה :
זמרו

מדר שמחו גם צירו
יין שכר הזכירו
הכינו תרנינו
כל פלך ומדינה

עמי אחי רעי
עתה אל תוך מעי
שישו אל שעשועי
בשמחה וברננה :

חוקו

לשבת זכור

לו

חוקו באל לבשו
קמים גבורי כח
נקומה נקומה
חיש תרוץ אלמנה
כי יוסר היכל
מחר חרב האכל
מלכנו כל יוכל
בשמחה וברננה :

נקומה

ממכון שבתו השנית
נתן כרת הרמית
הזבישו הזבישו
אפרח שושנה

אוי האל רחמן
זכר זרע המן
גם הם כשוד שלמן
בשמחה וברננה :
הזבישו

מוציא אסירים פודה
כל צר צורר צודה
יעתירו יקטירו
מרדודר עם לבנה

מלך עולם ועד
הכרת כי בא מועד
פתח אהל מועד
בשמחה וברננה :
יעתירו

יקבוץ מפוזר
מבין עם אכזר
זכר טוב וזכר
יסיר עול כבד

בגבורה נאור
כי עובר אל זר
אל עם כשה אובר
ידבש שיש משור :

שסחו אויבים
חבור עצבים
השב לו נזר
השב עבודה

עובדים ושבים
את הונו פור
והכרת עמלק ממוד
לבן אלעזר :

השב לו

אורה

שמר 40 יוד

אזרה שמך יהוה כי פדיתיה אותי אביעה חירות מני קדם קדמוני ואומר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו ואומר קרא אקרא מהלך שמך יהוה על הנסים שעשית בימי מרדכי ואומר במקלות נערי יזקני מי כמכה פאלים יהוה :

מי כמוד ואין כמוד מי דומה לך ואין דומה לך : ארון הסודך כל יחידל אמתך מכצר עז ומגדל כי היות מעוז להלל ומעוז להקביון בצר רז : בימי חרפי מקדמוני כי דבר רוח יי והיום אם גרשוני עוני הדרי לי ואני לו : נמלני מאז טובות גלויות ידועות ללבבות גם אם יהיו הצרות קרובות אשרי כל חוכי לו : המי מתקוממי אזה ורגלי ארים בדבר כל חוזה הנה אלהינו זה קיינו לו : היום אביעה חירות היו מני קדם עתידות נפלא כם המבין צפוני סודות וצרי מבטן לעבד לו : ויהי בימי אחשורוש מלך היקם על כבדו נשא ורם על כל קצין וראש ויי הניח לו : זמן בשנת שלש למלכותו להראות לכל עבדיו תכונתו ואבני נזר מתנוססות על אדמתו ונעפרות זהב לו : חקק לכל בני שושן נתן והקדיש קרואיו כחתן בתצר גנת ביתן אורח למושב לו : טעם עשות רצון בר איש ויצרו ויזין אונם לאיש ויז עברו ולתת לכל שואל הי מחסורו אשר יחסר לו יחד אספו כל הנדרשים גם ושתה המלכך עשתה משתה נשים ומשתה הנשים באנשים שבעת ימים יכפרו לו : כטוב לב המלך בין אמר להביא לפניו את יפת ריעין ותמאן בדברו לאמר אין העוה פניה ותאמר לו : לקרובים אליו היושבים עלי כן שאל ויעצוהו ממוכן הוא המן לפירענות מוכן

מוכן לבו יקבץ און לו : מועצותיו בדת נתונות היו לעמי רפואות צפונות כי לולי אגרות ראשונות גם פליטה לא היתה לו : ננעץ לקרא לכל המוני להביא כל יפת האר לפניו והנערה אשר תיטב בעיניו מהור ימהרנה לו : סנסן ליאיר האיר וזרח ישיש כגבור רדוף ארח : מרס מכה ציץ רפואה פרח כי הפלה יי חסיד לו : עמי נאמנה הרסה תמה היא אסתר בת הדוד ברה כחמה ויכמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו : פנעה חן ותלך והלום ותלקה אסתר אל בית המלך גורת יהלום ומרדכי צוה לה לבי לשלום כי הוא אדניך והשתתיו לו : צדק לבשה בממלכתה לא הגידה אסתר עמה ומולדת והמלך אהבה וירב תפארתה כי מיי היתה לו : קשב רב קשב צדור המור מסריסי המלך הקבועים לשמור והנם חושבים על המלך לאמר הכה נתחכמה לו : רחשה אסתר למלך באמרי שפר בשם מרדכי ונכתב בספר בקש ונמצא לפני צבי עופר כי בול הרים ישאו לו : שניהם נתלו על העץ כי שמע מרדכי לשונם בהועץ נשקה למלך סס המות רועץ אולי יפתה ונ כלה לו : תשועה זאת צפונה רדור אחרון נכתבה על ספר הזכרון להיות לו מן המלך תגמול ויתרון כי פועל אדם ישם לו :

אחר כל אלה הדברים אחשורוש את המן הרים וינשאהו מעל כל השרים ותועפות הרים לו : נמנע מרדכי מסנוד לרשע נין עמלק אשר מבטן פשע וזה הוסף על חפאתו פשע לא יאבה יי סלות לו : יום כרעו לו כל עבדי המלך ומרדכי בתומו הולך בקש לחרחר ריב על עם כל והלך עובר ומתעבר על ריב לא לו : יעץ תחבולות כשכים

כְּשֵׁים בְּצֵדוֹ וַיְבֹוּ בְּעֵינָיו בְּנֵאוֹן חֲמָדוֹ לְשִׁלּוּחַ יָד בְּמַרְדְּכֵי
 לְבָדוֹ בּוֹ לְדַבֵּר יַחְבֵּל לוֹ הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב לְבָלִי חֹק
 וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ זֶה עֵת לְשֹׁחֵק וַיִּבֹא עֲצוֹת מִרְחוֹק לְרִשְׁת
 מִשְׁכְּנוֹת לֹא לוֹ וַיִּפֶל פֶּדֶר וַיִּרְדּוּ בְּגוֹרֵל הָרֶה וַיִּרְא כִּי בְּאֶרֶר
 מֵת אָבִי תַּחְעוּרָה וְלֹא זָכַר כִּי הָיָא עֵת הַיִּירָה חֲבָלִי
 וַיִּלְרָה יִבְאוּ לוֹ הַדּוֹב אֲזָרְבִּי יַעֲצוּהוּ רַעֲיוֹנָיו וַיִּשְׁאַל שְׂאֵלָה
 מֵאֲדוֹנָיו וְגַם הוּא שְׁנֵי אֲרִיּוֹת שְׁנָיו וּמִתְלַעוֹת לְבִיא לוֹ
 הֵן עַם אַחֲרֵי נִזְוָרוֹ וְרַתְיָהֶם שׁוֹנוֹת וְרַתְךָ בַּל יִנְצוּרוּ רֹחַ
 וַיִּרְעוּ וּסְפִתָּה יִקְצוּרוּ קָמָה אֵין לוֹ הַכִּינּוּתִי כֶּסֶף לְגַנְיֹךָ
 יַעַר לְאֶבֶד זֶה חֲגִי הַנִּנְעַל כָּל הַכְּרָבִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ
 לְבַעַד וְכֵן הִפֵּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁקָ לוֹ לְהִבְיֹא אֶל גַּנְיֹ הַמֶּלֶךְ
 אֲוֹסֶף עֲשִׂרֵת אֲלָפִים בְּכָרִי כֶּסֶף וְנִפְשׁ אָבָה לְכָל בֵּית
 יוֹסֶף פַּעַם אַחַת וְלֹא אֲשַׁנָּה לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ יְהִי לְךָ
 קְנִינְךָ וְזֹאת טַבְעִתִּי עַל יָד יְמִינְךָ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב
 בְּעֵינֶיךָ וַיִּבֹא עַד קִצּוֹ וַאֲיִן עֵוִיר לוֹ יִצָּא וּסְפִרֵי הַמֶּלֶךְ
 נִקְרְאוּ וַיִּכְתְּבוּ בְּכָל אֲשֶׁר הוֹרֶהוּ וּבְכָל עַם וְעַם רִצִּים
 יִצְאוּ שְׂרֵי הַרְכָב אֲשֶׁר לוֹ הָיָה דְּבָרוֹ נַחֲוִץ לְאֹמֶר כָּרִם
 חֶמֶר בָּיוֹם אַחֲרֵי לְזִמּוֹר בְּשִׁלְשֶׁה עֶשֶׂר בְּאֶרֶר הַחַד וְגַמּוֹר
 לֹא אוֹסֶף עוֹד עֲבוֹד לוֹ קָרַע מַרְדְּכֵי בְּגָדָיו לְפָנָי אֶל וַיִּצְעַק
 מִרְ עַל גּוֹלַת אֲרִיֶּאל רַבְבִּים אֵין לְיִשְׂרָאֵל אִם יוֹרֵשׁ אֵין
 לוֹ טָרֶף טָרֶף שְׂאֵר הַמוֹנִי מִי נִתֵן לְמִשְׁפַּרְי יַעֲקֹב לְמוֹנִי
 וַיִּשְׂרָאֵר לְבוֹזִים רַחֵם יי וְזוֹ חֲטָאֲנוּ לוֹ נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר
 הַגִּידוּתָה דְּבַר שְׁמַעְנֹ צַעֲקָה כִּיעֲנִים בְּמַדְבַּר וּמַרְדְּכֵי
 בְּלִבוֹשׁ שֶׁק עֲבַר לֹא יִרְעֵנוּ מַה הָיָה לוֹ בְּגָדִים שְׂרָחָה
 לְהַלְבִּישׁוֹ וְלֹא קָבַל מִמְּרִירוֹת נִפְשׁוֹ וְתִשְׁלַח לְהַתְךָ לְחַקְרוֹ
 אֶלְדָּרְשׁוֹ לְרַעָה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ רַחֲמוֹ הוֹצִיא לְהַתְךָ וְחֹרֶה
 וּפְרִשְׁת

וּפְרִשְׁת הַכֶּסֶף לְפָנָיו שׁוּה וְהַפְתִּישְׁנוּ שְׁלַח וְעַל אֶסְתֵּר צִוָּה
 לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהַתְחַנֵּן לוֹ בְּתִשׁוּבָתָהּ אֲמָרָה לְרִשְׁיֹכִי
 דַּע כִּי בֵן מוֹת אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא וַיִּבֹא לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ
 הַמֶּלֶךְ אֶת שְׂרָבִיט זָהָבוֹ בְּקָרְבֵי אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ יִקְיֹר
 כְּשִׁמְעוּ הַכְּרִי הַרְסָה צַעֲקָ אָהָה כִּי אֵין מְנוּסָה וְעַף יי אֲשָׁא
 כִּי חֲטָאֲתִי לוֹ שְׁלַח לָהּ לְאֹמֶר אֶל הַדְּמִי לְרַחֲמֵלֵט בֵּית
 הַמֶּלֶךְ מִכָּל לְאָמִי כִּי אֶת תֹּאכְרֵי וְאוֹלֵי עַמִּי אַחֲרֵי נִמְכַר
 גְּאוּלָּה תְּהִיָּה לוֹ מִמְקוֹם אַחֲרֵי יִשְׁלַח שְׁלוֹמוֹ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם
 בְּמַרְזֻמִּי כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו עַל בֵּן אוֹתִיל לוֹ וְתַעֲנֶהוּ לְךָ
 כְּנֹס כָּל חֹזְכֵי פְרִיּוֹם וְצוּמוֹ עַלִּי שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִילָה וַיּוֹם
 וְרַחֲמִים בְּקִשׁוֹ מֵאֵל נוֹרָא וְאִיוֹם וְאֵל תַּחֲנֹנוּ דְמִי לוֹ אֶר
 נִדְרָשׁ בְּכָל רֵב יִדְרָשְׁנוּ כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו לְעַם יִקְרָאֵנוּ
 וַיֹּאמֶר עוֹד זָכוֹר אֲזַכְּרֶנּוּ עַד בֵּן הַמוֹ מַעֵי לוֹ לְבִשְׂרָה חֵן
 בָּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְתַלְךָ וְתִנְקֶר עַד מֵאֵד בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיְבֹוּ
 בְּכָל אֲשֶׁר הוּא מוֹלֶךְ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ הִיפָה בְנָשִׁים
 נִטְעַע נְעַמָן מַה שְׂאֵלְתֶךָ כִּי הַכָּל מוֹזֵמֵן וְתֹאמֶר יִבֹא הַמֶּלֶךְ
 וְהַמֵּן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי לוֹ לְמַתָּר קְרָאֲתָם לְסוֹד
 נִכְמָם וַיִּצָּא הַמֵּן בָּיוֹם הַהוּא שְׁמַח וְנַעֲלָם וְהוּא כְּמַלְכִּים
 יִתְקַלֵּם וְרוֹזְנִים מִשְׁחָק לוֹ וַיִּבֹא אֲרַחְבִּי וְזָרֵשׁ אֲשֶׁתִּי
 וַיִּסְפַּר לָהֶם כְּבוֹדוֹ וּמִמְשַׁלְתּוֹ וַיְגִידָה עוֹמֶדֶת לְעַמְתּוֹ רַחֵם
 הַמְּרַבָּה לֹא לוֹ יַעֲצוּהוּ עֲשׂוֹת עֵץ גְּבוּהָ תִמְשִׁים לְתַלּוֹת
 עָרְיוֹ קָדֵשׁ קָדְשִׁים וְלִרְכִינֵנוּ כְּחַפְצֵנוּ מִכָּל תְּרִשִׁים תְּרִשׁ
 חָכָם יִבְקֵשׁ לוֹ

אֲלוֹהִים עוֹד צִאֲנוּ בְּקֶר וְתִדְדֵי שְׁנַת הַמֶּלֶךְ עַד יְהִי חוֹקֶר
 בְּסִפְרֵי הַזְּכוּרוֹת וְהִיָּה כְּקֶר וַיִּזְדַּע יי אֶת אֲשֶׁר לוֹ
 בְּמִצְאוֹ דְּבַר מַרְדְּכֵי מְפֹרָשׁ מַה נַּעֲשֶׂה יִקְרָ וְגִידוּתָה דְרִשׁ
 וַיֹּאמְרוּ

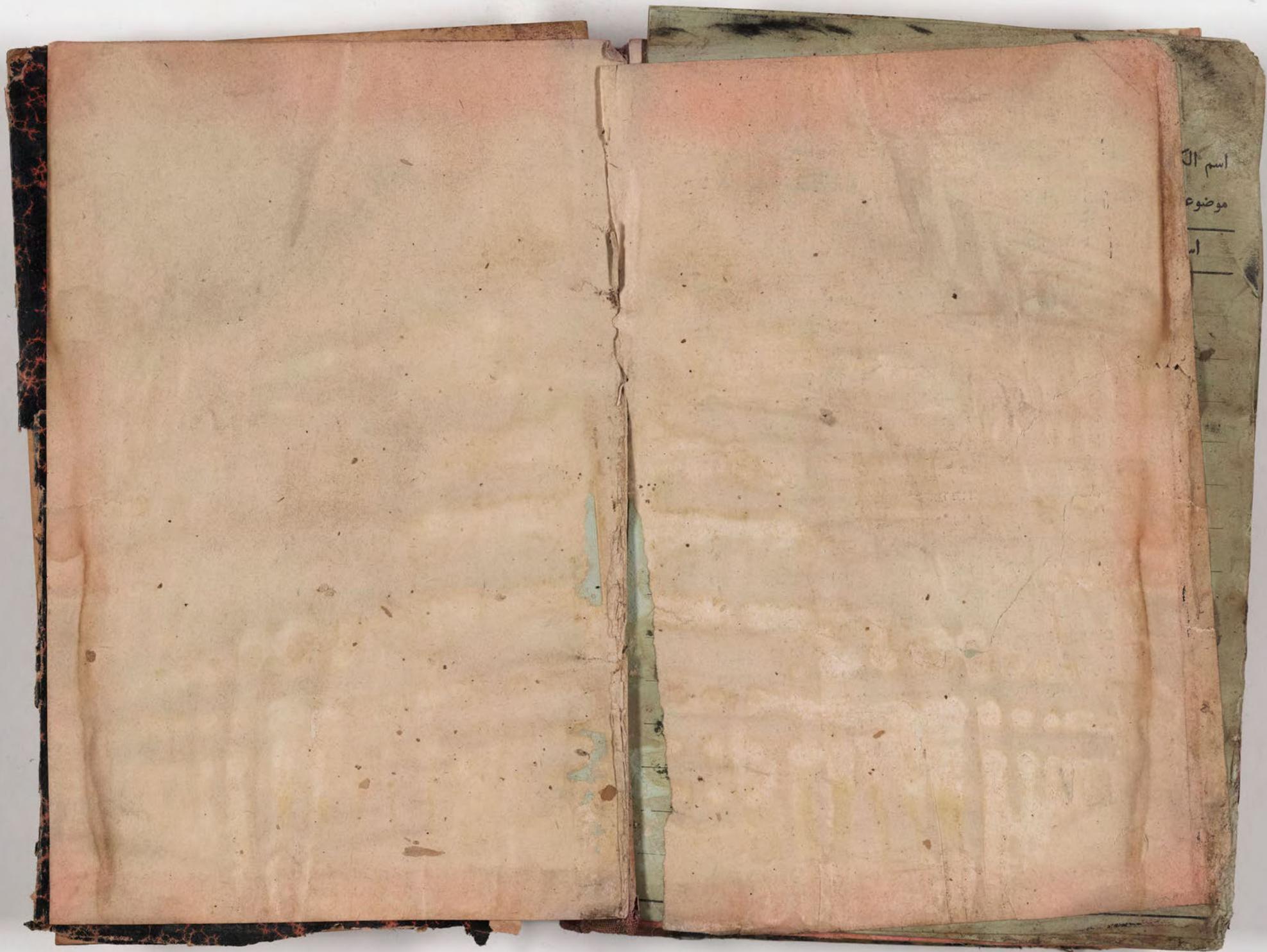

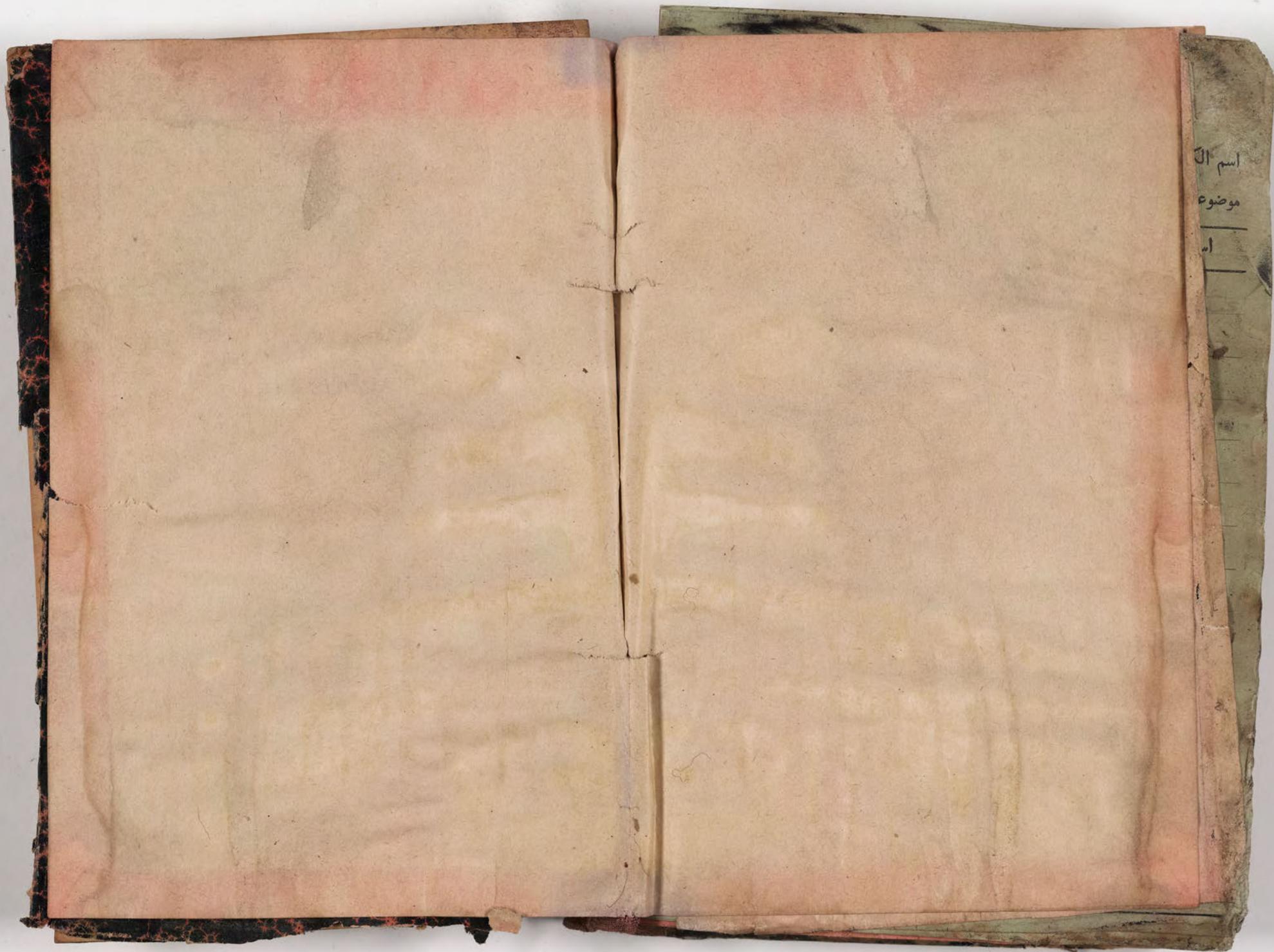

اسم ال

موضوع

ا

اسم ال

موضوع

ا

اسم ال

موضوع

ا

اسم

موضوع

ا